

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

TÜRKİYE SINIR YÖNETİMİNDE
PROFESYONELLEŞME
VE
İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA ŞİMŞEK

ANKARA, 2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

TÜRKİYE SINIR YÖNETİMİNDE
PROFESYONELLEŞME
VE
İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA ŞİMŞEK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. CAN UMUT ÇİNER

ANKARA, 2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

TÜRKİYE SINIR YÖNETİMİNDE
PROFESYONELLEŞME

VE

İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Can Umut ÇİNER

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Prof. Dr. Can Umut ÇİNER

2- Doç. Dr. Tekin AVANER

3- Doç. Dr. Ozan ZENGİN

Tez Savunma Tarihi:

14.09.2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Can Umut ÇİNER danışmanlığında hazırladığım “Türkiye Sınır Yönetiminde Profesyoneleşme ve İçişleri Bakanlığının Rolü (Ankara, 2022)” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

13.10.2022

Mustafa ŞİMŞEK

ÖN SÖZ

Tez konusu seçiminden tezin teslimine kadar her aşamada kıymetli fikirleri ile beni destekleyen tez danışmanım Prof. Dr. Can Umut ÇİNER'e ve bugünlere gelmemde büyük emeği olan ve her koşulda desteğini benden esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLolar VE GRAFİKLER.....	VII
FOTOĞRAFLAR VE RESİMLER.....	VIII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE SINIR YÖNETİMİNDE MODEL YAPILAR

1.1. Kavramsal Çerçeve.....	7
1.1.1. Sınır.....	7
1.1.2. Sınır Yönetimi.....	12
1.1.2.1. Sınır Güvenliği ve Sınır Kontrolü	13
1.1.2.2. Entegre Sınır Yönetimi	15
1.1.2.3. Terör ve Terörizm.....	18
1.1.2.4. Kaçakçılık.....	19
1.1.2.5. Göç ve Düzensiz Göç	21
1.2. Sınır Yönetiminde Model Yapılar	22
1.2.1. AB'nin Sınır Yönetimi Yapısı	23
1.2.1.1. Entegre Sınır Yönetimi	26
1.2.1.2. Entegre Sınır Yönetiminin Genel İlkeleri	27
1.2.1.3. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (FRONTEX)	29
1.2.1.4. AB Ülkelerinde Sınır Yönetimi	30
1.2.2. ABD'nin Sınır Yönetimi Yapısı.....	32
1.3. Değerlendirme.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN SINIR YÖNETİMİ YAPISI VE SORUNLARI

2.1. Türkiye’nin Sınırları	37
2.1.1. Komşularla İlişkiler	40
2.1.1.1. Azerbaycan	41
2.1.1.2. Bulgaristan	41
2.1.1.3. Ermenistan	42
2.1.1.4. Gürcistan	43
2.1.1.5. Irak	45
2.1.1.6. İran	46
2.1.1.7. Suriye	47
2.1.1.8. Yunanistan	49
2.2. Türkiye’nin Sınırlarındaki Tehditler	51
2.2.1. Terör Tehdidi	52
2.2.2. Kaçakçılık Faaliyetleri	57
2.2.3. Düzensiz Göç Sorunu	59
2.3. Türkiye’de Sınır Yönetimi Alanında İzlenen Politikalar	62
2.3.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarından 2000’li Yıllara	64
2.3.2. Entegre Sınır Yönetimi Politikası	67
2.3.3. Komşular ile Sıfır Sorun Politikası	69
2.3.4. Açık Kapı-Açık Sınır Politikası	70
2.3.5. Sıfır Tolerans Politikası	72
2.3.6. Geri Kabul Antlaşması	73
2.4. Türkiye’de Sınır Yönetimi Alanında Sorumlu Kurumlar	74
2.4.1. İçişleri Bakanlığı	77
2.4.1.1. İller İdaresi Genel Müdürlüğü	77
2.4.1.2. Emniyet Genel Müdürlüğü	79
2.4.1.3. Jandarma Genel Komutanlığı	80
2.4.1.4. Sahil Güvenlik Komutanlığı	81
2.4.1.5. Göç İdaresi Başkanlığı	82
2.4.1.6. Mülki İdare Amirlikleri	83
2.4.2. Kara Kuvvetleri Komutanlığı	85

2.4.3. Ticaret Bakanlığı.....	87
2.4.4. Tarım ve Orman Bakanlığı.....	88
2.4.5. Sağlık Bakanlığı	90
2.5. Türkiye'nin Sınır Yönetimindeki Yapısal Sorunlar	91
2.5.1. Koordinasyon.....	93
2.5.2. İş Birliği	94
2.5.2.1. Kurum İçi İş Birliği.....	95
2.5.2.2. Kurumlar Arası İş Birliği.....	95
2.5.2.3. Uluslararası İş Birliği.....	96
2.5.3. Profesyonellik.....	98
2.6. Değerlendirme.....	100

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SINIR YÖNETİMİNDE PROFESYONELLEŞME ÇALIŞMALARI VE İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ ROLÜ

3.1. AB ile Uyumlaştırma Çalışmaları.....	102
3.1.1. AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı	104
3.1.2. Türkiye'de Dış Sınırların Korunmasına Yönelik Strateji Belgesi.....	104
3.1.3. Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı	105
3.1.4. Katılım Ortaklığı Belgeleri	109
3.1.5. Entegre Sınır Yönetimi Eşleştirme Projesi	110
3.1.6. TALOS Projesi.....	111
3.1.7. Sınır Muhafaza Teşkilatı ve İlgili Kanun Tasarısı	112
3.1.8. Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı	116
3.1.9. Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik	116
3.1.9.1. Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu	117
3.1.9.2. Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu	118
3.1.9.3. Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezi	120
3.1.10. AB İlerleme Raporları.....	121
3.2. AB Destekli Tamamlanmış ve Devam Eden Projeler.....	129

3.2.1. Türkiye-AB Arasında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması.....	130
3.2.2. Sınır Polisinin Eğitimi	131
3.2.3. Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı	132
3.2.4. Batı Balkanlar ve Türkiye’de Entegre Sınır Yönetiminin Güçlendirilmesi.....	134
3.2.5. Sınır Yönetimi Alanında Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan Arasında Bölgesel İş Birliği.....	135
3.2.6. Türkiye’nin Doğu Sınırlarında Mayın Temizlenmesi ve Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması.....	136
3.2.7. Mülki İdare Amirlerinin Sınır Yönetimi Konusunda İdari Kapasitesinin Geliştirilmesi	138
3.2.8. Türkiye-Yunanistan Sınırı Arasında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması.....	138
3.2.9. Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezi (UKORAM) ile Sınır Yönetimi Veri Tabanının Kurulması ve Desteklenmesi.....	139
3.2.10 Türkiye’nin Doğu ve Batı Sınırlarında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması.....	141
3.2.11. Türkiye’nin Güneydoğu Sınırlarında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması.....	142
3.2.12. Sınır Yönetimi Ulusal Strateji Taslağının Hazırlanması ve Türkiye’nin Ulusal Entegre Sınır Yönetimi (ESY) Eylem Planının Güncellenmesi.....	143
3.3. Sınırların Fiziki Durumu ile İlgili İyileştirmeler ve Diğer Faaliyetler	143
3.3.1. Milli Kaynaklarla Yürütülen Faaliyetler	143
3.3.1.1. Sınır Fiziki Güvenlik Sistemleri	143
3.3.1.2. Sınır Aydınlatma Projeleri.....	148
3.3.1.3. Sınır Ardı Bölgelerde Yapılan Çalışmalar	149
3.3.2. Bölgesel ve Uluslararası İş Birlikleri	150
3.3.2.1. Polis ve Gümrük Ortak Temas Merkezi	150
3.3.2.2. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (FRONTEX).....	151
3.3.3. Eğitim ve Farkındalık Faaliyetleri.....	151
3.3.3.1. Havaalanlarında Sorumlu Mülki İdare Amirlerine Yönelik Eğitim.....	151
3.3.3.2. Hudut Valiliğinde Sınır İşlerinden Sorumlu Vali Yardımcılarına Yönelik Hizmet İçi Eğitim Semineri	152
3.3.3.3. Kaçakçılıkla Mücadele, Gümrük ve Sınır Birimleri İşleyişi ve Uygulamaları Hakkında Eğitim.....	152

3.3.3.4. Temel Düzeyde Seyahat Belgesi Sahteciliği Eğitimi	153
3.3.3.5. Entegre Sınır Yönetimi Çalıştayları	153
3.4. Değerlendirme.....	154
SONUÇ	157
KAYNAKÇA.....	163
ÖZET	186
ABSTRACT	187

TABLÖLAR

Tablo 1. AB Ülkelerinde Sınır Yönetiminden Sorumlu Otoriteler.....**31**

Tablo 2. Türkiye'nin Komşuları ile Olan Kara Sınırları.....**39**

GRAFİKLER

Grafik 1. Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı**60**

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1. ABD-Meksika Sınır Duvarı	35
Fotoğraf 2. Türkiye-İran Sınırında, Sınırın Korunmasına Yönelik Fizikî Güvenlik Tedbirlerinden, Sınır Hattının Tel Üstüvane ile Korunması	75
Fotoğraf 3. Türkiye-Ermenistan Sınırına Ait Sınır İşaretleri	76
Fotoğraf 4. Sınır Gözetleme Kulesi ve Keşif Gözetleme Araçları	131
Fotoğraf 5. Gece Gözetleme Sistemlerine Yansıyan Bir Görüntü ve Enerji Kulesi	144
Fotoğraf 6. Sınırlarda Yer Alan Tel Çitli Modüler Beton Duvarlar ve Gözetleme Kuleleri	145
Fotoğraf 7. Ağrı ve Iğdır Sınır Hattına Yapılmış Olan Modüler Beton Duvarlar ve Devriye Yolları	146
Fotoğraf 8. Sınırlarda Yer Alan Panel Çitler	146
Fotoğraf 9. Türkiye-İran Sınır Hattındaki Modüler Beton Duvarlar ve Devriye Yolları	147
Fotoğraf 10. Esendere-Susuzkeklik-Dolavere Hattında İnşa Edilen Duvar ve Devriye Yolu	147
Fotoğraf 11. Türkiye-Yunanistan Sınırına İnşa Edilen Panel Çit, Trafo ile Enerji Nakil Hatları ve Kamera ile Aydınlatma Sistemleri	148
Fotoğraf 12. Sınır Devriye Yolu ve Aydınlatma Sistemleri	149
Fotoğraf 13. Jandarma Karakolları Çevresinde İnşa Edilen Duvar, Tel Çit ve Gözetleme Kuleleri	150

RESİMLER

Resim 1. Türkiye'nin Sınırlarındaki Tehditler	51
Resim 2. Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezi'nin Yapısı	140

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABDESK	: Avrupa Birliği Dış Sınır Kontrolleri El Kitabı
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ASALA	: Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu)
ASELSAN	: Askeri Elektronik Sanayi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğu
ESY	: Entegre Sınır Yönetimi
FRONTEX	: Frontières extérieures (Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İş Birliği Ajansı)
ICAO	: International Civil Aviation Organization (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü)
IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
IPA	: Instrument for Pre-accession Assistance (Katılım Öncesi Yardım Aracı)
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
İHA	: İnsansız Hava Aracı
JGK	: Jandarma Genel Komutanlığı
KAYA	: Kamu Yönetimi Araştırma Raporu
KCK	: Koma Civakên Kurdistanê (Kürdistan Topluluklar Birliği)
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KKK	: Kara Kuvvetleri Komutanlığı
km	: Kilometre
KOM	: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı
m	: Metre
MAFAM	: Milli Mayın Faaliyet Merkezi
MEHTAP	: Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi
MİAH	: Mülki İdare Amiri Hizmetleri

MİT	: Millî İstihbarat Teşkilâtı
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
PKK	: Partîya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)
PYD	: Partiya Yekîtiya Demokrat (Demokratik Birlik Partisi)
SFGS	: Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi
SGK	: Sahil Güvenlik Komutanlığı
SİHA	: Silahlı İnsansız Hava Aracı
STM	: Savunma Teknolojileri Mühendislik ve Ticaret A.Ş.
TALOS	: Transportable Adaptable Patrol for Land Border Surveillance (Taşınabilir Otonom Sınır ve Geniş Alanlar İleri Gözetleme Sistemi)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UEP	: Ulusal Eylem Planı
UKORAM	: Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analizi Merkezi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
vb.	: ve benzeri
YDSK	: Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi
YPG	: Yekîneyên Parastina Gel (Halk Savunma Birlikleri)
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Sınır, bir devletin hükümlerini alametlerinden ve devleti devlet yapan önemli unsurlardan birisidir. Sınırlarını iyi yönetebilen bir ülke sınırlarının içerisinde de daha az problemle karşılaşacak ve uluslararası alanda da daha güçlü bir konumda olacaktır. Bu amaçla sınırların yasa dışı geçişlere ve bölücü teröre karşı korunması ile sınır hattındaki kaçakçılıkla mücadele son derece önemlidir. Sınır suçları sadece ülke içi güvenliği tehdit etmekle kalmaz aynı zamanda ekonomik ve sosyal alanlarda da olumsuz sonuçlar doğurur. Kamu güvenliğini, iç huzuru ve ülke refahını korumak için iyi korunan, kontrol ve gözetim faaliyetlerinin eksiksiz yapıldığı, kısacası sınırlardan içeriye sınır ötesindeki sorunların ve tehditlerin girmediği bir sınır yönetimi olmazsa olmaz bir şarttır.

Türkiye'nin dünyanın en problemlili sınırlarından birisine sahip olması, sınırlarında çok çeşitli ve ulusal güvenliğini tehdit eden sorunlarla karşılaşmasına sebebiyet vermektedir. Uzun yıllardır hem sınırları içerisinde hem de sınır dışından sınırlarını tehdit eden terör sorunu, jeopolitik konumu ve gelişmekte olan ekonomisi sebebiyle düzensiz göç sorunu ve sınırların fiziki yapısı ile sınır illerindeki akrabalık ilişkileri gibi faktörlerin etkisiyle yaygın olan kaçakçılık problemi ile baş etmeye çalışmaktadır.

Türkiye'nin var olan sınır yönetimi yapısı, maruz kalınan tehditlerle mücadelede yetersiz kalmaktadır. Sınır yönetimi alanında görev ve yetkisi bulunan çok fazla kurumun bulunması, bu kurumların aralarındaki yetki karmaşası, sınır yönetimi alanında uzmanlığa sahip personel eksikliği, teknik donanımda yetersizlik, fiziki altyapının yetersizliği, sınır hattının coğrafi yapısı ve olumsuz hava koşulları, kimi sınır komşuları ile olan kötü ilişkiler ve onların Türkiye'ye yönelik tehditlerin engellenmesi konusunda kendi ülkelerinde almaları gereken tedbirleri almaması hatta teröre destek vermeleri gibi pek çok olumsuz etken, Türkiye'de etkin bir sınır yönetiminin sağlanmasına engel teşkil etmektedir.

Küreselleşme ile sınır yönetimi ciddi ölçüde önem kazanmıştır. Kişilerin ve eşyanın süratli ve engellere maruz kalmasını azaltarak sınırlar arası hareketini sağlamak için uygulanan politikalar tehditlerin boyutunu da artırmıştır. Meydana gelen yeni tehditler, ülkelerin sınır yönetiminde güvenlik önlemlerini artırmasını gerektirmiştir. ABD, “11 Eylül 2001”de maruz kaldığı terörist eylem sonucunda güvenlik mimarisinde düzenlemelere gitmiş ve sınır yönetiminden sorumlu kurumları yeni teşekkül ettirilen İç Güvenlik Bakanlığı şemsiyesi altında toplamıştır. Avrupa Birliği de genişleme süreci ve Birlik içerisindeki sınırların ortadan kalkması ile çeşitlenen ve sayıca çoğalan tehditlerle başa çıkabilmek için yeni bir sınır yönetimi anlayışına geçmiştir. Koordinasyon ve iş birliği mekanizmaları aracılığıyla açık ama güvenli sınırlar oluşturmak gayesiyle “Entegre Sınır Yönetimi” anlayışını geliştirmiştir.

Türkiye hem AB’ye üyelik sürecinin bir gereği olarak hem de değişen koşullardan dolayı ihtiyacı karşılayamayan sınır yönetimi yapısı nedeniyle son yıllarda bu alanda yeni düzenlemeler yapmaya başlamıştır. Türkiye, bilhassa İçişleri Bakanlığı öncülüğünde; AB müktesebatına uyum gerekçesiyle sınır yönetimi alanında AB kriterleri doğrultusunda çeşitli çalışmalar yapmış ve bu konuda gelişmeler göstermiştir. Türkiye’deki mevcut sınır yönetimi yapısını gösteren ve yeniden yapılanmanın yol haritasını çizen “Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı” 2006 yılında dönemin Başbakanının imzası ile yayımlanmıştır. Planın gayesi; Ülkenin sınırlarından ve sınır kapılarından sorumlu sivil, profesyonel bir kolluk teşkilatı kurmaktır. Türkiye bu amaçla bir yasa tasarısı hazırlamış ancak hem ülke içindeki gelişmeler hem de sınırlarda ve sınır ötesinde yaşanan olumsuzluklar yasanın yürürlüğe girmesine engel olmuştur.

Son yıllarda Türkiye-AB ilişkilerinde müzakere sürecinin aksamasına neden olan bazı hadiseler meydana gelmiştir. Özellikle Suriye’de yaşanan iç savaş sonrası yaşanan göçmen krizinde AB, sorun kendisini etkileyene kadar bu olaya karşı sessiz kalmış ve bu

süreçte Türkiye ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Yine Türkiye'nin PKK terör örgütü ile mücadelesinde gerekli hassasiyeti göstermeyen AB'ye karşı Türkiye olumsuz bir tavır takınmaktadır. Bu nedenle uluslararası iş birliklerini çeşitlendirmeye çalışan Türkiye, “Şangay İş Birliği Örgütü”nü AB'ye bir alternatif olarak görmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2016 yılında “Türkiye'nin Şanghay 5'lisi içinde yer alması, çok rahat hareket etmesini sağlar. Türkiye bir defa kendini rahat hissetmeli. Benim için varsa, yoksa Avrupa Birliği dememeli. Meselâ, Şanghay Beşlisi içerisinde Türkiye niye olmasın”¹ şeklinde basına vermiş olduğu beyanatları bulunmaktadır. Hatta “Şangay İş Birliği Örgütü Enerji Kulübü” 2017 yılında ilk kez, üye olmayan bir ülke olan Türkiye'yi dönem başkanı olarak belirlemiştir.

Türkiye'nin AB ilişkilerinin yanında AB'nin de kendi içinde önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Birleşik Krallık, 23 Haziran 2016 tarihinde yapmış olduğu referandum sonucunda %52 oranında evet oyu ile AB'den çıkma kararı almış (Brexit) ve 31 Ocak 2020 tarihinde de resmi olarak AB'den ayrılmıştır. AB'nin kendi içerisinde yaşanan bu gelişmeler ve AB'nin Türkiye karşısındaki oyalayıcı tutumu kamuoyunda AB'ye üyelik konusunda olumsuz düşünceler doğurmaktadır.

AB adaylık süreciyle ise sınırlarda AB politikalarına uygun yeni bir sınır yönetimi ve güvenliği konseptine geçilme çalışmaları başlamıştır. Bu süreç ile o zamana kadar askeri bürokrasi ve askeri güç odaklı olarak tasarlanmış ve çok başlı bir yapıda olan sınır yönetiminin sivilleştirilerek modern, çok başlılıktan arınmış entegre bir yapıya evrilmesi çalışmaları başlamıştır. Ancak bu çalışmalar gerek “Arap Baharı” ile gelişen olaylar ve bu olayların sonucu olarak en uzun kara sınırını paylaştığımız Suriye'de ortaya çıkan iç karışıklıklar ve gerekse de güney sınırlarımızda yer alan IŞİD ve PKK/KCK terörü nedeniyle istenildiği şekilde ilerleme kaydedememiştir.

¹ “CNNTÜRK”, “Varsa yoksa AB demeyin, Şanghay 5'lisi bizi rahatlatır”, Erişim: 5 Aralık 2021, “<https://www.cnnturk.com/turkiye/varsayoksa-ab-demeyin-sanhgay-5lisi-bizi-rahatlattir>”

Bütün bunların yanında çatışmalar neticesinde yerlerinden ayrılmak zorunda kalan ve mülteci durumuna dönüşen milyonlardan önemli bir kesiminin Türkiye'ye göçü ile yaşanan insani krizler sınır politikalarını yeniden şekillendirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde zamanın söz sahibi devletleri tarafından kendi çıkarları doğrultusunda oluşturulan doğal olmayan sınırlar, günümüzde tekraren değişim sinyalleri vermektedir. Bulunduğu coğrafyadaki kaotik ortam nedeniyle Türkiye hem sınır bütünlüğünün korunması hem de sınır güvenliğinin tesisi açısından tehditler ile karşı karşıyadır. Bu gelişmeler çerçevesinde sınırlardaki personel ile teçhizat sayısı artırılmış, sınıra fiziki engeller inşa edilmeye başlanmış ve sınır ötesi operasyonların boyutu genişlemiştir. Bu önlemlerin yanında Türkiye, bölgede barışın tesis edilmesi amacıyla diplomatik girişimler de yürütmektedir.

Yukarıda bahsedilen hususlar ışığında bu tez, Türkiye'nin sınır yönetimindeki tehditleri, mevcut yapıdaki eksiklikleri ve bunların giderilmesi yönünde atılan adımları ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Tez ile Türkiye Cumhuriyeti'nin uygulamış olduğu sınır politikaları, bu politikaların belirlenmesinde etkili olan aktörler ya da siyasi gelişmeler ve özellikle AB üyelik sürecinin sınır ile ilgili oluşan politikalara yansımaları ele alınacaktır. Bu amaçla; Türk dış politikasında sınır güvenliği kavramı nasıl temellendirilmiştir, Türkiye'nin sınır politikalarını belirleyen faktörler nelerdir, AB'nin sınır politikaları Türkiye'nin AB ile olan üyelik müzakerelerine nasıl etki etmektedir ve Türkiye'nin komşuları ile olan ilişkileri sınır güvenliği kavramı etrafında nasıl şekillenmektedir gibi sorulara cevap alınmaya çalışılacaktır.

Sınır, pek çok bilim insanını ilgilendiren bir disiplinler arası alan olmasına karşın sınır çalışmaları, Türkiye'de sınırlı sayıda sosyal bilimcinin dışında henüz yeterince eser ortaya konulabilmiş bir alan olamamıştır. Bu nedenlerle bu alanda yayımlanmış Türkçe kaynakların da az sayıda olduğu görülmüştür. Bu tez; evvela, vurgulanan bu eksikliği

giderme konusunda katkı sağlamak ve bahsi geçen konuda bütüncül bir çalışma sunabilmek için kaleme alınmıştır.

Tezin diğer bir amacı ise; Türkiye'nin özellikle güney sınırlarında maruz kaldığı gelişmeler nedeniyle uygulamak zorunda olduğu sınır politikaları ile AB sınır politikaları arasındaki korelasyonu inceleyerek özellikle Türkiye'nin sınır yönetimi alanındaki politikalarını ortaya koyarak bu politikaların nasıl yönlendirildiği ve politika çıktılarının hangi yönde olduğu konusunda çıkarımlarda bulunmaktır.

Toplamda üç ana bölümden oluşan tezin birinci bölümünde; Sınır ve sınır yönetimi ve güvenliğine ilişkin birtakım kavramlar açılarak konunun kavramsal altyapısı oluşturulmaya çalışılmış ve sınır yönetimi alanında yaşanan son dönem gelişmelere örnek teşkil etmesi amacıyla ve özellikle Türkiye'nin üyelik sürecinde AB müktesebatına uyum çalışmaları kapsamında model aldığı ve yapısal olarak dönüşüm geçirdiği AB sınır yönetimi sistemi ve "Entegre Sınır Yönetimi" yapısı tanıtılmaya çalışılmış, bölüm sonunda ise özellikle güney sınırlarındaki kaçakçılık ve yasa dışı göçün yoğunluğu ve bu durumlara karşı alınan önlemler bakımından Türkiye'ye örnek olabilecek ABD sınır yönetimi yapısına değinilmiştir.

İkinci bölümde; Türkiye'nin sınırları hakkında genel bilgiler verilerek komşularımız ile olan siyasi alanda ve sınır konusundaki ikili ilişkiler ile sınır yönetimindeki tehditler ele alınmış ve Cumhuriyet'in başlangıcından günümüze, özellikle son 20 yılda hızlı değişen politikalar olmak üzere, sınır yönetimi ve güvenliği alanında izlenen politikalara ve bu politikaların sonuçlarına kısaca değinilmiştir. Bölümün sonunda ise; sahada görevli kurumlar ve Türkiye'de sınır yönetimine ilişkin yapısal sorunlar olan koordinasyon, iş birliği ve profesyonellik hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise; Türkiye'nin sınır yönetimi alanında yakın dönemde özellikle İçişleri Bakanlığının odağında gelişen reform süreci kapsamında yapmış olduğu çalışmalar; AB'ye uyum amacıyla gerçekleştirilen yapısal dönüşüm hem mevzuat ve

kamu politikasının programlanması ayağı ile geliştirilen projeler hem de kamu politikalarının uygulanmasıyla fiziksel olarak sınır hattındaki dönüşüm olmak üzere iki ana eksen üzerinde anlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE SINIR YÖNETİMİNDE MODEL YAPILAR

1.1. Kavramsal Çerçeve

Tezin ilk bölümü olan bu bölümde tezin ana konusu olan “sınır” ve “sınır yönetimi” ve sınır yönetimi ile ilişkili “sınır güvenliği ve sınır kontrolü, entegre sınır yönetimi, terör, kaçakçılık ve göç” kavramları hakkında bilgi verilerek kavramsal alt yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Sınır kavramının kullanımı hem kavramsal hem de tarihsel olarak ele alınırken sınır yönetimi kavramı ise ilişkili olduğu diğer kavramlar ile birlikte ele alınarak tezin ilerleyen bölümlerinde değinilecek konulara ilişkin bir kavram seti oluşturulmak amaçlanmıştır. Bölümün sonunda ise Türkiye’nin yeni sınır yönetimi mimarisini oluştururken model aldığı AB ülkelerindeki sınır yönetimi yapısı ve son olarak güney sınırlarındaki tehdit ve sorunların benzerliği açısından ABD sınır yönetimi yapısı ele alınmıştır.

1.1.1. Sınır

“Türk Dil Kurumu’na yayımlanan Güncel Türkçe Sözlük”te sınır; “iki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi”² olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle sınır, haritalarda yer alan çizgiler ve sınır komşusu devletler arasında uzlaşılı yoluyla tespit edilip antlaşmalarla güvence altına alınan coğrafi işaretlerdir. Türkçe’de sınır kavramı yerine kullanılabilen ‘hudut’ kavramına da değinmek gerekir. Hudut, Arapça kökenli bir kelime olup ülke sınırlarını belirleyen hatları ifade etmek için

² “Güncel Türkçe Sözlük”, “Sınır”, Erişim: 16 Kasım 2021, “<https://sozluk.gov.tr/>”

kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre sınır ve hudut kavramları eş anlamlı olarak ifade edilmektedir.³ Ancak, günümüz dilinde sınır kavramının daha çok tercih edildiği görülmektedir.

Sınır kavramı, Türkçe'den daha zengin bir şekilde İngilizce'de border (sınır), boundary (hudut), borderland (sınır alanı), bordering (sınır yönetimi), frontier (sınır bölgesi) ve territory (ülke sınırı) olmak üzere yüklenen anlam bakımından farklı kavramlarla açıklanmaktadır. Newman ve Paasi, birçok çalışmanın boundary ve border kavramının, frontier kavramından, farkı ve tanımıyla ilgilendiğini belirtmektedir. Başlangıçta egemen ülkeleri ayıran hatlardan farklı değerlendirilmeyen boundary ve border kavramları karşısında, frontier kavramı sınıra yakın ve içerdeki gelişmelerin sınır hattının varlığından etkilendiği bir alanı temsil etmektedir.⁴

Günümüzde ülkeleri ya da farklı yerleşim bölgelerini birbirinden ayırmada kesin hatlar olarak kullanılan sınır çizgileri tarihsel süreç ile birlikte ortaya çıkan yeni bir olgudur.⁵ Sınırlar, tarih öncesi toplumlarda toprağın işlenmeye başlaması, küçük şehir devletlerinin ortaya çıkması, Orta Çağ Avrupası'nın feodal beylerinin yüksek surlarla çevrili kaleleri ya da Çin Seddi gibi görkemli yapıların ortaya çıkışı ile çizilmeye başlansa da günümüzdeki mevcut şeklini, Vestfalya Antlaşması ile tarihi süreçte yerini alan modern devletler, Fransız İhtilali ile teşekkül eden uluslaşma süreci ve nihai olarak 20. yüzyılda yaşanan savaşlarla birlikte biçim kazanan uluslararası hukuk ile almıştır.⁶

Sınırlara, dünyanın ve ülkelerin sürekli dönüşüm ve değişim gösterdiği tarihsel süreç bağlamında baktığımızda, ülkeleri birbirlerinden ayıran sınırlarda bir devamlılık ya da bir kesinlik olduğunu söylemek çok güçtür. Savaşlar, antlaşmalar, işgaller, bağımsızlık

³ "Güncel Türkçe Sözlük", "*Hudut*", Erişim: 16 Kasım 2021, "<https://sozluk.gov.tr/>"

⁴ "David Newman and Anssi Paasi", "Fences and Neighbours in the Postmodern World: Boundary Narratives in Political Geography", "Progress in Human Geography", June 1998, 22(2), s. 186-207.

⁵ "Osman Gümüşçü", "Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye'de Sınır Kavramı", "*Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*", No:52, Kış 2010, s. 83.

⁶ "Malcom Anderson and Eberhard Bort", "The Frontiers of the European Union", "Palgrave", New York, 2001, s. 6.

mücadeleleri ve hatta belki de günümüzde yaşamakta olduğumuz küresel felaketler vb. nedeniyle ülkelerin sınırları değişerek yeni sınırlar belirlenmektedir.

Devletleri coğrafi olarak birbirlerinden ayıran uluslararası sınırlar, ayırdığı devletlerin otoritelerini bölgesel olarak sınırlayan engellerdir. Bir devlet kendi sınırları içerisindeki otoritesini kendi çizdiği yasalar çerçevesinde kullanırken, sınırın karşı yakasında ise bir başka devlet kendine ait olan otorite ile hüküm sürmektedir.⁷

Sınırlar hem çatışma doğurucu hem de iş birliği imkânları yaratabilme potansiyeline sahiptir. Sınır bazen iki farklı kimliği (toprak parçasını, insan topluluğunu, dili, dini, ırkı, ekonomiyi, hukuksal rejimi veya ideolojiyi) ayıran bir duvar iken bazen de farklılık veya benzerliklerin oluşturduğu kimliklerin birbiri ile buluştuğu bir alandır. Sınırlar, bir taraftan yetki, egemenlik, özgürlük gibi birbiri üstüne inşa edilen olguların bitişini simgelerken diğer taraftan onların başlangıç referansını oluşturmaktadır.⁸

Sınır denildiğinde akla ilk olarak kara sınırları gelmekle birlikte; devletlerin denizleri ve kıta sahanlıkları, hava sahaları ve toprak altı sınırları da bulunmaktadır. Eğer ülkenin çevresi denizlerle çevriliyse ya da ülke denize komşu ise; ülkenin karasal sınırları ile deniz ya da okyanus arasında kalan ve “karasuları” olarak tabir edilen saha da devletlerin sınırları dâhilindedir. Karasuları; “Bir kıyı ülkesinin ana karasını kuşatan ve uluslararası hukukla uyumlu bir biçimde açık sulara muayyen bir mesafe ölçüsünde sokulan kıyı ülkesinin sahip olduğu deniz alanına verilen ad”⁹ olarak tanımlanmaktadır. “1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi” ile karasularına ait bu mesafenin en çok 12 mil ile sınırlandırıldığı hüküm altına alınmıştır.¹⁰ Bu kapsamda

⁷ “Gökhan Dönmez, “21. Yüzyılda Değişen Sınır Algısı”, “İstanbul Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi”, İstanbul 2010, s. 54.

⁸ “İbrahim Uğur Savaşeri”, “Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetiminin Türkiye'nin Sınır Güvenliğine Etkisi ve Yeniden Yapılandırma Çalışmaları”, “Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi”, İstanbul 2014, s. 8.

⁹ “Hüseyin Pazarcı”, “Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap, 4. Baskı, Ankara: Bilgi Kitapevi”, 1996, s. 301.

¹⁰ “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi”, Erişim: 18 Kasım 2021, “https://tr.wikisource.org/wiki/Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler_1982_Deniz_Hukuku_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi”

denize kıyıdaş devletin deniz sınırını karasularının bittiği hat olarak belirlemek gerekmektedir. Hava sınırları ise; ülkelerin denize kıyısı olup olmamasına göre farklılaşabilmektedir. Eğer ülke sadece kara ülkesi ise hava sınırları, kara sınırlarının üzerinde yer alan ve uzay sınırına kadar devam eden hava kütlesi iken; Aynı zamanda denize kıyısı olan bir ülke ise deniz sınırlarının üzerindeki uzay sınırına kadar olan hava kütlesi de ilgili ülkenin hava sınırları içerisinde yer almaktadır.¹¹

Sınırlar, bazı metinlerde renk kodları şeklinde de sınıflanabilmektedir. Örneğin; bir devletin sınırlarında yer alan kontrol noktalarının çevrelediği alanda yer alan kara sınırlarını betimlemek için “yeşil sınır”, ülkelerin su sınırlarını (nehir veya sahil şeridi) betimlemek için ise “mavi sınır” terimleri kullanılmaktadır.¹²

Diğer taraftan ülkelerin kara sahaları sadece görünen yüzey tabakasından meydana gelmezler. Kara sahaları, yüzeyin üstü yanında yüzey altında yer alan toprak sahasını da içermektedir. Bu kapsamda ülkelerin kara sahalarının sadece yatay değil aynı surette dikey sınırları da mevcuttur. Bilhassa yüzey altında yer alan doğal kaynakların, ekonomik açıdan değerli hale gelmesiyle toprak altı sahasının önemi daha da artmıştır. Bu durum devletlerin toprak altı sınırlarının tespiti problemini ortaya çıkarmıştır. Bu sorun, toprak üstünde yer alan ülke sınır hatlarından, dünyanın merkezine doğru çizilen dikey hatların içerisinde kalan sahanın, ilgili ülkenin toprak altı sınırları şeklinde kabulü ile çözüme kavuşturulmaktadır.¹³ Diğer bir ifadeyle devletin yerkürenin üstünde kalan kara sınırlarının izdüşümü o ülkenin “toprak altı sınırlarını” meydana getirmektedir.

Sınırların oluşumu için genel bir sınıflandırma yapmak istediğimizde 3 şekilde bir sınır sınıflandırması yapabiliriz. Bunlar; doğal, yapay ve etnografik sınırlardır. Doğal sınırlar, kendiliğinden oluşmuş olan dağlar, nehirler, göller, denizler, körfezler gibi doğal

¹¹ “Gürsel Tokmakoğlu”, “*Hava Ülkesi ve Uzay*”, Erişim: 18 Kasım 2021, <https://politikmerkez.com/konular/guvenlik/hava-ulkesi-ve-uzay/>

¹² “Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Göç Terimleri Sözlüğü”, “*Yeşil Sınır*”, Erişim: 18 Aralık 2021, https://publications.iom.int/system/files/pdf/im131_turkish_2ndedition.pdf

¹³ “Ayferi Göze”, “Devletin Ülke Unsuru: Sınırları ve Devletle Olan Münasebeti”, İstanbul 1959, s. 4.

bariyerler aracılığıyla oluşan sınırlardır. Yapay sınırlar ise; dünyayı açılabilir olarak çeşitli parçalara böldüğü varsayılan meridyenler ve paralellerin referans alındığı geometrik çizgilerden oluşmaktadır. Aynı dil, kültür ve inanca sahip topluluklarca inşa edilen devletlerin sınırları ise etnografik sınırlar terimi ile ifade edilmektedir.¹⁴

Sınır kavramını farklı bir boyutu ile ele aldığımızda ise; sınırlar, çevrelenmiş bir alan ve bu alan içerisinde yar alan topluluklara olan aidiyetimizi güçlendiren ve bizlere kimlik kazandırarak diğer topluluklarla olan farklılıklarımızı sürdürmemize yarayan görünmez bariyerlerdir.¹⁵ Bu perspektif ile düşünüldüğünde sınır, bizi biz yapan değerlerin oluşmasına ve onları devam ettirmemize imkân veren bir yapıdır. Bu anlamda insanoğlu, bir grup olarak birlikte yaşamayı sağlayan sınır olgusuna karşı tarih boyunca korumacı olmuş ve sınırlarını yani kendisine ait olan alanı ve içerisinde kader birliği yaparak yaşadığı grubu koruma refleksi göstermiştir.

Son yıllarda küreselleşmenin etkisiyle dünyada, en azından güvenlik sorunlarının daha az hissedildiği birbirine entegre olmuş ülkelerde sınır kavramının dönüştüğünü ve aşılması zor sınırların yerini sınırsız ya da geçişin kolaylaştırıldığı sınırların aldığını görmekteyiz. Kişilerin ve malların sınırlardan giriş çıkışları ile global dolaşımı ülkeler arasında yapılan vize ve gümrük anlaşmaları sayesinde çok daha kolay bir hale gelmiştir. Özellikle AB örneğine baktığımızda bütünüyle iç sınırların ortadan kalktığı ve Birlik içerisindeki ülkeler arası geçişlerin kolaylıkla gerçekleştirilebildiği bir yapı görülmektedir.¹⁶

Ancak son dönemde özellikle Suriye krizi ile ciddi bir biçimde artan göç meselesi neticesinde oluşan insan hareketliliği başta AB olmak üzere tüm dünyada ırkçı söylemleri yeniden artırmıştır. Yine Afganistan ya da Kuzey Afrika gibi çatışmaların yaşandığı

¹⁴ “Taşkın Deniz”, “Sınırlar, Sınır Ticareti ve Sınır Ticaret Merkezleri”, *The Journal Of Academic Social Science Studies*, C.VI, No:4, Nisan 2013, s. 355-356.

¹⁵ “David Newman”, “The lines that continue to separate us: Borders in our borderless World”, *Progress in Human Geography*, C.XXX, No:2, 2006, s. 143.

¹⁶ “Ömer Faruk Abay”, “Türkiye’de Sınır Yönetimi”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, Eylül-Ekim 2018, Sayı 185, s. 30-32.

istikrarsız bölgelerin varlığı ile yaşanan güvenliksiz ortamlar ve göçmen krizleri küreselleşme ile oluşan entegrasyonun güvenlikçi politikalara evrilmesine yol açmaktadır. Bu gelişmeler ışığında sınır kavramı ele alındığında, küreselleşme ile gelişen yeni sınır algısının değişebileceği ve sınır olgusuna bakışta yeni bir döneme girilebileceği ihtimali kuvvet kazanmaktadır. Bu anlamda kimliklerini korumak ve güvenliklerini sağlamak amacıyla hareket eden toplumlar ve devletler, yeniden Orta Çağ'da olduğu gibi surlarla çevrili sınırlardan oluşan bir dünya meydana getirebilirler.

1.1.2. Sınır Yönetimi

Sınır yönetimi kısaca; ilgili ülke sınırlarının kontrolüne ilişkin alınan önlemler ile ilgili sınırların idaresi şeklinde tanımlanabilir.¹⁷ Daha geniş olarak ise; “Sınır güvenliğinde, pasaport kontrolü ve gümrük kontrollerinde, veterinerlik ve bitki sağlığı denetimlerinde, halk sağlığına ilişkin sınır kontrollerinde sınır kapılarında görevleri bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının yürüttükleri faaliyetler” olarak tanımlanmaktadır.¹⁸

Bir devletin egemenlik alametlerini gösteren dört temel yapıtaşı mevcuttur. Bunlar; “sürekli bir insan topluluğu, hükümet, diğer devletler ile ilişki kurabilme kapasitesi ve belirli sınırlardır.”¹⁹ Bu yapıtaşları temel alındığında sınır yönetimi, bir devletin egemenlik gücü ile doğru orantılıdır. Bu anlamda sınırlarını iyi yönetebilen bir devlet güçlü bir devlet anlamına gelecektir.

Sınır yönetimini sınır güvenliği ile karıştırmamak gerekir. Sınır güvenliği, sınır yönetimi çalışmaları içerisinde onun alt unsurlarından bir tanesidir. Sınır güvenliği; “Sınırlardan yasa dışı giriş ve çıkışların önlenmesi amacıyla üçüncü ülkelerle alınan

¹⁷ “Friederike Lanfermann”, *“The European Union’s Border Management”*, Erişim: 18 Aralık 2021, “<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=4448151&fileOId=4457532>”

¹⁸ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.3.2016, 29656.

¹⁹ *“Montevideo Convention on the Rights and Duties of States”*, Erişim: 20 Kasım 2021, “<https://www.ilsa.org/jessup/jessup15/Montevideo%20Convention.pdf>”

tedbirleri, komşu ülkelerle gerçekleştirilen sınır iş birliği faaliyetlerini, sınır hattında ve ülke içinde alınan önlemleri, sınır kontrolü ve sınır gözetimini, kolluk birimleri ile iş birliği içinde sınırları aşan suçlarla mücadele faaliyetlerini ifade etmektedir.”²⁰ Sınır güvenliği, askeri ve/veya silahlı kolluk birimlerince yerine getirilen bir faaliyetken; sınır yönetimi bunlara ek olarak, “göç idaresi, sağlık bakanlığı, ticaret bakanlığı ve tarım ve orman bakanlıklarının” koordinasyon ve iş birliği içerisinde faaliyet gösterdikleri bir yapıdır.

Sınır yönetimi; ülke sınırları dışından oluşabilecek tehditlerin ülke içerisine girişini önlemek böylece de ülkede iç güvenlik ve huzuru sağlamak için yürütülen faaliyetlerdir. Bu anlamda terör, düzensiz göç ve kaçakçılık sınır yönetimi alanında ülkelerin karşılaştıkları en önemli tehditlerdir. Sınır yönetimi alanında çalışan kurumlar bu tehditlerle mücadele ederek onları ortadan kaldırmak için faaliyet yürütürler. Bu anlamda sınır yönetimi faaliyetleri yürütülürken alınan tedbirler ve maruz kalınan tehditlere ilişkin kavramlar ile tezin konusu itibarıyla model teşkil eden “Entegre Sınır Yönetimi” kavramı sınır yönetiminin alt başlıkları şeklinde ele alınmıştır.

1.1.2.1. Sınır Güvenliği ve Sınır Kontrolü

Sınır güvenliği; sınırlardan kanuna aykırı biçimde geçişlerin önlenmesi gayesiyle üçüncü ülkelerle birlikte alınan tedbirler, sınırdaş ülkelerle ortak sınırları korumaya dönük iş birliği faaliyetleri, sınır boyunda ve ülke içerisinde alınan tedbirler, sınır kontrolü ve gözetimleri ile kolluk birimlerinin koordineli olarak gerçekleştirdiği sınır aşan suçlarla mücadele faaliyetleri şeklinde tanımlanmaktadır. Yasadışı göçün önlenmesi, silah kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti ve insan kaçakçılığının engellenmesi ve yasal insan

²⁰ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.3.2016, 29656.

ve mal giriş-çıkışının kolaylaştırılması, sınır güvenliği faaliyetleri arasında yer almaktadır.²¹

Dünya üzerindeki bütün ülkeler, uluslararası antlaşmalar ve komşu ülkelerle yaptığı müzakereler neticesinde meydana gelen egemenlik haklarının gereği olarak, kendi dış sınırlarının güvenliği ile vatandaşlarının güvenliğini temin etmekle mükelleftir. Ülkeler, sınırlarında cereyan eden olayların ve tehditlerin algılanış şekline göre sınır güvenliği politikaları ve bunları sağlamaya yönelik güvenlik sistemleri oluşturmaktadırlar.²²

Sınır kontrolü, bir ülkenin egemenliği altında bulunan topraklara kişilerin ve emtianın yasal yollardan girişi ve çıkışını temin etmek amacıyla yürütülen uygulamaların tamamıdır. Hukuki altyapının oluşturulmasıyla kanuna aykırı sınır geçişlerinin cezalandırılması, kanuna uygun sınır geçişlerinin sağlanması amacıyla sınır kapılarının açılması ve sınır kapısı dışındaki geçişlerin engellenmesi amaçlı bütün tedbirler bu uygulamaları meydana getirmektedir.²³

Tarihsel sürece bakıldığında imparatorluklar ve devletler dış sınırlarını korumak için çeşitli fiziksel önlemler almaya çalışmıştır. Örneğin, Çin, sınırlarını yapmış olduğu Çin Seddi ile Roma, Hadrianus Surları ile günümüze yaklaştığımızda ise; İsrail, Batı Şeria Duvarı veya “Security Fence” olarak isimlendirdiği güvenlik duvarı ile sınırlarını koruma altına almıştır. Ayrıca ABD tarafından da Meksika sınırına yapılmaya çalışılan bir duvar inşası devam etmektedir. Tabi ki sınırlar sadece fiziksel bariyerler ile değil, sınır boyunda görevlendirilmiş muhafızlar aracılığıyla da korunmaya çalışılmış ve çalışılmaktadır.²⁴

²¹ “Mustafa Avcı”, “Entegre Sınır Yönetimi Kavramı ve Türkiye’ye Uygulanabilirliği”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, Eylül-Ekim 2018, Sayı 185, s. 35-36.

²² “Mustafa Avcı”, a.g.m., s. 35-36.

²³ “International Organization For Migration (IOM) World Migration 2003”, *Managing Migration, Challenges and Responses for People on the Move*, s. 10.

²⁴ “Salih Turgay”, *AB Üyelik Sürecinde Türkiye’nin Sınır Güvenliği*, “Kocaeli Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, Kocaeli 2011, s. 17.

Sınır kontrollerinde temel amaç; “Devlet sınırının düzenini bozan veya tehlikeye sokan eylemlerin önlenmesi, ortaya çıkartılması, sona erdirilmesi ve devlet sınırından geçişin şartlarını taşımayan kişilerin giriş, transit geçiş ve çıkışlarının engellenmesini sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için faaliyet yürüten sınır görevlileri, sınır kapılarında gerçekleştirilen sınır trafiğinin kontrolü, sınır kapıları arasında kalan sınır bölümlerinin korunması ve gözetimi, sınırda meydana gelen ulaşımın kontrolü, gümrük kontrollerinin icra edilmesi ve yasaları çiğneyen kişilere karşı yasal işlemlerin gerçekleştirilmesi”²⁵ gibi iş ve işlemlerden sorumludurlar.

Sınır kontrolü sınır girişlerinde yapılan kontrollerin yanı sıra sınır dışından ülkenin iç güvenliğini tehdit edebilecek risklerin analizini de kapsar. Bu nedenle sınır kapılarında yapılan kontrollerin yapılaş biçimine ilişkin kriterlerin ve ayrıntılı kuralların titizlikle hazırlanması ve hazırlanan bu kurallara dikkatle uyulması gerekmektedir.²⁶

Sınır kontrollerini yerine getiren sınır muhafızlarının kimlik sorma, para cezası verme, alıkoyma, yakalama, her türlü arama (üst-valiz-araç) gibi önemli yetkileri mevcuttur.²⁷ Kimlik bilgileri vasıtasıyla kişi hakkında herhangi bir arama, yakalama ya da ceza kararının ve ülkeye giriş engelinin varlığı belirlenebilmektedir.²⁸

1.1.2.2. Entegre Sınır Yönetimi*

“Entegre Sınır Yönetimi”; bir ülkenin kara, hava ve deniz olmak üzere bütün dış sınırların tek bir çatı altında ve sivil bir yönetim yapısıyla yönetilmesidir. Söz konusu

²⁵ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Avrupa Birliği Dış Sınır Kontrolleri El Kitabı (ABDSKEK)”, “Sınır Polisi İçin Eğitim Sistemini Geliştirme Projesi TR04/IB/JH/05, Ankara 2007”, s. 10.

²⁶ “IOM and FOM”, “The Bern Initiative International Agenda for Migration Management”, 2005, Switzerland.

²⁷ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “ABDSKEK”, s. 15-16.

²⁸ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “ABDSKEK”, s. 47.

* Bu bölümde Entegre Sınır Yönetimi kavramsal açıdan ele alınmıştır. İlerleyen başlıklarda yer alan sınır yönetiminde AB modeli çerçevesinde daha detaylı bir şekilde incelenecektir.

kavram; AB'nin kuruluşundan bugüne benimsediği üye ülkeler arası siyasi ve ekonomik kaynaşma ile tek pazar anlayışının bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır.²⁹

2007 yılında yayımlanan “Batı Balkanlarda Entegre Sınır Yönetimi Rehberi”nde, Entegre Sınır Yönetimi'nin ana hatları; açık ama iyi kontrol edilen güvenli sınırlara ulaşmak amacıyla, sınır güvenliği ve ticaret alanlarında görevli tüm ulusal ve uluslararası kurumlar arasında koordinasyon ve iş birliğine dayalı etkili, verimli ve bütünleşmiş sınır yönetimi oluşturmak şeklinde özetlenmiştir.³⁰

ESY, sınır idaresi ve izlemesinden mesul olan kurumların etkili, eşgüdümlü ve güvenli bir sınır yönetimi oluşturmak gayesiyle, aralarındaki koordinasyon ve iş birliğini en üst düzeye getirmeleridir. Sınır kapılarında gümrük memurları, polisler, veteriner hekimler ve gıda ile ilgili sağlık birimleri faaliyet yürütmektedir. Bu birimlerin eşgüdüm içerisinde çalışma yapmamaları halinde gümrüklerden geçiş süreleri uzayacak ve taşıt ile insan geçişlerinde yığılmalar oluşabilecektir. Diğer taraftan kurumlar arasında yeterli bilgi ve istihbarat paylaşımı yapılmadığı zaman kaçak mal, eşya ya da insan geçişlerini engellemek zorlaşacaktır. İşte tam da bu aşamada geliştirilmiş olan entegre sınır yönetimi modeli ile bütün bu yaşanan ya da yaşanma olasılığı olan problemlerin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak kurumların iş birliği ve koordinasyon içinde çalışmalarını sağlanmaktadır.³¹

Entegre Sınır Yönetimi Modeli üç temel unsurdan meydana gelmektedir. Bunların birincisi önceki paragrafta da değinildiği gibi kurumlar arası iş birliği, ikincisi kurum içi iş birliği, üçüncüsü ise uluslararası iş birliğidir. Kurum içi iş birliği ortak birim çatısı altındaki yatay ve dikey iş birliğinin teşekkülü şeklinde ifade edilebilir. Dikey iş birliğinde ast-üst ilişkisi altında en alttaki memurdan ilgili bakana kadar; yatay iş birliğinde ise, ilgili kurumun kendi birimleri arasındaki koordinasyon sağlanmış

²⁹ “Mustafa Avcı”, a.g.e., s. 35-36.

³⁰ “European Commission”, “*Guidelines for Integrated Border Management in the Western Balkans*”, Erişim: 15 Aralık 2021, “<http://www.legislationline.org/documents/id/16809>”

³¹ “Salih Turgay”, a.g.e., s. 19-20.

olmalıdır. Uluslararası iş birliği ise; sınırdaş ülkeler ve uluslararası örgütlerle oluşturulan iş birliği mekanizmalarını içermektedir.³² Bu anlamda sınırdaş ülkeler ile sınır kapılarından yapılan geçişlere ilişkin bürokratik işlemlerin uyumlaştırılarak koordinasyonun sağlanması, ortak teknolojik arama merkezleri oluşturularak sınır geçişlerinde yapılan kontrollerde mükerrerliğin önüne geçilmesi hem zamandan hem de emekten tasarruf sağlayacaktır.

Entegre Sınır Yönetimi Modeli, Schengen Antlaşması'nın kabulü ve AB Müktesebatına eklenmesi sonrasında AB içerisindeki sınırların kaldırılarak müşterek dış sınırların meydana çıkmasıyla daha da geliştirilmiştir.

Entegre Sınır Yönetimi Modeli, AB için gümrük, polis, bitki ve hayvan sağlığı kontrolleri ile AB dış sınırlarının yönetiminde üye devletlerin yakın siyasi ve hukuki iş birliği gerçekleştirmeleri anlamına gelmektedir. Schengen Antlaşması ile kaldırılan iç sınırlar ve mallar ile kişilerin serbestçe dolaşımı AB dış sınırlarında daha etkin ve sıkı kontrolleri beraberinde getirmiştir. Özellikle son yıllarda dünyanın çeşitli bölgelerindeki istikrarsızlıklar ve çatışmalardan kaçanların özellikle Batı'ya ve AB ülkelerine göçü AB dış sınırlarının etkin korunmasının önemini daha da arttırmıştır.³³

Entegre sınır yönetimi aracılığıyla aynı görev alanına sahip farklı birimlerin kullanacakları benzer donanım kullanımında tasarruf ve ortaya konan işlemlerde de verimlilik sağlanabilecektir. Örneğin; sınır boyunun havadan kontrolü amacıyla kullanılan bir insansız hava aracıyla elde edilen görüntüler hem terörist faaliyetlerin hem de kaçak bir şekilde sınır boylarından ülkeye eşya ve mal girişinin varlığının tespitini sağlayacaktır. Diğer taraftan sınır güvenliğinde; aslî görevi, ülke içerisindeki güvenlik ve asayişini sağlamak olan kolluk kuvvetleri ile dış güvenlikten sorumlu silahlı kuvvetler unsurlarının yerine profesyonel sınır güvenlik birimlerinin görevlendirilmesiyle hem

³² “Âdem Akman, İsmail Kılınç”, “AB’de Entegre Sınır Yönetiminin Gelişimi ve AB Sürecinde Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimine Geçiş Çalışmaları”, “*Türk İdare Dergisi*”, Sayı: 467, Haziran 2010.

³³ “Salih Turgay”, a.g.e., s. 19-20.

kolluk kuvvetleri iç güvenlikte hem de silahlı kuvvetler dış güvenlikte kendi uzmanlık alanlarına daha fazla yoğunlaşmış olacak ve ilgili insan kaynağı daha etkin ve verimli kullanılmış olacaktır. Bütün bunların yanında sınır yönetiminde açık, şeffaf ve hesap verilebilir bir yapı tesis edilecektir.³⁴

1.1.2.3. Terör ve Terörizm

Terör kavramının birçok farklı tanımları bulunmakla birlikte; genellikle siyasi bir hedefe ulaşmak için, propaganda amacıyla ses getirici eylemler ile kişilerin katledilmesi biçiminde tanımlanabilir.³⁵ “Terörle Mücadele Kanunu”nda “Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir”³⁶ ifadeleriyle tanımlanmaktadır.

Diğer taraftan genellikle birlikte kullanılan terör ve terörizm kavramları arasında önemli bir ayırıcı unsur mevcuttur. Terörde propaganda amacı ile eylem yapılırken; terörizm kavramı, yapılan eylem sonrasındaki propaganda faaliyetleri olarak nitelendirilebilir. Yani terörizm, işin söylem kısmı olarak tarif edilebilir.³⁷

Terör; ideolojik unsur, örgüt unsuru ve şiddet unsurlarını aynı anda içerisinde barındırmaktadır. Terörün öncelikle ideolojik bir alt yapısının bulunması gerekmektedir.

³⁴ “Mustafa Avcı”, a.g.m., s. 35-36.

³⁵ “İhsan Bal”, “Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler”, “Usak Yayınları”, Ankara, 2006, s. 8.

³⁶ “Terörle Mücadele Kanunu”, RG: 12.4.1991, 20843.

³⁷ “İhsan Bal”, a.g.e., s. 8.

Örgüt, tüm faaliyetlerini bu ideoloji doğrultusunda gerçekleştirir. Örgüt unsuru, aynı ideolojiyi benimsemiş organize bir yapı içerisinde aynı amaca yönelmiş kişilerden oluşan yapıyı tarif eder. Şiddet unsuru ise; örgütün ideolojisi doğrultusunda propaganda amacıyla kamuoyunda ses getiren saldırıların düzenlenmesidir.³⁸

Terörizm ülke içi (milli) terörizm, devlet terörizmi ve uluslararası terörizm olmak üzere üçe ayrılabilir. Milli terörizm, tek devlet içerisinde sınırlandırılmış ve ülke dışından bir unsurun dâhil olmadığı sistematik şiddettir. Devlet terörizmi, bir devletin kendi vatandaşlarına uyguladığı sistematik şiddettir. Uluslararası terörizm ise; ülke içerisinden olmayan aktörlerce kendi propagandalarını yapmak amacıyla yapılan şiddet faaliyetleridir.³⁹

Uluslararası terörizm faaliyetleri ile yabancı devletler, terör örgütlerine ideolojik, askeri, mali ve operasyonel desteklerde bulunabilmektedirler. Yine, farklı devletlerde gerçekleşen terör faaliyetlerine karşı sessiz kalma ya da teröristlere karşı toleranslı davranma şeklinde terör örgütlerine manen de destek olabilmektedirler.⁴⁰

Terörle mücadele konusunda sorunun çözümünü zorlaştıran faktörlerin başında, devletlerin bu meseleye karşı ortak bir tutumunun bulunmaması ve bir devletin terörist olarak gördüğü herhangi bir grubu diğer bir devletin “özgürlük savaşçısı” olarak değerlendirmesi hatta onlara destek vermesi gelmektedir.

1.1.2.4. Kaçakçılık

Kaçakçılık kavramı sözlük anlamı itibarıyla, yasalara karşı gelerek gizli bir biçimde ve vergi ödemeksizin ülkeye mal sokma ve ülkeden mal çıkarmadır.⁴¹ Yargıtay

³⁸ “Tuğçe Gençtürk”, “*Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar*”, Erişim: 18 Aralık 2021, “<http://sam.baskent.edu.tr/makaleler/tgenceturk/TerorUluslararası.pdf>”

³⁹ “Fatma Taşdemir”, “Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi”, “Uşak Yayınları”, Ankara, 2006, s. 34-45.

⁴⁰ “Fatma Taşdemir”, a.g.e., s. 54-56.

⁴¹ “Merriam-Webster”, “*Kaçakçılık*”, Erişim: 19 Aralık 2021, “<https://www.merriam-webster.com/dictionary/smuggle>”

Ceza Genel Kurulu tarafından ise kaçakçılık şu şekilde tanımlanmıştır; “Yurda sokulması veya yurt dışına çıkarılması yasak olan şeyleri yasa dışı yollardan yurda sokma veya yurttan dışarı çıkarma yahut girmesi ve çıkması serbest ve fakat gümrük vergisine tabi malları vergi vermeden yasadışı yollardan yurda sokma veya yurttan çıkarma ve fiillere teşebbüs etmektir.”⁴² Bu tanımlara ek olarak kaçakçılığa insanların konu edilmesi, yani insanların bir ülkeden başka bir ülkeye yasa dışı yollarla geçirilmesi de göçmen kaçakçılığı olarak tanımlanmaktadır.

“Kaçakçılığa canlı ya da cansız tüm varlıklar konu olabilmektedir. Yasadışı yol ve yöntemler kullanılarak ülke sınırlarını geçmek isteyenlere sunulan imkânlar, bireyin kaçakçılığa konu edilmesidir ve göçmen kaçakçılığı suçunu oluşturur. Doku veya organların, farklı yöntemlerle temin edildikten sonra faydalanıcı için sınır ötesine yasadışı yollardan taşınması, doku ve organ kaçakçılığını meydana getirmektedir. Soyu tükenmek üzere olan bir kelebek, yalnızca belirli coğrafyalarda yaşayan bir bitki (endemik), sirk veya hayvanat bahçelerinde kullanılmak-sergilenmek üzere kaçırılan vahşi bir hayvan ya da ülkede daha ucuz et satışı yaparak kazanç sağlamak için sınırlardan yasal prosedürlere uygun olmaksızın geçirilen küçük/büyükbaş çiftlik hayvanları, canlı varlıklar üzerinden gerçekleştirilen kaçakçılığa örnektir. Cansız varlıklar üzerinden gerçekleştirilen kaçakçılığa ise tarihi eserler, her türlü gıda (bal, ceviz, çay, şeker vs.), akaryakıt, silah, uyuşturucu maddeler, sigara örnek verilebilir.”⁴³

Kaçakçılık ile birlikte hem ülke ekonomileri zarar görmekte hem de insan sağlığını tehdit eden durumlar ortaya çıkabilmektedir. Devlet, ülkeye yasa dışı yollarla giren ürünlerden elde edilecek vergi vb. gelirlerden mahrum kalırken diğer yandan bu ürünler nedeniyle insanların sağlığını bozucu etkiler ortaya çıkabilmekte ve yine göçmen

⁴² “Murat Aydın”, “5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Çerçevesinde Kaçakçılık Fiilleri ve Yaptırımları”, “Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi”, Konya, 2011, s. 5.

⁴³ “Yavuz Kaya”, “Suç Teorileri Işığında Türkiye’de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal Nedenleri, Boyutları ve Algısı”, “Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi”, C.XV, No:3, Ocak 2016, s. 160.

kaçakçılığı gibi durumlarda ise ölümlerle sonuçlanan daha büyük tehlikeler ortaya çıkmaktadır.

1.1.2.5. Göç ve Düzensiz Göç

İnsanlık tarihinin en eski olgularından biri olan göç, “uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek ve süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri”⁴⁴ şeklinde tanımlanmaktadır. “Türk Dil Kurumu’nca yayımlanan Güncel Türkçe Sözlük”te göç; “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi”⁴⁵ şeklinde tanımlanmaktadır.

Göç, coğrafi koşulların getirdiği zorluklar, ekonomik sorunlar, savaş nedeniyle yerinden olmak, insan hakları ihlalleri, daha iyi bir yaşam arzusu gibi çok farklı nedenler ile ortaya çıkabilir.⁴⁶

“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nda tanımlandığı şekliyle ise; “Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı”⁴⁷ zikretmektedir. Bu tanımdan hareketle görüleceği üzere ülkeler açısından göç olgusu üzerindeki asıl problem alanı ve sınır yönetiminde mücadele edilmesi gereken ana mesele düzensiz göç olgusudur.

Düzensiz göç, bir ülke sınırları içerisine yasal olmayan yollarla girmek ya da yasal yollarla girmiş olmasına rağmen ülkeden çıkması gereken sürede ülke sınırları dışarısına

⁴⁴ “Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Göç Terimleri Sözlüğü”, “Göç”, Erişim: 18 Aralık 2021, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

⁴⁵ “Güncel Türkçe Sözlük”, “Göç”, Erişim: 18 Aralık 2021, “<https://sozluk.gov.tr/>”

⁴⁶ “Aydoğan Asar”, “Göç Yönetimi: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Sonrası Türkiye’de Yeni Dönem”, “Seçkin Yayıncılık”, Ankara, 2015, s. 9.

⁴⁷ “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”, RG: 11.4.2013, 28615.

çıkılmamak biçiminde ifade edilebilir.⁴⁸ Düzensiz göçün organizasyonunu yapan ve göçmenleri yasa dışı yollarla ülkeye sokan kişiler göçmen kaçakçılığı suçunu işlerler. Diğer taraftan vatandaşı olunmayan bir ülkeye kanuna aykırı şekilde insan girişini amaç edinen insan ticareti ise; göçmen kaçakçılığından ayrı biçimde, ülkeye kanuna aykırı bir biçimde sokulmuş kişilerden fayda sağlamak gayesi ile yapılır. İnsan tacirleri, yasa dışı yollarla sınırlardan geçirdikleri bu insanları, fuhuşa itmekte, organlarını satmakta ya da istemedikleri işlerde zorla çalıştırmaktadırlar.⁴⁹

Son dönemde özellikle Orta Doğu ve Afganistan'da yaşanan gelişmeler göç olgusunun hangi boyutlara varabileceğini ve ne gibi sonuçlar doğurabileceğini daha iyi göstermiştir. Ülkelerinde yaşanan savaş ve şiddetten kaçan çok sayıda insan hayatta kalma uğruna çok çetin bir yolculuğa çıkmakta, bu yolculukta insan onuruna yakışmayan muamelelerle karşılaşmaktadırlar. Birçok insan ise bu zorlu yolculuğu tamamlayamadan hayatını kaybetmektedir. Bu denli büyük ve artık çok aktörlü hale gelmiş bir meselenin çözümü; ancak ülkelerin sınır bütünlüklerine ve egemenliklerine saygı ile dışardan yapılan müdahalelerin önüne geçilmesi ve küresel refahı ve istikrarı sağlayıcı şekilde uluslararası aktörlerin alacağı aksiyonlarla gerçekleştirilebilir.

1.2. Sınır Yönetiminde Model Yapılar

Güvenlik algısındaki değişimler ile birlikte bütün ülkelerin dış sınırlarını etkin bir biçimde korumasını sağlayacak sınır güvenliği sistemleri ve bu sistemlerin koordineli çalışmasını temin edecek etkili sınır yönetimi yapıları zorunlu hale gelmiştir. Günümüzde sınır güvenliği sadece ülkelerin birebir problemi olmanın yanında daha muhkem sınırların

⁴⁸ "T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı", "*Düzensiz Göç Hakkında*", Erişim: 12 Ocak 2022, "<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>"

⁴⁹ "Hüdayi Sayın", "Modern Kölelik Olarak Meta-Göçmen İnsan Ticareti Üzerine Kavramsal Bir İnceleme", "*Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*", Yıl: 2, Cilt:2, Sayı:2, Aralık 2018, s. 79-102.

sağlanabilmesi için kurulan ülkeler arası birlikler ve ittifakların da öncelikli sorunu haline gelmiştir.

Bu anlamda gelişmiş ülkelerin sınır yönetimi yapıları ele alındığında; sınır yönetimi alanında birbirleriyle ilişkili faaliyetlerin çatı bir kurum altında toplandığı ve sorumlu birimler arasındaki eşgüdümün üst seviyede sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca bu ülkelerde sınır güvenliği ve sınır yönetimi eskiden olduğu gibi askeri otoriteler değil, alanında uzman, profesyonel sivil otoritelerce yürütülmektedir.

Bu kısımda dünyada sınır yönetiminde var olan politika değişikliğine örnek olması ve Türkiye'nin de kendi sınır yönetimi yapısını yeniden yapılandırırken model aldığı sınır yönetimindeki anlayış değişikliğini hayata geçirmiş ve geçirmeye de devam eden AB ile özellikle güney sınırlarındaki kaçakçılık ve yasa dışı göçün yoğunluğu ve bu durumlara karşı alınan önlemler bakımından Türkiye'ye örnek olabilecek ABD'nin sınır yönetimi yapısı hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

1.2.1. AB'nin Sınır Yönetimi Yapısı

AB, coğrafi sınırları bağlamında, Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Bağımsız Devletler Topluluğu ile Balkan devletlerine komşu bir konumda bulunmaktadır. AB, Ceuta-Melia şehirlerinin çevresi, İsviçre ve Norveç sınırları hariç, Rusya'ya ait Kaliningrad çevresi (504 km.) dâhil olmak üzere toplam 7.958 km. kara sınırından oluşmaktadır.⁵⁰ Hırvatistan'ın AB üyeliğiyle birlikte Bosna-Hersek sınırının (931 km.) da eklenmesiyle AB'nin toplam kara sınır uzunluğu 8.889 km. olmuştur. Ayrıca genişleme politikaları sonucunda mevcut aday ülkeler ya da adaylık potansiyeli olan ülkelerin üyeliğiyle birlikte AB'nin mevcut sınırları genişlemeye devam edecektir. Diğer taraftan AB'ye üye olmamalarına rağmen AB sınırları içerisinde kabul edilen "Schengen Bölgesi" ülkeleri

⁵⁰ "House of Lords", "FRONTEX: The EU External Border Agency, European Union Committee", 9th Report of Session, 2007-2008, 05 March 2008, p. 14.

bulunmaktadır. Bu kapsamda çoğunlukla birbiri yerine kullanılan “Schengen Bölgesi” (Schengenland) ile AB topraklarının farklılığına değinmek gerekmektedir. Schengen Bölgesi; AB’ye üye ülkelerin neredeyse tamamının toprakları ile AB üyesi olmayan devletlerin (İsviçre, Lihtenştayn, Norveç ve İzlanda) topraklarını ve üye devletlerin bazı Avrupa dışındaki topraklarını (Fransa ve Hollanda’nın yalnızca Avrupa’daki toprakları kapsam içerisindeyken, İspanya’nın Kuzey Afrika’da yer alan Kanarya Adaları, Ceuta ve Melilla şehirleri kapsam içerisinde) kapsamaktadır.⁵¹

AB’ye giden yolun ilk basamağı 1951’de 6 Avrupa ülkesinin “Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg” anlaşarak oluşturduğu “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)” olmuştur. Akabinde 1957 yılında imzalanan “Roma Antlaşması” ile AKÇT, “Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET)” dönüşmüştür. AET’nin gayesi, işgücünün, hizmetlerin, malların ve sermayenin özgürce dolaştığı ortak bir piyasanın inşası ve sonunda ise tam entegrasyonun sağlanacağı siyasi bir birlik oluşturulmasıydı. Farklı dönemlerde gelişen genişleme dalgaları ile Topluluğa bağlı üye devlet sayısı her geçen gün arttı. Nihayetinde, 1993 yılında yürürlük bulan “Maastricht Antlaşması” ile bugünkü AB’ye giden adım atılmış oldu. Maastricht Antlaşması ile 1999 yılına kadar Birlik içinde parasal bütünleşmenin tamamlanması ve tek para birimi kullanımına geçilmesi ile Avrupa vatandaşlığı oluşturularak “müşterek dış politika ve iç güvenlik” ile içişleri ve adalet alanında iş birliği politikalarının oluşturulması kararı alındı.⁵²

Sınır yönetimi ile ilgili olarak ise; Birlik üyeleri arasındaki tüm sınır kontrollerini kaldırmayı amaçlayan ve 1985 yılında imzalanan “Schengen Anlaşması” 1995 yılında yürürlüğe konulmuştur. Bunun yanında 1999 yılında geçerlilik kazanan “Amsterdam

⁵¹ “İbrahim Uğur Savaşeri”, “Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetiminin Türkiye’nin Sınır Güvenliğine Etkisi ve Yeniden Yapılandırma Çalışmaları”, “Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi”, İstanbul 2014, s. 8.

⁵² “T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı”, “Avrupa Birliği’nin Tarihçesi”, Erişim: 30 Ocak 2022, “<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=105&l=1>”

Anlaşması” ile AB içerisinde “özgürlük, güvenlik ve adalet” alanı oluşturulmasının temelleri atılmıştır.⁵³ Birlik içerisinde yer alan ülkelerin iç sınırlardaki kontrollerin kaldırılması, dış sınırların daha iyi korunmasını zorunlu kılmıştır. Bunu sağlamak adına Amsterdam Anlaşmasının 61’inci maddesinde Konseyin; adalet, özgürlük ve güvenlik sahası yerleştirmek için; insanların serbest dolaşımını sağlama, dış sınırların kontrolü, iltica ve göç konuları, hukuki ve idari iş birlikleri, suç önleme ve suç ile mücadelede adli ve polis iş birliklerini de içeren önlemler alması vurgulanmıştır.⁵⁴

1999 yılında yapılan “Tampere Zirvesi”nde yine özgürlük, güvenlik ve adalet alanını güçlendirmek ile ilgili olarak önemli kararlar alınmıştır. Düzensiz göçü durdurmak ve uluslararası suç şebekeleriyle mücadele için ortak hareket edilmesi yönünde karar alınmıştır. Yine Zirvede dış sınırların korunmasının profesyonel sınır muhafızları tarafından yapılması gerektiği vurgulanmıştır.⁵⁵

2001 yılının sonunda yapılan “Laeken Zirvesi” sonrasında yayımlanan deklarasyonun 42’nci maddesinde; Birliğin dış sınırlarının daha etkin yönetilmesinin, terörizm, düzensiz göç ve insan ticareti ile savaşta destek olacağı vurgulanmıştır. Ayrıca dış sınırlarda görevli olan kurumlar arasında bir iş birliği yapısı kurularak dış sınırların ortak kontrolüne yönelik bir yapı konusunda çalışılmasına karar verilmiştir.⁵⁶ Bu kapsamda; AB Komisyonu, Mayıs 2002’de “Üye Ülkelerin Ortak Dış Sınırlarının Entegre Yönetimine Doğru” adında bir belge yayımlamıştır. Bu belge ile üye ülkelerin sınır yönetiminden sorumlu kurumlarının koordinasyonunu ve iş birliğini sağlayacak bir

⁵³ “Fatih Altunyuva”, “Türkiye’nin Sınır Yönetiminin Avrupa Birliğine Uyumu”, “Polis Akademisi Başkanlığı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, 2008, s. 8-11.

⁵⁴ “Treaty of Amsterdam”, Erişim: 30 Ocak 2022, “<http://hrlibrary.umn.edu/instreet/EUAmsterdam-treaty.pdf>”

⁵⁵ “Salih Turgay”, a.g.e., s. 35-36.

⁵⁶ “European Council”, “The Laeken Summit Presidency Conclusions”, Erişim: 3 Aralık 2021, “<http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/pdf-1993-2003/european-council-meeting-in-laeken--presidency-conclusions-14-15-december-2001/>”

yapı önerisinde bulunmaktadır. Belgede ilk kez “Entegre Sınır Yönetimi” kavramı kullanılmıştır.⁵⁷

Laeken Zirvesi’nde hazırlanan Dış Sınırların Yönetimi Planı çerçevesinde AB dış sınırlarının yönetimi konusunda ortak bir mevzuat oluşturulması kararına yönelik olarak 2006 yılında “Schengen Sınırlar Kodu” hazırlanarak AB Parlamentosunca kabul edilmiştir. 2003 yılında yapılan “Selanik Zirvesi” ile AB dış sınırlarının yönetiminde koordinasyonu sağlayacak bir kurum kurulması AB Komisyonu tarafından önerilmiş ve bu amaçla 2004 yılında Avrupa Birliği’nin Dış Sınırlarında Uygulama İşbirliğinin Eşgüdümünden Sorumlu Avrupa Kurumu (FRONTEX) kurulmuştur.⁵⁸

1.2.1.1. Entegre Sınır Yönetimi

AB’nin yeni üyelerle birlikte genişleyen sınırları ve bu sınırların diğer tarafında edindiği yeni sınır komşuları ile gelişen potansiyel tehditlere karşı, bünyesinde barındırdığı insanlara özgür ve tehditlerden arındırılmış güvenli bir ortam yaratmak ve aynı zamanda üye ülkeler ile ticaret yaptığı Birlik dışındaki üyeler arasındaki ticareti kolaylaştırmak amacıyla ortaya çıkan Entegre Sınır Yönetimi aşağıdaki unsurlardan oluşur:

- ❖ Schengen Sınırlar Kanunu’nda tanımlandığı üzere uygun risk analizi ve suç istihbaratını içeren sınır kontrolü,
- ❖ Sınır yönetimi alanında görev icra eden tüm kolluk güçlerinin eşgüdümü ile sınır aşan suçların araştırılması ve tespiti,

⁵⁷ “Bülent Kısa”, “Avrupa Birliği ve Avusturalya Örnekleriyle Entegre Sınır Yönetimi ve Türk Sınır Yönetimine Uygulanabilirliği”, “Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, Ankara, 2009, s. 27.

⁵⁸ “Âdem Akman, İsmail Kılınç”, a.g.m., s. 13.

- ❖ Dört aşamalı ulaşım kontrol modeli (üçüncü ülkelerde önlemler, komşu ülkelerle iş birliği, sınır kontrolü, dönüşler dâhil serbest dolaşım alanındaki kontrol önlemleri),
- ❖ Sınır yönetimi için kurumlar arası (sınır muhafızları, gümrük, emniyet, ulusal güvenlik ve diğer yetkili otoriteler) ve uluslararası iş birliği,
- ❖ Üye devletlerin, kurumların ve Birlik içerisinde yer alan sınır güvenliği ve yönetimi alanında çalışan diğer organların faaliyetlerinde uyum ve eşgüdüm.⁵⁹

Etkin bir sınır yönetimi için Entegre Sınır Yönetiminin sınırda karşılaşılan ilgili bütün tehditleri kapsamaması gerekmektedir. Aynı tehdit ve risk değerlendirmesi özellikle göçmen irtibat memurlarının faaliyetleri, vize düzenleme, sınır kontrolü ve serbest dolaşım alanındaki kontrol önlemleri düşünüldüğünde bütün dört aşamalı ulaşım modeline uygulanmalıdır. Sınır kontrolü, Birliğin mevzuatı tarafından uygulamaların standart bir hale getirilmesi hususunda yol gösterici olması beklenen bir durumdur. Üye devletler arasında, stratejik ve operasyonel açıdan uyumlu ve mutabık sınır kontrolü önlemlerinin temin edilmesi için ulusal düzeyde yönetim ve iş birliği gereklidir.

1.2.1.2. Entegre Sınır Yönetiminin Genel İlkeleri

AB'nin geniş kapsamlı göçmenlik stratejisinin bir parçası olan Entegre Sınır Yönetiminin amacı, üye ülkelere yapılan giriş ve çıkışların düzenli ve sistemli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır.

AB'nin dış sınırlarının yönetimi dayanışma, karşılıklı güven ve üye devletler arasındaki ortak sorumluluk ilkelerine dayanmakta ve bunun temel taşı hem eylemlerde hem de düzenlemelerde insan haklarına tam saygıdan geçmektedir. Üye ülkelerin sınır muhafızları her nerede olursa olsun gizli polis bilgisini kullanabilecek, insanların veya

⁵⁹ “madde14.org”, “Schengen Sınırlar Tüzüğü”, Erişim: 14 Ocak 2022, “http://madde14.org/index.php?title=Schengen_Sınırlar_Tüzüğü”

buldukları çevrenin haklarına, özgürlüklerine veya bütünlüğüne değinecek konularda özel yetiştirilmiş ve konusunda uzman kişiler olmalıdır.

Üye devletler, sınırlarının güvenilir işleyişinin kontrolünü, müşterek uygulamaların yürütülmesini ve idare edilmesini sağlamak için organizasyonel ve yönetsel kaynakları korumalı ve geliştirmelidir.

Yukarıda bahsedilen ilkeler temel alınarak sınır yönetiminde aşağıdaki genel amaçlar hedeflenmektedir:

- ❖ Sınır yönetiminin AB'nin kapsamlı göçmenlik stratejisinin bir parçası olduğu ve benzer politikalarla uyumlu bir çalışma içerisinde olması gerektiğine değinmek,
- ❖ Trafik hareketini ve kontrolü kolaylaştırmak,
- ❖ Düzensiz göçmenlikte yer alan suç gruplarının eylemlerini öncesinde tahmin etmek ve önlemek, ayrıca takibini kolaylaştırmak,
- ❖ Düzensiz göçmenliğin tespiti ve dönüş işlemlerini etkileyen konularda bölge ülkelerini iş birliğine teşvik etmek,
- ❖ Düzensiz göçmenliği ve giriş şartlarına uygunluk göstermeyen kişilerin geçişini engellemek,
- ❖ Yasa dışı giriş yapmaya çalışan ve yüksek risk taşıyanların girişimlerini ve sınır yönetiminde uygulanacak doğru eylemleri saptamak,
- ❖ Üye ülkede yasa dışı bir durumda olacak veya artık orada kalmak için uygun şartları taşımayan kişilerin yerini ve kimliğini belirlemeyi kolaylaştıracak tüm makul iş birliğini sağlamak, ayrıca yasa dışı durumda olan veya girişi reddedilen kişilerin çıkışı için gerekli düzenlemeleri oluşturmak,
- ❖ Terörizme karşı mücadelede ve sınır ötesi örgütlü suçlarda bir araç olarak hizmet vermek.⁶⁰

⁶⁰ "Council of the European Union", "*Integrated Border Management; Strategy deliberations*",

Bu amaçlar, AB'nin Entegre Sınır Yönetimi anlayışını ve süreç içerisindeki değişimini ortaya koymaktadır. AB, üye ülkelerin tamamını kapsayacak ve sınırların ortak yönetimi anlayışı içerisinde faaliyet yürütecek entegre bir sistem benimsemiştir. AB sınır yönetimi konusuna sadece güvenlik boyutundan bakmayıp sınır yönetimini çok boyutlu olarak değerlendirmektedir.

1.2.1.3. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (FRONTEX)

FRONTEX, AB üyesi ülkelerin dış sınırlarının güvenliğinde operasyonel koordinasyonu sağlamak amacıyla 2004 yılında kurulmuş ve 2005 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Gelişen koşullar ve doğan ihtiyaçlar üzerine 2016 yılında yenilenerek görev alanına sahil güvenlik yetkileri de dâhil edilerek personel sayısı ve donanım sayısı artırılmıştır. İsmi, “Avrupa Birliği'nin Dış Sınırlarında Uygulama İş Birliğinin Eşgüdümünden Sorumlu Avrupa Kurumu” şeklinde olan “FRONTEX”, yeni değişiklikle “Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı” olmuştur.⁶¹

Ajansın görevleri;

- ❖ Avrupa'nın dış sınırlarında ve ötesinde sınır aşan suç kalıpları ve düzensiz göçteki trendleri tanımlamak için bilgi toplamak ve risk analizi yapmak,
- ❖ Üye ülkelerde yasa dışı yollarla bulunan göçmenlerin geri gönderilmesine ve gönüllü geri dönüşlere yardımcı olmak,
- ❖ Üye ülkelerin sınır birimleri arasında anlık veri değişimi sağlamak,
- ❖ Deniz sınırlarındaki kolluk kuvvetleri, gümrük birimleri ve AB kurumları arasında iş birliğini kolaylaştırmak,

Erişim: 2 Şubat 2022,

“<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2013926%202006%20REV%203>”

⁶¹ “*Official Journal of the European Union September 2016*”, Erişim: 2 Şubat 2022,

“http://frontex.europa.eu/assets/Legal_basis/European_Border_and_Coast_Guard.pdf”

- ❖ AB üyesi olmayan ülkeler ve uluslararası organizasyonlar ile sınır aşan suçlar ve düzensiz göçteki trendleri hakkında bilgi değişimi ve kapasite artırımı konularında iş birliği yapmak,
- ❖ Kaçakçılık, insan ticareti, terörizm ve her türlü sınır aşan suçla mücadele etmek,
- ❖ Tüm AB ülkelerinde sınır muhafızları için müfredat ve eğitim standartları geliştirmek. Ayrıca AB üyesi olmayan ülkelerle bilgi birikimini ve en iyi uygulamaları paylaşmak amacıyla eğitimler düzenlemek,
- ❖ Yürütülen tüm faaliyetlerde temel haklara saygılı olmak.⁶²

Türkiye ile FRONTEX arasında 28 Mayıs 2012'de düzensiz göçün önlenmesi konusunda geliştirilecek iş birliğinin çerçevesini çizen Mutabakat Zaptı, imzalanmıştır.⁶³

1.2.1.4. AB Ülkelerinde Sınır Yönetimi

AB ülkelerindeki sınır güvenliğinden sorumlu birimler yapısal olarak incelendiğinde; bu yapıların mensuplarının polis, sınır polisi, sınır muhafızı gibi unvanlarla isimlendirildiği görülmektedir. Ancak, sınır güvenliğinden sorumlu teşkilatların farklı adlandırılması ve uygulamalarda ufak farklılıklar olmasına rağmen; kurulmuş olan bu yapılar sivillerden oluşmakta ve bu teşkilatlar ya doğrudan İçişleri Bakanlıklarına bağlı ya da İçişleri Bakanlığının çatı kurum olduğu onun alt birimleri şeklinde ülkelerin kamu yönetimi yapısı içerisinde yer almaktadır. Bu teşkilatların yürüttükleri çalışmalar genel olarak; kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak, sınırların kontrolü ve gözetimi, gümrük kontrolleri, kaçakçılıkla mücadele, ülke genelinde yol ve

⁶² “FRONTEX”, “*European Border and Coast Guard Agency: Main Tasks*”, Erişim: 7 Aralık 2021, “http://frontex.europa.eu/assets/Documents/European_Border_and_Coast_Guard_Agency_Main_Tasks.pdf”

⁶³ “T.C. Dışişleri Bakanlığı”, “*Frontex’le İş Birliği Mutabakat Zaptının İmzalanması*”, Erişim:4 Şubat 2022, “http://www.mfa.gov.tr/no_148_-28-mayis-2012_-frontex_le-isbirligi-mutabakat-zaptinin-imzalanmasi-hk_.tr.mfa”

trafik kontrolü, kara sınırları dışında deniz üzerinden gelişen düzensiz göçle mücadele ve deniz sınırlarının kontrol ve gözetimi faaliyetlerini oluşturmaktadır.⁶⁴

ÜLKE	SINIR YÖNETİMİNDEN SORUMLU OTORİTELER
Almanya	Federal Polis (Bundespolizei)-Kamu Güvenliği Genel Müdürlüğü (İçişleri Bakanlığı)
Fransa	Sınır Polisi Genel Müdürlüğü (Direction centrale de la Police aux frontières-services de la Direction générale de la police nationale)
İspanya	Ulusal Polis Teşkilatı (Guardia Civil, Cuerpo Nacional de Policía, Servicios de Aduanas)
İtalya	Sahil Güvenlik Komutanlığı-Göç ve Sınır Polisi Genel Müdürlüğü-Mali Polis (Polizia di Stato, Carabinieri, Guardia di Finanza)
Yunanistan	Yunan Polisi, Sınır Polis Birlikleri, Yabancılar ve Sınır Koruma Şubesi (Helliniki Astynomia (Hellenic Police))-Yunan Sahil Güvenliği (Limeniko Soma (Hellenic Coast Guard))- Gümrük (Telonia (Customs))
Finlandiya	Sınır Muhafaza Teşkilatı (Suomen Rajavartiolaitos)-Gümrük-Polis Teşkilatı
Polonya	Polonya Sınır Muhafızları (Straż Graniczna (The Border Guard))
Macaristan	Ulusal Polis (Rendőrség (The National Police))-Gümrük-Mali Muhafızlar (Vám-és Pénzügyőrség (The Customs and Finance Guard))
Letonya	Sınır Muhafaza Teşkilatı (Valsts robežsardze (State Border Guard))
Slovakya	Yabancılar ve Sınır Polisi Bürosu-Gümrük
Hırvatistan	Sınır Polis Müdürlüğü (Polis Genel Müdürlüğü (İçişleri Bakanlığı))

Tablo 1: “AB Ülkelerinde Sınır Yönetiminden Sorumlu Otoriteler”⁶⁵

Tablo 1’de AB üyesi bazı ülkelerin sınır yönetiminden sorumlu teşkilatlarının genel görünümü verilmiştir. Burada da tekraren görüldüğü üzere AB ülkelerindeki sınır yönetimi birimleri ya ülkelerin polis teşkilatları içerisinde bir kolluk faaliyeti ya da

⁶⁴ “Fatih Sunar”, “Avrupa Birliği Ülkelerinde Sınır Yönetimi”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, Eylül-Ekim 2018, Sayı 185, s. 37-42.

⁶⁵ Avrupa Birliği üyesi ülkelerin sınır yönetimi birimlerinin internet sayfaları ve “FRONTEX European Day for Border Guards”, kitapçığı aracılığıyla hazırlanmıştır.

oluşturulan yeni özel bir yapı şeklinde düzenlenmiştir. Ancak tamamı profesyonel ve eşgüdümün sağlandığı tek bir çatı şeklinde örgütlenmişlerdir. Ancak bazı ülkelerde sorumluluk alanları farklılaşabilmektedir. Örneğin, Finlandiya, Letonya ve Polonya gibi ülkelerde sınır muhafız birimlerinin sorumluluk alanları ülkenin bütününe içermekte iken; Fransa ve Macaristan gibi ülkelerde ise sınır güvenliğine ilişkin faaliyetlerin ülkelerin polis teşkilatları bünyesinde yapılandırıldığı görülmektedir. Dolayısıyla ülke sathında polisin görevleriyle doğru orantılı bir biçimde sınır güvenliği hizmetleri yerine getirilmektedir. Birliğin en büyük ülkelerinden olan Federal Almanya'da ise; sınır boyundan sınır içerisine tespit edilmiş olan mesafede Federal Polis sınır güvenliği faaliyetlerini yürütmektedir.⁶⁶

1.2.2. ABD'nin Sınır Yönetimi Yapısı

“11 Eylül 2001” tarihinde ABD'ye yapılan terörist atak ABD'de “iç güvenlik” alanında köklü değişikliklere yol açmıştır. Daha önce iç güvenlik alanında görevli 22 farklı birim, 2002 yılında İç Güvenlik Bakanlığı (United States Department of Homeland Security) adı altında bileştirilerek günümüzdeki yapı oluşturulmuştur. Bu Bakanlık çatısı altında yer alan sınır yönetiminden sorumlu organlar aşağıdaki şekildedir:

- ❖ Gümrük ve Sınır Muhafaza Teşkilatı
- ❖ Vatandaşlık ve Göç Hizmetleri Teşkilatı
- ❖ Göç ve Gümrük Muhafaza Teşkilatı
- ❖ Sahil Güvenlik Komutanlığı
- ❖ Ulaştırma Güvenliği Teşkilatı⁶⁷

Bakanlığın görevleri:

⁶⁶ “Fatih Sunar”, a.g.m., s. 37-42.

⁶⁷ “Structure of Border Management in Other Countries”, Erişim: 20 Aralık 2021, “<http://www.biosecurity.govt.nz/files/biosec/sys/appendix-4-structure-border-mgmt-other.pdf>”

- ❖ “ABD ülkesini terörizme ve güvenliğe zarar verecek diğer tehlikelere karşı korumak,
- ❖ Terörizmi engellemek ve güvenliğini güçlendirmek,
- ❖ Ülkeyi terör saldırılarına kapalı hale getirmek,
- ❖ Sınırların güvenliğini sağlamak ve yönetmek,
- ❖ Göç kanunlarını güçlendirmek ve idare etmek,
- ❖ Siber savunma,
- ❖ Afetlerde gerekli tedbirleri esnek bir şekilde alabilmektir.”⁶⁸

ABD İç Güvenlik Bakanlığı çatısı altında yer alan ve sınır yönetiminden sorumlu olan kurumlardan Gümrük ve Sınır Muhafaza Teşkilatı 60.000’den fazla personele sahip bir kolluk birimidir. Bu Teşkilatın temel misyonu ülkenin dış sınırlarının muhafazasıdır. Teşkilat, ülkenin dış sınırlarından ve sınır kapılarından mesuldür. Aynı zamanda gümrükler, göç, sınır güvenliği ve zirai güvenlik konularını da tek elden yürütür.⁶⁹

Vatandaşlık ve Göç Hizmetleri Teşkilatı, ABD’ye yapılan yasal göçü yönetmekle sorumludur. 19.000 personelle görev yapan Teşkilat, göç hizmetlerini güçlendirmek ve göçmenlerin ABD yurttaşlık kültürüne uyum sağlaması görevlerini yürütmektedir.⁷⁰

Göç ve Gümrük Muhafaza Teşkilatı, Gümrük ve Sınır Muhafaza Teşkilatı’nın sorumluluk sahası dışında kalan yerlerden, yani sınır ve sınır kapıları hariç ülkenin genelinden sorumlu bir kolluk birimidir. 20.000’den fazla personeli bulunmaktadır. Göçmenleri geri gönderme işlemlerinden de sorumludur.⁷¹

⁶⁸ “Bilal Akyüz”, “Türkiye’de İç Güvenlik Algısının Değiştirilmesi: İç Güvenlik Teşkilatı’na Yönelik Yeni Yapılanma Modeli”, “*Savunma Bilimleri Dergisi*”, C.XIV, Mayıs 2015, s. 69-70.

⁶⁹ “U.S. Customs and Border Protection”, “*About CBP*”, Erişim: 20 Aralık 2021, “<https://www.cbp.gov/about>”

⁷⁰ “U.S. Citizenship and Immigration Services”, “*About Us*”, Erişim: 20 Aralık 2021, “<https://www.uscis.gov/aboutus>”

⁷¹ “U.S. Customs and Border Protection”, “*Federal Immigration Agencies Overview*”, Erişim: 18 Aralık 2021, “<http://www.borderimmigrationlawyer.com/overview-of-federal-immigratio/>”

Sahil Güvenlik Komutanlığının sorumluluk sahası ülkenin iç suları, gölleri, limanları ve 20 bin km uzunluğundaki kıyı şerididir. Ayrıca ABD'nin denizaşırı ülke ve bölgelerde yürütmekte olduğu misyonlara da katılmaktadır. 50.000 civarı personeli bulunmaktadır. Denizde arama-kurtarma faaliyetleri, kaçakçılık ve göç ile mücadele ve limanların emniyetini sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır. Savaş zamanında ABD Deniz Kuvvetlerine bağlı olarak görev yapmaktadır.⁷²

Ulaştırma Güvenliği Teşkilatı, "11 Eylül 2001" saldırısı sonrasında, benzer tehlikeleri önlemek amacıyla kuruldu. Yaklaşık 60.000 personeli bulunmaktadır. Görevi insan ve eşyanın kolay bir biçimde dolaşımını sağlamak için ABD'nin hava, kara ve demiryolu ulaşım sistemlerinin korunmasıdır.⁷³

ABD, özellikle güneyinde yer alan Meksika ile olan sınırından göçmen akını ve kaçakçılığa maruz kalmaktadır. Bu anlamda olası tehlike ve tehditler bakımından Türkiye'nin güney sınırları ile benzerlik göstermektedir. Günümüzdeki ABD-Meksika sınırı, 1864 yılında başlayan Meksika-Amerika Savaşı sonucunda şekillenmiştir.⁷⁴ Zamanla artan tehditlere paralel olarak sınırda alınan önlemlerin boyutu da değişmiştir. ABD için büyük travma yaratan 11 Eylül Saldırıları sonrası 2006 yılında kabul edilen "Güvenli Çit Yasası" ile sınıra 650 millik ve 6 milyar dolara mal olan çelik bir çit inşa edilmeye başlamıştır.⁷⁵ Fakat bu çit göçmen ve kaçakçı akınını durduraktan öte daha tehlikeli güzergâhlara yönelimi sağlayarak sınırı daha riskli hale getirmiştir.⁷⁶

⁷² "T.C. Sahil Güvenlik Komutanlığı", "Dünya Sahil Güvenlik Teşkilatları", "Deniz Basımevi", İstanbul, 2013, s. 43-51.

⁷³ "Border Security: Key Agencies and Their Missions", Erişim: 18 Aralık 2021, "<https://fas.org/sgp/crs/homsec/RS21899.pdf>"

⁷⁴ "William S. Kiser", "Coast-to-Coast Empire Manifest Destiny and the New Mexico Borderlands", "University of Oklahoma Press", Norman, 2018.

⁷⁵ "Cihat Gemici", "Meksika-ABD Güç Koridoru: Şiddet, Dışlanma ve Göçmen Entegrasyonu Paradoksu", "Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Ankara, 2018, s. 41.

⁷⁶ "Elif Nur Taş", "Göçün Güvenleştirilmesi Çerçevesinde Meksika Duvarı Örneği", "Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi Göç Özel Sayısı", Aralık 2020, s. 59-70.

Fotoğraf 1: ABD-Meksika Sınır Duvarı⁷⁷

2016 Başkanlık seçimleri öncesinde Donald Trump'ın seçim vaatleri arasında Meksika Sınırına büyük bir duvar inşa etmek de vardı. George W. Bush'un başkanlığı sırasında inşasına başlanan duvarın Barack Obama'nın başkanlığı döneminde 1.126 km uzunluğundaki bölümü bitirilmiştir. Donald Trump ise var olan duvarı 6 metreden daha yüksek geçilmez bir duvara dönüştürmek istemiştir.⁷⁸ ABD ile Meksika arasındaki sınır 3.144 km uzunlukta olup 1.130 km'lik kısmı tel örgü, duvar ve hassas kamera sistemlerinden oluşan elektronik sistemler ile korunmaktadır. Ayrıca sınır muhafızları, atvler, atlar ve arazi araçları ile devriye görevi yürütmektedir. Hava sahası ve aynı zamanda kara sınırları dronelar aracılığı ile de sürekli gözlem altında tutulmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile bu araçlara yenileri de eklenmektedir. Son olarak Joe Biden döneminde sınır güvenliğini güçlendirmek için sınırlarda robot köpekler kullanılmaya başlanmıştır.⁷⁹

⁷⁷ "NBC News", "ABD-Meksika Sınır Duvarı", Erişim: 11 Aralık 2021, "https://www.nbcnews.com/politics/donald-trump/what-trump-got-right-wrong-about-his-new-border-barrier-n1056156"

⁷⁸ "ABC News", "Nearly 700 Miles of Fencing at the US-Mexico Border Already Exist", Erişim: 21 Aralık 2021, "https://abcnews.go.com/US/miles-fencing-us-mexico-border-exist/story?id=45045054"

⁷⁹ "Şarkul Avasat", "Black Mirror'ın kâbusu gerçekleşiyor: Robot köpekler ABD-Meksika sınırında", Erişim: 21 Aralık 2021, "https://turkish.aawsat.com/home/article/3485946/black-mirror%E2%80%99%C4%B1n-kabusu-ger%C3%A7ekle%C5%9Fiyor-robot-k%C3%B6pekler-abd-meksika-s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1nda"

1.3. Değerlendirme

Soğuk savaş ve sonrası dönemde güvenlik konuları daha çok askeri nitelikliken zamanla yaşanan paradigma değişikliği ile toplum odaklı ve çok boyutlu yaklaşımların benimsendiği yumuşak güvenlik anlayışına evrilerek özellikle sınır güvenliği ve yeni sınır yönetimi anlayışlarını öne çıkaran politikalar oluşturulmasının yolunu açmıştır.

Sınırların yönetimi ve güvenliği anlamında örnek modellerde de görüldüğü üzere özellikle son yıllarda yaşanan terör olayları, istikrarsız bölgeler, bölgesel çatışmalar ve bunlara bağlı düzensiz göç ile etkili bir mücadele gerçekleştirmek ve ülkeler arasındaki ticareti ve kişilerin giriş-çıkışlarını kolaylaştırmak amacıyla sınır yönetimine olan bakış değişmiştir. Artık sınırların güvenliğini sağlayan askeri yapılar, yerini profesyonel sivil kolluk birimleri benzeri teşkilatlara bırakmaktadır. Aynı zamanda devletler gerek bölgesel birleşik yapılar ile gerekse de bireysel olarak sınır yönetimi birimleri arasında koordinasyon ve iş birliği mekanizmaları kurarak, tehditlere karşı ortak mücadele anlayışını benimsemişlerdir. Bu ortaklıklar sadece sınır yönetimindeki tehditlerle mücadeleyi değil, ayrıca kişi ve eşya geçişlerinde hızlı ve güvenli hizmet sağlama gibi konuları da içermektedir.

Özellikle gelişmiş ülkelerde ortaya konan Entegre Sınır Yönetimi modeli anlayışı ile sınır yönetiminde en iyi uygulama olarak; sınır yönetiminden askeri olmayan sivil ve profesyonel tek bir yapılanmanın sorumlu olması benimsenmiştir. Bu durum özellikle sınır yönetiminde çok başlılığın olduğu ve profesyonelleşmenin az olduğu Türkiye açısından da önem arz etmektedir. Her ne kadar ülkelerin sınırlarındaki tehdit ve tehlikeler ülkelerin bulunduğu coğrafyaya göre değişiklik gösterse de bu tehditlere karşı güvenliğin sağlanabilmesi için bir model geliştirilmesi ve konunun profesyonel bir anlayış ile ele alınması gerekmektedir. Ancak Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı bazı ülkeler bugüne kadar bu alanda tutarlı ve profesyonel bir model geliştirememiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN SINIR YÖNETİMİ YAPISI VE SORUNLARI

Türkiye’nin sınır yönetimi yapısının incelendiği bu bölümde; Türkiye’nin sınırları, sınır komşuları ve onlarla olan ilişkileri, sınırlarındaki tehditler ve bu tehditlerin boyutları ile sınır güvenliği ve yönetimi alanında uygulanan politikalar özellikle son 20 yıla odaklanılarak incelenmiştir. Son olarak da sınır yönetiminden sorumlu olan kurumlardan bahsedilerek Türkiye’nin sınır yönetiminde mevcut olan yapısal sorunlara değinilmiştir.

2.1. Türkiye’nin Sınırları

Üç tarafı denizlerle kuşatılmış bir yarımada konumundaki Türkiye, 6.339 km uzunluğunda deniz sınırına (anakara uzunluğu), Boğazlar, Gökçeada, Bozcaada ve Marmara Denizi kıyıları ile birlikte ise toplamda 8.333 km kıyı şeridi uzunluğuna sahiptir.⁸⁰ Çoğunlukla dağlık bölgelerin oluşturduğu kara sınırları ise 2.949 km uzunluğundadır.⁸¹

Türkiye’nin günümüzdeki mevcut sınırları önemli ölçüde I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanmış olan “Sevr Antlaşması” ile birlikte başlayan işgallere karşı kazanılan Kurtuluş Savaşı sonucunda imzalanan “Lozan Antlaşması” ile çizilmiştir. Bu sınırların çizilmesinde “Son Osmanlı Mebusan Meclisi” tarafından “28 Ocak 1920”

⁸⁰ “Konur Alp Demir”, “Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Bağlamında Kıyı Kentleşmeleri”, “Yönetim ve Ekonomi Dergisi”, Cilt:25, Sayı:2, Yıl:2018, “Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.”, s. 409-426.

⁸¹ “AREM (T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi)”, “Mülki İdare Amirleri Sınır Görev Rehberi”, “AREM Yayınları”, Ankara, 2017, s. 15.

tarihinde kabul edilen “Misak-ı Milli”de belirlenen sınırlar önemli oranda korunmuş ve günümüz Türkiye sınırları ortaya çıkmıştır.

Türk Kurtuluş Savaşı sonrası “24 Temmuz 1923” tarihinde imzalanan “Lozan Antlaşması” ile “Misak-ı Milli” sınırları içerisinde yer alan Musul, Kerkük ve Süleymaniye’nin yeni kurulan Türk Devletinin sınırları içerisinde yer alması gerektiği sorunu çözüme kavuşturulamamış ve meselenin çözümünün Türkiye ve İngiltere arasında yapılacak ikili görüşmeler ile sağlanması öngörülmüştür. Ancak iki taraf, aralarında bir uzlaşma gerçekleştirilememiş ve sorun Milletler Cemiyeti’ne intikal etmiştir. “5 Haziran 1926” tarihinde Ankara’da, Türkiye ile İngiltere ve Irak Hükümetlerince imzalanan “Türk-İrak Sınırı ve İyi Komşuluk İlişkileri Antlaşması” ile Musul ve çevresi Irak sınırları içerisinde yer almıştır.⁸²

Türkiye Cumhuriyeti’nin güney sınırları, Hatay sorununun çözümü ile bugünkü halini almıştır. 1921 yılında Fransa ile imzalanan “Ankara Antlaşması” ile “İskenderun Sancağı (Hatay)” Fransa’nın “Suriye Mandası”na bağlanarak ülkemiz sınırları dışında kalmıştır. Fransa’nın Suriye’den çekilmesi ile önce Suriye içinde kendi anayasası olan özerk bir devlet olan İskenderun Sancağı, daha sonra da 1938 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Bir yıl kadar Hatay Devleti olarak mevcudiyetini sürdürdükten sonra 23 Temmuz 1939 tarihinde Meclisinde yapılan oylama sonucunda çıkan Türkiye’ye katılma kararı ile Türkiye Cumhuriyeti’nin sınırları bugünkü şeklini almıştır.⁸³

Coğrafi olarak Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının ortasında bir köprü konumunda olan Türkiye 783.577 km² toplam yüzölçümüne 2.949 km kara sınırı uzunluğuna 7.816 km ise kıyı sınırı uzunluğuna sahiptir. Türkiye’nin sınır uzunluğu toplamda 10.765 km’dir. Türkiye bu uzun sınırları sonucunda sekiz ülke ile sınır komşusu durumundadır.⁸⁴

⁸² “Emine Kısıklı”, “Yeni Gelişmelerin Işığında Geçmişten Günümüze Musul Meselesi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, No: 24, Kasım 2003, s. 487-526.

⁸³ “Esin Dayı”, “Hatay Devleti ve Hatay’ın Anavatan’a Katılması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, No: 19, 2002, s. 331-340.

⁸⁴ “Ömer Faruk Abay”, a.g.m., s. 30-32.

Bulgaristan	269 km
Yunanistan	203 km
Gürcistan	276 km
Ermenistan	328 km
Azerbaycan (Nahçıvan)	18 km
İran	560 km
Irak	384 km
Suriye	911 km

Tablo 2: Türkiye'nin Komşuları ile Olan Kara Sınırları⁸⁵

Türkiye, 10'u pasif toplam 30 kara, 5'i pasif toplam 8 demiryolu, 1'i pasif toplam 54 hava ve 2'si pasif toplam 100 deniz sınır kapısı ile toplamda 192 sınır kapısına sahiptir.⁸⁶

“Türkiye jeopolitik açıdan kara ve deniz güç merkezlerinin doğu-batı ve kuzey-güney doğrultusundaki hâkimiyet alanı mücadelelerinin ve geçiş bölgelerinin merkezi konumunda bulunmaktadır. Kuzey-güney doğrultusunda Avrasya merkez kara kütesini sıcak denizlerle ve Afrika'ya bağlayan iki önemli kara geçiş bölgesi (Balkanlar ve Kafkaslar) ve bir deniz geçiş bölgesi (Boğazlar) Türkiye'de kesişmekte ve bu bölgeleri jeoekonomik kaynak merkezleri olan Ortadoğu ve Hazar bölgesine bağlamaktadır. Doğu-batı doğrultusunda ise Anadolu yarımadası, Avrasya ana kıtasını kuşatan stratejik yarımadalar kuşağının en önemli halkasıdır.”⁸⁷

Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu Orta Doğu bölgesi dünya petrol varlığının ortalama %50'sine ve dünya doğal gaz varlığının ortalama %40'ına sahiptir. Bu nedenle dünyanın enerji üssü olarak adlandırılmaktadır. Enerjinin giderek önem kazandığı günümüzde bu bölgede hâkimiyet kurmak, hâkimiyet kuran devlete dünya enerji

⁸⁵ “Devlet Su İşleri”, “*Toprak ve Su Kaynakları*”, Erişim: 12 Aralık 2021, “<http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari>”

⁸⁶ “Hudut Kapıları Daire Başkanlığı”, “*Hudut Kapılarımız*”, Erişim: 13 Aralık 2021 <https://www.egm.gov.tr/gocmenhudut/kara-ve-demiryolu-hudut-kapilari>

⁸⁷ “Ahmet Davutoğlu”, “Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu”, “Küre Yayınları”, 101. Baskı, İstanbul, 2014, s. 116.

piyasasına yön verme ve dolayısıyla dünyanın yönetiminde önemli oranda söz sahibi olma olanağı verir.⁸⁸

Yukarıda sayılan nedenlerle bölgenin yaratmış olduğu cazibe dünyanın büyük güçlerinin gözünü Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu bu topraklara yöneltmekte ve Türkiye üzerindeki tehditlerin artmasına neden olmaktadır. Bu durum da Türkiye'nin güvenliği açısından ciddi problemleri beraberinde getirmektedir. Özellikle, Türkiye'nin güney sınırlarında yaşanan gelişmeler büyük problemler doğurmuş ve doğurmaya da devam etmektedir. Bölgede gelişen olayların yaratmış olduğu gergin ortam, Türkiye'nin komşuları ile ilişkilerini de ciddi bir biçimde etkilemektedir. Etkin bir sınır yönetiminin olmazsa olmaz koşullarından birisi de sınır komşuları ile sorunsuz politikalar yürütebilmek ve sınırları birlikte korumaktır. Ancak son dönemde özellikle Suriye'de yaşanan gelişmeler neticesinde oluşan olumsuz hava bölge ülkelerinin birbirleri ile olan ilişkilerini derinden etkilemektedir.

2.1.1. Komşularla İlişkiler

Türkiye bir yanda AB diğer yanda eski Sovyet Ülkeleri ve Orta Doğu Ülkeleri ile komşudur. Bu çok çeşitli iç dinamiklere sahip komşularla sınırdaş olma durumu Türkiye'yi zaman zaman farklı sorunlarla karşılaştırmaktadır. Yakın tarihte Sovyetler Birliği'nin dağılması, Irak-ABD Savaşı ve son olarak Suriye İç Savaşı gibi kaotik dönemler nedeniyle bölge bir türlü istikrar kazanamamıştır. Büyük devletlerin bölgeye müdahaleleri de bu istikrarsız ortamı körüklemekte ve Türkiye'nin komşuları ile ilişkilerini zedelemektedir. Bu anlamda bu başlığın alt başlıklarında Türkiye'nin komşuları ile olan sınır ve buna bağlı diğer siyasi konulardaki ilişkileri ele alınmaya çalışılacaktır.

⁸⁸ "Tayyar Arı", "Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi", "Mkm Yayıncılık", 5. Baskı, Bursa, 2012, s. 22-23.

2.1.1.1. Azerbaycan

Türkiye, 30 Ağustos 1991 tarihinde Sovyetler Birliği'nden ayrılıp bağımsızlığını kazanan Azerbaycan Cumhuriyeti'ni "9 Kasım 1991"de tanıyan ilk devlet olmuştur. Türkiye, Azerbaycan ile farklı alanlarda stratejik ortaklık düzeyinde ilişkiler yürütmektedir. İki ülke arasındaki ikili ilişkilerin 2010 yılında tesis edilen "Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi (YDSK)" ile Cumhurbaşkanları düzeyinde sağlam temellere oturtulması sağlanmıştır.⁸⁹ Türkiye ile Azerbaycan arasındaki tek kara bağlantısı "Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti" ile olan 13 km'lik Türkiye'nin en kısa kara sınırı ile sağlanmaktadır.⁹⁰

Ortak bir tarihe sahip olan iki ülke arasındaki ilişkiler her zaman dostane olmuştur. Türkiye, Azerbaycan'ın yıllardır devam eden sorunu olan Karabağ'ın Ermenistan tarafından işgalinde uluslararası arenada Azerbaycan'ın yanında yer almış ve 2020 yılında Dağlık Karabağ'ın Ermenistan işgalinden kurtarılmasında da büyük destek sağlamıştır.

10 Aralık 2020 tarihinde yapılan bir protokol ile Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyetleri vatandaşları iki ülke arasında gerçekleştirecekleri ziyaretlerinde kimlikle seyahat imkânına kavuşmuştur.⁹¹

2.1.1.2. Bulgaristan

Türkiye ile Bulgaristan dostane ilişkiler geliştirmeye çalışan iki sınır komşusu ülkedir. Özellikle, Bulgaristan'ın demokratik bir yönetim yapısına ve serbest piyasa şartlarına geçişi ile birlikte iki ülke arasındaki politik ve iktisadi ilişkiler ivme

⁸⁹ "T.C. Dışişleri Bakanlığı", "*Türkiye-Azerbaycan Siyasi İlişkileri*", Erişim: 5 Ocak 2022, "<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-azerbaycan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>"

⁹⁰ "İlim ve Medeniyet", "*Türkiye'nin Sınır Komşuları ve Sınır Kapıları*", Erişim: 6 Ocak 2022, "<https://www.ilimvemedenyet.com/turkiyenin-sinir-komsulari-ve-sinir-kapilari.html>"

⁹¹ "Anadolu Ajansı", "*Türkiye ile Azerbaycan arasında kimlikle seyahat dönemi başladı*", Erişim: 6 Ocak 2022, "<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-ile-azerbaycan-arasinda-kimlikle-seyahat-donemi-basladi-/2194865>"

kazanmıştır. İki ülke arasındaki siyasi ve diplomatik bağın önemli öğelerinden biri Bulgaristan'da yaşayan Türklerdir. Bulgaristan'da 2011 yılı nüfus sayımı resmi verilerine göre 588.318 Türk azınlık yaşamakta olup, bu sayı Bulgaristan toplam nüfusunun yaklaşık %8,8'ine tekabül etmektedir.⁹²

Bulgaristan, 2004 yılında NATO üyesi olarak güvelliğini uluslararası arenada sağlamlaştırırken; 1 Ocak 2007 tarihinde ise AB'ye üye olarak siyasi ve iktisadi kalkınması için önemli bir ortaklık kurmuştur. Türkiye, Bulgaristan'ın özellikle NATO'ya, girmesini başından beri desteklemiştir.⁹³

Bulgaristan ve Türkiye arasındaki sınırın uzunluğu 269 km'dir. İki ülke arasındaki sınır Lozan Antlaşması ile günümüzdeki halini almıştır. Bu sınır üzerinde yer alan Türkiye'nin en işlek ve önemli gümrük kapılarından biri olan Kapıkule Sınır Kapısı, Türkiye'yi Balkanlar ve Batı Avrupa'ya bağlamaktadır.⁹⁴

2.1.1.3. Ermenistan

Ermenistan ile Türkiye arasındaki 328 km uzunluğundaki sınır "Kars Antlaşması" ile belirlenmiştir. Sınır, Arpaçay ve Aras vadisi boyunca devam ederek Nahçıvan sınıрыyla sona erer. İki ülke arasındaki tek sınır kapısı olan Alican Sınır Kapısı Ermenistan'ın Karabağ işgaline tepki olarak 1993 yılında kapatılmıştır.⁹⁵

Türkiye, Sovyetler Birliği'nin siyasi varlığının sona ermesi ile birlikte bağımsızlığını elde eden Ermenistan'ı "16 Aralık 1991"de ilk tanıyan ülkelerden birisidir. Karadeniz'e kıyısı olmadığı halde Ermenistan, "25 Haziran 1992"de imzalanan anlaşma

⁹² "T.C. Dışişleri Bakanlığı", "*Türkiye-Bulgaristan Siyasi İlişkileri*", Erişim: 6 Ocak 2022, "<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-bulgaristan-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>"

⁹³ "T.C. Dışişleri Bakanlığı", "*Türkiye-Bulgaristan Siyasi İlişkileri*", Erişim: 6 Ocak 2022, "<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-bulgaristan-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>"

⁹⁴ "İlker Gündüzöz, Selim Çapar", "Mülki İdare Sınır Görev Rehberi", "Türk İdari Araştırmalar Vakfı Yayınları", 1. Baskı, Ankara, 2017.

⁹⁵ "İlker Gündüzöz, Selim Çapar", a.g.e.

ile kurulan “Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü”ne kurucu üye olarak Türkiye vasıtasıyla davet edilmiştir.⁹⁶

Türkiye, Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaşanan çatışmalar ve Ermenistan tarafından Azerbaycan topraklarının %20’sinin işgali ile Ermenistan’a ambargo uygulamaya başlayarak kara ve hava sınırlarını Ermenistan’a kapatmıştır. 1988’de başlayan Ermeni-Azeri savaşının dozunun yükselerek Şubat 1992’de Hocalı’da yaşanan “Katliama” evrilmesi üzerine Türkiye, Nisan 1993’te Ermenistan sınırını tamamen kapatmıştır. Bu çatışmalarda çoğunluğu Azeri 30 bin insan hayatını kaybetmiş ve takriben 1 milyon Azeri de topraklarından göç etmek zorunda kalmıştır.⁹⁷

İki ülke arasında uzun zamandır fikir ayrılıklarına neden olan ve iki ülke arası ilişkilerin gelişimini olumsuz etkileyen, 1915 yılında yaşanan Ermenilerin Suriye’ye zorunlu göçü vakası, Ermenistan tarafından soykırım olarak nitelendirilmektedir.⁹⁸

İki ülke arasında yakın dönemde ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde çeşitli adımlar atılmaktadır.

2.1.1.4. Gürcistan

Türkiye ile Gürcistan arasında 276 km uzunluğundaki Karadeniz’den doğup Gürcistan sınırlarından geçerek Türkiye’ye ulaşan “Çoruh Nehri”nin yer yer çizdiği sınır, iki ülke arasında imzalanan “Kars Antlaşması” ile belirlenmiştir.

Türkiye, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Gürcistan’ın bağımsızlık ilanını 16 Aralık 1991 tarihinde tanımıştır. 21 Mayıs 1992 tarihinde imzalanan protokol ile iki ülke mütekabiliyet esası ile Büyükelçilikler açmıştır. Ayrıca, “Türkiye’nin Batum’da, Gürcistan’ın da İstanbul ile Trabzon’da Başkonsoloslukları”

⁹⁶ “Fatih Özbay”, “Türkiye-Ermenistan İlişkileri”, “Bilge Adamlar Kurulu Raporu”, No:25, Ocak 2011, s. 3.

⁹⁷ “Özbay”, a.g.e., s. 3-4.

⁹⁸ “Yusuf Halaçoğlu”, “Ermenilerin Suriye’ye Nakli: Sürgün mü, Soykırım mı? Belgeler”, Erişim: 8 Ocak 2022, “<http://www.ttk.gov.tr/templates/resimler/File/01.pdf>”

mevcuttur. Türkiye ile Gürcistan stratejik ortaklık düzeyinde ilişkiler yürütmektedir. Türkiye, 2007 yılından bugüne Gürcistan'ın en güçlü ticaret ortağıdır. Gürcistan'a doğrudan yatırım yapan ülkeler içerisinde Türkiye ön sıralarda bulunmaktadır. Diğer taraftan, iki ülke arasında 31 Mayıs 2011 tarihinde imzalanan ve 10 Aralık 2011 tarihinde geçerlilik kazanan protokol mucibince, Türkiye ve Gürcistan vatandaşları ülkeler arasındaki karşılıklı ziyaretlerini sadece kimlik belgeleri aracılığıyla yapabilmektedirler.⁹⁹

Türkiye ile Gürcistan arasında Aktaş, Türkgözü ve Sarp olmak üzere üç aktif sınır kapısı bulunmaktadır. Bunlardan “Sarp Sınır Kapısı”, yolcu geçişi bakımından ülkemizin en işlek sınır kapısı olma özelliğini taşımaktadır.¹⁰⁰

İki ülke arasındaki ilişkileri daha da geliştirmek için düzenli olarak üst düzey ziyaretler yapılmakta olup bu amaçla kurulan “Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi (YDSK)” mekanizması ilk toplantısını “19 Temmuz 2016” tarihinde Ankara’da, ikinci toplantısını ise “23 Mayıs 2017” tarihinde Tiflis’te yapmıştır.¹⁰¹

Türkiye, “Abhazya ve Güney Osetya”nın bağımsızlıklarını kabul etmeyerek Gürcistan’ın toprak bütünlüğünün korunmasından yana tavır koymaktadır. Yaşanan anlaşmazlıkların Gürcistan’ın toprak bütünlüğü ve egemenlik hakları kapsamında silaha başvurulmadan diplomasi yoluyla çözüme kavuşturulmasını arzulamaktadır. Ayrıca Türkiye, Gürcistan’ın uluslararası kurumlarla olan iş birliği çabalarını da desteklemektedir.¹⁰² Öyle ki 2020 yılı Dünya Ekonomik Forumu kapsamında düzenlenen “NATO’nun Geleceği” başlıklı oturumda yaptığı konuşmada "Gürcistan'ı neden davet etmediğimizi anlayamıyorum. NATO üyesi olarak biz Rusya ile görece iyi ilişkilere sahip

⁹⁹ “T.C. Dışişleri Bakanlığı”, “*Türkiye-Gürcistan Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 7 Ocak 2022, “<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-gurcistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>”

¹⁰⁰ “Gümrük ve Turizm İşletmeleri Tic. A.Ş.”, “*Sarp Sınır Kapısı*”, Erişim: 7 Ocak 2022, “https://www.gtias.com.tr/tr/tamamlanan-proje-detay/sarp_sinir_kapisi_1”

¹⁰¹ “T.C. Dışişleri Bakanlığı”, “*Türkiye-Gürcistan Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 7 Ocak 2022, “<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-gurcistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>”

¹⁰² “T.C. Dışişleri Bakanlığı”, “*Türkiye-Gürcistan Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 7 Ocak 2022, “<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-gurcistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>”

olduğumuz için eleştiriliyoruz ama Batılı dostlarımız Rusya'yı provoke etmeme bahanesiyle Gürcistan'ı davet etmek üzere anlaşmıyor. Gürcistan'ın bize, bizim de Gürcistan gibi bir NATO müttefikine ihtiyacımız var." şeklinde beyanat vermiştir.¹⁰³

2.1.1.5. Irak

“Ankara Antlaşması” ile 1926 yılında belirlenen Irak sınırı 378 km uzunluktadır. Türkiye ile Irak arasında ikisi aktif (Üzümlü ve Habur) ikisi pasif (Derecik ve Gülyazı) olmak üzere toplam dört adet sınır kapısı bulunmaktadır.¹⁰⁴

Irak sınırı, Musul ve Kerkük ihtilafı nedeniyle “Lozan Antlaşması” ile çözümlenememiş, Milletler Cemiyetinin hazırlamış olduğu rapor doğrultusunda Musul ve Kerkük’ün o zaman İngiliz mandası altında bulunan Irak’a verilmesi, karşılığında ise; bu bölgede çıkarılan petrolden elde edilen gelirlerin %10’luk kısmının “25 yıl” süresince Türkiye’ye verilmesi şeklinde “5 Haziran 1926” tarihinde antlaşmaya varılmıştır. Bugünkü Irak sınırı nihai halini bu antlaşma ile almıştır.¹⁰⁵

Türkiye’nin Irak politikası temel olarak; Irak’ın toprak bütünlüğünün korunması, ülkede istikrarın tesisi ile bölge ülkeleri için güvenlik ve refah üretebilen bir yapının oluşturulması, sınırdaş olduğu ülkeler ve uluslararası toplumla entegrasyonun yeniden sağlanması temelinde yürütülmektedir. Türkiye, Irak’ta yer alan toplumun tüm kesimleriyle geliştirmeye çalıştığı ikili ilişkiler temelinde Irak Kürt Bölgesel Yönetimi’yle de sınır güvenliği, terörle mücadelede iş birliği, ekonomik ve kültürel iş birliği gibi pek çok alanda yakın temas halindedir. 2013 yılı sonunda Irak’ta etkin olan ve toprak elde eden IŞİD terör örgütü ve yıllardır Irak topraklarında faaliyet gösteren PKK’ya karşı iki ülke ortak bir tavır almakta ve iş birliği içerisinde hareket etmektedir.¹⁰⁶

¹⁰³ “Anadolu Ajansı”, “Gürcistan’dan Türkiye’ye NATO desteği için teşekkür”, Erişim:10 Ocak 2022, “<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gurcistandan-turkiyeye-nato-destegi-icin-tesekkur/1711683>”

¹⁰⁴ “İlker Gündüzöz, Selim Çapar”, a.g.e.

¹⁰⁵ “Baskın Oran”, “Türk Dış Politikası Cilt-I”, “İletişim Yayınları”, 24. Baskı, İstanbul, 2020, s. 268.

¹⁰⁶ “T.C. Dışişleri Bakanlığı”, “Türkiye-Irak Siyasi İlişkileri”, Erişim: 9 Ocak 2022, “<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-irak-siyasi-iliskileri.tr.mfa>”

Irak, Türkiye'nin ihracatında önemli bir paya sahip olmasına rağmen Irak içerisinde yaşanan istikrarsız ortam karşılıklı ticarete büyük zarar vermiştir. Diğer taraftan Türk şirketleri Irak'ta önemli müteahhitlik hizmetleri yerine getirmekte ve Irak'ın yeniden imarında önemli rol üstlenmektedirler. İki ülke arasında enerji alanındaki iş birliği devam etmekte olup enerji kaynakları açısından zengin topraklara sahip olan Irak'ın bu kaynaklarının uluslararası pazarlara nakledilmesinde Türkiye'nin coğrafi avantajının kullanımı alanında ikili iş birlikleri kurulmaktadır.¹⁰⁷

2.1.1.6. İran

Türkiye ile İran arasındaki sınır, Nahçıvan sınırının kesişim noktası olan Dilucu Sınır Kapısından başlayıp Irak-Türkiye sınırı ile kesiştiği noktada biter. Sınır, 1878 yılında Kotur bölgesinde yapılan değişiklikler ve 9 Nisan 1929'da iki ülke arasında Ankara'da imzalanan antlaşma ve 1932 Tahran Konvansiyonu ile Küçükağrı Dağı, Bacergah ve Kotur çevresindeki değişiklikler hariç büyük ölçüde "1639 yılında imzalanan Kasr-ı Şirin Antlaşması" ile belirlenmiştir. Sınır, 534 km uzunluğu ile Türkiye'nin uzunluk bakımından ikinci sınırıdır. İki ülke arası geçişler Gürbulak (Ağrı), Kapıköy (Van), ve Esendere (Hakkâri) sınır kapılarından sağlanmaktadır. Ayrıca 1985 yılında açılan "Borualan (Iğdır) Sınır Kapısı", İran tarafından karşılık olarak bir kapı açılmaması nedeniyle süresiz kapatılmıştır.¹⁰⁸

İki ülke sınırları arasında kaçakçılık faaliyeti yaygın olarak yaşanmaktadır. Ayrıca son dönemde Afganistan'dan Batı'ya doğru olan göç yolları, İran üzerinden Türkiye'ye bağlanmaktadır. Kaçakçılık ve göç ile gerçekleşen sınır ihlallerini önleme

¹⁰⁷ "T.C. Dışişleri Bakanlığı", "*Türkiye-İrak Siyasi İlişkileri*", Erişim: 9 Ocak 2022, "<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-irak-siyasi-iliskileri.tr.mfa>"

¹⁰⁸ "Vikipedi", "*İran-Türkiye sınırı*", Erişim: 9 Ocak 2022, "https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0ran-T%C3%BCrkiye_s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1"

amaçlı olarak sınıra 243 km uzunluğunda ve 3 metre yüksekliğinde beton duvar ile birlikte hendekler ve dikenli teller inşa edilmiştir.¹⁰⁹

İran ile Türkiye arasındaki karşılıklı ilişkiler, iyi komşuluk, karşılıklı saygı ve ticari ortaklık şeklinde ilerlemektedir. Türkiye İran'dan önemli oranda doğalgaz ve petrol ithal etmektedir. Devlet Başkanları düzeyinde gerçekleşen üst düzey ziyaretlerle, iki ülke arasındaki siyasi diyalog sürdürülmeye çalışılmaktadır.¹¹⁰

Türkiye, 2004 yılında taraf olduğu Ottawa Sözleşmesi gereği kara mayınlarını aşamalı olarak temizlemeyi ve AB adaylık sürecinde Birlik müktesebatına uyum gereği profesyonel bir sınır gözetimi yapısı kurmayı taahhüt ettiğinden İran sınırında yer alan 80 bin anti personel mayınının Ocak 2023'e kadar temizlenmesi için yürütülecek projeye AB tarafından 18,6 milyon avro destek verilmiştir. Projenin Türkiye ayağını Milli Mayın Merkezi (MAFAM) yürütmektedir. Projenin tamamlanmasıyla sınır alanının güvenliğinin tesisi için yapılacak çalışmalarda hareket kabiliyeti kazanılması hedeflenmektedir.¹¹¹

2.1.1.7. Suriye

Suriye ile olan 911 km uzunluktaki kara sınırı Türkiye'nin en uzun kara sınırınıdır. Sınır, 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Antlaşmasıyla Hatay hariç olmak üzere bugünkü halini almıştır. Hatay ise 1938 yılında kurulan Hatay Devleti'nin "29 Haziran 1939'da oybirliği ile aldığı meclis kararı ile Türkiye'ye katılması sonucunda son halini almıştır.¹¹²

¹⁰⁹ "Bilgehan Öztürk", "Afganlar, Suriyeliler ve Türkiye'nin Sınır Güvenliği", "*Kriter Dergisi*", Eylül 2021, Yıl: 6, Sayı: 60.

¹¹⁰ "T.C. Dışişleri Bakanlığı", "*Türkiye-İran Siyasi İlişkileri*", Erişim: 9 Ocak 2022, "http://www.mfa.gov.tr/turkiye-iran_siyasi-iliskileri.tr.mfa"

¹¹¹ "Euronews", "*BM ve AB'nin desteğiyle Türkiye-İran sınırındaki 80 bin mayının temizlenmesine başlandı*", Erişim: 10 Ocak 2022, "<https://tr.euronews.com/2021/09/28/bm-ve-ab-nin-destegiyle-turkiye-iran-s-n-r-ndaki-80-bin-may-n-n-temizlenmesine-basland>"

¹¹² "Baskın Oran", "Türk Dış Politikası Cilt-I", "İletişim Yayınları", 24. Baskı, İstanbul, 2020, s. 287-290.

Türkiye ile Suriye arasında dördü aktif (Cilvegözü, Öncüpınar, Nusaybin ve Akçakale), üçü sadece dini bayramlar gibi dönemsel olarak aktifleşen (Ceylanpınar, Mürşitpınar ve Çobanbey), ikisi kapalı (Yayladağı, Şenyurt) toplam dokuz sınır kapısı bulunmaktadır.¹¹³

1998 yılına kadar iki ülke arasındaki ilişkiler Suriye'nin Hatay tutumu, su meselesi ve terör örgütü PKK'ya verdiği destek nedeniyle gerilimli olarak devam etmiştir. 20 Ekim 1998 tarihinde imzalanan "Adana Mutabakatı" ile PKK'ya karşı ortak bir tavır geliştirilmiş iki ülke arası siyasi ilişkiler bilhassa "Beşar Esad'ın devlet başkanı oluşu ile hız kazanmıştır. İki ülke arasında 2009 yılında Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi (YDSK)" oluşturularak pek çok alanı kapsayan 50 adet anlaşma ve mutabakat metni imzalanmıştır.¹¹⁴ Hatta ortak Bakanlar Kurulu toplantısı dahi yapılarak iki ülke arasındaki iş birliğinin düzeyi ortaya konulmuştur.

Ancak, 2010 yılında Tunus'ta başlayarak Arap Dünyası'nda hızla yayılan "Arap Baharı" ile ilgili ülke halkları demokratik taleplerde bulunmaya başlamış ve birçok Arap devletindeki yönetimler el değiştirmiştir. Bu sürecin Suriye'yi de etkilemeye başlamasıyla Türkiye'nin Suriye halkının demokratik taleplerine destek vermeye başlaması iki ülke arasındaki ilişkilerin kopmasına neden olmuştur.¹¹⁵

Arap Baharı akabinde Suriye'de yaşanan iç karışıklık ortamı Türkiye-Suriye sınır bölgesinin Suriye tarafında egemenlik belirsizliğine yol açmıştır. PYD ve IŞİD terör örgütlerinin Suriye'de yaşanan iç karışıklıktan faydalanarak sınır hattında yer alan bazı bölgeleri ele geçirmesi sınırdaş olunan egemen gücün kim olduğu karmaşası yaratmaya başlayarak Türkiye'nin sınır güvenliğini tehdit etmeye başlamıştır. Türkiye şüphe yok ki yaşanan çatışmalar nedeniyle dünyanın en tehlikeli sınırlarından birisine komşu olmak

¹¹³ "İlker Gündüzöz, Selim Çapar", a.g.e.

¹¹⁴ "T.C. Dışişleri Bakanlığı", "*Türkiye-Suriye Siyasi İlişkileri*", Erişim: 10 Ocak 2022, "<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>"

¹¹⁵ "Hüseyin Aksu, Muhammet Cemal Şahinoğlu, Mehmet Nazı Uygur", "Türkiye ve İran'ın Arap Baharı'na Yönelik Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme", "*International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*", Vol: 2, Issue: 1, Winter 2019, p. 46-57.

durumunda kalmıştır. Sınır hattı ve ötesinden gelecek tehlikelerin önlenmesi için Türkiye, 911 km olan Suriye sınırına 3 metre yüksekliğinde ve 837 km uzunluğunda bir güvenlik duvarı inşa etmiştir. Sadece duvar değil, aydınlatma sistemleri, gözetleme kuleleri, alarm ikaz sistemleri, zırhlı devriye vasıtaları, elektronik ve termal izleme araçları ile İHA ve SİHA gibi yüksek teknolojili araçlar kullanmaya başlamıştır. Ayrıca sınırdan gelecek tehditleri sınır ötesinde önlemek ve ülkedeki Suriyeli sığınmacıların geri dönüşlerini sağlayacak güvenli bölgeler tesis etmek için “Zeytin Dalı”, “Barış Pınarı” gibi sınır ötesi operasyonlar yapılmıştır.¹¹⁶

2.1.1.8. Yunanistan

Yunanistan sınırı “Lozan Antlaşması” ile belirlenmiş olup 212 km uzunluğundadır. İki ülke kara sınırı Meriç Nehri’nin ağzından başlayarak Türkiye-Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarının kesiştiği “Kapıkule Sınır Kapısı” yakınlarında biter. İki ülke arasında İpsala ve Pazarkule sınır kapıları aracılığıyla geçiş sağlanmaktadır.¹¹⁷

Yunanistan, yakın geçmişe kadar Türkiye Cumhuriyeti’nin en çok ihtilaf yaşadığı komşuları arasındadır ve bu ihtilafların birçoğu da hala çözüme kavuşturulamamıştır. İki ülke I. Dünya Savaşı, Ege Adaları, Ege Denizi’ndeki kıta sahanlığı meselesi ve Kıbrıs Sorunu gibi olaylarda sürekli karşı karşıya gelmiş ve hiç şüphesiz Yunan Megali İdea’sı çerçevesinde takınılan tutum nedeni ile gergin bir 100 yıllık süreç yaşanmıştır.¹¹⁸

Ege Denizi’nde tarafların üzerlerinde anlaşma sağladığı ve burada yer alan adacıklar üzerinde Yunanistan’a egemenlik hakkı veren siyasal sınırlar bulunmamaktadır. Ancak, sınırlar iki ülke kara sularının sınırları ile bağlı olduğundan sorunlar çözüme

¹¹⁶ “İbrahim Korgun”, “Suriye’deki PYD/YPG Yapılanmasının Türkiye’nin Sınır Güvenliğine Etkileri”, *Ahi Evran Akademi (AEA)*, Yıl 2021, Cilt 2, Sayı 1, s. 1-10.

¹¹⁷ “İlker Gündüzöz, Selim Çapar”, a.g.e.

¹¹⁸ “T.C. Dışişleri Bakanlığı”, *“Türkiye-Yunanistan Siyasi İlişkileri”*, Erişim: 8 Ocak 2022, “<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-yunanistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>”

kavuşturulamamaktadır. Ege’de iki ülke arasındaki sorunlar egemenlik ve paylaşım ekseninde devam etmektedir.¹¹⁹

Diğer taraftan, 2018 yılında başlayan Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan ve Mısır’ın ortaklaşa yürüttüğü Doğu Akdeniz’de doğalgaz arama faaliyetleri ve Türkiye’nin buna karşılık olarak kendi sondaj gemileri ile başladığı gaz arama faaliyetleri bölgede gerilimin artmasına yol açmıştır.

Türk-Yunan münasebetleri 1999 yılı itibarıyla iş birliği ve uzlaşmaya dayalı yeni bir döneme girmişti. Bu kapsamda, iki ülke meselelerinin çözümü için çeşitli diyalog mekanizmaları oluşturulmuş ve iki ülke arasında üst düzey ziyaretler gerçekleştirilmişti.¹²⁰ Ancak son dönemde yaşanan mülteci krizi ve Doğu Akdeniz krizi iki ülke arasında gerginliği yeniden artırmıştır. Aynı zamanda yaşanan mülteci krizi ile birlikte olası göçmen akınına bir set oluşturabilmek amacıyla Yunanistan, Türkiye ile olan sınırına 40 km uzunluğa ve 5 metre yüksekliğe sahip çelik bir duvar inşa etmiştir. Ayrıca, bilhassa Afganistan kaynaklı sığınmacı dalgasının Avrupa’ya geçişine engel olmak için inşa edilen duvara yeni elektronik gözetim sistemleri de kurulmuştur. Yunanistan Vatandaşları Koruma Bakanı Mikalis Krisohoyadis konu hakkında basına verdiği mülakatta “Muhtemel göç dalgası için hiçbir şey yapmadan bekleyemeyiz, aldığımız önlemlerle sınırlarımız güvenli olacak ve sınır ihlallerinin önüne geçilecek”¹²¹ açıklamasında bulunmuştur. Bu tedbirlere ek olarak, Yunanistan, Türkiye ile arasındaki sınırın bir bölümünü oluşturan Meriç Irmağı üzerinden gelebilecek göçü önlemek için sınıra radarlar ve ses topu olarak adlandırılan uzun menzilli akustik cihazlar

¹¹⁹ “Gökhan Ak”, “Ege’deki Hayalet: Türk-Yunan Deniz Sınırı, Durum ve Etkiler”, “*Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*”, Yıl: 10, Sayı: 20, (Güz 2014), s. 255-288.

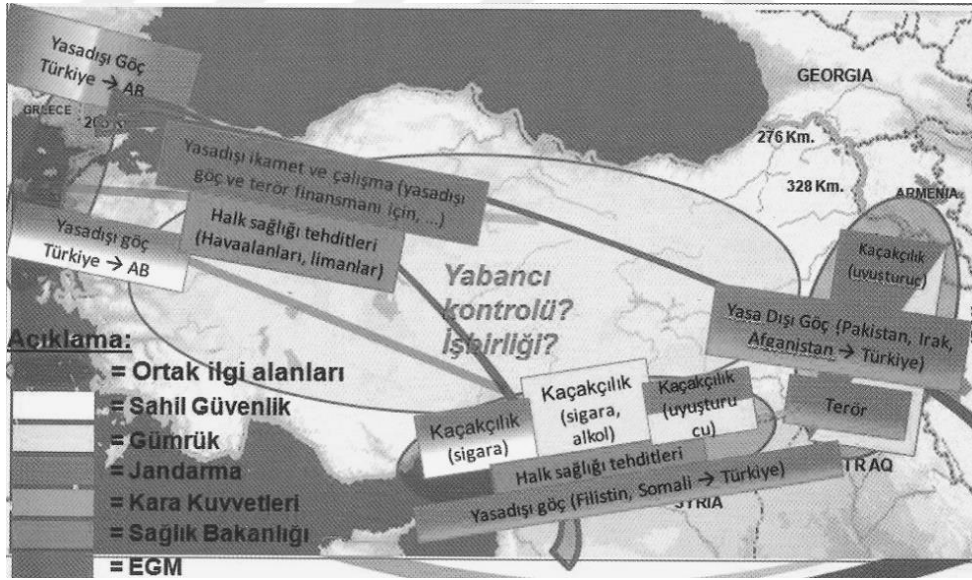
¹²⁰ “T.C. Dışişleri Bakanlığı”, “*Türkiye-Yunanistan Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 8 Ocak 2022, “<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-yunanistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>”

¹²¹ “Euronews”, “*Yunanistan göç akımına karşı Türkiye sınırında inşa ettiği 40 kilometre uzunluğunda duvarı tamamladı*”, Erişim: 10 Ocak 2022, “<https://tr.euronews.com/2021/08/21/yunanistan-goc-ak-m-na-kars-turkiye-s-n-r-nda-insa-ettigi-40-kilometre-uzunlugunda-duvar-t>”

yerleştirmiştir.¹²²

2.2. Türkiye'nin Sınırlarındaki Tehditler

Türkiye, içerisinde bulunduğu jeopolitik konum, komşu olduğu ülkelerdeki iç karışıklıklar ve istikrarsızlıklar, terör, sınır hatlarında özellikle doğu ve güneydoğu sınırlarındaki sarp arazi yapısı ve sınır kontrolünün bu arazi yapısında sağlanmasındaki güçlükler gibi nedenlerle sınırlarında sürekli bir şekilde güvenlik sorunları ve tehditler yaşamaktadır. Çeşitli devletlerin vermiş olduğu dış destek ile hala varlığını devam ettirerek hemen sınırlarımızın dışından ülkeye tehdit oluşturan ve yıllardır sınırlarımızın içerisinde de eylemlerde bulunan terör örgütlerinin varlığı, özellikle son dönemde komşu ülkelerde oluşmuş olan çatışma ortamının yarattığı istikrarsız ortamdan kaynaklı olarak artış gösteren ve ciddi boyutlara varan göç baskısı ile senelerdir süregelen kaçakçılık faaliyetleri bu tehditlerin en önemlileri durumundadır.

Resim 1: Türkiye'nin Sınırlarındaki Tehditler¹²³

¹²² "Independent Türkçe", "Meriç pilot bölge seçildi", Erişim: 10 Ocak 2022, "https://www.indyurk.com/node/399166/d%C3%BCnya/yunanistandan-t%C3%BCrkiye-s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1na-40-km-%C3%A7elik-duvar"

¹²³ "T.C. İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi Bürosu", "Uluslararası Göç Örgütü, Sınır Yönetiminde Risk Analizi", Ankara, 2014, s. 119.

İçişleri Bakanlığı Sınır yönetimi Bürosunun hazırlamış olduğu Türkiye sınırlarındaki risk analizinin yapılarak maruz kalınan tehditler ve tehditler ile mücadele eden kurumların yar aldığı Resim 1, Türkiye'nin sınırlarında maruz kaldığı tehdit ve tehlikelerin çeşitliliğini ve tehditlere karşı faaliyet yürüten kurumların çokluğunu ve dağılımını yansıtmaya açısından önemlidir.

2.2.1. Terör Tehdidi

Türkiye, 40 yılı aşkın bir süredir terör sorunu ile mücadele etmektedir. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde faaliyet gösteren PKK'nın varlığı ülkenin sınır güvenliği ve sınır bütünlüğü ile kamu düzenini ve iç huzurunu tehdit etmektedir.

Türkiye'nin terör geçmişine bakıldığında çok sayıda ve farklı ideolojik alt yapıya terör örgütlerinin Türkiye'de eylemler gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu terör örgütleri savundukları ideolojiler bakımından “aşırı sol-radikal terör örgütleri”, “aşırı sağ-dini altyapıyı kullanan terör örgütleri” ve “bölücü-etnik terör örgütleri” şeklinde sınıflandırılabilir.¹²⁴

Türkiye'de toplumsal etkinin yoğunluğu açısından ilk terör örgütünün ortaya çıkışı 1973 yılında ASALA ile olmuştur. ASALA kendisinden önce var olan kaotik ortamı yaratan aktörlere kıyasla örgütlü, şiddet eylemlerinde bulunan ve siyasi amaçla oluşturulmuş bir yapıdır.¹²⁵ ASALA, 1973 ile 1994 yılları arasında yurtdışında ve yurtiçinde görevli diplomatlar, devlet görevlileri ve onların bir kısmının eş ve çocukları olmak üzere toplam 36 Türk vatandaşını şehit etmiştir.¹²⁶

¹²⁴ “Davut Taş”, “*Türkiye'de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: PKK Örneği*”, “Adnan Menderes Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, Aydın, 2014, s. 76.

¹²⁵ “Davut Taş”, a.g.e., s. 75.

¹²⁶ “Aljazeera Türk”, “*ASALA kurbanlarına anma*”, Erişim: 1 Aralık 2021, “<http://www.aljazeera.com.tr/haber/asala-kurbanlarına-anma>”

ASALA ve diğer terör örgütleri arasında Türkiye'ye en fazla zarar vermiş ve vermeye devam eden terör örgütü olan PKK ise, 1978 yılında kurulmuştur. 1980 Askeri Darbesi ile ülkedeki terör faaliyetleri önlenmiş ama PKK'nın başı olan Abdullah Öcalan ve bazı yöneticileri bu dönemde yurt dışına kaçmışlar ve Suriye ile Lübnan'da örgütlenme faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 1983 yılından sonra yurtdışında eğittikleri militanları ülkeye sokmaya başlayan ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde etkinliğini arttıran PKK, 15 Ağustos 1984'te Erüh ve Şemdinli ilçelerine yapmış olduğu baskınlarla silahlı eylemlerine başlamıştır.¹²⁷

TBMM tarafından hazırlanan raporda terör örgütü PKK'nın bugüne kadar Türkiye'de gerçekleştirdiği faaliyetler başlıklar halinde şu şekilde sıralanmıştır:

- ❖ “Katliamlar
- ❖ Halkı Geçim Kaynağından Alıkoyma,
- ❖ Devlet-Vatandaş Arası Bağ Koparma, Sorumluluğu Devlet Kurumlarına Yıkma
- ❖ Haraç Toplama
- ❖ Gayrimeşru Kazanç Gelirleriyle Terörün Finansmanı
- ❖ Halkın Geçim Kaynaklarını Yok Ederek Örgüte Mahkûm Etme
- ❖ Seçilmişlere Yönelik Baskılar ve Cinayetler
- ❖ Okul Yakma, Öğretmen Katletme ve Eğitime Engel Olma
- ❖ İnsan Hakkı İhlalleri ve İşkence”¹²⁸

1979 yılından itibaren Suriye topraklarından faaliyetlerini yöneten Abdullah Öcalan, Türkiye'nin kararlı tutumu sayesinde Suriye'den ayrılmak zorunda kalmıştır. “15 Şubat 1999 tarihinde Kenya”da yakalanmış ve Türkiye'ye getirilmiştir. Öcalan'ın yakalanması ile 2004 yılına kadar geçen süreçte Örgüt, lojistik destek eksikliği, Kürt

¹²⁷ “Bekir Gücenmez”, “*Terörizmin Finansmanı: PKK, ETA ve IRA Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması*”, “Kara Harp Okulu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, Ankara, 2014, s. 44-46.

¹²⁸ “M. Naci Bostancı, v.d.”, “*Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu*”, 2013, Erişim: 28 Kasım 2021, “<https://docplayer.biz.tr/23817708-Terror-ve-siddet-olaylari-kapsaminda-yasam-hakki-ihlallerini-inceleme-raporu.html>”

halkının örgüt ile arasına koyduğu mesafe ve dış yardımın azalması ile örgüt içinde yaşanan çözümler sonucunda Öcalan'ın yargılanma sürecinde kamuoyunun tepkisini artırmamak ve silahlı mücadelenin yerine siyasi mücadelenin benimsenmesi gibi sebeplerle faaliyetlerine ara vermiştir.¹²⁹

2005 sonrası faaliyetlerini artıran PKK terör örgütüne karşı, siyasi alanda çözüm arayan dönemin hükümeti, MİT Müsteşarı Hakan Fidan vasıtasıyla 2012 yılının son günlerinde İmralı Adası'nda Abdullah Öcalan ile gerçekleştirdiği görüşmelerle “Çözüm Süreci”ni başlatmış oldu.¹³⁰ Ancak, 7 Haziran 2015 seçimleri sonrası ülkede hükümetin kurulamaması ve oluşan kaotik ortam neticesinde yeniden kanlı eylemlere başlayan PKK terör örgütünün faaliyetleri çözüm sürecinin bitmesine neden oldu. Genel seçimlerin yapıldığı 7 Haziran 2015'ten itibaren artışa geçen çatışmalar ile geçen bir yıllık zaman diliminde 532 asker, polis ve korucu şehit oldu.¹³¹ Son olarak PKK tarafından 10 Aralık 2016 tarihinde gerçekleştirilen bombalı saldırıda 44 kişi¹³² ve 17 Aralık 2016 tarihinde Kayseri'de gerçekleştirilen saldırıda 14 kişi hayatını kaybetti.¹³³

PKK'nın Suriye uzantısı şeklinde faaliyet yürüten PYD, son dönemde Türkiye sınırına yerleşmiş ve aldığı destekle de Suriye içerisinde kontrol ettiği alanı genişletmektedir. PYD, Esad rejimi ile anlaşmış ve rejim PYD'nin Suriye'nin kuzeyinde teşkilatlanmasına izin vermiştir. Yine IŞİD'in bölgede güç kazanmasını istemeyen ABD, bu süreçte PYD ye açık destek vermektedir. PKK terör örgütünün uzantısı olan bu terör örgütünün varlığı Türkiye'nin sınır güvenliğini tehdit etmektedir.

¹²⁹ “Bekir Gücenmez”, a.g.e., s. 44-46.

¹³⁰ “Galip Dalay”, “Çözüm Süreci ve Düşündükleri”, Erişim: 4 Aralık 2021, “<http://www.setav.org/cozum-sureci-ve-dusundurdukleri/>”

¹³¹ “Yeniçağ”, “Bir yılda 532 şehit verdik!”, Erişim: 1 Aralık 2021, “<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/bir-yilda-532-sehit-verdik-138996h.htm>”

¹³² “BBC Türkçe”, “10 Aralık 2016 İstanbul Vodafone Arena saldırısı: 44 kişi hayatını kaybetti”, Erişim: 1 Aralık 2021, “<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38278551>”

¹³³ “Akşam”, “Kayseri'de terör saldırısı: 14 askerimiz şehit oldu, 56 yaralımız var”, Erişim: 1 Aralık 2021, “<http://www.aksam.com.tr/guncel/son-dakika-haberi-kayseride-halk-otobusunda-patlama/haber-577201>”

Bölücü terörün yanında Suriye krizinden sonra ülkede oluşan otorite boşluğunu fırsat bilen ve Suriye'nin kuzeyinde ve Türkiye'nin güney sınırında adeta bir devlet gibi örgütlenen IŞİD terör örgütü Türkiye için çok büyük bir tehdit konumuna gelmişti. 2014 yılında Musul Başkonsolosluğundaki 49 kişiyi rehin alması sonucunda Türkiye ile IŞİD ilk kez karşı karşıya gelmiştir. Bu olaydan sonra IŞİD'in Türkiye'ye karşı saldırı ve tehditleri giderek artmıştır. Türkiye'de özellikle sivillere yönelik olarak yaptıkları bombalı saldırılarla çok sayıda insanın şehit olmasına sebep olan IŞİD terör örgütü en son 20 Ağustos 2016 tarihinde Gaziantep'te bir düğünde bombalı eylem gerçekleştirerek toplamda 51 kişinin hayatını kaybetmesine sebep olmuştur.¹³⁴ Yine sınırın Suriye tarafından IŞİD militanlarınca atılan roketler neticesinde 2016'nın ilk dört ayında 17 kişi hayatını kaybetmiştir.¹³⁵

Türkiye, sınır güvenliğini ve iç güvenliğini korumak üzere 24 Ağustos 2016 tarihinde "Fırat Kalkanı" ismi ile Suriye'nin kuzeyinde yer alan terör örgütlerine karşı "Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)" ile birlikte bir harekâta başladı. 100 günlük sürede Kilis-Gaziantep sınır hattı, IŞİD'den tamamen arındırıldı ve yaklaşık 2.000 kilometrekarelik bir alan terör örgütleri IŞİD ve PYD'den temizlendi.¹³⁶ 30 Kasım 2016 tarihli "Milli Güvenlik Kurulu" Bildirisinde; "Fırat Kalkanı Harekâtı'nın temel hedefinin, hudut güvenliğimizin sağlanması, ülkemize yönelik saldırıların önlenmesi, IŞİD ve diğer terör örgütlerinin bölgeden tamamen temizlenmesi olduğu bir kez daha belirtilmiştir. Suriye'nin toprak bütünlüğü esas olmak üzere kardeş Suriye halkının ve bölgedeki vatandaşlarımızın güvenliği için, PKK/PYD-YPG unsurlarının terör koridoru oluşturma hedeflerine izin verilmeyeceği vurgulanmıştır."¹³⁷ ifadesi yer almıştır.

¹³⁴ "Habertürk", "Gaziantep'te bombalı saldırı!", Erişim: 3 Aralık 2021,

"<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1285133-gaziantep-te-bombali-saldiri>"

¹³⁵ "Ahaber", "IŞİD neden onlara değil Türkiye'ye saldırıyor?", Erişim: 3 Aralık 2021,

"<http://www.ahaber.com.tr/analiz/2016/05/02/daes-neden-onlara-degil-turkiyeye-saldiriyor>"

¹³⁶ "Yenişafak", "Fırat Kalkanı 100'üncü gününü geride bıraktı", Erişim: 5 Aralık 2021,

"<http://www.yenisafak.com/dunya/firat-kalkani-100uncu-gununu-geride-birakti-2573130>"

¹³⁷ "Ankhaber", "MGK Bildirisinde Fırat Kalkanı'nın Temel Hedefine Vurgu Yapıldı",

28 Ocak 2018 tarihinde Özgür Suriye Ordusu ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nce ortak yürütülen “Zeytin Dalı Harekâtı” ile “18 Mart 2018”de Afrin kontrol altına alınmış 46 asker şehit olurken 3.603 terörist ise pasifize edilmiştir. Devamında gerçekleştirilen “Pençe” ve “Barış Pınarı” harekâtları ile sınır güvenliğinin sınır ötesinde sağlanması hedeflenmiştir. Barış Pınar Harekâtı ile 30 km sınır içerisine ilerlenerek burada güvenli bölgeler oluşturulması ve Suriyeli göçmenlerin buralara yerleştirilmesi amaçlanmıştır.¹³⁸

Türkiye'nin terör sorunu tek bir örgülle mücadele etmenin aksine içeride ve dışarıda bulunan çok sayıda terör örgütüne karşı mücadele şeklinde devam etmektedir. Bu mücadele sürecinde Türkiye madden ve manen çok ciddi kayıplara uğratılmıştır. 2019 yılı itibarıyla 40 yıllık süreçte maddi kayıplar açısından rakamlar çok net olmamakla birlikte 1,5 trilyon dolara ulaşmıştır.¹³⁹

Terör nedeniyle; 2012 itibarıyla şehit olan 7.918 asker ve kolluk görevlisi ve şehit olan 5.557 sivil vatandaş olmak üzere toplam 13.475 Türk vatandaşı bulunmaktadır. Bunun yanında ölü ele geçirilen terörist sayısı toplam 22.101'dir.¹⁴⁰

Terörün Türkiye üzerindeki etkilerine ve doğurduğu sonuçlara bakıldığında; terör örgütleri, amaçlarına ulaşmak için gerçekleştirmiş oldukları şiddet eylemleri sonucunda halka korku salarak ve devlet otoritesini hiçe sayarak iç huzuru bozmakta ve ülkedeki güven ortamını sarsmaktadır. Devlet otoritesini zedelemek amacıyla giriştikleri faaliyetler sonucunda kamu düzeninde ciddi zararlara yol açmaktadırlar. Ülke içerisinde belirli bir bölgede güç sahibi olan PKK, bu bölgenin maddi ve insani kalkınmasını engellemektedir. Terör örgütünün varlığı nedeniyle bu bölgeye yatırımlar kısıtlı olarak

Erişim: 5 Aralık 2021, “<http://www.ankahaber.com.tr/turkiye/mgk-bildirisinde-firat-kalkaninin-temel-hedefine-vurgu-yapildi-h28766.html>”

¹³⁸ “T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı”, “*Sınır Ötesi Askeri Operasyonlar*”,

Erişim: 15 Aralık 2021, “https://www.iletisim.gov.tr/turkce/stratejik_iletisim_calismalari/detaylar/sinir-otesi-askeri-operasyonlar”

¹³⁹ “İHA”, “*Terörün bir yıllık maliyetiyle 35 Avrasya Tüneli yapılabilirdi*”, Erişim: 7 Aralık 2021, “<https://www.ih.com.tr/istanbul-haberleri/terorun-bir-yillik-maliyetiyle-35-avrasya-tuneli-yapilabilirdi-2788417/>”

¹⁴⁰ “M. Naci Bostancı”, v.d., a.g.m.

yapılmaktadır. Bölgedeki olumsuz koşullar, sağlık ve eğitim çalışanlarının bölgeyi tercih etmemesine neden olmakta ve bu durumda yine bölgenin geri kalması sonucunu doğurmaktadır. Yine terör örgütleri kendi finansmanlarını sağlamak amacıyla kaçakçılık faaliyetlerinde bulunmakta ve özellikle uyuşturucu kaçakçılığı ile ülke gençlerini çok genç yaşlarda zehirlemektedirler. Varlık amaçları ülkeye zarar vermek olan bu örgütler, ülkenin ekonomik istikrarına ve kalkınmasına da ciddi boyutlarda darbe vurmaktadırlar. Terörle mücadele için harcanan insan ve para kaynağının ekonomik büyüme ve kalkınma için kullanılması durumunda ülkeye sağlayacağı faydadan ülkeyi mahrum bırakılmaktadırlar.

2.2.2. Kaçakçılık Faaliyetleri

Kaçakçılık; çok çeşitli türleri olan uluslararası bağlantılı ya da bölgesel ölçekli örgüt ve yapılanma şekilleri ile farklı teknikler kullanan gruplar tarafından büyük miktarlarda haksız kazanç elde edilebilen bir suç çeşidi ve güvenlik meselesidir.¹⁴¹

Kaçakçılık, Türkiye'nin sınır yönetimindeki önemli sorunlardan birisidir. Özellikle komşu ülkelerdeki istikrarsız ortam ve gevşek sınır kontrolleri kaçakçılığa imkân yaratmaktadır. Kolay yoldan yüksek miktarda para kazanma fırsatı sağladığı için insanlara da son derece cazip gelmektedir.

Öte yandan çizilmiş yapay sınırlar ile birlikte farklı devlet sınırları içerisinde kalan akraba toplulukları aralarındaki ilişkilerin sürekliliğini sınırda yaptıkları yasal ve yasa dışı ticaret ile sağlamaktadır. Böylece yapay olarak çizilen sınırlarla beraber kan bağı, gündelik hayatın adeta bir rutini haline gelen kaçakçılıkta kullanılan kaçakçılığı kolaylaştırıcı bir enstrümana dönüşmüştür.¹⁴²

¹⁴¹ “Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı”, “Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2020 Raporu”, Ankara, Eylül 2021.

¹⁴² “Ayşe Yıldırım”, “Devlet, Sınır, Aşiret: Nusaybin Örneği”, “Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi”, Ankara, 2013.

Türkiye’de; “Mülkî amirler, Ticaret Bakanlığı personeli, EGM, JGK, SGK’ya bağlı personel kaçakçılığı önleme, izleme ve araştırmakla görevli kılınmıştır.”¹⁴³

“EGM Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Raporu”na göre; 2020 yılında yapılan 11.704 operasyonda 17.325 şüpheli yakalanmış olup ele geçirilen ürünlerin tahmini piyasa değeri 1 milyar TL’dir. Bu operasyonlar sayesinde 650 milyon TL kamu zararının doğmasının önüne geçilmiştir.¹⁴⁴

Özellikle akaryakıt kaçakçılığı, tütün kaçakçılığı ve bunlara bağlı vergi kaçakçılığı ülke ekonomisine büyük zarar vermektedir. Aynı zamanda kaçakçılık yerli üretime zarar vermenin yanında ürünlerin sınır kontrollerine tabi olmadan ülke içerisine girmesi tüketici sağlığını tehlikeye atabilecek sonuçlara neden olmaktadır. KOM birimlerinin ülke genelinde gerçekleştirdiği başarılı operasyonlar ile kara sınırlarının güvenliğinin sağlanması kapsamında alınan fiziki ve askeri tedbirler kaçakçılığın azalmasına neden olmuştur.¹⁴⁵

Türkiye’nin özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde mevcut olan zor arazi şartları nedeniyle kontrollerde yaşanan güçlükler, sınır hattındaki köyler arasında ürünlerin katırlar aracılığıyla rahatça taşınabilmesine olanak tanıyarak kaçakçılık faaliyetlerinin artışı tetiklemektedir. Yine Suriye sınırında karşılıklı iki tarafta bulunan akraba ailelerin kolay organize olması ve sınırın kolay aşılabilir olması bu bölgede kaçakçılığı kolaylaştıran başlıca unsurlardandır. Bazı sınırlardaki mağara ve oyukların varlığıyla kaçakçılar izlerini kolaylıkla kaybettirmektedirler. Derin ve sarp vadiler, dağlık ve engebeli araziler bölgedeki güvenliğin sağlanmasında zorlayıcı engellerdendir. Bu coğrafi şartlar kaçakçılık gibi yasa dışı faaliyetlere olanak sağlamaktadır. Bölgenin coğrafi yapısı yakalanma riskini azalttığından kaçakçılığı cazip kılmaktadır.¹⁴⁶

¹⁴³ “Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu”, RG: 31.3.2007, 26479.

¹⁴⁴ “Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı”, “Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2020 Raporu”, Ankara, Eylül 2021.

¹⁴⁵ “Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı”, a.g.e.

¹⁴⁶ “Yavuz Kaya”, “Suç Teorileri Işığında Türkiye’de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal Nedenleri, Boyutları ve Algısı”, “Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi”, C.XV, No: 3, Ocak 2016, s. 170.

Yukarıdaki sebeplere ek olarak, özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde kaçakçılığın yaygın olma sebeplerinden birisi de PKK terör örgütünün bölgede yarattığı istikrarsızlık kaynaklı yaşanan yatırım azlığı ve buna bağlı yaşanan işsizliktir.

Türkiye’de kaçakçılık ve terör arasında önemli bir bağ bulunmaktadır. Kaçakçılık, ülkenin en önemli sorunlarından olan terörün önemli finans kaynaklarından birisidir. Kaçakçılık ile elde edilen gelirler terör örgütlerini daha da güçlendirmektedir. Örneğin PKK’nın uyuşturucu kaçakçılığından yıllık olarak elde ettiği gelir yaklaşık 1,5 milyar dolardır.¹⁴⁷ Terör örgütleri de Türkiye’nin sınır illerinde yapmış oldukları faaliyetlerle ve coğrafi şartların da etkisiyle bölgedeki kaçakçılık faaliyetlerini artırmaktadırlar.

2.2.3. Düzensiz Göç Sorunu

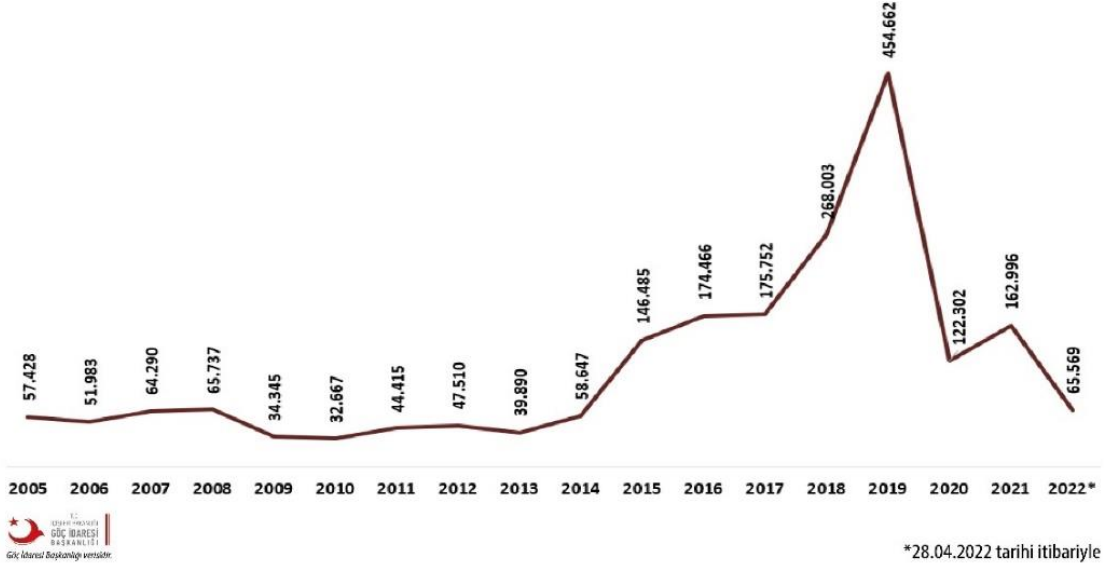
Türkiye, coğrafi konumundan dolayı Asya ve Afrika’dan Avrupa’ya olan göçlerde bir köprü vazifesi görmenin yanında kaynak ülkelerden siyasi ve ekonomik olarak daha gelişmiş olması nedeniyle aynı zamanda bir hedef ülke konumundadır. Bu durum uzun yıllardır Türkiye üzerinde bir göç baskısı yaratmaktadır.

Göç İdaresi Başkanlığının yayımlamış olduğu 2022 yılındaki son istatistiklere göre 2005 yılından itibaren düzensiz göçmen sayısı aşağıdaki grafikte görülebilmektedir. Bu rakamlar Türkiye’nin uzun yıllardır düzensiz göçe maruz kaldığını net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı ve 2021 yılında Taliban’ın Afganistan yönetimini ele geçirmesiyle Türkiye son zamanlarda eşine az rastlanır bir göçmen akınına uğramıştır. Suriye’deki iç savaştan kaçan binlerce insan kuzeye yönelerek Türkiye sınırına dayanmış, Türkiye ise uyguladığı açık kapı politikası ile bu büyük göçmen akınının önüne geçmemiştir.

¹⁴⁷ “Habertürk”, “PKK’nın Yıllık Uyuşturucu Geliri 15 Milyar Dolar”, Erişim: 29 Kasım 2021, “<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1259357-pkknin-yillik-uyusturucu-geliri-15-milyar-dolar>”

YILLARA GÖRE YAKALANAN DÜZENSİZ GÖÇMEN SAYISI

Grafik 1: Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı¹⁴⁸

Krizden bu yana ülkesini terk eden Suriyeli sayısı 5,7 milyona ulaşmış ve bunların 3,75 milyonu Türkiye topraklarına sığınmıştır.¹⁴⁹

Suriyeliler ülkelerinde cereyan eden çatışmalar sonucunda acil insani yardım çerçevesinde sığınmak için Türkiye'ye gelmişlerdir. Türkiye, başta kısa süreli olacağı düşünülen duruma yönelik gereken önlemleri almış, yetkililerce “misafir” olarak ifade edilen sığınmacıların barınma, beslenme, temizlik gibi zaruri gereksinimleri karşılanmıştır. Geline aşamada ise; Türkiye’de bulunan Suriyelilere diğer göçmenlerden farklı olarak geçici koruma statüsü verilmiştir. Geçici koruma; öngörülemeyen bir sebeple acil olarak ülkesini terk edip başka bir ülkeye geçenlere, onları kabul eden ülke tarafından verilen bir statüdür. Bu statü ile göçmenleri kabul eden ülke bu insanların ülkede barınmasına izin vermekte ve bu insanların temel insan haklarını güvence altına almaktadır. 22 Ekim 2014 tarihinde çıkan “Geçici Koruma Yönetmeliği”¹⁵⁰ ile

¹⁴⁸ “T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı”, “İstatistikler”, “Düzensiz Göçmen Sayısı”, Erişim: 8 Mayıs 2022, “<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>”

¹⁴⁹ “United Nations High Commissioner for Refugees”, “Syria Regional Refugee Response”, Erişim: 8 Aralık 2021, “<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>”

¹⁵⁰ “Geçici Koruma Yönetmeliği”, RG: 22.10.2014, 29153.

Suriyelilere sağlık hizmetlerinden bedelsiz yararlanma hakkı getirilmiştir. Yine bu yönetmelikte; eğitim çağındaki çocuklara yaşlarına uygun şekilde eğitim verileceği ve ayrıca her yaş grubuna yönelik dil, meslek edindirme ve hobi kurslarının tertip edileceği belirtilmiştir. Yine Suriyelilere çalışma izni de verilmiştir. Ancak Suriyeli çalışanların çok büyük bir kısmı kayıt dışı olarak çalışmaktadırlar.¹⁵¹

Türkiye, toplamda 4 milyonu geçen mülteci sayısı ile dünyada en fazla mülteciye kucak açan ülke durumundadır.¹⁵² Bu ölçüde büyük bir insan nüfusunun Türkiye'ye olan ekonomik maliyetlerinin boyutu tam olarak hesaplanamamakla birlikte çok ciddi boyutlarda olduğu ve her geçen gün Türkiye'ye olan yükünün arttığı bir gerçektir.

Türkiye'deki göçmenler genelde kayıt dışı bir biçimde çalışarak devletin elde etmesi gereken vergi gelirlerinden mahrum kalmasına sebep olmaktadır. Ayrıca kayıt dışı çalışmalarının yanında ülke vatandaşlarından daha düşük ücretlerle çalışmaya razı olmaları ve işverenlerin de bu sebeple onları tercih etmeleri ülke vatandaşları için işsizlik sorununu artırmaktadır.¹⁵³

İnsan hakları boyutundan olaya bakacak olursak göçmenler ağır şartlarda düşük ücretlere çalışmakta ve kalabalık odalarda sağlıksız koşullarda ikamet etmek zorunda kalmaktadırlar. Yine son yıllarda haber bültenlerinde sık sık karşılaştığımız üzere Ege Denizi'ni geçerken bindikleri botların batması ile çok sayıda göçmen hayatını kaybetmektedir.

¹⁵¹ “İbrahim Kaya, Esra Yılmaz Eren”, “*Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*”, 2015, Erişim: 23 Kasım 2021,

“http://file.setav.org/Files/Pdf/20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu-pdf.pdf”

¹⁵² “European Commission”, “*Turkey: Refugee Crisis*”, Erişim: 13 Aralık 2021

“http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_en.pdf”

¹⁵³ “Hürriyet”, “*Kayıtlı: 3.686 Kayıt dışı: 400.000*”, Erişim: 28 Kasım 2021,

“<http://www.hurriyet.com.tr/kayitli-3-686-kayit-disi-400-000-40024074>”

2.3. Türkiye’de Sınır Yönetimi Alanında İzlenen Politikalar

Sınırların topografik yapıları ve güvenliğini sağlamakta kullanılan enstrümanlar ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Sınır güvenliği, sadece askeri bir problem ya da salt bir emniyet enstrümanı şeklinde görülmemelidir. Örneğin, “11 Eylül Saldırıları” ABD odaklı yeni bir sınır emniyeti anlayışını ortaya koyarken, IŞİD ile ortaya çıkan yeni tip kitlesel terör de “Avrupa ve Orta Doğu” ölçeğinde sınır emniyeti anlayışının değişimine neden olmuştur.

Soğuk Savaş döneminde sınırlar, siyasi bloklar arasındaki dost/düşman unsurlarını netleştirmeye yarayan bir turnusol kâğıdı işlevine sahipti. Bu yüzden sınır güvenliği, temelde rejimin ve devletin emniyetini öne alan askeri bir zihniyete dayanıyordu. Ancak, globalleşmenin ortaya koyduğu etkiler günümüzde sınır emniyetine yönelik geleneksel mimarinin değişmesine sebep oldu. Örneğin bir ülkenin ordusunun gücü sınırlarda yaşanan yasa dışı göç, terör ve kaçakçılık gibi problemler ile mücadele etmekte yeterli olamamaktadır. Söz konusu tehditlerle baş edebilmek için sınırlardaki fiziki engellerin yetersizliğinin yanında, çeşitlenen tehditler sınır emniyetinin ülke topraklarının bütünü için yapılmış bütüncül bir planın sadece bir parçası şeklinde modellenmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Arap Baharı akabinde yaşananlar ise sınır güvenliği konseptinde, “11 Eylül Saldırıları”nın oluşturduğu etkinin Orta Doğu’da gerçekleşmesine sebep oldu. Bilhassa Suriye’deki olayların başlangıçta siyasi bir kriz olarak doğması, sonrasında ise bir iç savaşa evrilmesi, bölgesel bir karmaşayı da beraberinde getirdi. Diğer taraftan Irak’ta devam eden askeri çatışmalar, devletler arasında yaşanan çözülmeyi toplumlar arasında yaşanan bir çözülmeye dönüştürdü. Bu durum Orta Doğu’da yapay olarak belirlenmiş sınırları yeniden tartışmaya açarken, aynı zamanda yeni sınırların ortaya çıkmasına neden oldu.

Bütün bu karmaşanın içerisinde Türkiye'nin sınır güvenliği anlayışının şekillenmesinde temel etken terör sorunu olmaktadır. Ülke içinde ve ülke dışı kaynaklı terör ve sınırlarımızın diğer tarafında yaşanan istikrarsızlıklar sınır yönetiminin daha çok askeri önlemler etrafında üretilen politikalar ile oluşturulmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin AB'nin kendisinden istediği bir sınır güvenliği ve sınır yönetimi yapısına kavuşabilmesi için öncelikle bu yapının oluşturulmasında en büyük engel konumunda olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan terör sorununun ve bu bölgelere komşu ülkelerde yaşanan istikrarsız ortamın kalıcı çözümü gerekmektedir.¹⁵⁴ Bu kapsamda dönemin hükümetinin geliştirmiş olduğu ve "Çözüm Süreci" adı verilen politikalar ile terörün askeri önlemler yerine demokratik birtakım girişimler ile bitirilmesi ve bölgede huzur ve istikrarın sağlanması amaçlanmış, ancak 22 Temmuz 2015'te Ceylanpınar'da iki polisin evlerinde şehit edilmesi ve sonrasında Kandil'e yapılan hava operasyonları bu sürecin sonlanmasına sebep olmuştur. Ayrıca güney sınırlarımızdaki istikrarsız ve güvenliksiz durumu bertaraf etmek üzere gerçekleştirilen "Barış Pınarı", "Fırat Kalkanı" ve "Zeytin Dalı" askerî harekâtları sınır güvenliği ve yönetiminde yeniden yapılanmanın hızını keserek askeri yapının sınır güvenliğinde yeniden öne çıkmasına yol açmıştır.

Tezin bu bölümünde Cumhuriyetin ilk yıllarından AB'ye katılım sürecinin ve reformların yoğunlaştığı 2000'lerin başına kadar izlenmiş olan sınır politikaları ve Türkiye'nin özellikle AB'ye uyum için başlattığı "Entegre Sınır Yönetimi Politikası" ve reformların ve siyasi istikrarın yansıması olarak devam eden "Komşular ile Sıfır Sorun Politikası", sonrasında ise güney sınırlarımızda yaşanan çatışmalar ve istikrarsızlıklar sonucunda dönemin kaotik ortamından kaynaklı gönübirlik uygulamalara kapı açan "Açık Kapı Politikası", "Sıfır Tolerans Politikası" ve son olarak AB ile imzalanan "Geri Kabul Anlaşması"na değinilecektir.

¹⁵⁴ "İbrahim Uğur Savaşeri", a.g.e., s. 118.

2.3.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarından 2000'li Yıllara

Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye'nin sınır emniyetine yönelik tehditler farklılaşmış ve bu tehditlerin bertarafı için sınırlarda güvenliğin sağlanmasına yönelik politikalarda da önemli dönüşümler yaşanmıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde temel güvenlik paradigması ülkenin toprak bütünlüğünün korunması etrafında şekillenmişti.¹⁵⁵ Bu bağlamda “güçlü ordu” sınır güvenliği için olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Cumhuriyetin ilk yıllarında İçişleri Bakanlığına bağlı Jandarma Genel Komutanlığınca yerine getirilen sınırların muhafazası görevi, 1929 yılında ülkenin içinde bulunduğu koşulların zorlaması ile bütçe, organizasyon yapısı ve personel kaynakları açısından daha iyi durumda olan Millî Savunma Bakanlığına verilmiştir.¹⁵⁶

1956 yılına kadar “Gümrük ve Tekel Bakanlığına” bağlı askeri nitelikte bir yapı olan “Gümrük Genel Komutanlığınca” yürütülen kıyı ve kara sularının muhafazası ile gümrük bölgelerindeki kaçakçılıkla mücadele görevi, 1956 yılında çıkarılan “Sınır, Kıyı ve Kara Sularımızın Muhafaza ve Emniyeti ve Kaçakçılığın Men'i ve Takibi İşlerinin Dâhiliye Vekâletine Devri Hakkında Kanun” ile Jandarma Genel Komutanlığına devredilmiştir.¹⁵⁷

Bu dönemde Türkiye, sınır hattını korumak ve yasal olmayan sınır geçişlerini önlemek için ilk kez 1956-1959 yılları arasında anti-personel kara mayınları kullanmaya başlamıştır. Güneydoğu Anadolu bölgesi sınırları komşu ülkeler ile yapılan kaçakçılığın önlenmesi amacıyla mayınlanmıştır. Bu mayınlama faaliyetleri 1980'li yıllar ve 1990'ların başında da terörle mücadele ve güvenlik nedeniyle devam etmiştir. Bu

¹⁵⁵ “Ferhat Tekin”, “Sınırın Sosyolojisi: Ulus, Devlet ve Sınır İnsanları”, “Açılım Kitap”, 2014, s. 134.

¹⁵⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı”, Ankara, 2006.

¹⁵⁷ “Yusuf Küçükbaşol ve Haydar Pekdoğan”, “Türkiye'nin Göç Yönetim Süreci ve Jandarmanın Dönüşümü”, “Gaziantep University Journal of Social Sciences”, Yıl:2019, Cilt:18, Sayı:2, s. 888.

dönemde doğu ve güneydoğudaki askeri tesislerin etrafına 40 bin adet mayın döşenmiştir.¹⁵⁸

Sınırlar, içinden çıkılan Kurtuluş Savaşı sonrasında çeşitli antlaşmalar ile güvenli hale getirilmiş olsa da uzun yıllar bir sınır ve egemenlik meselesi olarak Hatay üzerinden sorunlar yaşanmaya devam etmiştir. Sonraki yıllarda da Türk Silahlı Kuvvetleri sınırların korunmasında başat aktör olmaya devam etmiştir. 1980’li yılların başlarında Türkiye gündemini meşgul etmeye başlayan ve giderek ülkenin başta gelen güvenlik meselesine dönüşen PKK terörü nedeniyle teröristlerin sınırdan geçişlerini önlemek sınır güvenliği anlayışının odağına alındı. Böylece sınırların korunması ve güvenliği konusunda Türk Silahlı Kuvvetleri’nin rolü devam etti.¹⁵⁹ 1988 yılında çıkarılan “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun” ve “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik” ile kara sınırlarındaki kaçakçılık, göç ve sınır emniyetinin temini görevi İran sınırının 560 km uzunluğundaki kısmı ile Irak sınırının 384 km uzunluğundaki kısmı hariç Kara Kuvvetleri Komutanlığına (KKK) verilmiş, KKK’nın görev alanının dışında bırakılan bu alan ise 2013 yılına kadar Jandarma Genel Komutanlığının sorumluluğunda kalmıştır. 2013 yılında ise bu bölgeler de KKK’ya devredilmiştir.¹⁶⁰

Bunun yanı sıra terörün finansmanında da temel girdilerden olan gayri kanuni malların ülkeye sokulmaya çalışılması, sınır emniyetinin sağlanmasına yönelik tehditlerin yalnızca terörist ataklar ile sınırlı olmadığını da göstermiştir. Kaçakçılık gibi sınırları devletin kontrolü dışında ihlal eden durumlar karşısında sınır güvenliği anlayışının

¹⁵⁸ “Kara Mayınları”, Erişim: 30 Ocak 2022,

“https://www.ttb.org.tr/haberarsiv_goster.php?Guid=669227c8-9232-11e7-b66d-1540034f819c”

¹⁵⁹ “Sibel Işık”, “Avrupa Birliği’nin Göç Sorunu ve Türkiye İle İlişkilerinde Sınır Güvenliği”, “İstanbul Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, İstanbul, 2019, s. 80.

¹⁶⁰ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı”, Ankara, 2006.

kapsamının genişlemesinin ve güvenliği sağlamak ile görevli kurumların da çeşitlenmesinin zorunluluğu ortaya çıkmıştır.¹⁶¹

Soğuk Savaş'ın bitiminde dünya çapında yaşanan sınır güvenliğine ilişkin politika değişikliğinden Türkiye'de etkilendi. Yeni sınır güvenliği konseptinde yalnızca terörist unsurlara veya sınırdaş olunan devletlerin saldırılarına karşı değil, toplu göç hareketleri ve sınır kaçakçılığı gibi tehditlere karşı da önlemler artırılmaya başlandı. 1990'lı yıllar ile Soğuk Savaş ve kutuplaşmış bir dünyanın temel politik sorunları çözülmeye başlarken; birçok ülke gibi Türkiye'nin de güvenlik politikalarında esneklemeye gidebileceği öngörülmekteydi. Ancak, bilhassa Doğu ve Güneydoğu'da süre gelen PKK terörünün ivme kaydetmesi ve sınır komşusu devletler tarafından Türkiye'ye karşı kullanılmaya çalışılması, doğu ve güneydoğu sınırlarında askeri önlemlerin artırılmasıyla sonuçlandı.¹⁶²

Diğer taraftan 90'lı yıllarda, Türkiye'yi transit olarak kullanan insan kaçakçıları ve I. Körfez Savaşı sonrası ortaya çıkan mülteci problemi Türkiye'nin sınır güvenliği politikalarını gözden geçirmesine yol açtı. “Türkiye ile Irak arasında 1983'te imzalanan Sınır Güvenliği ve İş Birliği Anlaşması” sonucunda TSK'ya Irak toprakları içerisine 10 km girerek suç unsurlarının takibi amacıyla operasyon yapabilme olanağı sunuldu. TSK tarafından 1983 yılında başlatılan ve terörle mücadele sürecinin bir parçası olan sınır ötesi operasyonlar ile düzenlenen kara ve hava harekâtları sonucunda Irak'ın kuzeyinde bulunan terör kamplarından Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya uzanan tehditler bertaraf edilmeye çalışılmıştır. 1990'lı yıllara kadar yapılan 3 büyük sınır ötesi operasyondan ilki, 27 Mayıs 1984 tarihinde 7.000 askerin 5 km Irak sınırı içlerine ilerlemesiyle gerçekleştirildi. 15 Ağustos 1986 tarihinde yapılan ikinci ve 4 Mart 1987 tarihinde yapılan üçüncü operasyon savaş uçaklarının Irak'ın kuzeyinde yer alan sığınakları

¹⁶¹ “Murat Yeşiltaş”, “İç Savaşa Komşu Olmak Türkiye'nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti”, “*SETA Analiz Dergisi*”, Ağustos 2015, Sayı: 136, s. 16.

¹⁶² “Murat Yeşiltaş”, a.g.m., s. 17.

bombalaması şeklinde gerçekleşti. 90'lı yıllarda 42 sınır ötesi operasyon gerçekleştirilmiştir. 90'lı yıllarda gerçekleştirilen operasyonlar, “1999 yılında PKK lideri Abdullah Öcalan’ın Kenya’nın Nairobi kentinde” yakalanarak Türkiye’ye getirilmesi ve yargılanma sürecinin başlaması ile sonlanmıştır.¹⁶³

Son olarak, Dünya’da yaşanan global gelişmeler Türkiye’nin de sınır güvenliği politikalarını yönlendirmiştir. Özellikle AB’ye uyum sürecinde anlayış değişikliğine giden Türkiye, eşgüdüm ve iş birliğini odağına alan “Entegre Sınır Yönetimi Modeli”nin uygulanması yönünde politika tayin etmiştir. Fakat gerçekleştirilen hiçbir uygulama terör, insan ticareti, kaçakçılık ve göç dalgasını engelleyememiştir. Bilhassa PKK terörü ve Suriye İç Savaşı sınır güvenliğinde önemli politika değişikliklerine yol açmıştır.¹⁶⁴

2.3.2. Entegre Sınır Yönetimi Politikası

Entegre sınır yönetimi modeli, uygulandığı devletlerde yetkili makamların eşgüdümünü ve sınırdaşı olduğu ülkelerin yetkili kurumlarıyla koordinasyonunu gerektirmektedir. Entegre sınır yönetimi üç temel sacayağı üzerinde konumlandırılmıştır. Bunlar: Kurum içi iş birliği, kurumlar arası iş birliği ve uluslararası iş birliğidir.¹⁶⁵

Türkiye, AB uyum sürecinin gerekliliklerinden biri olarak sınır yönetimi alanında yeni düzenlemelere gitti ve “Entegre Sınır Yönetimi”ne ilişkin çalışmalar yaptı. Bu alanda yapılan çalışmalar, devletin en üst yönetimince gündemde tutulmakta ve takip edilmektedir. Bilhassa bu konuya ilişkin ilk ağızdan açıklama yapan “İçişleri Eski Bakanı Muammer Güler” konu ile ilgili “Kara sınırlarında yaşanan yasa dışı geçişlerin özellikle terör ve kaçakçılık olarak önlenmesi amacıyla fiziki engellerle sabit ve mobil gözetleme

¹⁶³ “TRT Haber”, “*Irak’ın Kuzeyine Gerçekleştirilen Büyük Harekâtlar*”, Erişim: 23 Ocak 2022, “<https://www.trthaber.com/haber/gundem/irakin-kuzeyine-gerceklestirilen-buyuk-harekatlar-417275.html>”

¹⁶⁴ “Sibel Işık”, a.g.e., s. 80.

¹⁶⁵ “IOM”, “*Border Management*”, Erişim: 12 Aralık 2021, “<https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/activities/ibm/05-IOM-IBMFACT-SHEET-Integrated-Border-Management.pdf>”

ekipmanlarından oluşan teknolojiyle geliştirilmiş bir sınır güvenliği tesisi için AB projelerinin yanında ulusal bütçeyle gerçekleştirilecek olan entegre sınır güvenlik sistemi projesinin de geliştirildiğini” söylemişti.¹⁶⁶

Güler; “Türkiye'nin bir kavşak konumunda olması sebebiyle yasa dışı sınır geçişleri ve kaçakçılık olaylarının yaşandığına dikkati çekerek, Türkiye'nin sınır yönetiminde diğer ülkelere nazaran daha etkin yöntemlere başvurması gerektiğini dile getirmişti. Sınır güvenliğinin teknolojik unsurlarla güçlendirmesi ihtiyacının ortaya çıktığını belirterek sınırlarda yaşanan her türlü güvenlik sorunu ve yasa dışı geçişler iç güvenliğimizi de doğrudan etkilemektedir. İç güvenlikle ilgili tedbirlerin sınırlardan başlayarak alınması gerektiğini düşünüyoruz” demişti. Ülkelerin sınır güvenliğindeki yetersizliklerinin diğer ülkeleri ve özellikle de komşularını tesir altına aldığına dikkat çeken Güler; “Bu nedenle sınır güvenliğinin aynı coğrafyada yer alan ülkelerin müşterek sorunu olduğunu belirterek, AB'nin doğu sınırında olduğumuza göre Türkiye sınırlarının güvenliğinin de AB'nin bütün ülkelerini doğrudan ilgilendiren bir konu olduğunu ve bu konuda uluslararası bir iş birliğinin de zorunlu hale geldiğini” dile getirmiştir.¹⁶⁷

Zamanın Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Bülent Arınç, 22 Temmuz 2015 tarihinde yapılan Bakanlar Kurulu toplantısı sonrasında yaptığı açıklamalarda; “Terör tehdidine karşı özellikle Suruç saldırısı üzerine, Türkiye ve Suriye halklarını birbirinden ayırmayacak, sadece teröristlerin giriş çıkışlarını engelleyecek, insani amaçlı geçişleri kolaylaştırabilecek, yabancı savaşçıları engelleyecek bir çalışma gereklidir” demişti. Ayrıca, “İŞİD'i bir tehdit olarak gördüğümüze göre özellikle onların bulunduğu yerlere göre en acil yerden başlayarak sınır güvenlik sistemimiz takviye edilecektir,

¹⁶⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “*Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı Aşama 2 Projesi Töreni*”, Erişim: 12 Aralık 2021, “<https://www.icisleri.gov.tr/entegre-sinir-yonetimi-eylem-planı-asama-2-projesi-toreni-27-11-2013>”

¹⁶⁷ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “*Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı Aşama 2 Projesi Töreni*”, Erişim: 12 Aralık 2021, “<https://www.icisleri.gov.tr/entegre-sinir-yonetimi-eylem-planı-asama-2-projesi-toreni-27-11-2013>”

teröristlerin geçiş noktalarının engellenmesi amacıyla fiziki engeller alınacaktır.”¹⁶⁸
şeklinde açıklamalarda bulunmuştu.

2.3.3. Komşular ile Sıfır Sorun Politikası

Türkiye gerek sınırları içerisinde gerekse de sınırdaş olduğu devletler ile paylaştığı sınırların emniyetinin sağlanmasında barış yanlısı ve çözüme yönelik politikalar benimsemiştir. “Mustafa Kemal Atatürk”ün dile getirdiği “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” sözü ülkenin diplomasi anlayışının temel mottosu haline gelmiştir. Bu politika rehberliğinde Türkiye, dış politika anlayışında “Komşular ile Sıfır Sorun” odaklı bir anlayış benimsemiştir.

Bu politika, Ak Parti Hükümetleri’nde 2003-2009 yılları arasında dış politika danışmanlığı, 2019-2014 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı, 2014-2016 yılları arasında ise Başbakanlık yapmış olan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu’nun ‘Stratejik Derinlik’ adlı kitabında kurgulamış olduğu dış politika anlayışı ekseninde oluşturulmuş ve Türkiye’nin komşularını düşmanlaştıran ve sürekli bir tehdit unsuru olarak gören anlayıştan sıyrılarak komşularıyla iyi ilişkiler kuran bir ülke haline dönüşmesini sağlayacak bir yaklaşım geliştirmiştir. Ancak politika toptancı yaklaşımı ve gerçekçi olmayışı nedeniyle tenkit edilmiştir. Çünkü Türkiye’nin komşularının birbirleri ile ve Türkiye’ye dost başka ülke ya da kuruluşlarla olan anlaşmazlıkları politikanın uygulanmasında sorun teşkil etmektedir. Örneğin; Ermenistan ile bir normalleşme Azerbaycan ile sorunlara ya da İran ile kurulan yakın ilişkiler, İsrail, AB ve ABD gibi ülkeler ve kuruluşlarda rahatsızlıklara yol açmaktadır.¹⁶⁹

2002 yılında AK Parti Hükümeti’nin iktidarı devralmasıyla “Arap Baharı” ve “Suriye İç Savaşı”na kadarki dönemde Türkiye’nin yıllardır devam ettirdiği güvenlikçi

¹⁶⁸ “Memurlar.net”, “*Arınç: Entegre sınır güvenlik sistemi kurulacak*”, Erişim: 12 Aralık 2021, “<https://www.memurlar.net/haber/527517/arinc-entegre-sinir-guvenlik-sistemi-kurulacak.html>”

¹⁶⁹ “Murat Yeşiltaş ve Ali Balcı”, “AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita”, “*Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*”, 2011 Kış, s. 9-34.

geleneksel sınır yönetimi politikası yerini farklı ve daha yumuşak bir sınır güvenliği politikasına bırakmıştı. Bilhassa, AK Parti iktidarının ilk dönemlerinde, dış politikanın ana unsuru olan “Komşularla Sıfır Sorun Politikası” ve bu politikanın devamında gelen sınırdaş devletler ile vizelerin karşılıklı kaldırılması neticesinde, sınırlar güvenlikçi bir anlayışın ötesinde devletlerin egemenliklerini sembolize eden hayali çizgiler olarak görülmeye başlanmıştı. Tabi ki bu anlayışın gelişmesinde bölgeye o dönemde hâkim olan izafi bölgesel istikrarın etkisi büyüktü. Öyle ki, dış politikadaki bu anlayış Türkiye ile Orta Doğu bölgesindeki sınırdaş devletlerin politik, sosyal ve iktisadi yönden ilişkilerine olumlu yönde ivme kazandırdı.¹⁷⁰

Bölge ülkeleri ile artan politik ve ticari ilişkiler ile birlikte komşu ülkeler ile “Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği” anlaşmaları imzalanarak ülkelerin karşılıklı ticari hacimlerinin artmasına vesile olundu. Hatta o dönemin siyasi iklimi o kadar yumuşaktı ki sınırdaş ülkeler ile “ortak sınır yönetimi” çerçevesinde “müşterek Bakanlar Kurulu toplantısı (Suriye örneğinde olduğu gibi)” yapılarak karşılıklı etkileşimi sınır ötesine taşımak öncelikli politika haline gelmişti.

2.3.4. Açık Kapı-Açık Sınır Politikası

Türkiye, Eylül 2014’ten itibaren ABD liderliğindeki uluslararası koalisyon tarafından IŞİD’e karşı yürütülen operasyonların doğrudan bir parçası olmaktan kaçınmıştı. O dönemde Türkiye Hükümeti, IŞİD’e lojistik yardım tedarik etmek ve Suriye sınırında esnek bir güvenlik politikası uygulamak ile eleştirilmekteydi. Hatta ABD ve diğer ortaklarının IŞİD’e karşı kesin bir sonuç elde edemeyişinin Türkiye’nin Suriye sınırında uyguladığı politikalardan kaynaklı olduğu söylenmekteydi. Aynı zamanda ülke içinde de Hükümete bu çerçevede pek çok eleştiri yöneltildi. Bütün bu eleştirilerin odak noktasında özellikle Arap Baharı akabinde Türkiye’nin Suriye’ye özgü sınır güvenliği

¹⁷⁰ “Murat Yeşiltaş”, a.g.m., s. 17.

politikasındaki esnekliği yer almaktaydı. Türkiye'nin politikaları, PKK ve YPG'nin Suriye'nin kuzeyinde bir koridor oluşturmasını önlemek için bir hamle olarak yorumlandı.¹⁷¹

Oysaki o dönemde Türkiye, IşİD'i terör örgütü ilan ederek uluslararası toplumun girişimiyle ortaya konan IşİD ile mücadele eylem planına destek verdi. IşİD'in saldırılarında mağdur olan Suriye'de yaşayan Kürtlerin sınırın Türkiye tarafına geçişlerine, takip ettiği "Açık Kapı Politikası" ile müsaade etti. Kobani'nin IşİD'in elinden alınmasına yardım etmek amacıyla Kuzey Irak'tan gelen peşmerge gruplarına lojistik destek sağlayarak sınırın Suriye tarafına geçmelerine izin verdi. Ancak, Suriye'de gerçekleşen iç savaşın gün geçtikçe bir iç güvenlik sorununa dönüşmeye başlaması ile sınır güvenliğini artırıcı birtakım önlemlerle "Sıfır Tolerans Politikası"nı tatbik etmeye başladı. Binaenaleyh Türkiye, Suriye sınırına özgü güvenlik anlayışında daha önce yürüttüğü sınır politikası ve sınır emniyeti konseptinin hem kapsam hem de içerik açısından tam tersi şekilde sert bir politikayı ortaya koymaya başladı.¹⁷²

Sınırdaş olduğu ülkelerde ortaya çıkan insani dramlara kayıtsız kalmak hem insan onurunu zedeleyici bir davranıştı hem de sosyal-hukuk devleti özelliği ile Türkiye için görmezden gelinemez bir durumdu. Bu nedenlerle özellikle Suriye'de yaşanan olaylara kayıtsız kalınmamış ve çatışmalardan kaçanlara kapılar açılmıştır. Türkiye bu çerçevede Suriye'den gelenlere "Açık Kapı Politikası" uygulamıştır. Bu çerçevede Türkiye, uluslararası sorumluluklarını gerçekleştirme yönünde gerekli girişimlerde bulunmuştur. Her kim olursa olsun sınırlarına dayanan insanları geri çevirme tavrı sergilememiştir. Bu anlayış neticesinde 3,75 milyondan fazla Suriye vatandaşı Türkiye'de misafir edilmektedir. Bu insanların her çeşit gereksinimleri karşılanmakta; sağlık, gıda, eğitim hizmeti ile psikolojik destek sağlanmaktadır. Barınma merkezleri dışındaki Suriyeliler de

¹⁷¹ "Can Acun", "Kuzey Suriye'de PYD Kuşaağı", "SETA Perspektif Dergisi", Haziran 2015, Sayı:107, s. 5.

¹⁷² "Murat Yeşiltaş", a.g.m., s. 10.

geçici koruma konumunda olup verilen hizmetlerden faydalanabilmektedirler.¹⁷³ Ancak, sürekli artan mülteci sayısı ile baş edebilmek gayesiyle 2012'den bugüne “güvenlikli bölge” tesisi ve “uçuşa yasak bölge” oluşturulması isteklerine uluslararası camiadan olumlu yanıt alamayan Türkiye, mülteci sorunuyla mücadelede tek başına kalmıştır.

2.3.5. Sıfır Tolerans Politikası

Suriye'deki iç savaşın sonucunda ortaya çıkan yeni gelişmeler ile sınır güvenliğine yönelik politikalar önemli bir değişim geçirdi. Bu kapsamda iç savaş kaynaklı yasa dışı hareketlilikleri ve terörist grupların Türkiye'ye muhtemel girişlerini önlemek için bir dizi yeni politika oluşturuldu. Ancak oluşturulan bu yeni politikalar özellikle o dönemde Türkiye'de yürütülen “Çözüm Süreci” etrafında düşünüldüğünde; Suriye'deki istikrarsızlık ve çatışmalardan dolayı önlem olarak ortaya konan “sınır duvar örme” faaliyetleri bölgedeki bazı Kürt kökenli grupların reaksiyonuna sebep oldu.¹⁷⁴ Söz konusu durum, sınır emniyeti amacıyla kurulacak yapılar ile toplumsal hareketler ve sorunlar arasındaki korelasyonu ortaya çıkarmak bakımından önemliydi.

2010 yılında Tunus merkezli olarak ortaya çıkan ve dalda dalga bütün Orta Doğu'ya yayılan Arap Baharı ve 2011 yılında Suriye içerisinde ortaya çıkan karışıklık, Türkiye'nin sınır güvenliğini tehdit edecek birçok yeni unsur ortaya çıkardı. Nitekim Arap Baharı ve Suriye'deki iç karışıklıklar öncesinde mayınlardan ve askeri unsurlardan arındırılmaya çalışılan esnek bir sınır yönetimi politikasından; yeniden güvenlikçi politikalara dönüş yapıldı. Bu gelişmelerin sonucu olarak, sivil personellerin görev alacağı müstakil bir “Sınır Güvenliği Teşkilatı” kurma çalışmaları sonlandırılmadı ve Türkiye, güneydoğu sınırlarındaki askeri yoğunluğunu arttırmaya başladı. Bu askeri

¹⁷³ “T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı”, “*Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı*”, Erişim: 4 Aralık 2021, “http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik”

¹⁷⁴ “Murat Yeşiltaş”, a.g.m., s. 10.

yoğunluğa ilaveten bir takım yeni teknolojiler ve fiziki olarak sınıra örülen duvarlar gibi yeni güvenlik unsurları oluşturarak sıfır tolerans politikasına geçiş yapıldı.

Güneydoğu sınırının topografik yapısı ve uzunluğu ile kontrolü çok zor olduğundan Türkiye İHA ve SİHA gibi insansız hava araçlarını ve diğer gelişmiş teknolojileri çok daha yoğun kullanmaya başladı. Özetle, bilhassa Suriye sınırındaki güvenlik risklerinin artması ve IŞİD ve daha sonra yerini alan PYD tehlikesi güneydoğu sınırında “Sıfır Tolerans Politikası” takip edilmesine yol açtı.

2.3.6. Geri Kabul Anlaşması

“Geri kabul antlaşması genel olarak bir ülkede veya sınırları belirlenmiş bir grup ülkede yasadışı olarak bulunan kişilerin anlaşma yapılmış kaynak ülkeye veya son transit geçiş yaptıkları ülkeye geri gönderilmesini düzenler.”¹⁷⁵

Türkiye’ye düzensiz ve kontrolsüz giren göçmenlerin emniyetli biçimde kaynak ülkeye sevki veyahut ülke içerisine yasal olarak alınmasını temin etmek için hedef ülkelerden başta AB olmak üzere, 15 ülke ile geri kabul antlaşması imzalanmış olup 11 tanesi yürürlüktedir. “16 Aralık 2013 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile AB arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Kabulüne İlişkin Antlaşma 25 Haziran 2014 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanmıştır.” “Müteakibinde Bakanlar Kurulunca 21.07.2014 tarihinde onaylanmış ve 2 Ağustos 2014 tarihinde 29076 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanmıştır.”¹⁷⁶

Bu gelişmelerin akabinde “Vize Serbesti” konusu gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda AB’nin vize muafiyeti şartlarını ve ilgili ülkeler ile yürüttüğü çalışmaların ana unsurlarını içeren vize muafiyeti yol haritası ile sıralanan kriterlere uyum çalışmaları yürütülmektedir. AB’nin geri kabul antlaşmasındaki ısrarı ve göç yönetimine ilişkin

¹⁷⁵ “Gökçe Bayındır Goularas ve Ulaş Sunata”, “Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi”, “Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi”, 2015, 2(1), s. 12-40.

¹⁷⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı”, “Türkiye’nin Düzensiz Göçle Mücadelesi”, Erişim: 20 Aralık 2021, “<https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi>”

Türkiye ile iş birliği yapma isteği, AB'nin dış sınırını Orta Doğu ve Kuzey Afrika gibi sürekli kargaşanın yaşandığı bölgelerden uzaklaştırma amacındır. AB, Avrupa sınırlarının tampon alanı olan Türkiye'yi ikna edebilmek için vize serbestleştirme politikasını kullanmaktadır.¹⁷⁷

2.4. Türkiye'de Sınır Yönetimi Alanında Sorumlu Kurumlar

Türkiye, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan coğrafi yapısı ile insanlık tarihi boyunca göç ve ulaşım yollarının geçiş güzergâhı konumunda olmuştur. Türkiye'nin stratejik konumu, komşu ülkelerde bitmeyen kaos, iç karışıklıklar ve rejim değişiklikleri ile coğrafyasındaki terörizme dönük eylemler, Türkiye'nin sınır güvenliğini en üst düzeyde sağlamanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin sınırları, kaçakçılık, düzensiz göç ve sığınmacıların Avrupa ülkelerine geçişi için bir köprü olması açısından da stratejik bir öneme sahiptir. Türkiye bütün bu tehditlere karşı etkin sınır tedbirleri alma yönünde çalışmalar yapmaktadır.

“2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu”nun 31'inci maddesinde; “Cumhurbaşkanınca karar verilen sınır bölgelerinde fiziki güvenlik sistemlerinin kurulmasından ve idame ettirilmesinden Milli Savunma ve İçişleri Bakanlığı sorumludur.”¹⁷⁸ ve “Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği”nin 28'inci maddesinde; “Genelkurmay Başkanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan kara sınır hattı ve kıyı bölgelerinde fiziki güvenlik sistemi kurulabilir. Sistemin kurulması ve idame ettirilmesinden Milli Savunma ve İçişleri Bakanlıkları sorumludur.” hükümleri yer almaktadır.¹⁷⁹

¹⁷⁷ “İbrahim İrdem”, *“Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkilerinde Göç ve Sınır Yönetimi Stratejileri”*, “Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi”, Ankara, 2018.

¹⁷⁸ “Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu”, RG: 22.12.1981, 17552.

¹⁷⁹ “İlker Gündüzöz, Selim Çapar”, *“Mülki İdare Sınır Görev Rehberi”*, “Türk İdari Araştırmalar Vakfı Yayınları”, 1. Baskı, Ankara, 2017, s. 71.

Fotoğraf 2: “Türkiye-İran Sınırında, Sınırın Korunmasına Yönelik Fizikî Güvenlik Tedbirlerinden, Sınır Hattının Tel Üstüvane ile Korunması”¹⁸⁰

Bu kapsamda; İçişleri Bakanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı tarafından sınıra duvar yapım çalışmaları ve sınır aydınlatma çalışmaları yürütülmektedir. Valiliklerin talebi üzerine, yapılan sınır aydınlatmalarının kurulumu, bakım, onarım ve tüketim masrafları İçişleri Bakanlığınca ödenmektedir.¹⁸¹

Türkiye’deki mevcut yapıda sınır yönetimi alanında çok sayıda kurumun yetkisi ve sorumluluğu bulunmaktadır. “İçişleri Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı ile Millî İstihbarat Teşkilâtı”, sınır yönetimi alanında çeşitli görevlere sahiptir.

Bu kurumlara genel olarak bakacak olursak;

- ❖ “İçişleri Bakanlığı; ülkenin sınır bölgelerinin, kıyı emniyeti ve karasularının muhafazasını sağlamak,
- ❖ Kara Kuvvetleri Komutanlığı; Kara sınırlarını korumak ve güvenliğini sağlamak,
- ❖ Ticaret Bakanlığı; gümrük kontrolüne tabi kişi, eşya ve araçların muayene ve kontrolünü yapmak,

¹⁸⁰ “İlker Gündüzöz, Selim Çapar”, a.g.e., s. 72.

¹⁸¹ “İlker Gündüzöz, Selim Çapar”, a.g.e., s. 72.

- ❖ Sağlık Bakanlığı; uluslararası giriş noktaları ve bunların gümrüklü alanlarında gerekli her türlü sağlık tedbirini almak veya aldirmek,
- ❖ Tarım ve Orman Bakanlığı; veteriner kontrolüne tabi hayvan ve hayvansal ürünlerin ülkeye giriş koşulları ile kontrol esaslarının belirlenmesi ve resmî kontrollerin yürütülmesi görevlerine sahiptir.
- ❖ Millî İstihbarat Teşkilâtı; Sınırdaki istihbarat toplama görevi icra etmektedir.”¹⁸²

Sınır kapıları, “Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı”nın görev ve sorumluluk alanı dışında kalmaktadır.

Fotoğraf 3: “Türkiye-Ermenistan Sınırına Ait Sınır İşaretleri (Ortada Merkez Betonlu, Sağ Tarafa Türk Sınır Direği, Sol Tarafa Ermeni Sınır Direği)”¹⁸³

Sınır yönetimindeki bu çok başlılık Türkiye’nin Osmanlı İmparatorluğu’nun mirasçısı olması sebebiyle kurumsal alt yapısının da İmparatorluk mirasından izler taşımasından kaynaklanmaktadır. Geçmişte daha çok askeri gayelerle gündeme gelen sınırların zamanla ekonomik ve kültürel işlevlerinin de ortaya çıkışı ile sınırların güvenliği ve yönetiminde sorumlu kurumların sayısı da artmaya başlamıştır.¹⁸⁴

¹⁸² “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Mülki İdare Amirleri Sınır Görev Rehberi”, “Araştırma ve Etütler Merkezi Yayınları”, Ankara, 2007.

¹⁸³ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Mülki İdare Amirleri Sınır Görev Rehberi”, “Araştırma ve Etütler Merkezi Yayınları”, Ankara, 2007.

¹⁸⁴ “İbrahim Uğur Savaşeri”, a.g.e., s. 120.

2.4.1. İçişleri Bakanlığı

Türkiye’de sınır yönetiminden sorumlu kurum “İçişleri Bakanlığı”dır. Bu görev, “Sınır, kıyı ve karasularımızın muhafaza ve emniyetini sağlamak”¹⁸⁵ şeklinde “1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 254’üncü maddesinin (b) fıkrası”nda belirtilmiştir. Bakanlık bu görevini, hizmet birimleri arasında yer alan “İller İdaresi Genel Müdürlüğü”, bağlı kuruluşu olan “Göç İdaresi Başkanlığı”, yine bağlı kuruluşları olan ve kolluk kuvvetlerini oluşturan “EGM, JGK, SGK” ile illerde, ilçelerde, hava limanlarında görevli mülki idare amirleri vasıtası ile yerine getirmektedir.

2.4.1.1. İller İdaresi Genel Müdürlüğü

İçişleri Bakanlığının hizmet birimlerinden biri olan İller İdaresi Genel Müdürlüğü hem mülki idare birimleri aracılığıyla hem de Genel Müdürlük teşkilatında yer alan “Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı” aracılığıyla sınır yönetimi alanındaki görevlerini yerine getirmektedir. Bu görevler aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

- ❖ “Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı kapsamında sınır yönetimi konusunda AB’ye uyum sürecinde ilgili strateji belgelerini hazırlamak ve ulusal belgeler ışığında ifade edilen gereksinimlerin karşılanıp karşılanmadığı hususlarını belirlemek ve bu çerçevede somut adımlar atılmasını sağlamak,
- ❖ Sivil Hava Meydanları, Limanlar ve Sınır Kapılarında Güvenliğin Sağlanması, Görev ve Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca sivil hava meydanları, limanlar ve sınır kapılarında güvenliğin sağlanması, burada mülki idare amiri görevlendirilmesi, sınır kapılarına ilişkin açılış taleplerinin değerlendirilmesi, uygulamada ortaya çıkan sorun ve tereddütlerin giderilmesine yönelik iş ve işlemleri yürütmek,

¹⁸⁵ “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Kararname No:1, RG: 10.07.2018, 30474.

- ❖ Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı kapsamında sınır yönetimi konusunda gerekli hukuki ve kurumsal yapının oluşturulmasına yönelik çalışmaları yapmak,
- ❖ Türkiye ile FRONTEX arasında imzalanan İş Birliği Mutabakat Zaptı ile imzalanan İş Birliği Planı uyarınca, FRONTEX ile icra edilecek ortak faaliyetlerin koordinasyonunu ve bilgi alışverişini gerçekleştirmek,
- ❖ Sınır ticaretine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- ❖ Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı kapsamında sınır yönetimi konusu ile ilgili proje çalışmalarını yürütmek ve takibini sağlamak, projelerin verimliliğini ölçmek ve öncelikleri belirlemek,
- ❖ Sınır aydınlatmalarına ait tüketim ve yatırım giderlerini karşılamak,
- ❖ Genelkurmay Başkanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan bölgelerde Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi (SFGS) kurulması ve idame ettirilmesi çalışmalarını yürütmek,
- ❖ Organize Suçlarla Mücadele Eylem Planı uyarınca sınırlarda ve sınır kapılarında güvenliğin artırılması için AB fonları ve milli kaynaklar kullanılarak yatırım yapılması için gerekli çalışmaları yapmak.”¹⁸⁶

Ayrıca, Bakanlar Kurulunca kabul edilerek 17 Mart 2016 tarihinde yürürlüğe giren “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik” ile İller İdaresi Genel Müdürlüğüne; “Koordinasyon Kurulunca tespit edilen siyasa çerçevesinde ilgili kurumlar arasında sınır idaresine ilişkin eşgüdümü temin etmek, sivil havalimanları, limanlar ve sınır kapılarında emniyet ve eşgüdümü tesis, sınırların idaresi konusunda görevlendirilen mülki idare amirlerinin çalışmalarının koordinasyonu ile bu alanlara ilişkin mevzuata dair problem ve endişelerin bertarafı, sınır idaresi için hukuksal ve kurumsal yapının oluşturulmasına yönelik öneriler geliştirmek ve projeler ile

¹⁸⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı”, “Görevler”, Erişim: 11 Kasım 2021, “<https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/sinir-yonetimi-dis-iliskiler-ve-proje-daire-baskanligi>”

yatırım işlerinin takip ve eşgüdümü, mülki idare amirlerinin sınır sorumlulukları ile sınırdaş ülkelerle imzalanan sınır anlaşmalarında İçişleri Bakanlığının vazife kapsamındaki muamelelerin eşgüdümü, AB kurumları ile diğer ülke ve uluslararası kuruluşların, sınır yönetimine ilişkin konularda ulusal temas noktası olarak iş ve işlemlerin takibi ile eşgüdümünü temin etmek”¹⁸⁷ diğer taraftan faaliyete geçirilmesi için çalışmaların sürdürüldüğü “UKORAM ile müşterek veri tabanını oluşturmak ve çalıştırmak, bu çerçevede; iletişim ve veri paylaşımına ilişkin altyapıyı oluşturmak, gerekli ağ cihazlarını, bilgi sistem altyapısını ve bilişim sistemlerini tedarik etmek, kurmak ve işletmek, sınır fiziki güvenlik sistemleri ve sınır aydınlatması konularında mevzuatla verilen vazifeleri gerçekleştirmek, yapılacak yatırımlarda valilikler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında bağlantı kurmak, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde sınır yönetimi alanına ilişkin yıllık rapor ve istatistikleri yayınlamak”¹⁸⁸ görevleri verilmiştir.

2.4.1.2. Emniyet Genel Müdürlüğü

Sınır yönetimi konusunda Emniyet Genel Müdürlüğünün temel görevi sınır kapılarının güvenliği ve insan giriş çıkışlarının kontrolüdür.

5862 sayılı “Pasaport Kanununun 1’inci maddesi” “Türk vatandaşları ve yabancılar Cumhurbaşkanınca tayin olunan yolcu giriş-çıkış kapılarından Türkiye'ye girip çıkabilirler.”¹⁸⁹ ve 2’nci maddesinde “Türk vatandaşları ile yabancılar Türkiye'ye girebilmek ve Türkiye'den çıkabilmek için yolcu giriş-çıkış kapılarındaki polis makamlarına usulüne uygun ve muteber pasaport veya pasaport yerine geçerli bir vesika ibraz etmeye mecburdurlar. Gümrük ve diğer işlemlerin yapılabilmesi için polis

¹⁸⁷ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.3.2016, 29656.

¹⁸⁸ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.3.2016, 29656.

¹⁸⁹ “Pasaport Kanunu”, RG: 24.7.1950, 7564.

makamlarınca giriş veya çıkış işlemlerinin bitirilmesi şarttır”¹⁹⁰ ibareleri bulunmaktadır. Bu kapsamda Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı pasaport memurlarınca kişilerin usulüne uygun şekilde giriş-çıkış işlemleri denetlenmekte ve yasa dışı yollarla kapılardan geçmek isteyen kişiler hakkında gerekli işlemler yapılmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğünün temel vazifelerinden birisi de; kaçakçılık faaliyeti gerçekleştiren suç örgütleri ile mücadele ve kaçak suç unsurlarının ülkeye girişlerinin ve ülke içerisinde dağıtılmasının engellenmesidir.¹⁹¹ Ayrıca son dönemdeki yoğun göç hareketleri ile artan göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarıyla savaşta etkinliği artırabilmek amacıyla EGM çatısı altında “4 Şubat 2016 tarihinde Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti ile Mücadele Daire Başkanlığı” kurulmuştur.¹⁹² Bu daire daha sonra yeniden yapılandırılarak 5 Eylül 2019 tarihli Bakanlık Makamı Onayı ile birleştirilen “Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti ile Mücadele Daire Başkanlığı” ve “Hudut Kapıları Daire Başkanlığı”, “Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele ve Hudut Kapıları Daire Başkanlığı” şeklinde çalışmalarını sürdürmektedir.

2.4.1.3. Jandarma Genel Komutanlığı

Jandarma Genel Komutanlığının doğu ve güneydoğu kara sınırlarında sınır koruma görevi bulunmakta iken, 2013 yılında görevli olduğu sınır karakollarını Kara Kuvvetleri Komutanlığına devretmiş ve bu görevi sona ermiştir.¹⁹³

Jandarma, görev alanı içerisindeki bölgelerde yasa dışı göçmen kaçakçılığı, sigara, uyuşturucu, akaryakıt kaçakçılığı gibi kaçakçılık suçları ile mücadele etmekte olan bir kolluk kuvvetidir. Sorumluluk alanı içerisinde ve sınır hattı gerisinde önleyici devriye

¹⁹⁰ “Pasaport Kanunu”, RG: 24.7.1950, 7564.

¹⁹¹ “Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı”, Erişim: 8 Şubat 2022, “http://www.kom.pol.tr/Sayfalar/Kacakcilik_Genel_Bilgi.aspx”,

¹⁹² “İçişleri Bakanı Eşkan Ala'nın Plan ve Bütçe Komisyonundaki Sunumu”, Şubat 2016, Erişim: 4 Şubat 2022,

“https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.mv_goruntule?pTutanakId=6031”

¹⁹³ “NTV”, “Jandarma Sınırdan Çekildi”, Erişim: 4 Şubat 2022,

“<http://www.ntv.com.tr/turkiye/jandarma-sinirdan-cekildi,7tqasEhiTEepjDgA9fB76Q>”

faaliyetleri yapmakta ve sınır hattına giden güzergâhlar üzerinde hattı aşan şahısların yakalanması için yol emniyet ve kontrol faaliyetleri icra etmektedir.¹⁹⁴

“27 Temmuz 2016” tarihinde yayımlanan “668 sayılı KHK” ile yapılan değişiklik ile önceden “Türk Silahlı Kuvvetleri”nin bir unsuru olarak ifa ettiği görevleri ile eğitim bakımından “Genelkurmay Başkanlığı”na, emniyet ve asayiş hizmetlerinin ifası açısından ise “İçişleri Bakanlığı”na bağlı olan “Jandarma Genel Komutanlığı” tamamen “İçişleri Bakanlığı”na bağlanmıştır.¹⁹⁵

2.4.1.4. Sahil Güvenlik Komutanlığı

Sahil Güvenlik Komutanlığının görev alanı; “Türkiye Cumhuriyeti’nin bütün sahilleri, iç suları olan Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale boğazları, liman ve körfezleri, karasuları, münhasır ekonomik bölgesi ile ulusal ve uluslararası hukuk kuralları uyarınca egemenlik ve denetimi altında bulunan deniz alanlarıdır.”¹⁹⁶

Sahil ve karasularını koruma, güvenliğini sağlama, denizlerde can ve mal emniyetini sağlama, kaçakçılıkla mücadele etme, deniz emniyeti ve güvenliğini sağlama, arama ve kurtarma faaliyetleri yürütme ve düzensiz göçü önleme görevleri vardır.¹⁹⁷

27 Temmuz 2016 tarihinde yayımlanan “668 sayılı KHK” ile önceden, “Türk Silahlı Kuvvetleri” içerisinde olan, barışta görev ve hizmet yönünden “İçişleri Bakanlığı”na, olağanüstü hallerde “Genelkurmay Başkanı”nın isteğiyle bir bölümü ya da tamamı savaş durumunda ise bütünüyle “Deniz Kuvvetleri Komutanlığı” harekât komutasına veya emrine giren Sahil Güvenlik Komutanlığı; yapılan değişiklik ile tamamen İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. “Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde

¹⁹⁴ “Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu”, RG: 12.3.1983, 17985.

¹⁹⁵ “Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, “668 sayılı KHK”, RG: 27.7.2016, 29783 (2. Mükerrer).

¹⁹⁶ “Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu”, RG: 13.7.1982, 17753.

¹⁹⁷ “Sahil Güvenlik Komutanlığı”, “Görevler”, Erişim: 28 Aralık 2021, “<https://www.sg.gov.tr/gorevler>”

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emrine girer, kalan bölümü normal görevlerine devam eder.”¹⁹⁸

2.4.1.5. Göç İdaresi Başkanlığı

Türkiye uzun yıllardır göç konusunda transit bir ülke konumunda iken son yıllarda aynı zamanda nihai ülke konumuna gelmiştir. Özellikle Suriye krizi sonrası artarak devam eden göç baskısı ile mücadele edebilmek adına 2013 yılında “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” yayımlanmış Göç konusuyla alakalı siyaseti tatbik etmek, bu meselede ilgili yapılar arasında eşgüdümün tesisi, vatandaş olmayanların ülkeye giriş ve ülkede kalışları, ülkeden çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, milletlerarası muhafaza, geçici muhafaza ve “insan ticareti mağdurlarının” gözetimine ilişkin faaliyetleri gerçekleştirmek adına “İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Başkanlığı” teşekkül ettirilmiştir.”¹⁹⁹

Göç İdaresi Başkanlığının “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) ile kendisine verilmiş görevleri aşağıdaki şekildedir:

- ❖ “Göç alanına ilişkin, mevzuatın ve idari kapasitenin geliştirilmesi, politika ve stratejilerin belirlenmesi konularında çalışmalar yürütmek ve Bakanlar Kurulunca belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasını izlemek ve koordine etmek,
- ❖ Göçle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- ❖ 19/9/2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanununda Bakanlığa verilen görevleri yürütmek,
- ❖ İnsan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

¹⁹⁸ “Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, “668 sayılı KHK”, RG: 27.7.2016, 29783 (2. Mükerrer).

¹⁹⁹ “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”, RG: 11.4.2013, 28615.

- ❖ Türkiye’de bulunan vatansız kişileri tespit etmek ve bu kişilerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- ❖ Uyum süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- ❖ Geçici korumaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- ❖ Düzensiz göçle mücadele edilebilmesi amacıyla kolluk birimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, tedbirler geliştirmek, alınan tedbirlerin uygulanmasını takip etmek.”²⁰⁰

2.4.1.6. Mülki İdare Amirlikleri

Türkiye’nin idari sisteminde taşra teşkilatının en üst birimi konumunda olan valilik ve kaymakamlıklar, sınır yönetimi alanında görevli olan birimler arasında koordinasyonu sağlamakla görevli birimlerdir. Vali ve kaymakamlar, sınırdaş ülkelerle imzalanan sınır anlaşmaları ve protokollerinin tatbiki ve faaliyetlerin işleyişi ile yükümlü olan sınır makamlarıdır. Kaymakamlar birinci derecede, valiler de ikinci derecede sınır makamlarıdır.

“5442 sayılı İl İdaresi Kanunu” ile mülki idare amirlerine sınır yönetimi ile alakalı aşağıdaki görevler verilmiştir:

- ❖ “Vali, Memleketin sınır ve kıyı emniyetini ve sınır ve kıyı emniyetiyle ilgili bütün işleri, yürürlükte bulunan hükümlere göre sağlar ve yürütür.
- ❖ Vali; sivil hava meydanları, limanlar ve sınır kapılarında, güvenliğin sağlanması, giriş-çıkışlarla ilgili görev ve hizmetlerin düzenli ve etkili bir biçimde yürütülmesi, görevli kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonun gerçekleştirilmesi için gerekli önlemleri almaya ve uygulamaya, kuruluşların çalışmalarını denetlemeye yetkilidir.

²⁰⁰ “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”, RG: 11.4.2013, 28615.

- ❖ İçişleri Bakanlığının uygun göreceği bu yerlerde vali tarafından mülki idare amiri görevlendirilir. Vali, yetkilerinin tamamını veya bir kısmını görevlendirdiği mülki idare amirine devredebilir. Bu yerlerde hizmet veren kuruluşlar, görevli mülki idare amirine karşı sorumludur.
- ❖ Görevlendirilen mülki idare amiri Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ile Gümrük Kanunu'nun arama ile ilgili hükümleri saklı kalmak üzere, genel güvenlik ve kamu düzeni bakımından gerekli gördüğü hallerde, sivil hava meydanlarında, limanlarda ve sınır kapılarında, binaları, uçakları, gemileri ve her türlü deniz ve kara taşıtlarını, giren çıkan yolcular ile buralarda görevli kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar personelinin üstlerini, araçlarını ve eşyalarını aratabilir.”²⁰¹

Bu görevlere ek olarak yine mülki idare amirleri aşağıdaki görevleri yerine getirmektedirler:

- ❖ “Sivil hava meydanları, limanlar ve sınır kapılarında giriş ve çıkışların düzenli bir şekilde yapılması, can ve mal güvenliğinin sağlanması, muhtemel yasa dışı eylemlere karşı gerekli tertip ve tedbirlerin alınması, yolcu ve eşya trafiğinin güven içinde yürütülmesi amacıyla gerekli önlemleri almak, aldırma ve denetlemek.”²⁰²
- ❖ “Bölgelerinde meydana gelebilecek her türlü kaçakçılık ve yasa dışı geçiş olaylarının önlenmesi hususunda gerekli tedbirleri almak,
- ❖ Sınır bölgelerinde ortaya çıkan bulaşıcı insan, hayvan ve bitki hastalıklarının ülkemiz arazisine yayılmasını önleyici tedbirlerin alınması, ülkemizden

²⁰¹ “İl İdaresi Kanunu”, RG: 18.6.1949, 7236.

²⁰² “Sivil Hava Meydanları, Limanlar ve Sınır Kapılarında Güvenliğin Sağlanması, Görev ve Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Yönetmelik”, RG: 14.8.1997, 23080.

- kaynaklanması halinde diğer taraf arazisine yayılmasını önleyici tedbirlerin alınması ve durumdan karşı taraf makamlarına bilgi vermek,
- ❖ Sel, yangın, doğal afet ve acil durumlarda her iki hudut makamının ortak hareket tarzlarının saptamak,
 - ❖ Sınır işaretlerinin kontrol, bakım ve tamir işlemlerini planlamak ve gerçekleştirilmek,
 - ❖ Sınır güvenliğinin daha etkin bir şekilde yerine getirilmesi için sınır birliklerinin ihtiyaç duyduğu yol, su, elektrik gibi alt yapı hizmetlerinin karşılanması için gerekli tedbirler almak.
 - ❖ Olumsuz hava şartları ve mevsim şartlarına göre hudut birliklerinin devriye yollarının açık tutulması, tamiri, fiziki güvenlik tedbirlerinin geliştirilmesi için teknik ve mali destek sağlamak.”²⁰³

2.4.2. Kara Kuvvetleri Komutanlığı

Türkiye'nin tüm kara sınırlarının korunması görevi, “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun” ile “Kara Kuvvetleri Komutanlığı”na verilmiştir. KKK bu görevi sınır birliklerince yerine getirmektedir.

KKK'nın sınır yönetimi alanındaki görevleri:

- ❖ “Kara sınırlarını muhafaza ve emniyetini temin etmek,
- ❖ Gümrük hattındaki kaçakçılığı ile kara sınırları boyunca oluşturulan birinci derece askeri yasak bölge içerisinde suç sayılan eylemleri engellemek, suçluları yakalamak, bu bölgede görülen suç faillerini ikinci derece askeri yasak bölgede de takip etmek ve yakalamak, failler hakkında zorunlu kanuni işlemleri yapmak,

²⁰³ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “*Mülki İdare Amirleri Sınır Görevi Rehberi*”, “Ankara, Araştırma ve Etütler Merkezi Yayınları”, 2007, s. 45-47.

yakalanan kişi ve suç delillerini ilgisine göre mahalli emniyet güçlerine teslim etmek,

- ❖ Kara sınırlarından iltica amacıyla giren muharip yabancı ordu mensupları hakkında 11.8.1941 tarihli ve 4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun hükümlerini uygulamak, diğeri mültecileri silah, mühimmat ve sair harp araç ve gereçlerinden arıtmak ve beraberlerinde getirdikleri materyali ilgili makamlara devretmek.”²⁰⁴
- ❖ “Kendi sorumlulukları altına verilmiş bulunan ve ilgili mevzuat çerçevesinde Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünün yetki alanları saklı kalmak koşuluyla, gümrük hattındaki giriş ve çıkış kaçakçılığı ile kara sınırları boyunca tesis edilen birinci derece askerî yasak bölge içerisinde suç teşkil eden eylemleri önlemek, suçluları yakalamak,
- ❖ Birinci derece askerî yasak bölgede yakalanamayan suçluları ikinci derece askerî yasak bölgede takip etmek veya yakalamak, suç delillerini tespit etmek, ikinci derece askerî yasak bölgede yapılan işlemler hakkında bu bölgedeki mahallî güvenlik kuvvetlerine bilgi vermek, yapılan faaliyetler hakkında müşterek hareketi sağlamak ve failleri, haklarında yasal işlemler yapılmak üzere bir tutanakla mahallî güvenlik kuvvetlerine teslim etmek.”²⁰⁵

Sınır birlikleri, görev yaptıkları bölgede ele geçirdikleri kaçak eşya ve düzensiz göçmenleri suç delilleri ile ilgili kolluk kuvvetlerine teslim etmekten sorumludurlar. Bu kapsamda sınır birliklerince yakalanan düzensiz göçmenlere yönelik olarak; Üst araması yapılarak üzerlerindeki eşyalar tutanağa bağlanır. Yapılan mülakatlar ile üzerlerindeki belgeler ya da kendi beyanları ile kimlik tespiti yapılır. Sağlık durumlarının tespiti için

²⁰⁴ “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun”, RG: 22.11.1988, 19997.

²⁰⁵ “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik”, RG: 21.03.1991, 20821.

doktora sevkleri sağlanır. İlgili kişiler, sürecin sonunda kolluk kuvvetlerine teslim edilir.²⁰⁶

Sınır birliklerince yakalanan kaçak eşyalara uygulanan prosedür ise şöyledir: Yakalanan eşya ya da canlı hayvanın cins ve miktarı belirlendikten sonra süratle kolluk kuvvetleri ya da adli makamlara teslimatı ya da bulunduğu yerde imhası sağlanır.²⁰⁷

Sınır birliklerince yakalanan şahısların ilgili makamlara intikali ile birlikte; şahısların nereden hangi sebepler ile göç ettikleri hangi yollardan ülkeye giriş yaptıkları, kimlerin yardımı ile geldikleri, eğer insan kaçakçıları aracılığıyla gelmişlerse ne kadar para verdikleri, menşei ülkelerinde irtibat sağlanabilecek yakınlarının kimlik ve irtibat bilgileri ile ülkeyi transit olarak kullananların gitmek istedikleri ülkelerin neresi olduğu gibi konularda gerekli tespitler yapılarak süratle ilgili mülkî amirliğe ya da cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.²⁰⁸

2.4.3. Ticaret Bakanlığı

Ticaret Bakanlığı sınır yönetiminin önemli boyutlarından birisi olan eşya kontrollerini yerine getirmekle görevli olan kurumdur. Kurum bu görevlerini Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü aracılığıyla yerine getirmektedir. Bu amaçla Bakanlık Taşra Teşkilatı; “19 Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü, 147 Gümrük Müdürlüğü, 30 Gümrük Muhafaza Kaçakçılık ve İstihbarat Müdürlüğü, 191 Bölge Amirliği ve 297 Kısım Amirliği olarak yapılanmıştır.”²⁰⁹

Bakanlığın sınır yönetimine ilişkin görevleri: “Gümrük sahasında kamu düzenini temin etmek, icabı halinde duruma el atarak adli mercilere intikalini sağlamak, deniz ve hava limanlarıyla kara sınırlarındaki gümrük kapılarında ve diğer gümrüklü yer ve

²⁰⁶ “İlker Gündüzöz, Selim Çapar”, a.g.e., s. 74.

²⁰⁷ “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik”, RG: 21.03.1991, 20821.

²⁰⁸ “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik”, RG: 21.03.1991, 20821.

²⁰⁹ “Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü”, “Teşkilat Şeması”, Erişim: 17 Aralık 2021, “<http://muhafaza.gtb.gov.tr/teskilat/teskilat-semasi>”

sahalarda giriş ve çıkış yapan kişi, eşya ve taşıtların muhafazası ile gümrüğe sevkini temin ile gümrük işlemleri sonlanmadan çıkışlarını engellemek”, “gümrüklü yer ve sahalarda özellikle, T.C. Gümrük Bölgesinde gerektiğinde ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmak suretiyle kaçakçılığı önlemek, izlemek ve soruşturmak, T.C. Gümrük Bölgesinde kişi, eşya ve taşıtların kaçakçılıkla mücadele kapsamında takibini yapmak, kaçakçılıkla mücadele için bilimsel yöntemler de kullanmak suretiyle bilgi toplayarak gerekli araştırma, soruşturma ve operasyonları yapmak, taşra teşkilatının yapacağı operasyonları koordine etmek, gerektiğinde taşra teşkilatı ile müşterek operasyon yapmak, kaçakçılıkla mücadele amacıyla ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmak, bilgi değişiminde bulunmak, protokoller hazırlamak ve uygulamak, gerektiğinde müşterek operasyonlar yapmak, kaçakçılıkla etkin mücadele etmek amacıyla ulusal ve uluslararası bilgi akışına dayalı veri tabanları oluşturmak, verileri işlemek, değerlendirmek ve risk analizi çerçevesinde kullanılabilir nitelikte olanları Gümrükler Genel Müdürlüğüne ve Ticaret Araştırmaları ve Risk Değerlendirme Genel Müdürlüğüne iletmek”²¹⁰ olarak düzenlenmiştir.

2.4.4. Tarım ve Orman Bakanlığı

Bakanlığın sınır yönetimi ile alakalı temel vazifesi; veteriner kontrolüne tabi hayvan ve hayvan ürünleri ile bitki ve bitkisel kökenli materyalin sınırlardan giriş ve ülkeden çıkış işlemleri ile resmî kontroller ve yaptırımları kapsar.

“5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu” ile Bakanlığa sınır yönetimi alanında aşağıdaki görevler verilmiştir:

- ❖ “Bakanlık bu Kanun kapsamına giren ürün ve canlı hayvanlar ile ilgili ithalat ve ülkeye giriş koşulları ile kontrol esaslarını belirler. Ülkeye girişi yapılacak ürün

²¹⁰ “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, “Kararname No:1”, RG: 10.07.2018, 30474.

ve canlı hayvanlar bu Kanun hükümlerine uygun olmalıdır. Bakanlık, canlı hayvan ve ürünlerin ülkeye girişinde bu Kanun hükümlerine uygun olup olmadığı ile ilgili resmî kontrolleri yürütür. Bu Kanuna uygun olmayanların ülkeye girişine izin verilmez.

- ❖ Gümrük ve serbest bölge müdürlüklerince, Bakanlığın izni olmaksızın canlı hayvan ve hayvansal ürünler ile bitki ve bitkisel ürünlerin ülkeye, serbest bölgelere girişine veya buralarda herhangi bir işleme tâbi tutulmasına izin verilmez. Bakanlık gümrük depolarına ve serbest bölgelere canlı hayvan ve ürünlerin girişi, çıkışı ve depolanmasında insan, bitki ve hayvan sağlığının korunmasına yönelik ilave tedbirler getirebilir. Hayvansal olmayan ürünlerle ilgili karantina tedbirlerine ilişkin bilinen veya yeni ortaya çıkan riskli durumlarda, Bakanlığın bildirim üzerine, ilgili gümrük ve serbest bölge müdürlükleri bu malların ülkeye ve serbest bölgelere girişine izin vermez. Bakanlık, ülkeye giriş yapacak canlı hayvan ve ürünlerle ilgili insan, bitki ve hayvan sağlığı yönünden herhangi bir risk görmesi durumunda, karantina, girişi veya piyasaya arzını engelleme gibi gerekli güvenlik önlemlerini almaya ve yaptırımları uygulamaya yetkilidir.
- ❖ Bakanlık, bu Kanun kapsamında ülkeye giriş yapacak ve kontrole tâbi tutulacak canlı hayvan ve ürünlerle ilgili bilgileri hazırlar ve Gümrük Müsteşarlığına bildirir. Gümrük Müsteşarlığı, Türkiye Gümrük Bölgesine gelen ürünlere ilişkin bilgileri Bakanlığa iletir ve her kurum kendi görev alanlarına giren konularda eşgüdüm ve iş birliği hâlinde bu Kanun kapsamındaki canlı hayvan ve ürünlerin ülkeye giriş ve çıkış işlemlerinin yapılmasını sağlar.
- ❖ Bakanlık, resmî kontrol sonucu ülkeye girişi uygun olmayan canlı hayvan, ürün ve diğer maddeleri alıkoyar. Bunlara, sahibinin bilgisi dâhilinde, karantina altına alma, geri gönderme, özel işleme tâbi tutma, esas kullanım amacı dışında başka

bir amaçla kullanılmasına izin verme veya itlaf ve imha önlemlerinden bir veya birkaçını uygular veya uygulatır. Bu önlemler, insan, bitki ve hayvan sağlığı ile çevre için doğrudan ya da dolaylı herhangi bir olumsuz etkiye sebep olmayacak şekilde uygulanır. Bu iş ve işlemler için yapılacak tüm masraflar sahibi tarafından karşılanır. İmha ve itlaf hâlinde Bakanlıkça herhangi bir tazminat ödenmez.

- ❖ Bakanlık, canlı hayvan, hayvansal ürünler ile bitki, bitkisel ürün ve ahşap ambalaj malzemelerinin ülkeye giriş yapacağı sınır kontrol noktaları kurar. Takip ile ilgili bilgi sistemini oluşturur ve işletir. Ülkeye girişi yapılacak diğer ürünler ile ilgili gümrük giriş kapılarını Gümrük Müsteşarlığı ile birlikte belirler.
- ❖ Bakanlık, ihraç edilecek canlı hayvan ve ürünlerin gümrük çıkış kapılarını Gümrük Müsteşarlığı ile birlikte belirler.”²¹¹

2.4.5. Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı, halk sağlığına ilişkin uluslararası önemde risk teşkil eden etkenlerin ülkeye girişinin engellenmesi görevine sahiptir. Bu görevleri yerine getirebilmek için Bakanlık teşkilatı içerisinde, özel bütçeli, kamu tüzel kişiliği olan “Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Boğazlar, sınır ve kıyıları ile ilgili uluslararası mukaveleler ve diğer hukuki metinlerden kaynaklı sorumluluklarını icra etmektedir.

Genel Müdürlüğe ait görev, yetki ve sorumluluklar;

- ❖ “Uluslararası önemi haiz halk sağlığı risklerinin ülkemize girmesini önlemek amacıyla, uluslararası giriş noktaları ve bunların gümrüklü alanlarında gerekli her türlü sağlık tedbirini almak veya aldırarak, halk sağlığını etkileyecek etkenlere karşı alınacak kontrol önlemlerinin standardını belirlemek, belgelendirmek, denetlemek.

²¹¹ “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu”, RG: 13.06.2010, 27610.

- ❖ Uluslararası giriş noktalarında hac, göç veya seyahat gibi toplu nüfus hareketlerinde gerekli sağlık tedbirlerini almak veya aldırarak, riskli cenazelerin yurda girişine izin vermek.
- ❖ Uluslararası nakil vasıtalarının ve bu vasıtalarda görevli personelin sağlık şartlarını belirleyerek sağlık raporlarıyla ilgili iş ve işlemleri düzenlemek.
- ❖ Uluslararası önemi haiz halk sağlığı riski olan ülkelere giden insanlara seyahat sağlığı hizmeti vermek,
- ❖ Ulusal ve uluslararası sularda seyreden gemilere uzaktan sağlık yardımı ve desteği vermek,
- ❖ Uluslararası giriş noktalarında yapılması gereken tüm sağlık hizmetleri, sağlık denetimleri ve çevre sağlığı işlemlerini yürütmek, usul ve esaslarını belirlemek.”²¹² şeklinde sıralanmıştır.

2.5. Türkiye'nin Sınır Yönetimindeki Yapısal Sorunlar

Türkiye’de mevcut sınır yönetimi sisteminin en önemli sorunu örgütlenme şekli açısından dağınık ve çok aktörlü olmasıdır. Bu durum sınır yönetiminde gerçekleştirilen faaliyetlerin farklı kurumlarca farklı hiyerarşik yapıda gerçekleştirilmesine ve örgütlenme, planlama, bütçeleme ve hizmetin yerine getirilişi açısından bir eşgüdümüne sahip olunamamasına yol açmaktadır.²¹³

Türkiye’nin sınır hatlarında almış olduğu askeri ve fiziki tedbirlere rağmen; sınır geçiş hattındaki riskleri sıfıra indirmek mümkün olmamaktadır. AB’ye uyum süreci içerisinde sınır yönetimindeki çok başlı yapının yerini alacak sivil, denetime açık, profesyonel bir teşkilatın kurulması çalışmaları başlatılmıştır. Bu anlamda İçişleri

²¹² “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, “Kararname No:4”, RG: 15.07.2018, 30479.

²¹³ “Aljazeera Türk, Ulvi Saran”, “Yeni bir sınır güvenliği sistemi şart”, Erişim: 2 Aralık 2021, “<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/yeni-bir-sinir-guvenligi-sistemi-sart>”

Bakanlığının, AB’de uygulanmakta olan Entegre Sınır Yönetimi’nin Türkiye’de de hayata geçirilmesi için yürüttüğü çalışmalar devam etmektedir. Ancak Türkiye’de sınır güvenliğinin gerçekleştirilmesi anlamında tek problem kurumsal yapıdan kaynaklı sorunlar değildir. Bunların yanında uluslararası göç yolları üzerinde yer alması ve terör sorunu Türkiye’nin sınır yönetiminin şekillenmesinde önemli sorunlar olarak ortada durmaktadır.²¹⁴

Türkiye’de sınır yönetiminin, sınır denetimi ve izlenmesi, kaçakçılık, terör, düzensiz göç ve diğer sınır ötesi suçlarla savaş; insan, eşya ve hayvan denetimleri gibi çok çeşitli ve çok katmanlı işlemler ve sorunlar ile olan mücadelesinde sorunların çeşitliliğine sorunların kontrolünü gerçekleştirecek ya da sorunları çözecek kurumların çeşitliliği de eklenince sınır yönetiminde birçok başlılık kaçınılmaz olmaktadır. Etkin bir sınır güvenliğinin sağlanabilmesi sorumlu kurum ve kuruluşların iş birliği içerisinde koordineli bir şekilde görevlerini icra etmesi ile mümkün olabilir. Diğer taraftan, kurumsal yapıdaki bu çok başlılık iş ve işlemlerin yönetimini sağlayan personelde de çeşitliliğe yol açmaktadır. Oysaki ülkenin iç düzenini korumaya yönelik olarak yürütülen bu faaliyetler yeterli teçhizat, bilgi ve tecrübeye sahip profesyoneller vasıtasıyla yerine getirilmelidir. Başka bir deyişle uzmanlık alanı sınır yönetimi olan personel tarafından bu hizmetler yürütülmelidir.

Türkiye, sınır yönetimi alanında yaşanan çok başlılığa son vermek için 2003 yılında “Entegre Sınır Yönetim Sistemi” projesini başlatmıştır. AB fonlarıyla desteklenen bu proje kapsamında; bir valinin yönetiminde 70 bin personele sahip “İçişleri Bakanlığına bağlı, Sınır Muhafaza Teşkilatı” kurulacak ve bütün sınır güvenliğinden de bu sivil profesyonel kurum sorumlu olacaktı. Suriye’de ortaya çıkan iç savaş ve Irak’ın kuzeyinde yer alan terör tehdidi ve istikrarsız ortam nedeniyle 2018 yılında bitirilmesi planlanan

²¹⁴ “İbrahim Uğur Savaşeri”, a.g.e., s. 126.

proje, yeni güvenlikleştirme anlayışında askeri yapının ön plana çıkmasıyla bitirilememiştir.²¹⁵

AB'nin sınır güvenliği yapısının Türkiye zerindeki etkilerine göz attığımızda sınır yönetimindeki sorunların 4 temel ayaktan oluştuğunu söyleyebiliriz. Bunlar kurumsal yapının çok başlılığından kaynaklı dağınlık, iş birliği ve koordinasyon eksikliği, Şeffaflık ve uzmanlıği içerisinde barındıran profesyonel bir anlayışın olmayışı ile özellikle doğu sınırlarındaki dağlık alanlar ve deniz sınırlarının uzunluğu nedeniyle sınırların korunmasındaki fiziki güçlüklerdir.²¹⁶

2.5.1. Koordinasyon

Koordinasyon çok çeşitli tanımlara sahip olmakla birlikte genel olarak, aynı amaca ulaşmak için hareket eden grupların, karşılıklı dayanışma içerisinde güçlerini birleştirmesidir. Koordinasyon, birbirine yakın görevler yürüten kurumların, süreç içerisinde kaynakların verimliliğini artırmak, zamanı doğru kullanmak, tehlikelere karşı mücadele gücünü artırmak için uzlaşması olarak da nitelendirilebilir. Tüm örgütlerin birbirlerine bağımlı olduğu gerçeği göz önüne alındığında yönetim süreci içerisinde koordinasyon kaçınılmazdır.²¹⁷

1963 ve 1991 yıllarında yayımlanmış olan MEHTAP ve KAYA raporlarında da değinilen ve günümüzde de Türk kamu yönetiminde var olan koordinasyon problemi²¹⁸ sınır yönetimi alanında da mevcuttur. Bu alanda görevli kurumların bir araya gelemedikleri ya da bir araya geldiklerinde istenilen etkinliğin sağlanamadığı bir

²¹⁵ “SETA”, “Merve Seren, Murat Yeşiltaş”, “Türkiye'nin Sınır Politikası Teknoloji Ağırlıklı”, Erişim: 15 Şubat 2022, “<https://www.setav.org/turkiyenin-sinir-politikasi-teknoloji-agirlikli/>”

²¹⁶ “Ahmet Kaya”, “Sınır Güvenliği Paradigmalarında Değişim ve Türkiye'nin Sınır Güvenliği Yapısının Analizi”, “Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi”, Cilt:4, Sayı:2, 2013, 1-13, s. 7-8.

²¹⁷ “Mehmet Köksel, Bayram ztrk”, “Kamu Yönetimi- Koordinasyon ve Denetimde Koordinasyon”, Erişim: 13 Kasım 2021, “<http://todaie2011.blogspot.com.tr/2011/12/kamu-yonetimi-koordinasyon-ve-denetimde.html?view=magazine>”

²¹⁸ “Bayram Coşkun”, “Türkiye'de Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Tarihsel Geçmiş ve Genel Bir Değerlendirme”, “Türk İdare Dergisi”, Eylül 2005, s. 13-47.

gerçekdir. Örneğin 2010 yılında Başbakanlık Genelgesi ile sınır yönetiminde var olan koordinasyon problemini aşmak adına bu alanda sorumlu kurumların üst düzey temsilcilerinden oluşan “Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu” kurulması öngörülmüştür.²¹⁹ 2016 yılı içerisinde yürürlüğe giren “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik” ile alanda mevcut olan koordinasyon problemini aşmak adına iki önemli organ kurulmuştur.²²⁰ Bu organlardan Cumhurbaşkanı ya da bulunmadığında İçişleri Bakanı başkanlığında toplanan “Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu” henüz bir toplantı yapmazken İçişleri Bakan Yardımcısı başkanlığında toplanan “Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu” dört kez toplantı yapmıştır.²²¹

Yönetmelik ile oluşturulmak istenen güçlü koordinasyon yapısına henüz ulaşılamamıştır. Ancak etkin bir sınır yönetimi sağlanabilmesi adına iyi işleyen bir koordinasyon mekanizmasının varlığı gereklidir ve bu alanda atılan adımlara ara vermeksizin devam edilmesi son derece önemlidir.

2.5.2. İş Birliği

Koordinasyon kavramına çok benzer olan iş birliği de aynı amacı gerçekleştirmeye yönelik yapıların birlikte hareket etmesi şeklinde tanımlanabilir. İş birliğinin koordinasyondan ayrıldığı nokta, onun daha fazla eylem safhasında, koordinasyonun ise bütün bir süreçte bulunmasıdır. Başka bir deyişle, koordinasyon neticesinde kurumlar bir araya gelerek iş birliği içerisinde hareket edebilirler.²²²

AB tarafından hazırlanan “Batı Balkanlarda Entegre Sınır Yönetimi Rehberi”nde

²¹⁹ “Entegre Sınır Yönetimi konulu Başbakanlık Genelgesi”, RG: 26.05.2010, 27592.

²²⁰ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.03.2016, 29656.

²²¹ “T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü”, “*Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu 3. Toplantısı Gerçekleştirildi*”, Erişim: 15 Şubat 2022, “<https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/sinir-yonetimi-uygulama-kurulu-3-toplantisi-yapildi>”

²²² “Servet Özdemir, Necati Cemaloğlu”, “Örgütsel Davranış ve Yönetimi”, “Pegem Akademi Yayınları”, 2. Baskı, Ankara, Kasım 2017, s. 227-249.

sınır yönetiminde iş birliğinin üç boyutundan bahsedilmektedir. Bunlar; kurum içi iş birliği, kurumlar arası iş birliği ve uluslararası iş birliğidir.²²³

2.5.2.1. Kurum İçi İş Birliği

Bir kurumun kendi bünyesinde bulunan birimler arasındaki iş birliği faaliyetleridir. Dikey ve yatay iş birliği olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Dikey iş birliği aynı kurumun karar vericileri ve uygulama birimleri arasındaki ilişkiyi; yatay iş birliği ise aynı düzeydeki farklı sınır makamları arasındaki ilişkiyi ifade eder.²²⁴

Türkiye’de bu husustaki problemlerin başında karar alma sürecine uygulayıcı birimlerin görüşlerinin yeterince dâhil edilmemesi gelmektedir. Proje geliştirilirken, planlama yapılırken sahada çalışan ve sorunlarla bire bir muhatap olan birimlerin görüşleri yeterince dikkate alınmamaktadır.

2.5.2.2. Kurumlar Arası İş Birliği

Kurumlar arası iş birliği sınır yönetiminden sorumlu farklı kurumlar arasında yatay şekilde bir iş birliğidir. İş birliğinin boyutu, günlük irtibatlardan orta ve uzun vadeli stratejilere kadar çok geniş bir alanı kapsar. Kapsamlı ve etkili bir sınır yönetimi sisteminin sağlanabilmesi için yerel, bölgesel ve merkezi düzeydeki tüm kurumların bu iş birliğine katılması gerekmektedir.²²⁵

Bu alandaki sorunların çözümü amacı ile 17 Mart 2016 tarihinde “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır.

Sınırdaki ve ülke içerisinde kurumlar arası iş birliğinin üç tipi vardır:

- ❖ **Sınır Kapılarında Koordinasyon:** Pasaport kontrolü, gümrük kontrolü, bitki sağlığı ve veterinerlik kontrolleri sırasında sorumlu kurumlar arasında iş birliği ve

²²³ “European Commission”, “*Guidelines for Integrated Border Management in the Western Balkans*”, Ocak 2007, Erişim: 15 Aralık 2021, “<http://www.legislationline.org/documents/id/16809>”

²²⁴ “European Commission”, a.g.e.

²²⁵ “European Commission”, a.g.e.

koordinasyon sağlanmalıdır. Kontroller ve işlemler tüm kurumlar arasında karmaşaya sebep olmayacak şekilde belirli olmalıdır.

- ❖ **Bilgi Teknolojisi Sistemlerinin Uyumu:** Bilgi paylaşımı mekanizmasına eklenecek birimlerin ve paylaşacakları bilgi çeşitlerinin gerçekçi bir değerlendirmesinin yapılması önemlidir.
- ❖ **Farkındalık Yaratma ve Müşterek Sorumluluklar:** Sınır yönetiminde görevli kurumlar arasında her birinin faaliyet ve yükümlülüklerine ilişkin farkındalık oluşturmak, karşılıklı olarak kurumların sorumluluklarını paylaşmalarını temin edebilir.²²⁶

2.5.2.3. Uluslararası İş Birliği

Uluslararası iş birliği, çeşitli ülkelerdeki her düzeydeki sınır yönetimi kurumları ile gerçekleştirilen iş birliği faaliyetleridir. Sınır yönetimi alanında uluslararası iş birliği üç ana eksende yürütülebilir. Bunlar:

- ❖ **Sınırın iki yakasında bulunan sınır yönetiminden sorumlu personel arasındaki iş birliği:** Düzenli toplantılar ve operasyonlar ile bilgi alışverişi gerçekleştirilebilir. İş birliğinin ölçüsü bilgi değişiminden sınırdan kanuni geçişleri kolaylaştırıcı girişimlere kadar çeşitlendirilebilir.
- ❖ **Sınırdış devletler arasında iş birliği:** Merkezi veya bölgesel seviyede gerçekleştirilebilir. İş birliğinin boyutları; sınır kapılarının durumları üzerine toplantılar yapılması, sınırda koordineli devriye, ortak devriye ve operasyonlar yapılması, acil durumlara hazırlıklı olmak için ve bilgi değişimi ile iletişimin artırılması için ortak temas merkezlerinin kurulması şeklinde olabilir.²²⁷

²²⁶ “European Commission”, a.g.e.

²²⁷ “European Commission”, a.g.e.

Sınır yönetimi alanında etkinliğin sağlanması ve sınırdan kaynaklanan problemlerin çözümünde en önemli iş birliği komşu devletlerle yapılan iş birliğidir. Türkiye özelinde terör, kaçakçılık, göç ve diğer sınır aşan suçlarla mücadelede sorun yaşanan sınırlardaki komşu ülkelerle geliştirilecek iş birliği bu problemlerle mücadelede son derece önemlidir.

Bu alanda gerçekleştirilen iş birliklerine örnek olarak “25 Mayıs 2015” tarihinde Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasında “Polis ve Gümrük İş birliği Ortak Temas Merkezi” anlaşması imzalanmış ve 25 Kasım 2016 tarihinde bu merkezin açılışı yapılmıştır.²²⁸

- ❖ **Çok Uluslu İş Birliği:** Kişilerin ve eşyanın giriş-çıkışını kolaylaştırma ve sınır suçları ile etkili mücadelede önemli bir araçtır. Ülkeler arasında uygun çalışma mekanizması ve iletişim kanallarının kurulması, yerel temas noktaları, ortak acil durum plan ve uygulamaları ve sınır güvenliği sorunlarının çözülmesinde ülkeler arasındaki siyasi sorunların bir kenara bırakılması ile etkin bir iş birliği yapısı kurulabilir.²²⁹

Örneğin düzensiz göç olgusu, kaynak ülkelerle iş birliği yoluna gidilerek aşılması gereken bir problemdir. Çoğunlukla savaş ve ekonomik ya da sosyal krizler gibi sorunlar nedeniyle ülkelerini terk eden göçmenler sadece tek bir ülkeyi değil birden çok ülkeyi etkileyen uluslararası sorunlara neden olmaktadır. Göçe kaynaklık eden ülkelerdeki problemlerin çözümü alanında yapılacak iş birlikleri bu krizlerin kaynağında çözümlenmesi açısından yararlı olacaktır.

²²⁸ “Edirne Haberci”, “Ortak Temas Merkezi Açıldı”, Erişim: 22 Kasım 2021, “<http://www.edirnehaberci.com/guncel/ortak-temas-merkezi-acildi-h81610.html>”

²²⁹ “European Commission”, a.g.e.

2.5.3. Profesyonellik

Dünyanın gelişmiş ülkelerinde sınır yönetimi alanındaki en iyi uygulamalara bakıldığında sınır güvenliği bir kolluk işi olarak görülmekte ve profesyoneller eliyle yürütülmektedir.

Profesyonellik; “hesap verebilirlik, şeffaflık ve uzmanlık” gibi öğeleri içerisinde barındırmaktadır. Bu öğeler perspektifinde, Türkiye’nin sınır yönetimi mimarisinin elden geçirilmesi gerekmektedir. Asıl görevi sınır güvenliği olmayan askeri birliklerin sınır güvenliği alanında görevler yürütmesi ve bu kişilerin sınır güvenliğine ilişkin uzmanlıklarının ve eğitim altyapılarının olmayışı profesyonelleşmenin önündeki engellerden birisidir. Sınır emniyetinin, askeri hareket tarzının hâkim olduğu “saldırı-savunma” pratiğine göre değil, en iyi uygulamalar ışığında “suçla mücadele-suç önleme” ilkeleri doğrultusunda kolluk perspektifi ile ele alınması ve hâlihazırdaki sınır yönetimi mimarisinin “profesyonellik ve uzmanlık” yaklaşımları ile yürütülmesi sınır yönetiminde etkinliğin artırılabilmesi konusunda önemli bir adım olacaktır.²³⁰

Sınır yönetiminde profesyonelleşmenin sağlanmasında insan unsuru kadar teknik donanım açısından da yeterli seviyede olmak gerekmektedir. Sınır güvenliğinin sağlanmasında ülkelerin yeterli donanımı elde edebileceği teknolojiye erişimi çok önemlidir. Türkiye sınırlarının dağlık ve engebeli olması güvenliğin sağlanmasında hem insan hem de teknoloji odaklı çözümlere yönelmeyi gerektirmektedir. “Eğer karşınızda gelişmiş füze teknolojisine sahip bir tehdit varsa; siz de hava ve füze savunma sistemlerinizi ve bununla doğrudan bağlantılı olarak radar sistemlerinizi güçlü kılmak zorundasınız. Ancak hava tehdidini bertaraf etmek için bir tek füze savunması yeterli değil. Savaş uçakları, arama-kurtarma ve ağır yük helikopterleri, taktik ve stratejik sınıf

²³⁰ “Ahmet Kaya”, a.g.m., s. 8.

insansız hava araçları, yüksek irtifa gözetleme balonları gibi tüm unsurlar birliktelik sergilemelidir.”²³¹

Türkiye gibi sınırlarında geniş tehditlerle karşı karşıya olan bir ülkede sınır yönetimi faaliyetlerinin, bu konuda gerekli eğitimi almış, yeterli donanım ve tecrübeye sahip uzmanlarca yürütülmesi hem suçla mücadele hem de sınırlardaki kontrollerin ve geçişlerin süratli ve emniyetli şekilde gerçekleştirilmesinde önemli bir gerekliliktir.

²³¹ “SETA”, “Merve Seren, Murat Yeşiltaş”, “*Türkiye'nin Sınır Politikası Teknoloji Ağırıklı*”, Erişim: 15 Şubat 2022, “<https://www.setav.org/turkiyenin-sinir-politikasi-teknoloji-agirlikli/>”

2.6. Değerlendirme

Türkiye, zorlu coğrafi yapısı ve dünyanın en istikrarsız bölgelerine yakınlığı nedeniyle pek çok sınır tehdidi ile karşı karşıya kalmaktadır. Sınırlardaki bu tehdit ve tehlikeler ülkenin iç güvenliği ve refahı üzerinde önemli etkiler oluşturmaktadır. Ancak bu sorunlar ile mücadelede yeterli etkinlikte bir yapı bulunmamaktadır.

Türkiye sınır yönetiminde; cumhuriyet tarihinin ağırlıklı bir kısmında görev ve yetki çeşitliliğine sahip çok fazla kurum bulunduran, önemli ölçüde askeri, karmaşık bir yapılanma görülmektedir. Ancak AB ile girilen üyelik süreci ve müzakereler çerçevesinde sınır yönetiminde uyum için kapsamlı bir reforma gidilmesi ihtiyacı doğmuştur. Yeni, profesyonel bir sınır yönetimi yapısına geçilmesi AB üyelik sürecinin bir zorunluluğu olmasının yanında içerisinden geçilen şartların gereği olarak Türkiye'nin de ihtiyaç duyduğu bir süreçtir. Türkiye uygulamaya geçireceği reform çalışmaları ile bir yandan üyelik sürecinde müktesebata uyum sağlamış, öte yandan da ülke sınırlarının güvenliği ve diğer sınır sorunlarının uzmanlaşmış teşkilatlar tarafından aşılmasıyla, sınır yönetiminde görülen mevcut sakıncaları gidererek önemli faydalar sağlamış olacaktır.

Türk kamu yönetiminde aynı alanda çalışan kurumlar arasında var olan yetki karmaşası sınır yönetimi alanında da kurumlar arasında koordinasyon ve iş birliğinin önünde bir engel teşkil etmektedir. Hali hazırda bilgi paylaşımı gibi en temel iş birliği alanında dahi çekingen kalan kurumların varlığı, etkin bir sınır yönetimine sahip olmak hedefine ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Böylesi bir sorunu aşmak, yetki karmaşasını çözmek, kaynak kullanımında verimliliği sağlamak adına mevcut yapıda çeşitli düzenlemeler yapılması ihtiyacı doğmuştur.

Türkiye'de sınır güvenliği uzun yıllar boyunca vatani görevini icra eden profesyonel olmayan erlerin ağırlıkta olduğu askeri birliklerce yerine getirilmiştir. Terör ve kaçakçılık ve düzensiz göç gibi belirli bir uzmanlık isteyen sınır tehditleri ile mücadelede bu yapı yetersiz kalmıştır. Bu suçlarla mücadele hem sınır hattında ve sınır

ötesinde hem de ülke içerisinde bütüncül bir çabayla uzmanlık ve profesyonellik gerektiren hususlardır.

Sınır yönetimi konusu sadece güvenlik odaklı bir konu olmaktan çok sınırlardan yapılan ekonomik ve ticari faaliyetler gibi çok katmanlı unsurları barındıran bir olgu olarak karşımıza çıktığı için sadece güvenlik odaklı düşünen askeri yapıların günümüz sınır yönetimi anlayışını benimsemesi ve yürütebilmesi mümkün olamamaktadır. Diğer taraftan sınır yönetiminden sorumlu birim yöneticilerinin sivil ancak personelin asker olması, askerlerin sivil otoriteden çok askeri otoritelerden emir komuta zinciri altında emir ve talimat almaya dönük yapısı nedeniyle de bir çelişki yaratmaktadır. Örneğin sınır yönetiminden sorumlu bir mülki amirin sınır güvenliğinden sorumlu bir kara kuvvetleri unsuruna doğrudan emir ve talimat verememesi yapılan işin koordinasyonsuz ve iş birliği ile etkinlik yönünden zayıf kalmasına neden olmaktadır. Tüm bu nedenler ile sınır yönetimi ve sınırlardan ülke içerisine etki edebilecek konularda eğitilmiş, profesyonel bir sınır yapılanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü tarihsel süreci incelediğimizde bugüne kadar, belki de içinde bulunduğumuz coğrafyanın da zorlaması nedeniyle, caydırıcılığının daha yüksek olduğu düşünülen askeri yapıların ağırlıklı olduğu bir sınır yönetimi anlayışı geliştirilmiştir. Ancak günümüz sınır yönetimi konseptinde alanında profesyonel, son teknoloji içeren donanımları kullanabilen, esnek ve sivil yapılar öne çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SINIR YÖNETİMİNDE PROFESYONELLEŞME ÇALIŞMALARI VE İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ ROLÜ

3.1. AB ile Uyumlaştırma Çalışmaları

Aralık 1999'da "Helsinki Zirvesi" ile Türkiye'nin AB adaylığının resmen onaylanması ve diğer aday ülkeler ile eşit statüde bir adaylığın olacağını kesin ve açık bir dille ifade edilmesiyle AB'nin dış sınırları olmaya namzet Türkiye sınırlarının güvenliğinin gelecekteki AB sınırlarının güvenliği olarak düşünülmesi bu alanın öncelenmesine ve Türkiye sınır yönetiminin güçlendirilmesine yönelik adımlar atılmasına yol açmıştır.

Türkiye'de her yıl Orta Doğu ve Asya kaynaklı binlerce göçmen ya sınır geçişlerinde ya da ülke içerisinde ele geçirilmektedir. Sınırların topografik yapısı ve sınırdaş ülkelerin sınır güvenliğinin sağlanması ve sınırdaki illegal durumlara ilişkin tutumları göz önüne alındığında sınırlarda binlerce personel görevlendirilmesi ile bile sınırlardaki illegal geçişleri tamamıyla önlemek mümkün görünmemektedir. Bu anlamda Eylül 2001'de Türkiye'de incelemeler gerçekleştiren "AB Adalet ve İçişleri Uzmanları Heyeti" hazırlanmış olduğu rapora göre Türkiye'nin sınırlarının mevcut ve olası tehditlere karşı korunmasında alınacak tedbirlerin ve yeniden yapılandırma çalışmalarının AB normlarında ilerlemesi gerektiği vurgulanmıştır. Raporda; "AB standartlarına göre, kara ve deniz sınırlarının gözetimi ile hudut kapılarının kontrolü görevlerinden sorumlu, asker olmayan profesyonel bir yapılanmanın zorunlu olduğu belirtilerek, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi suçlarla mücadelenin de bu profesyonel birimin sorumluluğunda olması gerektiği" belirtilmiştir. Türkiye ile AB arasında Alt-Komiteler çerçevesinde başlatılan

çalışmalardan 20-21 Mart 2002 tarihlerinde Brüksel’de 8 numaralı “Gümrük, Vergi, Uyuşturucu ve Kara Paranın Aklanmasını Önleme Alt Komitesi”nce yapılan üçüncü tur toplantıda Schengen sistemine göre sınır yönetiminde görev yapacak askeri olmayan profesyonel sivil bir yapının oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.²³²

Avrupa Komisyonu, “Türkiye’nin sınır yönetimine önemli ölçüde kaynak ayırdığını, ancak Türkiye’deki sınır yönetimin birçok yönünün AB uygulamalarıyla uyumlu olmadığını; örneğin, sınır yönetiminin şu anda ordu (Kara Kuvvetleri), jandarma, polis ve sahil güvenlik arasında bölündüğünü; oysaki Schengen Anlaşmasının en iyi uygulamasının, sınır yönetiminden sorumlu tek bir profesyonel makamı gerektirdiğini” kabul etmektedir.²³³

Türkiye, mevcut sınır yönetimi yapısının ihtiyacı karşılayamaması ve AB’ye uyum süreci çerçevesinde son yıllarda sınır yönetimi alanında çeşitli düzenlemeler yapmaktadır. Bu düzenlemeler ile mevcut yapıdaki eksiklikler olan koordinasyon, iş birliği ve uzmanlaşma sorunlarının çözümü amacıyla sınır yönetiminden sorumlu profesyonel, sivil bir kolluk birimi kurup; ülkenin sınırlarını tek bir yapı ile korumak, sınır kaynaklı sorunlarla mücadelede etkinliği artırmak ve insan ve eşya geçişlerinde güvenli ve hızlı bir hizmet sunabilmek amacı güdülmektedir. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmalarda ülke sınırlarının emniyetinden sorumlu olan İçişleri Bakanlığına büyük rol düşmektedir. Çünkü yeni sınır yönetimi yapısında kurulması gereken profesyonel sivil yapı model alınan AB ülkelerinde de olduğu gibi İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet yürütecektir. Dolayısıyla yapılan reform çalışmaları İçişleri Bakanlığı etrafında şekillenmektedir ve şekillenecektir. Bu doğrultuda bu bölümde sınır yönetimi alanında profesyonelleşme ve yeniden yapılanma adına başlatılan İçişleri Bakanlığının yürütücüsü olduğu reform çalışmalarına değinilecektir.

²³² “İlker Gündüzöz, Selim Çapar”, “Mülki İdare Sınır Görev Rehberi”, “Türk İdari Araştırmalar Vakfı Yayınları”, 1. Baskı, Ankara, 2017, s. 78-81.

²³³ “İlker Gündüzöz, Selim Çapar”, a.g.e., s. 78-81.

3.1.1. AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı

AB'ye adaylık sürecindeki her ülke Birliğin oluşturmuş olduğu kurallara uyum sağlamak zorundadır. Bunun için de kendi ulusal mevzuatını AB mevzuatı ile uyumlaştırmalıdır. Bu kapsamda AB ve aday ülkeler arası görüşmeler, aday ülkeden beklentiler ve AB kriterlerinin ne kadarına uyum sağlandığı, daha nelerin yapılması gerektiği gibi konularda sistematik bir inceleme içeren “tarama” süreci ile başlamaktadır. Bu süreçte gerçekleştirilen müzakereler, AB'ye uyum için sağlanması gereken kriterlerin uygulama şekli ve zamanı ile ilgili olmaktadır.²³⁴

AB Müktesebatı 35 fasıldan oluşmakta olup dış sınırların güvenliği ve kontrolü konuları 24. fasıl olan “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” başlığı içerisinde ele alınmaktadır.

“24 Temmuz 2003 tarihli “Sınır Yönetimi ile İlgili AB Müktesebatına Uyum Sağlanmasına Devam Edilmesi ve Schengen Müktesebatının Uygulanması İçin Hazırlık Yapılması” başlıklı “AB Müktesebatının Uyumlaştırılmasına Yönelik Türkiye'nin Ulusal Programı” ile sınır yönetim alanındaki AB mevzuatının uyumu için çalışmaların sürdürülmesi, Schengen kurallarının uygulanabilmesi için gereken adımların atılması ve kısa ve orta vadede sınır yönetimi alanında görev yapacak sivil, profesyonel bir sınır güvenliği yapısının oluşturulması, Jandarma Sınır Birlikleri ile Sahil Güvenlik Birimleri gibi sınır yönetimi alanında görevli birimlerin idari ve teknik kapasitesinin güçlendirilmesi ile bu alanda görevli personellerin eğitimi amaçlanmaktadır.²³⁵

3.1.2. Türkiye'de Dış Sınırların Korunmasına Yönelik Strateji Belgesi

2001 yılında AB tarafından hazırlanan ve aday ülke olan Türkiye'ye bir yol haritası çizen Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesinde sınır yönetimi yapısının güçlendirilmesi vurgulanmaktadır. AB müktesebatına uyum çerçevesinde sınır yönetimi

²³⁴ “Hansjörg Kretschmer”, “Türkiye için AB Üyelik Müzakereleri Süreci”, “Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu”, 2006, s. 8.

²³⁵ “İlker Gündüzöz, Selim Çapar”, a.g.e., s. 75-76.

yapısını AB Entegre Sınır Yönetimi yapısına uygun hale getirmek üzere ilk olarak 2002 yılında İçişleri Bakanlığı eşgüdümünde “İltica, Göç ve Dış Sınırların Korunması Görev Gücü” kurulmuştur. Bu “Görev Gücü” tarafından 2003 yılında “Türkiye’de Dış Sınırların Korunmasına Yönelik Strateji Belgesi” ortaya konulmuştur.²³⁶ Belgede; “sahil güvenlik dahil tüm sınır koruma hizmetlerinin, askeri olmayan özel eğitilmiş profesyonel kolluk güçlerince yerine getirilmek üzere, İçişleri Bakanlığı bünyesinde yeni bir teşkilatlanmaya gidilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu teşkilatın, kara ve deniz sınırları ile hudut kapılarında; önleyici ve caydırıcı amaçlı olarak kaçakçılık ve yasa dışı geçişlerle mücadele faaliyetleri ile hudut kapılarının güvenliği, yolcu giriş-çıkış, pasaport kontrol ve sahteciliğin önlenmesi işlemleri, geri gönderme ve sınır dışı işlemleri, sınırın güvenliği ve fiziki tedbirlerin alınması gibi görevlere sahip olacağı belirtilmiştir.”²³⁷

3.1.3. Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı²³⁸

2006 yılında “İçişleri Bakanlığı” koordinesinde “Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı” hazırlanmıştır. Bu plan son derece kapsamlı olup Türkiye'nin sınır yönetimi yapısı üzerine bir analiz ve yeniden yapılanma amacına yönelik olarak bir yol haritası mahiyetindedir.

“Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı”nın temel amacı “Türkiye’de Dış Sınırların Korunmasına Yönelik Strateji Belgesi” doğrultusunda istenilen reformların planlanmasıdır. Bu plan, AB müktesebatı çerçevesinde Türkiye'nin gerekli mevzuatının uyumlaştırılması, tüm sınırlardan ve sınır kapılarından sorumlu yeni bir sınır yönetimi mimarisinin oluşturulması, eğitim

²³⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2006, s. 6.

²³⁷ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Türkiye’de Dış Sınırların Korunmasına Yönelik Strateji Belgesi” Erişim: 14 Mart 2022, “http://syb.icisleri.gov.tr/default_b0.aspx?id=46”

²³⁸ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2006, s. 7-51.

gereksinimleri, fiziksel altyapı, yerine getirilmesi gereken yatırımlar ve bunların gerçekleştirilmesi için gerekli finansmanın tespiti konularını içermektedir.

Planda, Türkiye'nin coğrafya itibarıyla yüzyıllardır farklı göç ve ulaşım yolları üzerinde bulunduğu ve bölgede yaşanan iç karışıklık, çatışma ve savaş gibi nedenlerden dolayı birçok insanın AB'ye geçmek istemesi ve Türkiye'yi transit olarak kullanması; bununla beraber Türkiye'nin sınırlarındaki mevcut terörist faaliyetler ve yine bölgede mevcut olan kaçakçılık faaliyetleri de düşünüldüğünde Türkiye'nin sınır güvenliği konusuna daha fazla önem vermesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Türkiye'nin sınır yönetiminde karşılaşılan zorluklara değinen Planda; doğu ve güneydoğusunda yüksek ve sarp dağlardan oluşan sınırların bulunması ki kara sınırının yaklaşık %65'inin dağlık bölgelerde bulunduğu ve bunun sınır güvenliğinin tesisinde güçlüğe neden olduğu belirtilmiştir. Yine bazı bölgelerin olumsuz hava koşullarına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu şekilde dağlık olan bölgelerde fiziki engel tesis edilemeyeceği, buraların uydu sistemleri ile izlenmesi ve kontrol edilmesi gerektiği ve bunun Türkiye'nin mali gücünü zorlayıcı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, ülkenin doğu sınırlarındaki komşularının sınır güvenliği konusuna aynı ölçüde önem vermediği ve Türkiye'nin bölgedeki sınır güvenliğini tek başına üstelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu zorluklara ek olarak ülkeye yasa dışı yollarla çok sayıda göçmenin girdiği, bunların konaklama ve geri gönderme masraflarının da Türkiye'nin bütçesine ağır bir yük oluşturduğu belirtilmiştir.

AB'den 2000 yılında Türkiye'yi ziyaret eden heyet, raporunda; sınır yönetiminin askeri olmayan profesyonel bir birimin sorumluluğunda olması ve bu birimin sınır gözetimi ve hudut kapılarının kontrolü görevlerine sahip olması gerektiğini vurgulamıştır.

Eylem Planının Hedefleri başlığı altında yapılan genel değerlendirmede; AB müktesebatına uyum çalışmaları çerçevesinde yeniden düzenlenecek olan sınır yönetimi

yapısında Türkiye'nin coğrafi bakımdan AB sınırlarına nazaran farklı olduğunun göz önünde bulundurulması gerekliliği vurgulanmıştır.

Türkiye'nin sınır muhafazası ve denetimi görevinin AB ülkelerindeki şekilde sadece ufak çaplı kaçakçılıkla mücadele, düzensiz göçün önlenmesi veya sığınmacıların tespitine yönelik bir faaliyet olmadığı; aynı zamanda özellikle doğu ve güneydoğu sınırında terör gruplarının geçişine mâni olmak ve terörist faaliyetlerle mücadele etmek olduğuna dikkat çekilmiştir.

Düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığına ilişkin rakamlar verilmiş ve bu rakamlar üzerinden yasa dışı geçiş teşebbüslerinin hudut kapıları dışında kalan sınır bölgelerinde gerçekleştiği tespiti yapılmıştır.

Kaçakçılık faaliyetlerinin önlenmesi işinin bir genel kolluk görevi olduğu ve sınır kontrolünün amacının kaçakçılık ve diğer sınır aşan suçları da izleyerek gerekli yasal müdahaleleri yapmak ve potansiyel suçları önlemek olduğuna da dikkat çekilmiştir.

Tüm bu gerekçeler birlikte ele alındığında tüm sınır faaliyetlerinin sınır yönetimi alanında eğitilmiş, sivil ve profesyonel bir kolluk birimi vasıtasıyla koordine edilmesi ve yürütülmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Planın devamında; Türkiye'deki hali hazırdaki durumda sınır kapılarında AB normları ile uyumlu görev yapmakta olan kolluk birimlerinin bulunduğu, yine deniz sınırlarında bir kolluk birimi olan Sahil Güvenlik Komutanlığının görev yaptığı ancak kara sınırlarının tamamında kolluk yetkisi bulunmayan askeri bir birimin görev yaptığı belirtilmiştir.

Planda; AB müktesebatına uyum için gerekli askeri olmayan sınır yönetimi anlayışının etkin hale getirilebilmesi için yapılanmaya öncelikle batı kara sınırından başlanması gerektiği ancak, yatırımların riskli bölge olan doğu ve güneydoğu sınırlarına yönlendirilmesinin yerinde olacağı belirtilmiştir.

Planda izlenmesi gereken yol haritası olarak aşağıdaki süreç tarif edilmiştir:

- ❖ “İçişleri Bakanlığı bünyesinde, kara ve deniz sınırları ile hudut kapılarında; kaçakçılık ve yasa dışı geçişlerle mücadele faaliyetleri ile hudut kapılarının güvenliği, yolcu giriş-çıkış, pasaport kontrol ve sahteciliğin önlenmesi işlemleri, geri gönderme ve sınır dışı işlemleri, sınırın güvenliği ve fiziki tedbirlerin alınması gibi görevlerin yürütülmesi amacıyla AB müktesebatına uygun bir sistemin kurulması için gerekli değişiklikler yapılmalıdır,
- ❖ Türkiye'de sınır güvenliğine ilişkin İçişleri Bakanlığı bünyesinde yapılacak teşkilatlanma şeklinin nasıl olacağına siyasi otorite tarafından karar verilmelidir,
- ❖ Eylem planı; Türkiye'nin AB'ye katılım çalışmaları paralelinde, AB fon ve ulusal kaynaklarından sağlanan mali kaynaklara bağlı olarak aşamalı olarak uygulanmalıdır,
- ❖ Entegre sınır yönetimi çalışmalarında sorumlu kurumlar arasında, yetki çatışması ve yinelemelerinden kaçınılarak, ulusal kaynakların en verimli ve ekonomik kullanımının sağlanması amaçlanmalıdır,
- ❖ Sınır denetim ve kontrolünde AB müktesebatına uygun bir sistemin kurulmasından sonra hudut kapıları dışındaki yetki ve sorumluluk devri günün koşullarına göre yeniden değerlendirilmeli ve gerektiğinde öncelik sıralamaları değiştirilmelidir.”

Kurumlar arası koordinasyon ve iş birliğine yönelik, “İçişleri Bakanlığı” bünyesinde oluşturulacak teşkilata görev ve yetki aktarımının gerçekleştirilmesinin belirli bir zaman alacağı ve bu süreçte sınır yönetiminde sorumlu kurumlar arasında iş birliği ve koordinasyonun sağlanması yönünde adımlar atılması gerekliliğine değinilmiştir.²³⁹

²³⁹ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2006, s. 7-51.

Plan, Türkiye'nin sınır yönetimi yapısını hem yerel ihtiyaçlar hem de AB müktesebatına uyum çerçevesinde analiz ederek ortaya bir gerekçe koymuş ve bu doğrultuda ihtiyaçları belirleyerek Türkiye adına bir yol haritası çıkarmıştır.

3.1.4. Katılım Ortaklığı Belgeleri

AB tarafından 2001, 2003, 2005 ve 2008 yıllarında hazırlanmış olan 4 adet "Katılım Ortaklığı Belgesi" bulunmaktadır. Bunlardan 2001 yılında hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde; sınır yönetimi yapısının daha etkin olabilmesi için tahkim edilmesi, "Schengen Anlaşmasının" bütünüyle hayata geçirilebilmesi için gerekli çalışmaların yapılması ve AB siyasetinin tam olarak uygulanmasını sağlayabilmek için Türk Kamu Yönetimi'nin çağın koşullarına ve AB müktesebatına uygun hale getirilmesi çalışmalarının bitirilmesinin gerekliliği ifade edilmektedir.²⁴⁰

"2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi"nde; kısa vadede AB kazanımlarına ve Birlik içi örnek tatbiklere göre düzensiz göçün önlenmesi ve güçlü bir sınır yönetimi için idari kapasitenin artırılması, orta vadede ise, "Schengen Anlaşmasına" uyum çalışmalarının devam ettirilmesi hedeflenmektedir.²⁴¹

"2005 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi"nde; "Schengen Anlaşmasına" tam uyum sağlayabilmek için "Sınır Yönetimine ilişkin Ulusal Eylem Planı" çerçevesinde uyumlaştırma çalışmalarının sürdürülmesi ile sınırlardaki mayınların temizliği ve profesyonel bir sınır güvenliği teşkilatının oluşturulması doğrultusunda atılan adımlara devam edilmesi konuları üzerinde durulmaktadır.²⁴²

"2008 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi"nde; bütün kolluk kuvvetleri arasında eşgüdümün artırılması, kurumsal yapılarının güçlendirilmesi ve AB müktesebatı ile uyum

²⁴⁰ "T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı", "2001 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi Metni", "https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf"

²⁴¹ "DPT AB ile İlişkiler Genel Müdürlüğü", "2003 Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi Metni", Ankara, 2003.

²⁴² "T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı", "2005 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi Metni", "https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2006.pdf"

çalışmalarının sürdürülmesi, hesap verilebilirliğin temin edilmesi için bütün kolluk teşkilatını kapsayıcı etkin ve bağımsız bir şikâyet mekanizmasının oluşturulması, Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı'nın hayata geçirilme çalışmalarının devam ettirilmesi ile sınır yönetiminde profesyonelliği temin edecek bir sınır kolluk teşkilatının oluşturulması çalışmalarının yapılması konularına odaklanılmaktadır.²⁴³

3.1.5. Entegre Sınır Yönetimi Eşleştirme Projesi

Proje, sınır yönetimi konusundaki geleneği ve yılların getirdiği tecrübesi ve AB ile sınır yönetimi konusundaki iş birliği çerçevesinde önemli bir yeri olan Finlandiya'nın ortaklığı ile yürütülmektedir. Proje ile Türkiye hem kendi sınırlarının ve vatandaşlarının güvenliğini sağlayacak hem de AB Entegre Sınır Yönetimi Modeli ile uyumlaşarak geliştireceği entegre ve profesyonel sınır yönetimi ile Avrupa'nın güvenliğine katkı sağlayacaktır. Proje kapsamında Türkiye ile Finlandiya risk yönetimi konusunda tecrübe ve bilgi paylaşımı yapacaklardır.²⁴⁴

Entegre Sınır Yönetimi, sınır yönetimi alanında verimli kaynak kullanımı, koordinasyon ve ortak çalışma kültürü geliştirmek demektir. Entegre Sınır Yönetimi, turizm ve ticaret ile insan ve ürün geçişini kolaylaştırmaya dönük "açık sınırlar" ve sınır aşan suçların daha etkin önlendiği "güvenli sınırlar" anlamına gelmektedir. Bütün bunları gerçekleştirebilmek için de profesyonel bir sınır birimi ana ihtiyaç konumundadır. Proje AB için büyük önem taşımaktadır. Çünkü proje göç, iltica, geri kabul, adli iş birliği ve gümrük birliği gibi diğer alanlarla da ilişkilidir. Bu kapsamda AB hem maddi hem de teknik olarak Türkiye'yi desteklemektedir.²⁴⁵

²⁴³ "T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı", "2008 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi Metni", "https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf"

²⁴⁴ "Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu", "Entegre Sınır Yönetimi Eşleştirme Projesi", Erişim: 20 Şubat 2022, "<https://www.avrupa.info.tr/tr/news/entegre-sinir-yonetimi-eslestirme-projesi-5249>"

²⁴⁵ "T.C. İçişleri Bakanlığı", "Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı (UEP)", "İçişleri Bakanlığı Yayınları", Ankara, s. 33.

3.1.6. TALOS Projesi

“Kara Sınırlarını Gözetlemek İçin Mobil Devriye Sistemi (Transportable Adaptable Patrol for Land Border Surveillance) Projesi”, kısaca TALOS olarak adlandırılan proje AB fonlarından desteklenmekte ve proje ile Avrupa'nın kara sınırlarının güvenliği amacıyla mobil ve otonom teknoloji ağırlıklı bir güvenlik yapısı oluşturulmak istenmektedir.²⁴⁶

Alışlagelmiş sınır güvenlik sistemlerinde koruma, insan unsuru ağırlıklı ve belirli bölgelerde yerleşik yapılar ile sağlanmaktadır. TALOS projesi ile ise sınır güvenliği; daha esnek, mobil, havada ve karada çalışan otonom araçlar ile daha düşük maliyetlerle gerçekleştirilebilecektir. Sistemin öne çıkan özelliği olan uygulama esnekliği sayesinde zorlu coğrafi şartlarda güvenliğin sağlanmasına uyum konusundaki engeller daha kolay aşılabilecektir.²⁴⁷

Sistem, ana komuta ve mobil komuta merkezi ile otonom gözetleme unsurları şeklinde üç seviyeli bir yapıdan oluşmaktadır. Proje ile insansız kara ve hava araçları ve birçok sensör ve gözetleme teknolojisi ile donatılmış sabit kulelerin komuta kontrol merkezinde önceden tasarlanan görevler kapsamında otonom olarak çalışmasının gerçekleştirilmesi ve kara sınırlarının 7 gün 24 saat kesintisiz bir şekilde kontrolünün sağlanması amaçlanmıştır. Sistem, günümüzde ve gelecekte oluşabilecek tehditler ve gelişen teknoloji öngörülerek geliştirilmiştir.²⁴⁸

Proje 8 ülkenin (Türkiye, Fransa, Polonya, Belçika, Finlandiya Romanya, Yunanistan ve İsrail) ve 14 kuruluşun katılımı ve 20 milyon avroluk bütçesiyle öne çıkmaktadır. Projede %16'sı “ASELSAN”ın ve %11'i “STM”nin olmak üzere toplamda

²⁴⁶ “Salih Turgay”, a.g.e., s. 101.

²⁴⁷ “Tukasiewicz”, “*The TALOS Project*”, Erişim: 3 Mart 2022, “<https://piap.lukasiewicz.gov.pl/en/research-projects/the-talos-project/>”

²⁴⁸ “T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı”, “Avrupa Birliği Programları Proje Örnekleri Kitapçığı”, “Avrupa Birliği Başkanlığı Yayınları”, s. 82-83.

%27 oranında Türkiye'nin ortaklık payı bulunmaktadır. Proje, 1 Ağustos 2008 tarihinde başlamış başarılı olunan saha testlerinin sonunda 31 Mayıs 2012 tarihinde bitirilmiştir.²⁴⁹

3.1.7. Sınır Muhafaza Teşkilatı ve İlgili Kanun Tasarısı

Türkiye, “AB Müktesebatı”na uyumlu bir sınır muhafazası teşkilatlanması gayesiyle “İçişleri Bakanlığı” teşkilatı bünyesinde oluşan ihtiyaçların temini kapsamında yeni bir yapı oluşturmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda 2002 yılından itibaren sınır alanında yaptığı çalışmalar neticesinde 2010 yılı sonlarında ülkenin tüm sınırlarında ve sınır kapılarında görev yapmak üzere; profesyonel, sivil bir kolluk birimi kurma çalışmaları neticesinde bir kanun taslağı hazırlanmıştır. Kanun taslağı AB müktesebatına uyum ve Türkiye'nin sınır yönetimi yapısındaki mevcut sorunları ortadan kaldırmak ile terör, kaçakçılık ve göç gibi sınır tehditlerine karşı daha etkin bir mücadele birimi kurmak amacıyla hazırlanmıştır.

Taslak ile kurulması planlanan Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığının görevleri şunlardır:

- ❖ “Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarını her türlü yasa dışı faaliyete karşı korumak ve güvenliğini sağlamak, bu amaçla ihtiyaç duyulan yerlerde sınır fiziki güvenlik sistemi ve gözetim teknolojilerinin tesis, bakım ve idamesini temin etmek.
- ❖ Sınır kapılarında kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması, insan ve araç trafiğinin düzenlenmesi, yolcu giriş ve çıkışı, pasaport veya pasaport yerine geçerli seyahat belgelerinin kontrolü ile seyahat belgesi sahteciliğinin önlenmesi görevlerini yerine getirmek.
- ❖ Devlet sınırlarının ve sınır bölgesinde uyulması gereken hükümlerin ihlalini önlemek.

²⁴⁹ “Şevket Atlı”, a.g.e., s. 140-141.

- ❖ Sınır bölgesinde yasa dışı sınır geçişleri, düzensiz göç, göçmen kaçakçılığı, sınırla bağlantılı insan ticareti, sınır kapıları haricinde mal ve eşya kaçakçılığı ile mücadele etmek. Geri kabul, yabancılara ilişkin geri gönderme, idari gözetim ve sınır dışı etme işlemlerine ilişkin kararları uygulamak.
- ❖ Ülkeye yasa dışı giren veya ülkede yasa dışı bulunanların menşei ülkelere, üçüncü ülkelere veya geldikleri ülkeye geri gönderilmelerine kadar bulundurulacakları geri gönderme merkezleri kurmak, idare etmek, iaşe ve ibate ile işletme hizmetlerini yürütmek veya yürütülmesini sağlamak.
- ❖ Sınır bölgesinde, doğal kaynakların ve çevrenin korunması ve doğal afetlerin zararlarının bertaraf edilmesi için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına gerekli desteği sağlamak.
- ❖ Sınır yönetimi alanında uluslararası iş birliğini geliştirmek ve koordine etmek.
- ❖ Sınır kontrol ve gözetim hizmetleri ile ilgili veri toplamak ve bu veriyi işlemek²⁵⁰

Taslağın 1'inci maddesinde belirtildiği üzere kurulması planlanan sınır teşkilatının ismi “Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı”dır. Yine taslağın 1'inci maddesine göre hazırlanan kanun taslağının amacı; “Türkiye'nin kara sınırlarının korunması, egemenlik ve denetimi altında bulunan deniz alanlarında kanunlarla kendisine verilen görevlerin yerine getirilmesi ve yetkilerin kullanılması, sınır kapılarında kamu düzeni ve güvenliği ile yolcu giriş ve çıkış kontrolünün sağlanması, yasadışı göç, sınırla bağlantılı insan ticareti ve diğer suçlarla mücadele edilmesi, yabancılarla ilgili olarak mevzuatla verilen kolluk görevlerinin yürütülmesi” şeklinde sıralanmaktadır.²⁵¹

“Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı”, İçişleri Bakanlığı teşkilatı içerisinde üniformalı, silahlı bir sınır kolluğu şeklinde merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatlarından müteşekkil olacaktır. Vali ünvanlı bir başkan ve MİAH sınıfından olan iki başkan

²⁵⁰ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı Kanun Tasarısı Metni”, 2010.

²⁵¹ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı Kanun Tasarısı Metni”, 2010.

yardımcısı bulunacaktır. Başkanlığın merkez birimlerinde hizmet içi eğitimlerden sorumlu “Sınır Muhafaza Akademisi” ve bunun yanında “ana hizmet, danışma ve denetim ile yardımcı hizmet birimleri” bulunacaktır. Ana hizmet birimleri; “Kara Sınırları Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Genel Müdürlüğü, Sınır Kapıları Genel Müdürlüğü, Risk Değerlendirme Genel Müdürlüğü ve Operasyonel Faaliyetler Genel Müdürlüğü” ile bunlara bağlı daire başkanlıklarından oluşacaktır.²⁵²

Başkanlık bünyesinde hizmetin gerekleri ölçüsünde kara ve deniz sınırlarında bölge teşkilatları kurulabilecektir. Ayrıca İçişleri Bakanlığı onayı ile ihtiyaç olan “il ve ilçelerde sınır muhafaza müdürlükleri” ya da diğer hizmet birimleri kurulabilecek bu birimler olduğu yerin mülki idare amirliğine tâbi bir şekilde çalışacaktır.²⁵³

Sınır Muhafaza Teşkilatı personeli, EGM, JGK ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığının kendi aralarında yapacakları bir protokolle ilgili kurumların personelinin yetiştirildiği yükseköğretim niteliğindeki kurumların lisans ve ön lisans düzeyindeki mezunları içerisinden seçilecekti. Ancak bilindiği gibi 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi sonrasında çıkarılan “669 sayılı KHK’nın 104’üncü maddesi ile askeri liseler, astsubay hazırlama okulları ile harp akademileri kapatılmıştır.”²⁵⁴ İlgili düzenleme 6756 sayılı kanun ile aynen kabul edilmiş ve düzenlemeler yasallaşmıştır. Artık yeni düzenleme ile tasarıda yer alan ilgili okullardan yine 669 sayılı KHK ile yapılan düzenleme sonrası “Polis Akademisi, Milli Savunma Üniversitesi ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi”ni anlamak gerekmektedir.²⁵⁵

Diğer taraftan EGM, JGK ve KKK’da sınır güvenliği ve kontrolü alanında tecrübeli olan personeller içerisinden re’sen ya da kendi talepleri üzerine uygun

²⁵² “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı Kanun Tasarısı Metni”, 2010.

²⁵³ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı Kanun Tasarısı Metni”, 2010.

²⁵⁴ “669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”, RG: 31.07.2016, 29787.

²⁵⁵ “669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”, RG: 31.07.2016, 29787.

görülenlerin naklen atamaları yapılacak, yapılan nakillerde nakledilenlerin görev süreleri ve rütbeleri Sınır Muhafaza Teşkilatınca kabul edilecek rütbelere eşlenecektir. Rütbelere ise; Vali ünvanlı olan “Sınıf Üstü Sınır Muhafaza Başkanı”, “Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Sınıf Sınır Muhafaza Müdürleri”, “Sınır Muhafaza Amiri”, “Sınır Muhafaza Baş Komiseri”, “Sınır Muhafaza Komiseri ile Komiser Yardımcısı”, “Sınır Muhafaza Baş Memuru ile Kıdemli Baş Memuru” ve “Sınır Muhafaza Memuru” şeklinde planlanmaktadır. Ayrıca emniyet sınıfı ve Türk Silahlı Kuvvetleri’nde görev yapan astsubay ve subay sınıftan personel ile Gümrük Muhafaza personeli içerisinde İçişleri Bakanlığı tarafından ilgili kurumlarında izni ile en fazla 4 yıllık bir süre ile geçici görevlendirmeler yapılabilecektir. Süresi bitenler bir kez daha görevlendirilebilecektir.²⁵⁶

Taslak ile Emniyet Genel Müdürlüğü’nün sınıra ilişkin yürüttüğü görev ve yetkiler, araç, gereç, her çeşit belge ve kullandığı binaların “Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığına” devrinin taslak halindeki kanunun yürürlüğünden itibaren en geç 4 yıl içerisinde tamamlanması planlanmıştır. KKK ve JGK’nın kara sınırlarının muhafazası ve emniyeti konusundaki vazife ve sorumluluklarını ise taslak halindeki kanunun yürürlüğünden başlayarak Türkiye’nin batı sınırlarını oluşturan “Yunanistan ve Bulgaristan kara sınırları için en geç 5 yıl”, “Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan ve Suriye kara sınırları için en geç 10 yıl” ve İran ve Irak sınırları için ise o zamanki yönetim sistemine göre Bakanlar Kurulu’nun tayin edeceği tarihe kadar “Sınır Muhafaza Teşkilatına” devretmesi hedeflenmiştir.²⁵⁷

Taslağın kanunlaşması ile oluşacak olan yeni sınır güvenlik mimarisinin, AB müktesebatına uyum amacıyla AB’nin sınır yönetimi alanında Türkiye’den istemiş olduğu profesyonel, sivil ve sivil otorite altında çalışan bir kurum oluşturulması talebine uyumlu inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda Türkiye, Sınır Muhafaza Teşkilatı

²⁵⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı Kanun Tasarısı Metni”, 2010.

²⁵⁷ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı Kanun Tasarısı Metni”, 2010.

Başkanlığı Kurulmasına Yönelik Taslağın 2011 yılı sonuna kadar kanunlaşacağını taahhüt etmiştir. Ancak, bölgemizde ve sınırlarımızda yaşanan gelişmeler dolayısıyla bu taahhüt yerine getirilemeyerek taslak rafa kaldırılmıştır.

3.1.8. Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı

Sınır Yönetimi alanında gerekli hukuki ve kurumsal faaliyetleri yürütmek amacıyla 2008 yılında İçişleri Bakanlığı Müsteşarlık Makamına bağlı olarak Sınır Yönetimi Bürosu kurulmuştur. Büronun görevlerinin 2015 yılında “İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü” tarafından yürütülmesi uygun görülmüştür. Büro, İller İdaresi Genel Müdürlüğü çatısı altında “Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı” olarak çalışmalarına devam etmektedir.

3.1.9. Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik

17 Mart 2016 tarihinde sınır yönetimi alanında önemli bir eksikliği kapatmak adına Bakanlar Kurulunca, “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik” Resmî Gazete’de yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, sınırların idaresi konusunda vazifeli kamu kurum ve kuruluşları arasındaki iş birliğini ve eşgüdümü geliştirmek amacıyla;

- ❖ “Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu”
- ❖ “Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu”
- ❖ “Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezi”nin kuruluşuna dair kuralları düzenlemektedir.

Yönetmelik ile; “Kamu düzeni, kamu güvenliği ve halk sağlığı ile sınır kapılarının güvenliğinin sağlanmasından sorumlu kamu kurum ve kuruluşları arasında ortak

yürütülecek faaliyetlerin belirlenmesi ve uygulanması, yasa dışı sınır geçişleri, düzensiz göç, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ile her türlü kaçakçılığın ve sınır aşan diğer yasa dışı faaliyetlerin önlenmesi, sınır geçişlerinde canlı hayvan ve hayvansal ürünler ile bitki ve bitkisel ürünlerden kaynaklanan bulaşıcı hastalık, zararlı ve diğer sağlık risklerine karşı gerekli tedbirlerin alınması, bulaşıcı hastalıklar ve diğer sağlık risklerine karşı halk sağlığının korunmasına yönelik ortak faaliyetlerin belirlenmesi ve uygulanması, nükleer ve radyolojik maddeler ile kimyasal ve biyolojik ajanların yasa dışı olarak ülkeye giriş ve çıkışının önlenmesi, kişilerin ve eşyanın sınır kapılarından yasal geçişlerinin düzenli, hızlı, basitleştirilmiş ve düşük maliyetli bir şekilde yerine getirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve yöntemlerin geliştirilmesi, pasaport ve pasaport yerine geçen belgeler ile vize ve ikamet izni belgelerinde sahtecilik suçları ile mücadele ve bu belgelerin detaylı incelenmesi konularında kapasitenin artırılması, sınır yönetiminde görevli kamu kurum ve kuruluşları arasında karşılıklı bilgi paylaşımının sağlanması.” amaçlanmaktadır.²⁵⁸

3.1.9.1. Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu²⁵⁹

2010 yılında yayımlanan Başbakanlık genelgesi ile kurulması öngörülen ve “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik” ile kurulan “Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu”; Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında emniyetinin tesisi, ülke içerisinde ve milletlerarası arenada iş birliğinin ilerletilmesi ile sınırların idaresine ilişkin her çeşit hüküm ve önlemleri almak ve tatbikini izlemek üzere kurulmuştur.

Bu Kurul; “Cumhurbaşkanı veya katılmadığı durumlarda İçişleri Bakanın başkanlığında, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı, Milli Savunma Bakanı, Sağlık Bakanı,

²⁵⁸ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.03.2016, 29656.

²⁵⁹ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.03.2016, 29656.

Tarım ve Orman Bakanı, Ticaret Bakanı ve Ulaştırma ve Altyapı Bakanından oluşur.” Kurulun sekretaryasını İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü yürütmektedir.

“Koordinasyon Kurulu, senede bir kez veya Cumhurbaşkanının çağrısı ile toplanır.” İcabi halinde, konuyla ilgili diğer bakanlar Kurul toplantılarına çağrılabilirler. Kurul, henüz bir toplantı gerçekleştirmemiştir.

3.1.9.2. Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu²⁶⁰

“Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik” ile kurulan “Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu”; “Sınırlardan geçişlerin açık, şeffaf, düzenli, kolay ve hızlı bir şekilde yapılması; yasa dışı sınır geçişleri, kaçakçılık, yasa dışı göç, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve sınır aşan diğer yasa dışı faaliyetler ile mücadele edilmesi; halk sağlığı, hayvan ve bitki sağlığına yönelik sınır aşan risk ve tehditlerin önlenmesi; iyi korunan ve güvenli sınırlar hedefine ulaşılması amacıyla entegre sınır yönetimine ilişkin strateji ve politika geliştirilmesi; kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülecek ortak faaliyetlere ilişkin kararlar alınması ve bu kararların uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesi konularında koordinasyon ve iş birliğini sağlamak üzere” kurulmuştur.²⁶¹

“Uygulama Kurulu”; “İçişleri Bakanının görevlendireceği Bakan Yardımcısının başkanlığında; Dışişleri, Milli Savunma, Sağlık, Tarım ve Orman, Ticaret, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlarının görevlendireceği Bakan Yardımcıları, Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanının görevlendireceği Başkan Yardımcısı, Avrupa Birliği Başkanı, Jandarma Genel Komutanı, Emniyet Genel Müdürü, Sahil Güvenlik Komutanı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Harekât Başkanı, Harita Genel Müdürü, Göç İdaresi Başkanı, İller İdaresi

²⁶⁰ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.03.2016, 29656.

²⁶¹ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.3.2016, 29656.

Genel Müdürü ve Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürü”nden oluşmaktadır. Kurulun sekretaryasını İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü yürütmektedir.

“Uygulama Kurulu yılda iki defa toplanır. Başkan, resen veya temsilcilerden birinin talebi üzerine toplantı gündemini belirleyerek Uygulama Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırabilir. Kurul, gerekli gördüğünde, diğer bakanlık, ulusal veya uluslararası kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları, meslek birlikleri ve özel sektör temsilcilerini toplantılarına davet edebilir.” Uygulama Kurulu toplantılarının gündemi yeri ve saati Kurul Başkanı tarafından belirlenerek olağanüstü toplantılar hariç on beş gün önceden bildirilir. Toplantılarda görüşülmesi istenilen konular toplantı gününden on gün önce Kurul Başkanı’na sunulur. Kurulun gündemi toplanmadan bir hafta öncesinde ilgili kurumlara bildirilir.²⁶²

Kurul, bünyesinde bulunan kurumların sınır yönetimi konusunda eğitimler, kurumlar arası bilgi değişimi, mevzuat vb. konularda koordinasyon halinde olmalarını sağlar. Müşterek eğitim, risk analizi ve veri tabanı, işlem süreçlerinin tanımlanması, iki ya da çok paydaşlı sınır temas merkezlerinin tesisi hususlarında kurum içi, kurumlar arası ve uluslararası iş birliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi doğrultusunda tavsiyelerde bulunur. Bu çalışmaları yerine getirirken merkezde ya da yerel düzeyde mülki idare amirlerinin başkanlığı altında ilgili kurumların temsilcileri ile birlikte çalışma grupları kurabilir.²⁶³

Yönetmelik ile teşkil edilen bu iki kurul, Türkiye’de sınır yönetiminde sorumlu tüm kurumların temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu yapılardan “Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu” henüz toplantı yapmamış; “Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu”, 31 Mart 2016 tarihli ilk toplantısını gerçekleştirmiş ve bu toplantıda “Sınır Yönetiminden Sorumlu Kurumlarda Görevli Personele İlişkin Yolsuzlukla Mücadele ve Ortak Etik

²⁶² “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.3.2016, 29656.

²⁶³ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.3.2016, 29656.

Kuralları” kabul etmiştir. Kurul, ikinci toplantısını 5 Temmuz 2017 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Üçüncü toplantısını ise 5 Nisan 2019 tarihinde İçişleri Bakanlığında gerçekleştiren Kurulda, sınır yönetimi konusundaki güncel gelişmeler doğrultusunda fikir alışverişi yapılarak yaşanan problemlere karşı çözüm önerileri tartışılmıştır. Ayrıca “Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezi”ne ilişkin çalışmalar hakkında bilgi paylaşılmıştır.²⁶⁴ Kurul, dördüncü ve son toplantısını ise Ekim 2020’de gerçekleştirmiştir.

3.1.9.3. Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezi

“Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”in 16’ncı maddesinde, İller İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde; “Sınır güvenliğine ilişkin bilgi ve istatistik gibi verilerin ilgili kurumlardan toplanmasını ve kurumlar arasında paylaşımını ve değişimini sağlamak; sınır yönetimine ilişkin verileri toplamak ve işlemek, kanunlar ve uluslararası antlaşmalar çerçevesinde diğer ülke sınır kurumları ve uluslararası kuruluşlarla veri değişiminde bulunmak, bu amaçla ortak bir veri tabanı oluşturmak; muhtemel yeni durumlar, riskler, tehditler ve tehlikeler doğrultusunda ortak risk analizleri yapmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından görevlendirilen personelin görev yapacağı Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezi kurulur.” ibaresi yer almaktadır.²⁶⁵

Sınır yönetiminden sorumlu kurumlar arasında mevcut olan bilgi paylaşımı sorunu ve ortak risk analizi eksikliğinin giderilmesi amacıyla son derece önemli olan bu merkezin kurulmasıyla Türkiye’nin sınır yönetiminde önemli bir eksiklik daha giderilmiş olacaktır. Bu konu ile ilgili olarak İller İdaresi Genel Müdürlüğü eşgüdümünde çalışmalar sürdürülmektedir.

²⁶⁴ “T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü”, “*Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu 3. Toplantısı Gerçekleştirildi*”, Erişim: 15 Şubat 2022, “<https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/sinir-yonetimi-uygulama-kurulu-3-toplantisi-yapildi>”

²⁶⁵ “Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik”, RG: 17.3.2016, 29656

3.1.10. AB İlerleme Raporları

İlerleme Raporları, AB'nin aday ülkelerdeki gelişmeleri yıllık olarak takip ettiği ve bu ülkelerin AB müktesebatına uyumu doğrultusunda mevcut durumlarını ortaya koyan belgelerdir. Aslında İlerleme Raporları, AB'ye adaylık statüsü kazanıldıktan sonra yazılmaktadır. Ancak, Türkiye'ye yapılan istisna ile aday ülke statüsü kazanmadan ilk "İlerleme Raporu" 1998 yılında hazırlanmıştır.

Sınır yönetimi konusu, bu raporların 24. başlığı olan "Adalet, Özgürlük ve Güvenlik" başlığı altında bulunmaktadır. AB Komisyonunca hazırlanan 1998 yılındaki ilk ilerleme raporundan günümüze bütün ilerleme raporlarında sınır yönetimi ile ilgili Türkiye'ye eleştiri ve önerilerde bulunulmuştur.

1998 Yılı Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında Düzenli Raporunda; Türkiye'nin Asya ve Kuzey Irak kaynaklı düzensiz göç bağlamında transit ülke olması ve anayasal birtakım nedenler dolayısıyla reddettiği geri kabul anlaşmasının sorun teşkil ettiği, ancak Türkiye'nin o dönem hayata geçirmiş olduğu "Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO)" standartlarına uygun yeni pasaportlar ile göçün sınırlandırılmasında önemli bir adım atıldığı belirtilmiştir. Türkiye, dönemin politikaları ve 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne koymuş olduğu çekince doğrultusunda yalnızca Avrupa ülkelerinden gelenlere sığınmacı statüsü vermektedir. AB, ilerleme raporunda bu çekincenin Türkiye'nin AB sınır yönetimi ve göç kurallarına uyumu için kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.²⁶⁶

1999 Yılı Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında Düzenli Raporunda; Sınır güvenliği ile ilgili kurumların çok parçalılığı eleştirilmekte, etkinlik ve eşgüdümün sağlanabilmesi için bu kurumların tek bir kurum çatısı altında birleştirilmesi yönünde tavsiyelerde bulunulmaktadır.²⁶⁷

²⁶⁶ "European Commission", "1998 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession", Commission of the European Communities, Brussels, 1998.

²⁶⁷ "European Commission", "1999 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession", Commission of the European Communities, Brussels, 1999.

2000 Yılı Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında Düzenli Raporunda da 1999 yılı raporunda olduğu gibi sınır güvenliğinin tek bir kurum tarafından yönetilmediği eleştirilerek tek bir sivil otoritenin sınır kontrollerinin daha etkin gerçekleşmesi ve koordinasyonu için yararlı olacağı önerisinde bulunmaktadır.²⁶⁸

2001 Yılı Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında Düzenli Raporunda; Sınır yönetiminin geliştirilmesi çabalarının sürdürülmesinin gerekliliği ve sivil profesyonel bir sınır yönetimi yapısının oluşturulması yönünde atılan adımlara devam edilmesi, bu yapının oluşturulmasında gerekli teçhizatların temini ve personelin eğitimi konularına özel önem verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.²⁶⁹

2002 Yılı Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında Düzenli Raporunda; İçişleri Bakanlığı çatısı altında oluşturulan ve çeşitli bakanlıklar ile kolluk kuvvetlerinin temsilcilerinin katılımının sağlandığı çalışma grubunun AB'nin göç ve iltica konusundaki politikalarına uyumu çerçevesinde hazırlayacağı yol haritasının önemi vurgulanarak bu yol haritasının hazırlanmasında Şubat 2002 Schengen Kataloğu'nun göz önünde tutulması konusunda tavsiye verilmiştir.²⁷⁰

2003 Yılı Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında Düzenli Raporunda; Türkiye'nin, AB sınır müktesebatına uyum konusunda bir plan ortaya koyduğu, bu plan doğrultusunda İçişleri Bakanlığı çatısı altında sivil, profesyonel bir sınır yönetimi teşkilatı kurulmasının öngörüldüğü belirtilmiştir.²⁷¹

2004 Yılı Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında Düzenli Raporunda; Türkiye'nin dış sınırlarla ilgili olarak 2003 yılında kabul etmiş olduğu AB Entegre Sınır Yönetimi Stratejisine ilişkin "Ulusal Eylem Planı" hazırlama çalışmalarının bitirilmesi

²⁶⁸ "European Commission", "2000 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession", Commission of the European Communities, Brussels, 8 November 2000.

²⁶⁹ "European Commission", "2001 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession", Commission of the European Communities, SEC (2001) 1756 Brussels, 13 November 2001.

²⁷⁰ "European Commission", "2002 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession", Commission of the European Communities, SEC (2002) 1412 Brussels, 09 October 2002.

²⁷¹ "European Commission", "2003 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession", Commission of the European Communities, Brussels, 2003.

konusunda tavsiye verilerek sivil ve profesyonel bir sınır teşkilatı oluşturma çabalarının sürdürülmesi önerilmektedir.²⁷²

2005 Yılı İlerleme Raporunda da daha önceki raporlarda olduğu gibi “Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına İlişkin Ulusal Eylem Planı” çalışmalarının tamamlanması ve sivil profesyonel bir sınır teşkilatı kurma çalışmalarına devam edilmesi bu yönde yapılması gerekli ilk iş olarak da “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkındaki Kanun”un ele alınması yönünde tavsiyede bulunulmuştur.²⁷³

2006 Yılı İlerleme Raporunda; AB standartlarına uyum bakımından önemli bir adım kabul edilen ve sınırların idaresine ilişkin bütüncül bir bakış açısı getiren “AB Entegre Sınır Yönetimi Stratejisine ilişkin Ulusal Eylem Planı”nın üyelik müzakereleri çerçevesindeki kilit rolü vurgulanmıştır.²⁷⁴

2007 Yılı İlerleme Raporunda; ESY konusunda “Ulusal Eylem Planı” uygulamasına ve sınır yönetimi konusunda sorumlu kurumlar arasındaki koordinasyonun nasıl olacağına ilişkin rehber hazırlama çalışmalarına başlanması olumlu gelişmeler olarak değerlendirilirken Ulusal Eylem Planı ile somut eylemler, zaman çizelgesi belirlenmiş hedefler ve ilgili hedeflere ulaşılmasında yapılacak yatırımlara ilişkin bütçenin kesinleştirildiği bir yol haritası çizilmesi, sınır personelinin eğitimi ve sınır güvenliği amaçlı kullanılan cihazların modernizasyonu ile Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde bir risk analiz birimi oluşturulması tavsiyelerinde bulunulurken, sınır güvenliğinin daha etkin sağlanması için kurulması beklenen yeni teşkilatın kurulması konusunda somut adımların olmayışı eleştirilmiştir.²⁷⁵

²⁷² “European Commission”, “2004 Regular Report on Turkey’s Progress Towards Accession”, Commission of the European Communities, SEC (2004) 1201 Brussels, 06 October 2004.

²⁷³ “European Commission”, “Turkey 2005 Progress Report”, Commission of the European Communities, SEC (2005) 1426 Brussels, 09 November 2005.

²⁷⁴ “Commission of the European Communities”, “Turkey 2006 Progress Report”, Commission Staff Working Document, SEC (2006) 1390 Brussels, 08 November 2006.

²⁷⁵ “Commission of the European Communities”, “Turkey 2007 Progress Report”, Commission Staff Working Document, SEC (2007) 1436 Brussels, 06 November 2007.

2008 Yılı İlerleme Raporunda; Sınır geçiş noktalarının sayısının 116'dan 120'ye yükseltildiği ve modernizasyonu tamamlanan 6 sınır geçiş noktası bulunduğu, Schengen mevzuatına uyum konusunda sınırlı ilerleme tesis edildiği, sınır görevlerinin ifası sırasında AB müktesebatının gerekleri doğrultusunda işlevsel olarak kullanılabilmesi için hazırlanan "AB'nin Dış Sınırlarındaki Kontrollere İlişkin Ortak Bir El Kitabı" isimli kitapçıktan 1500 adet basılarak sınırdan sorumlu kurumlara dağıtıldığı bilgisi verilmektedir. Entegre Sınır Yönetimine İlişkin Ulusal Eylem Planı doğrultusunda yapılan çalışmaların hızlandırılması, sınır yönetiminden sorumlu kurumlar arasında ortak risk analizlerinin geliştirilmesi, bilgi alışverişinde bulunulması ve eğitimler yapılması kapsamında iş birliğinin önemi vurgulanmıştır. Polis Akademisi bünyesinde sınırı yönetimi alanında profesyonellik eğitimi verebilecek bir birimin kurulması olumlu görülmüş sınır polisinin dil becerilerinin artırılması ve eğitiminin önemli olduğu belirtilmiştir. Türkiye sınır yönetimi yapısının AB mevzuatı ile farklı olması nedeniyle AB vatandaşlarından Türkiye'ye giriş yapanların giriş belgelerindeki veriler endişe kaynağı oluşturmaktadır. Komşularla yapılacak sınır ötesi ortaklıkların etkin bir sınır yönetimindeki gerekliliğine vurgu yapılmıştır.²⁷⁶

2009 Yılı İlerleme Raporunda; Schengen'e uyum konusunda yeterli ilerleme sağlanamadığı, "Entegre Sınır Yönetimi Ulusal Eylem Planı"nın uygulanmasının yavaş ilerlediği ve ilerlemeyi takip edecek bir yapının kurulmadığı, sınırda görev yapan polis ve gümrük muhafaza personeli arasında yeterli iş birliğinin olmadığı, bu kapsamda sivil bir sınır gücü kurulması çabalarının yetersiz kaldığı gibi hususlar eleştirilmektedir. Diğer taraftan sınır kontrol noktalarındaki modernizasyon çalışmaları devam etmektedir.²⁷⁷

2010 Yılı İlerleme Raporunda da iş birliği, sınır yönetiminde görevli personelin eğitimi, profesyonel sivil bir sınır biriminin bir an önce kurulması çalışmalarına devam

²⁷⁶ "Commission of the European Communities", "Turkey 2008 Progress Report", Commission Staff Working Document, SEC (2008) 2699 Brussels, 05 November 2008.

²⁷⁷ "Commission of the European Communities", "Turkey 2009 Progress Report", Commission Staff Working Document, SEC (2009) 1334 Brussels, 14 November 2009.

edilirken, mevcut kurumsal yapının da geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda bu dönemde bir önceki raporda eleştirilen entegre sınır yönetimi hedefinin gerçekleşmesini izleyecek bir mekanizma kurulmuştur. Bu mekanizma, 2010 Mayıs ayında yayımlanan “Başbakanlık Genelgesi” ile kurulan “Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu”dur.²⁷⁸

2011 Yılı İlerleme Raporunda; “Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu” kurulduğu ve entegre sınır yönetimine ilişkin eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi ve Kara sınır kontrol noktalarının modernizasyonuna devam edildiği ancak daha fazla ilerleme kaydedilmesi gerektiği ile havaalanları transit bölgelerinde düzensiz göçün önlenmesi için sınır kontrol yöntemlerinin daha fazla geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Vali yardımcılarının sınırda idare amiri olarak görevlendirilmelerini amaçlayan, sınır birimleri arasındaki eşgüdümü yerelde de sağlayacak mevzuat değişikliği hâlâ Meclis’te beklenmektedir. Ulusal, bölgesel ve yerel seviyede risk analizi yapılması tavsiye edilmiştir. “FRONTEX” ile ortak faaliyet yürütülmesine ilişkin görüşmelerde gelişme kaydedildiği fakat daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği belirtilmiştir.”²⁷⁹

2012 Yılı İlerleme Raporunda; “Dış sınırlar ve Schengen” konusunda yeterli ilerlemenin gerçekleşmediği, sınır yönetiminde görev alacak profesyonel ve sivil yeni bir sınır teşkilatı kurulmasına yönelik yasa tasarısının Meclise sunulmadığı, Entegre Sınır Yönetimi taslak planının onaylanmadığı, vali yardımcılarının sınır birimlerinde idare amiri olarak görevlendirilmelerini tasarlayan mevzuat değişikliğinin Meclis’te henüz kabul edilmediği gibi konular eleştirilmiştir. “Dışişleri Bakanlığı ile FRONTEX arasında Mayıs 2012’de bir Mutabakat Metni imzalanmış” olması memnuniyetle karşılanmış, ancak sınır yönetiminden sorumlu kurumların ortak analiz ve iş birliği düzeyinin yetersizliği eleştirilmiştir. Diğer taraftan sınır yönetimi alanında görevli personele dil

²⁷⁸ “European Commission”, “Turkey 2010 Progress Report”, Commission Staff Working Document, SEC (2010) 1327 Brussels, 09 November 2010.

²⁷⁹ “European Commission”, “Turkey 2011 Progress Report”, Commission Staff Working Paper, SEC (2011) 1201 Brussels, 12 November 2011.

eğitimi verilmesinin ve sınırlardaki kara mayınlarının temizlenerek yerini alacak modern sınır gözetleme sistemlerinin önemi vurgulanmıştır.²⁸⁰

2013 Yılı İlerleme Raporunda; Suriye'den Türkiye'ye gelen sığınmacı göçüne ilişkin yapılan çalışmalar, göç yönetimine ilişkin faaliyetlerin İçişleri Bakanlığı çatısı altında kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne devralınacak olması ile "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nun kabulü pozitif gelişmeler olarak gösterilmektedir. Diğer taraftan komşular ile yapılan protokoller ile kara geçiş noktalarının ortak kullanımı ile sınır geçişlerinin kolaylaştırılması ve ortak temas merkezleri kurulmasının önemi vurgulanmıştır. Sınırlardaki fiziksel donanımların geliştirilmesine devam edilmiş ve eğitim programları oluşturulmuştur. Son olarak ise sınır güvenliği teşkilatı kanununun kabul edilmemiş olması eleştirilmiştir.²⁸¹

2014 Yılı İlerleme Raporunda; Entegre sınır yönetimine ilişkin iş birliği ve koordinasyon uygulamalarının istenen seviyede olmadığı, sınır yönetiminin bütün paydaşları ile istatistik hazırlanması ve risk analizi yapılabilmesi için ortak bir bilgi havuzu geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Sınırlarda ele geçirilen düzensiz göçmenlerin kimlik tespitinde ve diğer işlemlerde daha etkin olunabilmesi için Jandarma personelinin artırılması gereklidir. Ancak zorunlu askerlik hizmeti icra edenlerden bu konuda faydalanılmasının entegre sınır yönetimi modelinin ruhuna aykırı olduğu belirtilmiştir. Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan arasındaki düzensiz göçmenlerin sınır ihlallerinin önlenmesine ilişkin birlikteliklerinin üçlü ortak bir temas merkezi ile güçlendirilmesi ve söz konusu ortaklığın Ege Denizi'ndeki Yunan Adaları'na yönelik göçmenlerin önlenmesinde de sürdürülmesi tavsiye edilmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin Ottawa Sözleşmesi çerçevesindeki sınır bölgelerinde bulunan kara mayınlarının temizlenmesi

²⁸⁰ "European Commission", *"Turkey 2012 Progress Report"*, Commission Staff Working Document, SWD (2012) 336 Brussels, 10 October 2012.

²⁸¹ "European Commission", *"Turkey 2013 Progress Report"*, Commission Staff Working Document, SWD (2013) 417 Brussels, 16 October 2013.

sorumluluğu 2022 yılına kadar uzatılmış ve mayınların sökülmesini kontrolle vazifeli bir milli mayın kurumu oluşturulması önerilmiştir.²⁸²

2015 Yılı Raporunda; Türkiye'nin entegre sınır yönetimine yönelik attığı adımların yetersizliği ve sivil bir göç yönetim biriminin kurulmamış olması eleştirilmektedir. Havaalanlarındaki pasaport kontrollerinin daha etkin olması önerisinde bulunulmuş ve Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan arasındaki iş birliğinin daha da gelişmesi için Mayıs 2015 tarihinde Kaptan Andreevo geçiş noktasında kurulan ortak temas merkezi ile Türk sahil güvenlik birimlerinin Doğu Akdeniz ve Ege'de yürüttüğü faaliyetler olumlu görülmüş fakat yeterli bulunmamıştır.²⁸³

2016 Yılı Raporunda; "Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik" ile sınır yönetimi alanında koordinasyon ve iş birliğini arttıracak Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu ve UKORAM gibi yapıların oluşturulması, Ege Denizi'nde düzensiz göçe karşı yapılan operasyonlar, sınırlardaki mayınların temizliğine devam edilmesi ve Ticaret Bakanlığının kaçakçılıkla mücadele amacıyla sınır kapılarından geçiş yapan yolculara ait bilgilerin işlenerek risk analizinin yapılması çalışmaları olumlu karşılanmış, sınır yönetiminden sorumlu profesyonel tek bir birimin kurulması çalışmalarının komşu ülkelerdeki istikrarsızlıklar nedeniyle bekletilmesi eleştirilmiştir.²⁸⁴

2018 Yılı Raporunda; Türkiye'nin sınır yönetimi mevzuatının, AB sınır yönetimi mevzuatı ve uygulamalarına uyumlaştırılmaya çalışılsa da AB standartları düzeyinde olmadığı eleştirilmiş, kurulan Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi ile kurumlar arası iş birliği yönünde olumlu bir gelişme yaşandığı belirtilmiştir. AB standartlarına uyumun

²⁸² "European Commission", *"Turkey 2014 Progress Report"*, Commission Staff Working Document, SWD (2014) 307 Brussels, 8 October 2014.

²⁸³ "European Commission", *"Turkey 2015 Report"*, Commission Staff Working Document, SWD (2015) 216 Brussels, 10 November 2015.

²⁸⁴ "European Commission", *"Turkey 2016 Report"*, Commission Staff Working Document, SWD (2016) 366 Brussels, 9 November 2016.

hızlanması için sınır kontrolünün uzman kişilerce yürütülmesinin gerekliliği ve sınıra ilişkin suçların önlenmesi için sınırla ilgili birimlerde ve sınır geçiş noktalarında risk analizi yapabilme kapasitesine sahip yapıların kurulmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Mayın temizleme ve sınır güvenliğinde modernizasyon çalışmalarına devam edilmesi ve komşu ülkeler ile iş birliği alanlarının genişletilmesi olumlu karşılanmıştır.²⁸⁵

2019 Yılı Raporunda; İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde sınır yönetimine ilişkin iş birliği mekanizmaları kurulmuş olduğu, ancak koordinasyonun istenen seviyede olmadığı ile UKORAM'ın hala istenilen seviyede işlerlik kazanamadığı üzerinde durulmuştur. Sınır yönetimine ilişkin sivil ve profesyonel bir yapının kurulması çalışmaları için daha ciddi adımlar atılması gerektiği tavsiyesinde bulunulmuştur. Sınırlardaki mobil gözetim kapasitesinin günden güne artırılmasının yakalanan düzensiz göçmen ve insan kaçakçısı sayısının artmasına neden olması olumlu karşılanmıştır.²⁸⁶

2020 Yılı Raporunda; UKORAM'ın henüz faaliyete geçmemiş olması eleştirilirken, kaçakçılık, düzensiz göç ve terörü önleme amacıyla Suriye sınırına örülen duvar ve fiziki diğer engellerin tamamlanması ve İran sınırındaki çalışmaların devam etmesi olumlu görülmüştür. Sınırlardaki modernizasyon ve kara mayınlarının temizlenmesi çalışmalarına devam edilmesi ve Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan arasındaki iş birliğinin Kapitan Andreevo/Kapıkule sınır kapısında oluşturulan üçlü Polis ve Gümrük İş Birliği Merkezi ile sürdürülüyor olması takdir edilmiştir.²⁸⁷

2021 Yılı Raporunda; Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu'nun dördüncü toplantısını gerçekleştirdiği ve UKORAM'ın hala faaliyete geçemediği üzerinde durularak, çoğunlukla ülkenin doğu illerinden 11 sınır şehrinde sınır yönetimi sorumluluğunun valilerden alınarak yeni kurulan Hudut Mülki İdare Amirliği'ne

²⁸⁵ "European Commission", *"Turkey 2018 Report"*, Commission Staff Working Document, SWD (2018) 153 Strasbourg, 17 April 2018.

²⁸⁶ "European Commission", *"Turkey 2019 Report"*, Commission Staff Working Document, SWD (2019) 220 Brussels, 29 May 2019.

²⁸⁷ "European Commission", *"Turkey 2020 Report"*, Commission Staff Working Document, SWD (2020) 355 Brussels, 6 October 2020.

devredildiği belirtilmiştir. Entegre Sınır Yönetimi için Ulusal Eylem Planı'nın güncellemesi gerektiği vurgulanarak, sınırlardaki fiziki engellerin yapımı ve modernizasyon çalışmaları ile sınırların mayınlardan temizlenmesi çalışmalarına AB'nin mali desteği ile devam edilmesinin olumlu olduğu ancak, Yunanistan ile olan kara sınırı ve Ege Denizi'nde yaşanan hadiselerin FRONTEX-Türkiye ilişkilerini olumsuz etkilediği ifade edilmiştir.²⁸⁸

İlerleme raporlarında genel olarak yapılan çalışmaların istenilen hızda ve istenilen yeterlilikte olmadığı eleştirisi yapılmaktadır. Özellikle sınırlardaki terör sorunu sivil profesyonel bir sınır güvenliği teşkilatının kurulması konusunda engel teşkil etmektedir. Sınır yönetimi alanında gerekli reformların yapılması ve tam anlamıyla yeterli bir yapının kurulması mevcut konjonktürle bağlantılı olarak gerçekleşecektir. Raporlarda sıkça eleştirilen yeni bir sınır güvenliği teşkilatı kurulması hakkındaki kanun, komşu ülkelerde yaşanan istikrarsızlıklar nedeniyle bekletilmektedir. Böylesi riskli bir ortamda bir görev değişikliği mümkün olmadığından, teşkilatın kurulması mevcut atmosferin düzelmesine bağlı olarak gerçekleşecektir.

3.2. AB Destekli Tamamlanmış ve Devam Eden Projeler

Türkiye Cumhuriyeti, 1999 Helsinki Zirvesi ile resmi olarak başlayan AB adaylık sürecinden günümüze AB ile uyumlaşma çalışmalarını devam ettirmektedir. Bu uyumlaşma sürecinin en önemli unsurlarından biri de mali iş birliği çerçevesinde yürütülmekte olan projelerdir.

Türkiye'de "AB Entegre Sınır Yönetimi" modeline uygun bir sınır yönetimi mimarisinin inşasına ilişkin faaliyetler "Adalet, Özgürlük ve Güvenlik" faslı bağlamında İçişleri Bakanlığı eşgüdümünde ilerlemektedir. "Sınır güvenliği hizmeti; sınır kapılarında

²⁸⁸ "European Commission", *"Turkey 2021 Report"*, Commission Staff Working Document, SWD (2021) 290 Strasbourg, 19 October 2021.

EGM ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, kara sınırlarında KKK ve deniz sınırlarında SGK vasıtasıyla icra edilmektedir.” İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Sınır Yönetimi Daire Başkanlığı, isimlerini zikrettiğimiz kurumların eşgüdümünü sağlamak ve konuya ilişkin mevzuat ile Türkiye’nin ESY konusunda kurumsal, yasal ve teknik kabiliyetlerini artırmak gayesiyle “(Instrument for Pre-accession Assistance-IPA) Katılım Öncesi Yardım Aracı” çerçevesinde ilgili kurumların doğrudan veya eş yararlanıcısı olduğu projelerin yürütülmesinden sorumludur.

3.2.1. Türkiye-AB Arasında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması

İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü ile KKK tarafından yürütülen ve 18 ay sürmesi planlanan proje AB tarafından karşılanan 22.102.500 avro’luk bir bütçeye sahiptir. Proje ile Türkiye’nin AB ile olan sınırlarındaki sınır güvenliği kapasitesinin artırılması ve sınır gözetimi yapısının modernizasyonu amaçlanmaktadır. Proje çerçevesinde Kara Kuvvetleri Komutanlığınca alınan 20 adet gözetleme aracı sınırın gözetlenmesinde kullanılmaktadır.²⁸⁹

Proje kapsamında Türkiye’nin batı kara sınırlarının %75’inin yedi gün yirmi dört saat esası ile etkili bir şekilde kontrolünü sağlayan sistemler temin edilerek Edirne ve Kırklareli’nde faaliyete geçirilmiştir. Sınırdaki görevli Kara Kuvvetleri Komutanlığı personeline Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile ortak yürütülen faaliyetler çerçevesinde AB Entegre Sınır Yönetimi ve düzensiz göç gibi alanlarda eğitimler verilmiştir.²⁹⁰

²⁸⁹ “Önder Bozkurt”, “Sınır ve Göç Yönetimi”, *“İdarecinin Sesi Dergisi”*, Eylül-Ekim 2018, Sayı 185, s. 19-29.

²⁹⁰ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 67.

Fotoğraf 4: Sınır Gözetleme Kulesi ve Keşif Gözetleme Araçları²⁹¹

Projenin ikinci aşaması ise yine “İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü” ile KKK tarafından yürütülmekte olup 2018 yılında başlamıştır. Projenin 33 ay sürmesi planlanmaktadır. Projenin ikinci aşamasında düzensiz göç ile ilgili iş ve işlemlerin AB standartlarına uyumlaştırılması ve sınır gözetim kabiliyetinin artırılması amaçlanmaktadır. Proje kapsamında Türkiye’nin batı sınırlarında kullanılmak üzere 57 adet gözetleme aracı alınmış ve düzensiz göç konusunda Kara Kuvvetleri Komutanlığı personeline eğitimler verilmektedir.²⁹²

3.2.2. Sınır Polisinin Eğitimi

Proje ile sınır kapılarında ve sınırla ilişkili birimlerde çalışan polislerin çalıştıkları alana ilişkin kapasitelerini arttırmak ve AB politikaları ve stratejileri kapsamında entegre sınır yönetiminin geliştirilmesinde en iyi uygulamaları gerçekleştirmek hedeflenmiştir. Projenin sahibi ve yararlanıcısı Emniyet Genel Müdürlüğü’dür. Proje ortağı ve eşleştirme yapılan ülke ise Federal Almanya Cumhuriyeti’dir. Projeye 1.140.000 avro AB katkısı, 60.000 avro Ulusal katkı olmak üzere toplamda 1.200.000 avro bütçe harcanmıştır. 2008

²⁹¹ “Önder Bozkurt”, a.g.m.

²⁹² “T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı”, “Türkiye ve AB Sınırlarının Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması-Aşama II”, Erişim: 22 Şubat 2022, “https://ab.gov.tr/turkiye-ve-ab-sinirlarinin-sinir-gozetleme-kapasitesinin-artirilmesi-asama-ii_52304.html”

yılında başlanan ve 15 ay tamamlanma süresi belirlenen proje 2009-2012 yılları arasında çeşitli başlıklarda gerçekleştirilen eğitimler ile 2012 yılında tamamlanmıştır.²⁹³

3.2.3. Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı

Türkiye'nin AB ile olan adaylık sürecinin üyelik ile sonuçlanması halinde AB dış sınırları Türkiye'nin güney ve doğu sınırları olacağından Türkiye'nin sınır güvenliği aynı zamanda AB'nin de sınır güvenliği anlamına gelmektedir. Son 10 yılda yaşanan sınır olayları bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu kapsamda AB, Türkiye'ye Birliğin kendi sınır politikaları ile uyumlu sınır gözetim, denetim ve güvenlik sistemleri geliştirmesi çerçevesinde destek vermektedir.²⁹⁴

2007 yılında başlanılan Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı'nın ilk şaması ile "Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planının", yol haritası biçiminde ayrıntılandırılması ve sınırların idaresi ve sınır izleme yapı ve standartlarının "AB'nin Entegre Sınır Yönetimi" siyasası ve stratejileri doğrultusunda dönüşümünün sağlanması amaçlanmıştır.²⁹⁵

Projenin sahibi ve ana yararlanıcısı "İller İdaresi Genel Müdürlüğü Sınır Yönetimi Daire Başkanlığı"dır. EGM, JGK ve SGK ise ortak yararlanıcı kurumlardır. Proje ortağı ve eşleştirme yapılan ülkeler Macaristan ve İngiltere'dir. Projeye 9.834.750 avro AB katkısı, 1.128.250 avro Ulusal katkı olmak üzere toplamda 10.963.000 avro harcanmıştır. 2009 yılında başlanan ve 24 aylık tamamlanma süresi belirlenen projenin ilk aşaması 2011 yılında tamamlanmıştır.²⁹⁶

Proje ile sınırların analizi ve yapılacak dönüşümler için yol haritasının çizilmesi, sınır güvenliğinden sorumlu kolluk kuvvetlerinin kullanımına sunulacak çeşitli araçların

²⁹³ "T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı", "AB Projeleri Faaliyet Bülteni", "İçişleri Bakanlığı Yayınları", Ankara, 2017, s. 13.

²⁹⁴ "Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu", "Entegre Sınır Yönetimi Sisteminin Kurulması", Erişim: 25 Şubat 2022, "https://www.avrupa.info.tr/tr/entegre-sinir-yonetimi-sisteminin-kurulmasi-1-asama-160"

²⁹⁵ "T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı", "AB Projeleri Faaliyet Bülteni", "İçişleri Bakanlığı Yayınları", Ankara, 2017, s. 25.

²⁹⁶ "T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı", "AB Projeleri Faaliyet Bülteni", "İçişleri Bakanlığı Yayınları", Ankara, 2017, s. 25.

tedariki faaliyetleri yürütülmüştür. Proje doğrultusunda yeni sınır yönetimi konsepti çerçevesinde eğitim verecek 140 eğiticinin eğitimi gerçekleştirilmiştir.²⁹⁷

Proje ile mavi ve yeşil sınırların denetim ve kontrolleri AB ile uyumlu olacak şekilde geliştirilmiş ve geliştirilmeye devam etmektedir.

Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planının ikinci aşamasına 2011 yılında geçilmiştir. İkinci aşama ile kara ve deniz sınırlarındaki gözetim ve kontrol kapasitesinin artırılarak sınır yönetimi yapısının AB Entegre Sınır Yönetimi politikaları ve stratejileri doğrultusunda gelişiminin sürdürülmesi amaçlanmaktadır.

Projenin ilk aşaması ile Türkiye sınır yönetiminde birtakım geliştirmeler yapılmış olsa da sınır yönetimini AB ile uyumlaştırmak ve sınır suçları ile düzensiz göçü engelleyebilmek için daha ileri adımların atılması gereğince projenin ikinci aşamasına geçilmiştir.

Projenin ikinci aşamasında da ana yararlanıcı “İller İdaresi Genel Müdürlüğü Sınır Yönetimi Daire Başkanlığı”dır. EGM, JGK, SGK, KKK ve Sağlık Bakanlığı ise ortak yararlanıcı kurumlardır. Proje ortağı ve eşleştirme yapılan ülke Finlandiya’dır. Projeye 21.880.000 avro AB katkısı, 6.920.000 avro Ulusal katkı olmak üzere toplamda 28.800.000 avro harcanmıştır. 2011 yılında başlanan ve 24 aylık tamamlanma süresi belirlenen projenin ikinci aşaması 2013 yılında tamamlanmıştır.²⁹⁸

Proje kapsamında sınırlardaki yasa dışı geçişleri, yasal yollardan geçiş yapan insanları ve araçları rahatsız etmeden etkin bir şekilde engellemek amaçlı çalışmalar ve eğitimler verilmektedir.²⁹⁹

²⁹⁷ “Önder Bozkurt”, a.g.m. s. 19-29.

²⁹⁸ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 27.

²⁹⁹ “Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu”, “Entegre Sınır Yönetimi Sisteminin Kurulması”, Erişim: 25 Şubat 2022, “<https://www.avrupa.info.tr/tr/entegre-sinir-yonetimi-sisteminin-kurulmasi-1-asama-160>”

Ayrıca, seyahat belgesi kontrolü işlemleri çerçevesinde Emniyet Genel Müdürlüğü, bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve yayılımının önlenmesi kapsamında Sağlık Bakanlığı çalışanlarına yönelik risk yönetim modellemeleri yapılmıştır.³⁰⁰

Proje ile sınırların güvenliğinin sağlanması konusunda Türkiye'ye özel bir risk yönetim modeli hazırlanması ile projenin ilk aşamasında olduğu gibi sınır güvenliğinden sorumlu kolluk kuvvetlerinin kullanımına sunulacak çeşitli araçların tedariki faaliyetlerine devam edilmiştir. Proje kapsamında sınır geçiş noktalarında bulunan illere 200 adet pasaport kontrol cihazı, 25 adet pasaport inceleme donanımı ve 245 adet seyahat belgesi ilk inceleme araçları ve 1000 adet Belge İnceleme UV Işık Ekipmanı yollanmıştır.³⁰¹

3.2.4. Batı Balkanlar ve Türkiye'de Entegre Sınır Yönetiminin Güçlendirilmesi

Projenin sahibi ve ana yararlanıcısı “İller İdaresi Genel Müdürlüğü Sınır Yönetimi Daire Başkanlığı”dır. “Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Sırbistan, Kosova ve Karadağ” ise ortak yararlanıcı ülkelerdir. Projenin toplam bütçesi 1.631.694 avro olup bunun 1.468.524 avrosu AB katkısı, 163.170 avrosu ise Ulusal katkı ile sağlanmıştır. 2009 yılında başlanan ve 24 ay sürmesi planlanan proje 2011 yılında tamamlanmıştır.³⁰²

Proje, Batı Balkan Ülkeleri ve Türkiye arasında ikili ve bölgesel iş birliği mekanizmaları kurularak sınır yönetiminden sorumlu kurumlar arasında AB Entegre Sınır Yönetimi standartlarına ve politikalarına uygun sistemlerin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Proje ile Entegre Sınır Yönetimi stratejilerinin bölgesel uyumunun

³⁰⁰ “İktisadi Kalkınma Vakfı”, “Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı Aşama-2”, E-Bülten, 10-16 Ocak 2011.

³⁰¹ “Önder Bozkurt”, a.g.m., s. 19-29.

³⁰² “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 26.

sağlanması ve ilgili ülkelerin bu konuda birbirlerine destek vermesi ve ortak standartlar oluşturması, sınır polisi ve gümrük idareleri arasında iş birliğinin ve uyumlu bilgi sistemlerinin geliştirilmesinin desteklenmesi ile risk analizi konusunda çalışmalar yapılması faaliyetleri yürütülmüştür.³⁰³

3.2.5. Sınır Yönetimi Alanında Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan Arasında Bölgesel İş Birliği

İller İdaresi Genel Müdürlüğü Sınır Yönetimi Daire Başkanlığının ana yararlanıcısı ve Dışişleri Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, KKK, EGM, JGK, Göç İdaresi Başkanlığı, Edirne ve Kırklareli Valiliği'nin ortak yararlanıcıları oldukları 18 aylık bir tamamlanma süresi öngörülen projenin 1. aşamasına 2014 yılında başlanılmış ve proje 2016 yılında tamamlanmıştır. Proje, Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) sağladığı doğrudan hibe ile gerçekleştirilmiş ve toplamda 1.800.000 avro harcanmıştır.³⁰⁴

Proje ile Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasında karşılıklı güven ve iş birliğinin artırılması ile ortak sınır yönetimi mekanizmalarının oluşturulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Bulgaristan, Finlandiya, Fransa, Polonya ve Yunanistan'a çalışma ziyaretleri gerçekleştirilmiş ve üç ülke arasındaki günlük irtibatı geliştirecek çalışmalar yapılarak sınırda görevli personellere eğitim verilmiştir. Ayrıca, Edirne ilinde sınırda vazifeli toplam 50 görevliye 6 ay süresince Bulgarca, Yunanca ve İngilizce dil eğitimi verilmiştir.³⁰⁵

2017 yılında başlayan ve 36 ay sürmesi planlanan projenin ikinci aşaması halen devam etmektedir. Projenin ana yararlanıcısı ve ortak yararlanıcıları projenin ilk aşamasındaki kurumlardır. Proje finansmanı “Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM)”

³⁰³ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 26.

³⁰⁴ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 28.

³⁰⁵ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2018 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2019, s. 62

sağladığı doğrudan hibe şeklinde gerçekleştirilecektir. Proje ile ilk aşamada olduğu gibi Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasında karşılıklı güven ve iş birliğinin artırılması ile ortak sınır yönetimi mekanizmalarının oluşturulması amaçlanmaktadır.³⁰⁶

Projenin ikinci aşaması kapsamında sınır yönetiminden sorumlu kurumlara araç gereç temini ve düzensiz göç ile diğer sınır aşan suçlarla savaşta ortaklık ile sınır yönetimi alanında yapılan mevzuat çalışmalarının devamının sağlanması faaliyetlerinin yürütülmesi hedeflenmiştir. Proje faaliyetleri çerçevesinde paydaşların sınırların idaresi konusunda görevli personellerine seyahat belgelerinin kontrolü, kaçakçılığın menii, “Ortak Temas Merkezi” ile sınırlardan gerçekleşen gayri kanuni geçişlerin tahkiki, çalıntı vasıtaların belirlenmesi, risk çözümlenmesi, insan hakları, göç ve sıhhi konulara içeren eğitimler düzenlenmiştir. Ayrıca Havalimanı Mülki İdare Amirlerinin katılımıyla Sınır ve Göç konulu çalıştay gerçekleştirilmiştir.³⁰⁷

3.2.6. Türkiye'nin Doğu Sınırlarında Mayın Temizlenmesi ve Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması

Türkiye'nin doğu sınırlarının güvenliğini sağlanması iklim ve coğrafyanın getirdiği zorluklar nedeniyle kolay olmamaktadır. Yasa dışı sınır geçişlerini ve kaçakçılık faaliyetlerini önlemek amaçlı sınırlara döşenmiş olan kara mayınları kaçakçılık ve düzensiz göçe karşı olan caydırıcılığının yanında ülke sınırlarının güvenliğinin sağlanmasında sınır güvenliği unsurlarının hareket alanını da kısıtlamaktadır. Son dönemde gelişen gerek sivil gerekse de askeri teknolojiler sayesinde ve AB'ye üyelik sürecinde yerine getirilmesi gereken taahhütler ve politikalar çerçevesinde sınır güvenliğinin sağlanmasında konsept değişikliğine gidilmiştir. Hem bu konsept değişikliği hem de kara mayınlarının temizlenmesi konusunda imzalanan uluslararası anlaşmaların

³⁰⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 51.

³⁰⁷ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2017 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2018, s. 67-68.

bir gereği olarak sınırlarımızdaki kara mayınların tamamının temizlenmesi hedeflenmektedir.³⁰⁸

Projenin ilk aşaması 2011 yılında başlamış olup AB Entegre Sınır Yönetimi politikaları çerçevesinde düzensiz göçün ve sınır ötesi suçların önlenmesi için ileri teknolojiye sahip sınır gözetimi araçlarıyla, etkili bir sınır yönetiminin oluşturulabilmesi için Türkiye'nin doğu sınırlarında bulunan mayınlı arazilerin mayından arındırılması amaçlanmaktadır.³⁰⁹

Projenin ana yararlanıcısı “Kara Kuvvetleri Komutanlığı-Milli Mayın Faaliyet Merkezi”dir. “İller İdaresi Genel Müdürlüğü (Sınır Yönetimi Daire Başkanlığı)” projenin ortak yararlanıcısıdır. Proje, BM Kalkınma Programı'nın (UNDP) sağladığı doğrudan hibe ile 39.450.000 avro AB katkısı, 13.000.000 avro Ulusal katkı olmak üzere toplamda 52.450.000 avro'luk bütçe ile gerçekleştirilmektedir. Projenin doğrudan hibe kısmı Sınır Yönetimi Daire Başkanlığı'nca, mayın temizleme faaliyetleri ise 2015 yılında kurulan Milli Mayın Faaliyet Merkezi'nce yürütülmektedir.³¹⁰

Proje ile Ermenistan ve İran sınırındaki ortalama 11.665.641 m²'lik bölge mayınlardan arındırılarak sertifikalandırılacaktır. Diğer yandan sınır gözetleme kapasitesinin geliştirilmesi için 32 adet keşif gözetleme aracı alımı yapılacaktır.³¹¹

³⁰⁸ “UNDP Türkiye”, “*Türkiye'nin Doğu Sınırlarında Mayınların Temizlenmesi ve Sınır Denetim Kapasitesini Artırarak Sosyo-Ekonomik Gelişimin Sağlanması Projesi*”, Erişim: 14 Mart 2022, “https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/projects/tuerkiye_nin-do_u-snr-larında-mayınların-temizlenmesi-ve-snr-denetim.html”

³⁰⁹ “Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu”, “*Mayın temizleme faaliyetleri Türkiye'nin doğu sınırında güvenliği artırıyor*”, Erişim: 5 Mart 2022, “<https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/mayin-temizleme-faaliyetleri-turkiyenin-dogu-sinirinda-guvenligi-artiriyor>”

³¹⁰ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 41.

³¹¹ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 41.

3.2.7. Mülki İdare Amirlerinin Sınır Yönetimi Konusunda İdari Kapasitesinin Geliştirilmesi

Proje ile AB'nin güvenli sınırlara ulaşma hedefi doğrultusunda Türkiye'nin AB Entegre Sınır Yönetimi'ne uyumu ve kurumsal kapasitesinin artırılması çalışmaları kapsamında sınır yönetimi alanında görevleri olan mülki idare amirlerinin farkındalığının artırılması amaçlanmaktadır.³¹²

Projenin 1.534.500 avro'luk kısmı AB, 170.500 avro'luk kısmı ise ulusal kaynaklar aracılığıyla karşılanmak üzere toplam 1.705.000 avro'luk bütçesi bulunmaktadır. 18 ay sürmesi planlanan projeye 2016 yılında başlanmış olup proje kapsamında 120 mülki idare amirinin katılımı ile yerel çalışma ziyaretleri ve 2017 yılından başlamak üzere AB üyesi ülkelere ise 44 mülki idare amirinin katılımıyla çalışma ziyaretleri yapılmıştır.³¹³

3.2.8. Türkiye-Yunanistan Sınırı Arasında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması

Projenin amacı Türkiye-Yunanistan sınırında AB standartlarında bir sınır izleme kabiliyetinin geliştirilmesidir. Proje ile sınır gözetim araçlarının modernizasyonu aracılığıyla sınır güvenliğinin artırılması, düzensiz göç, kaçakçılık ve insan kaçakçılığı ile sınır ardı suçların önlenmesi ile sınır yönetimi yapısının AB Entegre Sınır Yönetimi uygulamalarına uyumunun sağlanması çalışmaları yapılmaktadır.³¹⁴

Toplam bütçesi 29.046.030 avro olan projenin 27.225.000 avro'luk kısmı 14 adet sınır karakolu kumanda merkezi, 24 adet hareketsiz gözetleme ögesi, 30 adet hareketli

³¹² "T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı", "AB Projeleri Faaliyet Bülteni", "İçişleri Bakanlığı Yayınları", Ankara, 2017, s. 43.

³¹³ "T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı", "AB Projeleri Faaliyet Bülteni", "İçişleri Bakanlığı Yayınları", Ankara, 2017, s. 43.

³¹⁴ "T.C. İçişleri Bakanlığı", "2015 Yılı Faaliyet Raporu", "İçişleri Bakanlığı Yayınları", Ankara, 2016, s. 57.

izleme ögesi, kara gözetleme radarları, termal kameralar, kablosuz sensör ağları ile haberleşme ve enerji ağının temini için harcanacak tedarik kapsamını oluşturmaktadır.³¹⁵

3.2.9. Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezi (UKORAM) ile Sınır Yönetimi Veri Tabanının Kurulması ve Desteklenmesi

Proje ile sınır yönetiminde sorumlu kurumlar arası iş birliğinin artırılması için ulusal bir iş birliği ve risk analiz merkezi kurulması amaçlanmaktadır. Projenin sahibi ve ana yararlanıcısı “İller İdaresi Genel Müdürlüğü Sınır Yönetimi Daire Başkanlığı”dır. Proje ortağı ve eşleştirme yapılan ülke Avusturya’dır. Proje bütçesine 11.050.000 avro’luk AB katkısı sağlanmıştır. Projenin tamamlanması için 24 aylık bir süre öngörülmüştür.³¹⁶

Projenin hayata geçirilişi ile sınır yönetimi alanında görevli kurumların ortak çalışma ve iş birliği kültürü kazanacakları ortak bir risk analiz merkezi kurulması ve yeni pasaport damga cihazlarının temini amaçlanmıştır. Proje kapsamında Litvanya İçişleri Bakanlığı uzmanları tarafından risk analiz eğitimleri verilmektedir.³¹⁷

Proje, sınır yönetimi alanında sorumlu olan EGM, JGK, SGK, KKK, Göç İdaresi Başkanlığı, Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığından görevlendirilecek ilgili personellerin İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü koordinesinde faaliyet yürütmesini hedeflemektedir.³¹⁸

Proje ile sınır yönetimi alanında faaliyet yürüten kurumlar arasında sınırlara ilişkin istatistik ve veri toplanması ve kurumlar arasında toplanan bu verilerin paylaşımı temin edilecek, sınır yönetimi alanında alternatif politika önerileri geliştirecek bir sinerji

³¹⁵ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2016 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 71.

³¹⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2017, s. 69.

³¹⁷ “Önder Bozkurt”, a.g.m., s. 19-29.

³¹⁸ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analizi Merkezi (UKORAM) ve Entegre Sınır Yönetimi Ortak Veri Tabanının Kurulması”, Erişim: 2 Mart 2022, “<https://www.icisleri.gov.tr/diab/2014-yili-programi>”

yaratılacaktır. Böylece sınır güvenliğini güçlendirici faaliyetlerin koordinasyonu sağlanabilecek ve ortak çalışma kültürü oluşturulabilecek, aynı içerikli faaliyetlerin farklı kurumlarca ayrı ayrı yapılması önlenerek kaynak tasarrufu sağlanacak, sınır yönetimi konusunda orta bir veri sözlüğü meydana getirilecek ve UKORAM sınır yönetimi alanında gerçekleşecek uluslararası koordinasyon çalışmalarının ulusal temas noktası olacaktır. Ayrıca UKORAM aracılığıyla yapılan risk analizleri ve ortak veri havuzundan sağlanacak bilgilerle hazırlanacak raporlar aracılığıyla sınıra ilişkin suçlar kapsamında suç trendleri ve organize suç şebekeleri konusunda etkin çalışmalar yürütülebilecektir.³¹⁹

Resim 2: Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analiz Merkezinin Yapısı³²⁰

UKORAM'ın kuruluşu ile Türkiye'nin AB Entegre Sınır Yönetimi sistemine ve politikalarına uyum çalışmaları kapsamında yapısal sorunları arasında sayılan iş birliği ve koordinasyon eksikliği eleştirileri büyük ölçüde masada çözüme kavuşturularak bu gelişmenin sahaya da yansımaları sağlanacaktır.

³¹⁹ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “*Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analizi Merkezi (UKORAM) ve Entegre Sınır Yönetimi Ortak Veri Tabanının Kurulması*”,

Erişim: 2 Mart 2022, “<https://www.icisleri.gov.tr/diab/2014-yili-programi>”

³²⁰ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “<https://www.icisleri.gov.tr/diab/2014-yili-programi>”

3.2.10 Türkiye'nin Doğu ve Batı Sınırlarında Sınır Gözetleme Kapasitesinin

Artırılması

Projenin ilk aşaması 2015 yılında planlanmıştır ve 24 aylık bir uygulama süresi öngörülmüştür. Projenin ana yararlanıcısı “İller İdaresi Genel Müdürlüğü Sınır Yönetimi Dairesi Başkanlığı”, ortak yararlanıcısı ise KKK'dır.

Proje ile Türkiye'nin doğusunda oluşan düzensiz göç hareketlerinin önlenmesi kapsamında sınır gözetimi alanındaki kurumsal kapasitenin artırılması amaçlanmaktadır. Proje kapsamında Sınır karakolu komuta merkezi, sabit gözetleme birimi ve gözetleme araçları alımları gerçekleştirilecektir. Proje çerçevesinde Doğu sınırlarının %60'ının etkili bir şekilde gözetlenmesini sağlayacak sistemler tedarik edilerek Hakkâri, Van, Iğdır, Ağrı ve Kars'ta faaliyete geçirilmiştir.³²¹

Proje ile kurumsal kapasitenin geliştirilmesi çerçevesinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı Sınır Birliklerinde görevli 700 personele eğitim verilmesi planlanmıştır. Projeden eğitim faaliyetleri için ayrılan bütçe 2.340.000 avro'dur. Eğitimler 2017 yılının ikinci yarısında başlamıştır.³²²

Projenin bütün aşamalarının 2022 yılında bitirilmesi hedeflenmektedir.

Doğu sınırlarında yapılan bu faaliyetlerin yanında “Yunanistan Sınırında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması Projesi”nin sonraki aşaması olan “Türkiye-Yunanistan-Bulgaristan Sınırında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması Projesi”nin ikinci aşaması ile göç ve sınır yönetimi alanında Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın faaliyet kabiliyetinin geliştirilmesi ile düzensiz göç, kaçakçılık, insan ticareti ve sınır ardı suçların engellenmesine katkıda bulunmak ve sınır yönetimi yapısının AB Entegre Sınır Yönetimi uygulamalarına uyumunu sağlamak amacıyla çalışmaları yapılmaktadır.

³²¹ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “Türkiye'nin Doğu ve Batı Sınırlarında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması”, Erişim: 2 Mart 2022, “<https://www.icisleri.gov.tr/diab/2015-yili-programi>”

³²² “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2015 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2016, s. 71.

Proje, 21.112.500 avro'luk kısmının AB tarafından karşılandığı toplam 29.250.000 avro bütçeye sahiptir. Projenin tedarik ögesi kapsamında 15 sınır karakolu kumanda merkezi, 30 hareketsiz izleme birimi, 20 hareketli gözetleme vasıtası, kablosuz sensörler ve iletişim ve enerji ağı temini hedeflenmektedir.

Batı sınırlarında ise proje kapsamında tedarik edilen 54 sabit gözetleme birimi, 29 sınır karakolu komuta merkezi ve 15 takım kablosuz sensör ağı ile Türkiye-Yunanistan sınırının tamamında, Türkiye-Bulgaristan sınırının ise 144 km'lik kısmında gözetleme olanağı sağlanmış olacaktır. Ayrıca temin edilen 57 keşif ve gözetleme aracı Kara Kuvvetleri Komutanlığına teslim edilerek proje kapsamında planlanan zırhlı gözetleme aracı tedariki bileşeni de yerine getirilmiş olacaktır. Son olarak ise Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile ortak yürütülen eğitim faaliyetleri çerçevesinde binin üzerinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı personeline sınır gözetimine ve kontrollerine ilişkin eğitim verilmiştir.³²³

3.2.11. Türkiye'nin Güneydoğu Sınırlarında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması

İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğünün ve KKK'nın ortak yürüttüğü proje ile sınır birliklerinde kullanılmak üzere termal kamera alımı yapılmıştır. Böylece güneydoğu sınırlarında yaşanan kaçakçılık, düzensiz göç ve terör faaliyetlerinin engellenmesi ve sınır gözetimi etkinliğinin artırılması amaçlanmaktadır. Suriye sınır hattı boyunca Şırnak, Şanlıurfa, Mardin, Kilis, Gaziantep ve Hatay illerinde kurulacak termal kamera sistemleri ile iç karışıklık ve istikrarsızlıkların yaşandığı Suriye sınırında daha etkin bir sınır gözetimi elde edilecektir. Projenin 2022 yılında tamamlanması hedeflenmektedir.³²⁴

³²³ “Önder Bozkurt”, a.g.m., s. 23.

³²⁴ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “Türkiye'nin Güneydoğu Sınırlarında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması Projesi”, Erişim: 22 Mart 2022, “<https://www.icisleri.gov.tr/diab/2016-yili-programi>”

Proje 2020 yılında başlamış olup 2022 yılında tamamlanması beklenmektedir. Proje bütçesi AB tarafından karşılanan 23.630.000 avro'dan oluşmaktadır. Proje kapsamında temin edilen gece, gündüz ya da olumsuz hava koşulları fark etmeksizin gözetim imkânı sunan termal kamera ve elektro-optik sensörler; keşif ve gözetim faaliyetleri esnasında uzaktan hedef belirleme, lazer noktalayıcı ve mesafe ölçerler sesli uyarı ve hedef takibi gibi özellikleri barındırmakta olup sınır kontrolünde önemli bir işlev yerine getirmektedir.³²⁵

3.2.12. Sınır Yönetimi Ulusal Strateji Taslağının Hazırlanması ve Türkiye'nin Ulusal Entegre Sınır Yönetimi (ESY) Eylem Planının Güncellenmesi

Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi ile ortak yürütülen proje yararlanıcısı kurumun “İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü” olduğu proje ile sınırların idaresi alanında sorumlu olan kurumların da katkılarıyla oluşturulacak sınır yönetimi modeli çerçevesinde “Ulusal Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi” hazırlanacak ve “Türkiye Ulusal Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı” güncellenecektir.³²⁶

3.3. Sınırların Fiziki Durumu ile İlgili İyileştirmeler ve Diğer Faaliyetler

3.3.1. Milli Kaynaklarla Yürütülen Faaliyetler

3.3.1.1. Sınır Fiziki Güvenlik Sistemleri

AB Entegre Sınır Yönetimi politikası çerçevesinde; Türkiye sınırlarına tehdit oluşturan terör, kaçakçılık, yasadışı ve düzensiz göç gibi sınır güvenliğini tehlikeye sokan tehditlerin önlenmesi için çeşitli fiziki güvenlik tedbirleri alınmaktadır. Aşağıda kısa kısa

³²⁵ “T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı”, “Türkiye'nin Güneydoğu Sınırında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması”, Erişim: 24 Şubat 2022, “https://ab.gov.tr/turkiyenin-guneydogu-sinirinda-sinir-gozetleme-kapasitesinin-artirilmesi_52302.html”

³²⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı”, “Sınır Yönetimi Ulusal Strateji Taslağının Hazırlanması ve Türkiye'nin Ulusal Entegre Sınır Yönetimi (ESY) Eylem Planının Güncellenmesi”, Erişim: 21 Mart 2022, “<https://www.icisleri.gov.tr/diab/2019-yili-programi>”

alınan bu tedbirlerden bahsedilecektir.

Türk Silahlı kuvvetleri tarafından yürütülen sınır ötesi harekâtlar ile terör unsurlarından arındırılan Suriye sınır bölgesi, aynı zamanda inşa edilen yeni güvenlik sistemleri ile daha güvenli hale getirilmiştir. Sınırdaki modüler beton duvar, kafes tel, hendekler, gözetleme kuleleri ve keşif araçlarının yanı sıra havadan dronelar ile silahlı ve silahsız insansız hava araçları ile de sınırın her iki tarafı da kontrol altında tutulmaktadır. Sınırın her iki tarafının da güvenliği sağlanmaktadır. Çünkü Suriye'nin kuzeyinde Suriye Merkezi Hükümeti'nin bir kontrolü kalmamıştır. Terör örgütlerinin eline geçen ve Türkiye'nin yapmış olduğu sınır ötesi harekâtlar sayesinde güvenliği sağlanan bölgenin kontrolü Türkiye tarafından sağlanmaktadır.

Fotoğraf 5: Gece Gözetleme Sistemlerine Yansıyan Bir Görüntü ve Enerji Kulesi³²⁷

Millî Savunma Bakanlığınca Türkiye-Suriye sınırından yapılan kanuna muhalif ve terör amaçlı geçişler ile kaçakçılığı önlemek amacı ile sürdürülen “Acil Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi Projesi” kapsamında İçişleri Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı ve TOKİ tarafından 911 km uzunluğundaki Suriye sınırının “Asi ve Dicle ırmakları dışında” olan 828 km’lik kısmının tamamında modüler beton duvar ve fiziki engel sistemlerinin inşası hedeflenmiş ve bu hedefe ulaşılmıştır. Proje çerçevesinde; Suriye-Hatay sınırına, 38 km ileri emniyetli tel çit, Suriye-Gaziantep sınırına, 4 km uzunluğunda kafes tel,

³²⁷ “T.C. İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı”.

Suriye-Şanlıurfa sınırına, 7 adet kule, 16 adet ısıya duyarlı kamera, 19 adet solar sistem ve 15 adet LED aydınlatma armatürü kurulmuştur.³²⁸

Fotoğraf 6: Sınırlarda Yer Alan Tel Çitli Modüler Beton Duvarlar ve Gözetleme Kuleleri³²⁹

Türkiye-Suriye sınırının en doğusundan Türkiye-Irak sınırını meydana getiren Habur ve Hezil Çayları doğrultusunda yer alan 33 km’lik kısım için sedde ve panel çit yapımı için “İçişleri Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı” arasında 17 Şubat 2021 tarihinde bir protokol imzalanmıştır. Bu kapsamda sedde yapımı için Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından proje faaliyetleri sürdürülmektedir.³³⁰

Türkiye-İran sınırının Ağrı ve Iğdır illerini kapsayan bölümünde Acil Sınır Fiziki Güvenlik Sisteminin tesis edilmesine ilişkin İçişleri Bakanlığı ile TOKİ arasında imzalanan “Acil Sınır Fiziki Güvenlik Sistemleri Yapılmasına Dair Protokol” protokol kapsamında hedeflenen 144 km modüler beton duvar, beton altkatmanlı fens teli ve keşif yolunun 137 km’lik kısmı için ihale yapılmış ve 2017 yılında başlanan çalışmalar kapsamında 81 km’lik kısmı Ağrı sınırı, 54 km’lik kısmı ise Iğdır sınırı olmak üzere 135 km’lik duvar montajı tamamlanmıştır. Projenin Iğdır etabı tamamlanmış olup Ağrı etabında bulunan 800 m’lik ihtilafli kısım ve arazi eğiminin duvar yapımına elverişli

³²⁸ “Önder Bozkurt”, a.g.m., s. 19-29.

³²⁹ “T.C. İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı”.

³³⁰ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2021 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2022, s. 97.

olmadığı 400 m'lik kısım yapılacak iş planından çıkarılmıştır. Ayrıca bölgede mayın temizleme faaliyetleri devam etmektedir.³³¹

Fotoğraf 7: Ağrı ve İğdir Sınır Hattına Yapılmış Olan Modüler Beton Duvarlar ve Devriye Yolları³³²

İğdir sınır boyunda yapılan 2 m yükseklikte duvarların üzerinde yer alan tel çitlerin dayanıksız olması ve kolayca kesilebilmesi nedeniyle sınır güvenliğini yeteri kadar sağlayamaması nedeniyle duvar üzerindeki tel çitlerin sökülerek yerine daha güvenli panel çit sistemi kurulması kararı verilmiştir. Bu kapsamda 5 km'lik kısmı 2020 yılında 3,5 km'lik kısmı ise 2021 yılında olmak üzere toplam 8,5 km'lik panel çit monte edilmiş ve panel çitlerin yapıldığı alanlarda sökülen tel çitler ise İğdir-Ermenistan sınırına yerleştirilmiştir.³³³

Fotoğraf 8: Sınırlarda Yer Alan Panel Çitler³³⁴

³³¹ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2020 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2021, s. 90-91.

³³² “T.C. İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı”.

³³³ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2021 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2022, s. 96.

³³⁴ “T.C. İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı”.

Van şehrini içersine alan Türkiye-İran sınır hattında İçişleri Bakanlığı ve TOKİ arasında yapılan protokol ile 63 km modüler beton duvar ve keşif yolu yapılması tasarlanmış olup 2021 yılsonu itibarıyla duvar ve yolun 39 km'lik kısmı tamamlanmış kalan 24 km'lik kısmın ise çalışmaları devam etmektedir.³³⁵

Fotoğraf 9: Türkiye-İran Sınır Hattındaki Modüler Beton Duvarlar ve Devriye Yolları³³⁶

İran-Hakkâri sınırının Esendere-Susuzkeklik-Dolavere hattı arasında bulunan bölüme yapılması planlanan 43 km uzunluğunda modüler beton duvar ile devriye yolu yapılması işi için TOKİ tarafından ihaleler yapılmış, yüklenicilerle sözleşme imzalanmış ve 2018 yılında faaliyetlere başlanılmıştır. Proje kapsamında, 17 km modüler beton duvar yapımı tamamlanmıştır.³³⁷

Fotoğraf 10: Esendere-Susuzkeklik-Dolavere Hattında İnşa Edilen Duvar ve Devriye Yolu³³⁸

³³⁵ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2021 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2022, s. 97.

³³⁶ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2021 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2022, s. 97.

³³⁷ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2019 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2020, s. 83.

³³⁸ “Önder Bozkurt”, a.g.m.

İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğünün yapmış olduğu ödenek tahsisleri çerçevesinde Ermenistan-Kars sınırına; sınır karakollarının güvenliğini için hareketli lazer kamera, sabit kamera, hibrit güneş paneli ve rüzgârgülü kurulumu çalışmaları yapılmaktadır.

Edirne ili ile Yunanistan ve Bulgaristan sınır hattında ortalama 725 m uzunluğunda ve son dönemlerde mültecilerce yoğun olarak sınırı geçme girişimlerinin yapıldığı ve özellikle Yunanistan tarafından sınırın Türkiye tarafına mültecilerin geri itilmesi olaylarının yaşandığı bölgeye panel çit, trafo ile enerji nakil hatları ve kamera ile aydınlatma sistemleri kurulmuştur.³³⁹

Fotoğraf 11: Türkiye-Yunanistan Sınırına İnşa Edilen Panel Çit, Trafo ile Enerji Nakil Hatları ve Kamera ile Aydınlatma Sistemleri³⁴⁰

3.3.1.2. Sınır Aydınlatma Projeleri

Sınır güvenliğinin sağlanması ve sınırdan kaçak geçişlerin önlenmesi faaliyetleri gündüz olduğu gibi gece de devam eden kesintisiz bir süreçtir. Yedi gün yirmi dört saat süren bu kesintisiz sürecin başarılı olmasını sağlayan fiziki tedbirlerin en önemlilerinden biri de gündüz olduğu gibi gece de sınır hattının daha görünür hale gelebilmesi amacıyla kurulan sınır aydınlatma sistemleridir.

³³⁹ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2020 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2021, s. 92.

³⁴⁰ “T.C. İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı”.

“6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nun Geçici 6’ncı maddesinin 3. fıkrasında”
“Güvenlik amacıyla yapılan sınır aydınlatmalarına ait tüketim ve yatırım giderleri, İçişleri Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten... karşılanır”³⁴¹ hükmü ve “Genel Aydınlatma Yönetmeliği’nin 5’inci maddesinin 6. fıkrasında” ise; “Güvenlik amacıyla yapılan sınır aydınlatmalarına ait yatırım, işletme ve tüketim giderleri, İçişleri Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır”³⁴² hükmü bulunmaktadır. İlgili mevzuat gereği İçişleri Bakanlığına ayrılan ödeneklerle sınır aydınlatma faaliyetleri kapsamındaki bakım, onarım ve tüketim giderleri karşılanmaktadır.

Fotoğraf 12: Sınır Devriye Yolu ve Aydınlatma Sistemleri³⁴³

Türkiye’nin 2.949 km olan kara sınır uzunluğunun sadece 822 km’lik kısmında aydınlatma sistemleri bulunmaktadır. Sadece 2015-2021 yılları arasındaki dönemde 575 km’lik aydınlatma sistemi faaliyete geçirilmiştir.

3.3.1.3. Sınır Ardı Bölgelerde Yapılan Çalışmalar

Sınırlardan kaçak geçişlerin engellenmesi ve sınır güvenliğinin temini için sınır hattının gerisindeki alanlarda da çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda Tunceli-

³⁴¹ “Elektrik Piyasası Kanunu”, RG: 30.03.2013, 28603.

³⁴² “Genel Aydınlatma Yönetmeliği”, RG: 27.07.2013, 28720.

³⁴³ “T.C. İçişleri Bakanlığı”, “2020 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2021, s. 89.

Elâzığ ve Mardin sınır bölgelerine kule ve kamera kurulumu tamamlanmıştır. Tunceli-Kovancılar-Elâzığ güzergâhında bulunan Tunceli ili Mazgirt ilçesi Akpazar beldesindeki 13 km’lik karayolunun 24 saat esaslı güvenlik kamerası ve ses sistemleri ile takibi için elektronik denetleme sistemi kurulumu yapılması planlanmaktadır. Ayrıca, sınır hattının hemen gerisinde bulunan jandarma karakollarının çevresine ve gözetleme kulelerine güvenlik amacıyla duvar ve tel çit inşa edilmektedir.³⁴⁴

Fotoğraf 13: Jandarma Karakolları Çevresinde İnşa Edilen Duvar, Tel Çit ve Gözetleme Kuleleri³⁴⁵

3.3.2. Bölgesel ve Uluslararası İş Birlikleri

3.3.2.1. Polis ve Gümrük Ortak Temas Merkezi

2015 yılında Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasında Ortak Temas Merkezi Anlaşması imzalanmıştır. Merkez ile birlikte ilgili üç ülkenin polis ve gümrük teşkilatları arasında daha hızlı bir enformasyon ağı ve eşgüdüm kurulması hedeflenmektedir. “25.03.2016 tarihli ve 29664 sayılı Resmî Gazete” ile yayımlanarak yürürlüğe giren üç ülke arasında imzalanan Anlaşma ile birlikte 25 Kasım 2016 tarihinde Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan İçişleri Bakanlarının iştiraki ile açılan Merkez görev yapmaya başlamıştır. Açılan merkezde Ticaret Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı, JGK ve EGM

³⁴⁴ “Önder Bozkurt”, a.g.m., s. 19-29.

³⁴⁵ “T.C. İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı”.

personeli görev yapmaktadır. Merkezin yürütülmesinden Ortak Temas Merkezinde görev yapan dört kurumdan yetkililer ve koordinatörler sorumludur.³⁴⁶

3.3.2.2. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (FRONTEX)

AB tarafından benimsenen ve uygulanan Entegre Sınır Yönetimi politikası çerçevesinde kurulan FRONTEX, Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı'dır. Türkiye ile FRONTEX arasındaki iş birliği "28 Mayıs 2012'de FRONTEX ve Dışişleri Bakanlığı arasında imzalanan Mutabakat Zaptı" ile resmiyet kazanmış imzalanan bu mutabakat zaptının sonrasında ise Türkiye sınır yönetimi yapısı içerisinde uygulanacak faaliyetlerin tespit edildiği "İş Birliği Planı" imzalanmıştır. Türkiye ve FRONTEX arasındaki ortaklık işleyişinden İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü sorumludur. İmzalanan Mutabakat Zaptı ve İş Birliği Planları kapsamında sınır güvenliği konusunda risk analizi, veri alış-verişi, Türkiye ve AB üye ülkeleri arasındaki geçiş noktalarında yapılması planlanan operasyonlar öncesinde Türkiye'nin bilgilendirilerek operasyonları izleyebilmesi için gözlemci görevlendirilmesi ve FRONTEX'in düzenlediği eğitimlere katılım gerçekleştirilmesi konularında mutabık kalınmıştır.³⁴⁷

3.3.3. Eğitim ve Farkındalık Faaliyetleri

3.3.3.1. Havaalanlarında Sorumlu Mülki İdare Amirlerine Yönelik Eğitim

Havaalanlarından sorumlu Mülki İdare Amirlerine yönelik olarak yılda en az bir defa sınır güvenliği ile ilgili farkındalığın artırılması ve ortak bir hareket tarzı ortaya çıkarılabilmesi için Milli Sivil Havacılık Güvenlik Kurulunun almış olduğu karar doğrultusunda ve İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü'nün organizatörlüğünde

³⁴⁶ "T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü", "Ortak Temas Merkezi Toplantısı", Erişim: 12 Mart 2022, "<https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/ortak-temas-merkezi-3-toplantisi>"

³⁴⁷ "Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu", "Avrupa Birliği Türkiye'de Daha Güçlü Bir Sınır Yönetimini Desteklemektedir", Erişim: 19 Mart 2022, "<https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-turkiyede-daha-guclu-bir-sinir-yonetimini-desteklemektedir-41>"

çeşitli eğitimler verilmesi planlanmıştır. Bu doğrultuda “11-15 Eylül 2017” tarihleri içerisinde Antalya’da “Havalimanı Mülki İdare Amirlerine Güvenlik, Sınır ve Göç ile İlgili Duyarlılığın ve Farkındalığın Artırılmasına ve Ortak Davranış Geliştirilmesine Yönelik Eğitim” gerçekleştirilmiştir.

3.3.3.2. Hudut Valiliğinde Sınır İşlerinden Sorumlu Vali Yardımcılarına Yönelik Hizmet İçi Eğitim Semineri

5 Temmuz 2017 tarihli Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu’nca verilen karar doğrultusunda İller İdaresi Genel Müdürlüğü eşgüdümünde kara sınırımızda bulunan 15 şehrin “Ağrı, Antep, Ardahan, Artvin, Edirne, Hakkâri, Hatay, Iğdır, Kars, Kırklareli, Kilis, Mardin, Şanlıurfa, Şırnak, Van” sınır hattında sürdürülen çalışmalardan sorumlu olan Vali Yardımcılarına yönelik; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı, EGM, JGK VE KKK temsilcilerinin iştiraki ile “13-17 Kasım 2017” tarihleri içerisinde Ankara’da hizmet içi eğitim semineri gerçekleştirilmiştir.³⁴⁸

3.3.3.3. Kaçakçılıkla Mücadele, Gümrük ve Sınır Birimleri İşleyişi ve Uygulamaları Hakkında Eğitim

“Türkiye-Yunanistan-Bulgaristan Arasında Sınır Yönetimi Alanında Bölgesel İş Birliği Projesi Aşama 2” çerçevesinde; 26-30 Haziran 2018 tarihleri içerisinde İzmir ilinde “Kaçakçılıkla Mücadele, Gümrük ve Sınır Birimleri İşleyişi ve Uygulamaları Hakkında Çalıştay” gerçekleştirilmiştir. İlgili programa; Bulgar Sınır Polisi, Ticaret Bakanlığı, JGK, EGM ve SGK personelleri katılmıştır.

³⁴⁸ “T.C. İçişleri Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı”, “2017 Yılı Faaliyet Raporu”, “İçişleri Bakanlığı Yayınları”, Ankara, 2018.

3.3.3.4. Temel Düzeyde Seyahat Belgesi Sahteciliği Eğitimi

Türkiye’de Sınır Yönetiminin Desteklenmesi Projesi çerçevesinde; sınır kapılarında görev yapan personellere “Temel Düzeyde Seyahat Belgesi Sahteciliği Kursu” gerçekleştirilmiştir. Kurs katılımcılarına sınır yönetimi, bilgi yönetimi, risk analizi ve seyahat belgelerinin kontrolü hususlarında eğitim verilmiştir.

3.3.3.5. Entegre Sınır Yönetimi Çalıştayları

Türkiye’nin, “AB Entegre Sınır Yönetimi” politikaları “17-21 Şubat 2020” tarihleri arasında Hatay’da “İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü” ve “Birleşmiş Milletler Göç Örgütü (IOM)” ortaklığında “Entegre Sınır Yönetimi Çalıştayı” gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda; Son gelişmeler ışığında göç ve sınır güvenliği çalışmaları ile AB Entegre Sınır Yönetimi sistemine uyum konusunda yapılan çalışmalar ve bulunulan aşama konu edilmiştir.³⁴⁹ Çalıştayların ikincisi ise 22-26 Mart 2021 tarihleri arasında Gaziantep’te gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda; entegre sınır yönetimi konusunda farkındalığın artırılması ile düzensiz göç, salgınlar ve sınır aşan terör faaliyetlerinin önlenmesi amaçlı alınacak aksiyonlar hakkında görüşler sunulmuştur.

³⁴⁹ “T.C. Hatay Valiliği”, “Entegre Sınır Yönetimi Çalıştayı Hatay’da Yapıldı”, Erişim: 1 Mart 2022, “<http://www.hatay.gov.tr/entegre-sinir-yonetimi-calistayi-hataydayapildi>”

3.4. Değerlendirme

Türkiye'nin AB ile entegrasyonu ve güçlü ilişkileri hem ülke topraklarına yönelik tehditlerin çeşitlenerek ve artarak devam etmesi hem de AB ile sürdürülen üyelik süreci nedeniyle yeni bir sınır yönetimi politikası oluşturmaya zorlamaktadır. Bu politikalar geliştirilirken de ülkenin uluslararası ticareti ve uluslararası ilişkileri göz önünde bulundurularak AB ve ABD'nin de uyguladığı Entegre Sınır Yönetimi modeli doğrultusunda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Tabii ki bu model uygulandığı ülkelerin sınır yapılarına, sınırlarındaki tehditlerin boyutu ile çeşitliliğine ve ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Dolayısıyla politika transferi yoluyla alınan bu modelin Türkiye sınırlarında uygulanabilirliği konusunda bazı çekinceler ve zorluklar ortaya konulmaktadır. Kaldı ki modelin sahibi olan ülkelerde dahi hala birtakım aksaklıklar oluşmuş, oluşabilmekte ve model bu aksaklıkların çözümü doğrultusunda güncellenmiş ve güncellenmektedir. Türkiye'de modeli kendi şartları doğrultusunda değiştirecek ve geliştirecektir.

Sınır yönetimi alanında gerçekleştirilmesi gereken hem mevzuat alanında yapılan reformlar hem de iş birliği, profesyonelleşme ve fiziki alt yapının sağlanması gibi sahada yapılması gereken reformların odağında bulunan İçişleri Bakanlığı yeni sınır yönetimi konseptinde önemli bir konumda bulunmaktadır. Hem ülke içi asayiş ve güvenliği sağlama görevi olan kolluk birimlerinin kendisine bağlı olması hem de kurulması planlanan sınır güvenliği teşkilatının da kendisine bağlı olacak olması güvenlik meselesinin ülke sınırları dışından ülke içerisine tek ve bütüncül açıdan ele alınabilmesi için Bakanlığa önemli bir rol yüklemektedir.

Tarih boyunca bir bölgede kalkınma ve refahın oluşabilmesi için o bölgede yaşamakta olanların en önemli ihtiyacı olan güvenliğin sağlanması gerekmiştir. Zaten devletlerin kurulmasını da sağlayan insanların bu en temel ihtiyacının sağlanabilmesi için yapılan toplumsal sözleşmedir. Bu nedenle İçişleri Bakanlığı taşra birimleri aracılığıyla

ülkenin her karışını idari olarak yönetirken o bölgenin toplumsal refahının sağlanmasının en önemli unsurlarından biri olan güvenliğin de tek elden Bakanlıkça yürütülüyor oluşu daha etkin bir yapı oluşmasını sağlayacaktır. Zira ülke içerisinde barış ve huzurun sağlanabilmesi ülke dışından gelecek tehditlerin de önlenmesinde oluşacak etkin ve koordineli çalışan yapılar aracılığıyla yerine getirilecektir.

İçişleri Bakanlığının büyük paya sahip olduğu reform çalışmalarından sınır muhafaza teşkilatı kurulması ve sınır yönetimi alanında oluşturulan (UKORAM ve çeşitli kurullar) koordinasyon birimleri gibi reformlar ile sınır yönetimi alanında eleştirilen profesyonellik ve koordinasyon sorununa, sınır bölgelerinde yapılan fiziki altyapı iyileştirmeleri ve ikili iş birlikleri aracılığıyla ise iş birliği ve altyapı sorunlarına çözüm getirilmeye çalışılmaktadır.

Sınır yönetiminde meydana gelen tehditler, bu tehditleri oluşturanların alınan önlemlere karşılık olarak sürekli kendilerini yenilediği ve geliştirdiği üstesinden gelinmesi çaba ve profesyonellik gerektiren tehditlerdir. Bu nedenle sınır yönetimi konusunda görevlendirilen personelin suç trendleri hususunda kendilerini güncel tutmaları önem arz etmektedir. Bu anlamda İçişleri Bakanlığının yürüttüğü çeşitli projeler kapsamında sınır yönetiminde görevli personele eğitimler verilmektedir. Yine kurumlar tarafından en iyi uygulamaları yerinde görmek adına AB ülkelerinin sınır yönetiminden sorumlu birimlerine çalışma ziyaretleri düzenlenmektedir. Ülke içinden ve AB'den gelen uzmanlarca düzenlenen bu eğitimler hem sınır yönetiminde görevli personelin mevcut kapasitesini artırmakta hem de yeni suç trendleri konusunda bilgi alışverişine imkân sağlamaktadır. Bu eğitim ve çalışma ziyaretlerinde verimin artırılması ve istenilen hedefe ulaşılabilmesi için eğitimlerin düzenli olarak yapılması ve katılımcıların özellikle sahada çalışan personelden seçilmesine özen gösterilmesi gereklidir. Örneğin kurulması planlanan sınır güvenlik teşkilatı bünyesinde ya da öncesinde bir eğitim merkezi tesis edilerek düzenli olarak personele mesleki eğitim verilip bu alandaki yeterlilik düzeyleri

artırılabilir. Böylelikle sınır yönetiminde eksikliği mevcut olan profesyonelleşme probleminin önüne geçilmesi sağlanabilecektir.

SONUÇ

Sınır yönetimi, sınırlarda çok sayıda tehdide karşı mücadele etmenin yanında kişilerin ve eşyanın da sınırlardan kolay, hızlı ve güvenli bir şekilde geçişinin sağlanmasına yönelik faaliyetleri içerisinde barındıran çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu nedenle günümüzde ülkeler arasında artan ticaret hacmi ve insan hareketliliği nedeniyle yeni duruma cevap verebilecek yapıda sınır yönetimi sistemlerinin kurulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu yapı inşa edilirken hem serbestliği hem de güvenliği içinde barındıracak şekilde bir sistematik benimsenmelidir.

Türkiye, jeopolitik konumu itibarıyla tarih boyunca çeşitli güç ve çatışma alanlarının merkezinde yer almıştır ve yer almaya da devam etmektedir. Bu konumu nedeniyle sürekli olarak kaçakçılık, terör ve düzensiz göç faaliyetlerine maruz kalmaktadır. Komşusu olduğu ülkelerdeki istikrarsızlıklar, çatışmalar ile ekonomik ve sosyal buhranlar Türkiye sınırlarının sürekli baskı altında kalmasına ve güvenlik endişelerine yol açmaktadır. Çünkü komşu ülkelerde yaşanan sıkıntılar gerek göç eden insanlar yoluyla gerekse de tehditlerin kendi etki alanını genişletmesi yoluyla hem sınır güvenliğini hem de sınırdan önlenemeyen yasa dışı girişler ile iç güvenliği etkilemektedir. Türkiye'nin bu tehdit ve tehlikeler ile başa çıkabilmesi için öncelikle iyi korunan sınırlara ihtiyacı bulunmaktadır.

Arap Baharı sonrasında gelişen güvenlik odaklı anlayış, Türkiye'nin sınır güvenliğine yönelik politikalarında da büyük dönüşümlere sebep olmuştur. Bölgesel bir karmaşanın yaşandığı bu dönemde, sınır güvenliği politikasını hem askeri hem de siyasi olarak yeniden ele alan Türkiye çeşitli askeri önlemler alarak bilhassa Suriye sınırını güvenli duruma getirmek için çalışmıştır. Suriye politikasında büyük ölçüde değişikliğe giden Türkiye, diğer bir yandan da sınır güvenliğini bozan ve sürekli tartışılan yabancı terörist savaşçıların sınırdan geçişlerine ilişkin "sıfır tolerans" siyaseti izleyerek sınırdan

izinsiz geçişleri en alt düzeye indirmeye çalışmıştır. Buna karşın Suriyeli mültecilere uygulanan ‘‘açık kapı’’ politikasında değişiklik yapılmamış, ancak sınır geçişlerindeki kontroller sıkılaştırılmıştır.

Türkiye’de sınır yönetiminden sorumlu makam İçişleri Bakanlığıdır. Bakanlık, ilgili mevzuat kapsamında kendisine verilen sınırların ve karasularının güvenliğini sağlama sorumluluğunu hem hizmet birimleri hem de kendisine bağlı olan kolluk kuvvetleri aracılığıyla yürütmektedir ve sınır yönetimi alanındaki yeniden yapılandırma çalışmalarında da önemli rol üstlenmektedir. İçişleri Bakanlığının yanında kara sınırlarının muhafazasından Kara Kuvvetleri Komutanlığı eşya ve araç kontrolünden Ticaret Bakanlığı, sınırlarda alınan ve alınacak sağlık tedbirlerinden Sağlık Bakanlığı, sınırlardan giriş yapan hayvan, bitki ve bunların ürünlerinden Tarım ve Orman Bakanlığı, sınırdan istihbarat toplamaktan ise Millî İstihbarat Teşkilti sorumludur.

Sınır yönetimi alanında var olan kurum çeşitliliği ile görev ve yetki dağınıklığı karmaşaya yol açarak etkin bir sınır güvenliği ve sınır kontrolü sağlanmasına engel olmaktadır. Türk Kamu Yönetimi’nde geçmişten beri eleştirilen ve kamu yönetiminin etkinliğinin sağlanması konusunda yazılan çeşitli raporlara da konu olan kurumlar arası iş birliğine dayalı ortak çalışma kültürü ve koordinasyon eksikliğinin varlığı kendisini sınır yönetiminde de hissettirmektedir.

Mevcut sınır yönetimi yapısındaki aksaklıklar nedeniyle sınıra yönelik tehditler ile mücadelede uğranılan zafiyet ve özellikle AB adaylığı nedeniyle uyum sağlanması gereken AB müktesebatı, Türkiye’yi sınır yönetimi alanında reformlar yapmaya zorlamıştır. Ancak belirtmek gerekir ki her ne kadar yapılan reformlar son dönemlerde Türkiye’nin çevresinde ve dünyada yaşanan gelişmeler ile artan tehdit algısına karşı yapılmakta gibi görünse de reformları tetikleyen ana etken AB adaylığı sürecidir. Çünkü Türkiye, sınırlarında Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana kaçakçılık sorunu ve 80’li yılların başından bugüne kadar ise terör sorunu ile karşı karşıyadır. Çeşitli zamanlarda ise

çevrede ve dünyada yaşanan gelişmeler paralelinde oluşan düzensiz göç sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak bu tehditlere karşı sınırların güvenliğinin sağlanmasında birtakım askeri önlemler ve basit fiziki engeller ile sınıra döşenen mayınlar dışında bütüncül ve profesyonel bir yaklaşım geliştirilememiştir.

AB adaylık süreciyle birlikte AB'nin bütün kurumlarına ve müktesebatına uyum çalışmaları başlatılmıştır. Bu kapsamda sınır yönetimi alanında da uyum faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Yürütülen bu çalışmalar, AB'nin sınır yönetimi çerçevesinde benimsemiş olduğu “Entegre Sınır Yönetimi Modeli” kapsamında devam etmektedir. AB, ESY ile üye ülkelerin kendi sınır yönetimi yapılarında ve diğer üye ülkeler ile aralarında koordinasyon ve iş birliğini sağlamaya çalışmaktadır. Entegre sınır yönetimi ile ortak mevzuat, ortak eğitim içeriği ve ortak operasyonel faaliyetler ile sınır güvenliğini sağlayacak istihbarat ve risk analiz sistemleri oluşturmuştur. Entegre sınır yönetimi, Birlik dışındaki ülkelerde alınan önlemler, komşularla iş birliği, sınırlarda gözetim ve kontrol ile Birliğin diğer kurumları arasında iş birliğini kapsayan dört aşamalı bir sınır kontrolü modellemektedir. Türkiye'nin de kendi uyumlaştırma çalışmalarında bu modeli göz önünde bulundurması gerekmektedir. Türkiye'nin hem kendi güvenliği hem de gelecekte olası bir tam üyelik sonucunda AB dış sınırları olacak olan sınırların güvenliği için entegre sınır yönetimini hayata geçirmesi gerekmektedir.

Türkiye, hâlihazırda Asya ve Orta Doğu kökenli düzensiz göç yollarının hem son durağı hem de transit ülkesi konumundadır. Bu durum AB'nin “Kale Avrupa” yaklaşımı doğrultusunda kendi sınırlarını muhkem kılabilme için Türkiye'yi bir tampon bölge olarak kullanmasına yol açmaktadır. Bu politikasını hayata geçirebilmek için Türkiye'ye yönelik “Geri Kabul Anlaşması” ve “Vize Serbestisi” gibi çeşitli politik hamleler ve ekonomik yardım paketleri geliştirmektedir.

Bu kapsamda Türkiye AB'nin yaptığı yardımlar ve kendi geliştirdiği projeler doğrultusuna İçişleri Bakanlığının öncü rolü ile saha araştırmaları, koordinasyon ve iş

birliği mekanizması kurulması, sınır yönetiminde görevli personele eğitimler verilmesi, mevcut altyapının modernizasyonu ve güçlendirilmesi ile mevzuatın uyumlaştırılması gibi çok yönlü çalışmalar yapmış ve yapmaya devam etmektedir. Sınır yönetiminde koordinasyon ve iş birliğini sağlamaya yönelik paydaş kurumların İçişleri Bakanlığı şemsiyesi altında koordine olduğu kurullar ve kurumlar oluşturulmuştur. “Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu, Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu” ve UKORAM bunlar arasındadır. Özellikle neredeyse bütün İlerleme Raporlarında eleştiri konusu olan, daha önce İçişleri Bakanlığı tarafından bir Taslak çalışması yapılan ancak Türkiye’nin bulunduğu bölgedeki istikrarsız ortam nedeniyle rafa kaldırılan sınır yönetimi alanında profesyonel ve sivil bir sınır yönetimi teşkilatı kurma çalışmaları tamamlandığında Türkiye’de sınır yönetiminin yapısal sorunları olan profesyonellik, koordinasyon ve iş birliği eksikliği giderilmiş ve daha etkin bir sınır yönetimi yapısı oluşturulmuş olacaktır. Sınırdaki mevcut olan tehditlerin boyutları kurulması planlanan sınır güvenliği teşkilatının önünde engel teşkil etmektedir. Böylesi bir ortamda yeni kurulacak olan bir birime sınır güvenliği, gözetimi ve kontrolü faaliyetlerinin bırakılması riskli olacağından, siyasal irade tarafından şu anda hayata geçirilememektedir. Teşkilatın kurulması için uygun koşulların oluşması beklenmektedir. Kurulan ve kurulacak bu yapılar ile birlikte iş birliği alanında yaşanabilecek olası sorunların önüne geçilebilmesi adına kurumların görev ve sorumluluklarının açıkça ortaya konulması ve uygulamayı yürüten personellerin görevlerini rahat yürütebilmesi için iş akış şemaları oluşturulması, hizmetlerin sağlıklı yürütülmesinde yararlı olacaktır.

Türkiye, kendi bünyesinde gerçekleştirdiği çalışmaların yanında Entegre Sınır Yönetimi Modelinin iş birliği ayaklarından biri olan bölgesel ve uluslararası iş birliği kapsamında Yunanistan ve Bulgaristan ile çeşitli eğitim faaliyetleri ve diğer günlük sınır faaliyetleri gibi konularda bölgesel iş birliği adımları atarak karşılıklı bilgi ve tecrübe paylaşımı yapılmasını sağlayacak ortak temas merkezi kurulması çalışmaları

yürütmüştür. Ayrıca uluslararası iş birliği kapsamında da “FRONTEX” ile yapılan iş birliği adımları, her ne kadar son dönemde özellikle Ege Denizi’nde düzensiz göçmenlerle ilgili konularda sorunlar yaşansa da Türkiye’nin AB sınırlarındaki ve Ege Denizi’ndeki sorunların çözümü açısından önemlidir. Bu gelişmeler neticesinde batı sınırlarında edinilen tecrübeler, diğer sınırlardaki komşularla da böylesi yapılar kurmaya yardımcı olacaktır. Türkiye, sınır yönetimi alanında daha fazla sorun yaşadığı güneydoğu ve doğu kara sınırlarındaki ülkelerle de bu tarz iş birliği mekanizmaları kurma konusunda adımlar atmalıdır. Bu tarz iş birliği mekanizmaları hem ülkelerin ikili ilişkilerini kuvvetlendirecek hem de sınırların kontrolünü ve yasal sınır geçişlerini kolaylaştıracaktır.

Sınır hattında güvenliğin sağlanabilmesinde kurulan ve kurulması beklenen bu yeni yapılar yanında sınırda alınacak önlemlerin ve güvenlik altyapısının yeterliliği de önemli bir konudur. Türkiye, yaşanan göç ve terör olayları neticesinde güney ve doğu kara sınırlarında asker ve teçhizat sayısını artırmıştır. Yine hendek ve duvar gibi fiziki engellerle sınır hattındaki tehditlere karşı önleyici tedbirler geliştirmektedir. Bu alanlardaki kaçak geçişleri önlemek adına sınır hattında aydınlatma sağlanmakta ve İHA ve SİHA’lar kullanılmaktadır. Türkiye başta Suriye sınırı olmak üzere sınırlarındaki mayınları temizlemek ve sınırların gözetimi ve koruması adına fiziki engeller, teknolojik gözetleme ve radar sistemleri ile sınır hattında devriye yolundan oluşan sınır fiziki güvenlik sistemleri kurarak mevcut altyapının güçlendirilmesi ve tehditlerle mücadelede etkinliğin sağlanması yönünde önemli adımlar atmaktadır.

Görüleceği üzere sınır yönetimi alanında yapılan çalışmalar göz önüne alındığında Türkiye’nin sınır yönetiminin yeniden yapılandırılmasında AB adaylığı ile başlayan sürecin dönüm noktası olduğu görülmektedir. Ancak, AB süreci ile birlikte modern ve bütüncül bir anlayış ile ele alınan sınır yönetimi yapısı kurma çalışmaları istenen hızda ilerleyememektedir ve henüz AB ile uyumlu bir sınır yönetimi yapısı kurulabilmiş

değildir. Tabii bunun sebepleri arasında Türkiye'nin çevresinde yaşanan kaotik ve güvenliksiz ortamın etkisi de bulunmaktadır.

Türkiye'de hâlihazırda olan sınır güvenliği yapısı çeşitli kurumların koordinasyonunda devam ettiriliyor olsa da hem sorumlu kurumların çokluğu hem de tehditlerin çeşitliliği, bu alanda bütünleşik ve tutarlı bir sınır güvenliği politikasının oluşturulmasını engellemektedir. 2003 yılından bu yana başlatılan sınır yönetimi ve güvenliği alanındaki transformasyon çalışmaları ve İçişleri Bakanlığına bağlı profesyonel kolluk kuvvetlerinden teşekkül edecek Sınır Güvenlik Biriminin oluşturulması faaliyetleri Suriye ve Kuzey Irak'ta yaşanan gelişmeler sonucunda sıkılaştırılan sınır güvenliği anlayışı ile şimdilik rafa kalkmış görünmektedir. Oluşturulacak bu sivil yapıdaki birim Türkiye'nin devam eden AB'ye üyelik sürecindeki müktesebata uyum çalışmaları doğrultusunda kurulması gerekli bir yapı olmasına rağmen yukarıda zikredilen nedenler dolayısıyla bir ilerleme kaydedilememiştir.

Suriye sınırları içerisinde yaşanan karmaşa ve Irak'ın kuzeyinden yönelen terör tehdidi ile Afganistan, Pakistan ve Afrika gibi istikrarsız bölgelerden kaynaklı düzensiz göç hareketleri bitirilmedikçe Türkiye'nin sınırlarına tecavüz eden bireysel ihlaller ve kaçakçılık faaliyetleri sürecektir. Dolayısıyla, Türkiye'nin sınırlarının ötesinde yaşanan devlet krizleri ve çatışmalar sonlanmadıkça alınan sınır güvenliği önlemlerinin güvenlik risklerini azaltmakta yardımcı olacağı, ancak risklerin sıfırlanmasının mümkün olmayacağı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abay, Ömer Faruk** “Türkiye’de Sınır Yönetimi”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, Eylül-Ekim 2018, Sayı 185, s. 30-32.
- ABC News** “*Nearly 700 Miles of Fencing at the US-Mexico Border Already Exist*”, Erişim: 21 Aralık 2021, <https://abcnews.go.com/US-miles-fencing-us-mexico-border-exist/story?id=45045054>
- Acun, Can** “Kuzey Suriye’de PYD Kuşağı”, *SETA Perspektif Dergisi*, Haziran 2015, Sayı:107, s. 5.
- Ahaber** “*İŞİD neden onlara değil Türkiye’ye saldırıyor?*”, Erişim: 3 Aralık 2021, <http://www.ahaber.com.tr/analiz/2016/05/02/daes-neden-onlara-degil-turkiyeye-saldiriyor>
- Ak, Gökhan** “Ege’deki Hayalet: Türk-Yunan Deniz Sınırı, Durum ve Etkiler”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 10, Sayı: 20, (Güz 2014), s. 255-288.
- Akman, Âdem ve İsmail Kılınc** “AB’de Entegre Sınır Yönetiminin Gelişimi ve AB Sürecinde Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimine Geçiş Çalışmaları”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 467, Haziran 2010.
- Aksu, Hüseyin, Muhammet Cemal Şahinoğlu ve Mehmet Nazı Uygur** “Türkiye ve İran’ın Arap Baharı’na Yönelik Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, Vol: 2, Issue: 1, Winter 2019, p. 46-57.
- Aksam** “*Kayseri’de terör saldırısı: 14 askerimiz şehit oldu, 56 yaralımız var*”, Erişim: 1 Aralık 2021, <http://www.aksam.com.tr/guncel/son-dakika-haberi-kayseride-halk-otobusunde-patlama/haber-577201>

Akyüz, Bilal “Türkiye’de İç Güvenlik Algısının Değiştirilmesi: İç Güvenlik Teşkilatı’na Yönelik Yeni Yapılanma Modeli”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, C.XIV, Mayıs 2015, s. 69-70.

Aljazeera Türk “*ASALA kurbanlarına anma*”, Erişim: 1 Aralık 2021, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/asala-kurbanlarına-anma>

Aljazeera Türk, Ulvi Saran “*Yeni bir sınır güvenliği sistemi şart*”, Erişim: 2 Aralık 2021, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/yeni-bir-sinir-guvenligi-sistemi-sart>

Altunyuva, Fatih “*Türkiye’nin Sınır Yönetiminin Avrupa Birliğine Uyumu*”, Polis Akademisi Başkanlığı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 8-11.

Anadolu Ajansı “Gürcistan’dan Türkiye’ye NATO desteği için teşekkür”, Erişim:10 Mayıs 2022, “<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gurcistandan-turkiyeye-nato-destegi-icin-tesekkur/1711683>”

Anadolu Ajansı “*Türkiye ile Azerbaycan arasında kimlikle seyahat dönemi başladı*”, Erişim: 6 Ocak 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-ile-azerbaycan-arasinda-kimlikle-seyahat-donemi-basladi-/2194865>

Anderson, Malcom, Eberhard Bort “The Frontiers of the European Union”, Palgrave, New York, 2001, s. 6.

Ankahaber “*MGK Bildirisinde Fırat Kalkanı’nın Temel Hedefine Vurgu Yapıldı*”, Erişim: 5 Aralık 2021, <http://www.ankahaber.com.tr/turkiye/mgk-bildirisinde-firat-kalkaninin-temel-hedefine-vurgu-yapildi-h28766.html>

AREM (T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi) “*Mülki İdare Amirleri Sınır Görev Rehberi*”, AREM Yayınları, Ankara, 2017, s. 15.

Arı, Tayyar Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi, Mkm Yayıncılık, 5. Baskı, Bursa, 2012, s. 22-23.

Asar, Aydoğan “Göç Yönetimi: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Sonrası Türkiye’de Yeni Dönem”, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 9.

Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu, RG: 22.12.1981, 17552.

Atlı, Şevket “*AB’ye Uyum Sürecinde Türkiye’nin Sınır Yönetimi*”, Yalova Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova, 2012, s. 56.

Avcı, Mustafa “Entegre Sınır Yönetimi Kavramı ve Türkiye’ye Uygulanabilirliği”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, Eylül-Ekim 2018, Sayı 185, s. 35-36.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu “*Avrupa Birliği Türkiye’de Daha Güçlü Bir Sınır Yönetimini Desteklemektedir*”, Erişim: 19 Mart 2022, <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-turkiyede-daha-guclu-bir-sinir-yonetimini-desteklemektedir-41>

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu “*Entegre Sınır Yönetimi Eşleştirme Projesi*”, Erişim: 20 Şubat 2022, <https://www.avrupa.info.tr/tr/news/entegre-sinir-yonetimi-eslestirme-projesi-5249>

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu “*Entegre Sınır Yönetimi Sisteminin Kurulması*”, Erişim: 25 Şubat 2022, <https://www.avrupa.info.tr/tr/entegre-sinir-yonetimi-sisteminin-kurulmasi-1-asama-160>

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu “*Mayın temizleme faaliyetleri Türkiye’nin doğu sınırında güvenliği artırıyor*”, Erişim: 5 Mart 2022, <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/mayin-temizleme-faaliyetleri-turkiyenin-dogu-sinirinda-guvenligi-artiriyor>

Aydın, Murat “*5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Çerçevesinde Kaçakçılık Fıılleri ve Yaptırımları*”, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2011, s. 5.

Bal, İhsan *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Usak Yayınları, Ankara, 2006, s. 8.

Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname No:4, RG: 15.07.2018, 30479.

BBC Türkçe “10 Aralık 2016 İstanbul Vodafone Arena saldırısı: 44 kişi hayatını kaybetti”, Erişim: 1 Aralık 2021, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38278551>

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, Erişim: 18 Kasım 2021,

https://tr.wikisource.org/wiki/Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler_1982_Deniz_Hukuku_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi

Border Security: Key Agencies and Their Missions, Erişim: 18 Aralık 2021,

<https://fas.org/sgp/crs/homsec/RS21899.pdf>

Bostancı, M. Naci v.d. “Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini

İnceleme Raporu”, 2013, Erişim: 28 Kasım 2021, <https://docplayer.biz.tr/23817708-Teror-ve-siddet-olaylari-kapsaminda-yasam-hakki-ihlallerini-inceleme-raporu.html>

Bozkurt, Önder “Sınır ve Göç Yönetimi”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, Eylül-Ekim 2018, Sayı 185, s. 19-29.

CNNTÜRK “Varsa yoksa AB’ demeyin, Şanğay 5’lisi bizi rahatlatır”,

Erişim: 5 Aralık 2021, “<https://www.cnnturk.com/turkiye/varsayoksa-ab-demeyin-sanhangay-5lisi-bizi-rahatlattir>”

Commission of the European Communities “*Turkey 2006 Progress Report*”,

Commission Staff Working Document, SEC (2006) 1390 Brussels, 08 November 2006.

Commission of the European Communities “*Turkey 2007 Progress Report*”,

Commission Staff Working Document, SEC (2007) 1436 Brussels, 06 November 2007.

Commission of the European Communities “*Turkey 2008 Progress Report*”,
Commission Staff Working Document, SEC (2008) 2699 Brussels, 05 November
2008.

Commission of the European Communities “*Turkey 2009 Progress Report*”,
Commission Staff Working Document, SEC (2009) 1334 Brussels, 14 November
2009.

Coşkun, Bayram “Türkiye’de Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Tarihsel Geçmiş
ve Genel Bir Değerlendirme”, *Türk İdare Dergisi*, Eylül 2005, s. 13-47.

Council of the European Union “*Integrated Border Management; Strategy
deliberations*”, Erişim: 2 Şubat 2022,
[http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2013926%202006%20
REV%203](http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2013926%202006%20REV%203)

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi,
Kararname No:1, RG: 10.07.2018, 30474.

Dalay, Galip “*Çözüm Süreci ve Düşündürdükleri*”, Erişim: 4 Aralık 2021,
<http://www.setav.org/cozum-sureci-ve-dusundurdukleri/>

Davutoğlu, Ahmet *Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu, Küre
Yayımları, 101. Baskı, İstanbul, 2014.*

Dayı, Esin “Hatay Devleti ve Hatay’ın Anavatan’a Katılması”, *Atatürk Üniversitesi
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, No: 19, 2002, s. 331-340.

Demir, Konur Alp “Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Bağlamında Kıyı
Kentleşmeleri”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt:25, Sayı:2, Yıl:2018, Manisa
Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F., s. 409-426.

Deniz, Taşkın “Sınırlar, Sınır Ticareti ve Sınır Ticaret Merkezleri”, *The Journal Of
Academic Social Science Studies*, C.VI, No:4, Nisan 2013, s. 355-356.

Devlet Su İşleri “*Toprak ve Su Kaynakları*”, Erişim: 12 Aralık 2021,

<http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari>

Dönmez, Gökhan “*21. Yüzyılda Değişen Sınır Algısı*”, İstanbul Üniversitesi,

Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 54.

DPT AB ile İlişkiler Genel Müdürlüğü “2003 Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi Metni”, Ankara, 2003.

Edirne Haberci “*Ortak Temas Merkezi Açıldı*”, Erişim: 22 Kasım 2021,

<http://www.edirnehaberci.com/guncel/ortak-temas-merkezi-acildi-h81610.html>

Elektrik Piyasası Kanunu, RG: 30.03.2013, 28603.

Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire

Başkanlığı “*Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2020 Raporu*”, Ankara, Eylül 2021.

Emniyet Genel Müdürlüğü, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire

Başkanlığı, Erişim: 8 Şubat 2022,

http://www.kom.pol.tr/Sayfalar/Kacakcilik_Genel_Bilgi.aspx,

Entegre Sınır Yönetimi konulu Başbakanlık Genelgesi, RG: 26/05/2010, 27592.

Euronews “*BM ve AB'nin desteğiyle Türkiye-İran sınırındaki 80 bin mayının temizlenmesine başlandı*”, Erişim:10 Ocak 2022,

<https://tr.euronews.com/2021/09/28/bm-ve-ab-nin-destegiyle-turkiye-iran-s-n-r-ndaki-80-bin-may-n-n-temizlenmesine-basland>

Euronews “*Yunanistan göç akımına karşı Türkiye sınırında inşa ettiği 40 kilometre uzunluğunda duvarı tamamladı*”, Erişim: 10 Ocak 2022,

<https://tr.euronews.com/2021/08/21/yunanistan-goc-ak-m-na-kars-turkiye-s-n-r-nda-insa-ettigi-40-kilometre-uzunlugunda-duvar-t>

European Commission “*1998 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession*”, Commission of the European Communities, Brussels, 1998.

- European Commission** “*1999 Regular Report on Turkey’s Progress Towards Accession*”, Commission of the European Communities, Brussels, 1999.
- European Commission** “*2000 Regular Report on Turkey’s Progress Towards Accession*”, Commission of the European Communities, Brussels, 8 November 2000.
- European Commission** “*2001 Regular Report on Turkey’s Progress Towards Accession*”, Commission of the European Communities, SEC (2001) 1756 Brussels, 13 November 2001.
- European Commission** “*2002 Regular Report on Turkey’s Progress Towards Accession*”, Commission of the European Communities, SEC (2002) 1412 Brussels, 09 October 2002.
- European Commission** “*2003 Regular Report on Turkey’s Progress Towards Accession*”, Commission of the European Communities, Brussels, 2003.
- European Commission** “*2004 Regular Report on Turkey’s Progress Towards Accession*”, Commission of the European Communities, SEC (2004) 1201 Brussels, 06 October 2004.
- European Commission** “*Turkey 2005 Progress Report*”, Commission of the European Communities, SEC (2005) 1426 Brussels, 09 November 2005.
- European Commission** “*Turkey 2010 Progress Report*”, Commission Staff Working Document, SEC (2010) 1327 Brussels, 09 November 2010.
- European Commission** “*Turkey 2011 Progress Report*”, Commission Staff Working Paper, SEC (2011) 1201 Brussels, 12 November 2011.
- European Commission** “*Turkey 2012 Progress Report*”, Commission Staff Working Document, SWD (2012) 336 Brussels, 10 October 2012.

European Commission “*Turkey 2013 Progress Report*”, Commission Staff Working Document, SWD (2013) 417 Brussels, 16 October 2013.

European Commission “*Turkey 2014 Progress Report*”, Commission Staff Working Document, SWD (2014) 307 Brussels, 8 October 2014.

European Commission “*Turkey 2015 Report*”, Commission Staff Working Document, SWD (2015) 216 Brussels, 10 November 2015.

European Commission “*Turkey 2016 Report*”, Commission Staff Working Document, SWD (2016) 366 Brussels, 9 November 2016.

European Commission “*Turkey 2018 Report*”, Commission Staff Working Document, SWD (2018) 153 Strasbourg, 17 April 2018.

European Commission “*Turkey 2019 Report*”, Commission Staff Working Document, SWD (2019) 220 Brussels, 29 May 2019.

European Commission “*Turkey 2020 Report*”, Commission Staff Working Document, SWD (2020) 355 Brussels, 6 October 2020.

European Commission “*Turkey 2021 Report*”, Commission Staff Working Document, SWD (2021) 290 Strasbourg, 19 October 2021.

European Commission “*Guidelines for Integrated Border Management in the Western Balkans*”, Erişim: 15 Aralık 2021,

<http://www.legislationline.org/documents/id/16809>

European Commission “*Turkey: Refugee Crisis*”, Erişim: 13 Aralık 2021

http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_en.pdf

European Council “*The Laeken Summit Presidency Conclusions*”, Erişim: 3 Aralık

2021, [http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/pdf-](http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/pdf-1993-2003/european-council-meeting-in-laeken--presidency-conclusions-14-)

[1993-2003/european-council-meeting-in-laeken--presidency-conclusions-14-](http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/pdf-1993-2003/european-council-meeting-in-laeken--presidency-conclusions-14-)

FRONTEX “*European Border and Coast Guard Agency: Main Tasks*”,

Erişim: 7 Aralık 2021,

http://frontex.europa.eu/assets/Documents/European_Border_and_Coast_

Geçici Koruma Yönetmeliği, RG: 22.10.2014, 29153.

Gemici, Cihat “*Meksika-ABD Güç Koridoru: Şiddet, Dışlanma ve Göçmen*

Entegrasyonu Paradoksu”, Ankara Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans

Tezi, Ankara, 2018, s. 41.

Gençtürk, Tuğçe “*Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar*”,

Erişim: 18 Aralık 2021,

<http://sam.baskent.edu.tr/makaleler/tgencturk/TerorUluslararası.pdf>

Genel Aydınlatma Yönetmeliği, RG: 27.07.2013, 28720.

Goularas, Gökçe Bayındır ve Ulaş Sunata “*Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci*

Rejimi”, *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*,

2015, 2(1), s. 12-40.

Göze, Ayferi “*Devletin Ülke Unsuru: Sınırları ve Devletle Olan Münasebeti*”, İstanbul

1959, s. 4.

Gücenmez, Bekir “*Terörizmin Finansmanı: PKK, ETA ve IRA Terör Örgütlerinin*

Karşılaştırılması”, Kara Harp Okulu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Ankara, 2014, s. 44-46.

Gümrük ve Turizm İşletmeleri Tic. A.Ş. “*Sarp Sınır Kapısı*”, Erişim: 7 Ocak 2022,

https://www.gtias.com.tr/tr/tamamlanan-proje-detay/sarp_sinir_kapisi_1

Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü “*Teşkilat Şeması*”, Erişim: 17 Aralık 2021,

<http://muhafaza.gtb.gov.tr/teskilat/teskilat-semasi>

Gümüşçü, Osman “*Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde*

Türkiye’de Sınır Kavramı”, *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, No:52,

Kış 2010, s. 83.

- Güncel Türkçe Sözlük** “Göç”, Erişim: 18 Aralık 2021, <https://sozluk.gov.tr/>
- Güncel Türkçe Sözlük** “Hudut”, Erişim: 16 Kasım 2021, <https://sozluk.gov.tr/>
- Güncel Türkçe Sözlük** “Sınır”, Erişim: 16 Kasım 2021, <https://sozluk.gov.tr/>
- Gündüzöz, İlker ve Selim Çapar** “Mülki İdare Sınır Görev Rehberi”, Türk İdari Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2017.
- Habertürk** “Gaziantep’te bombalı saldırı!”, Erişim: 3 Aralık 2021,
<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1285133-gaziantep-te-bombali-saldiri>
- Habertürk** “PKK’nın Yıllık Uyuşturucu Geliri 15 Milyar Dolar”, Erişim: 29 Kasım 2021, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1259357-pkknin-yillik-uyusturucu-geliri-15-milyar-dolar>,
- Halaçoğlu, Yusuf** “Ermenilerin Suriye’ye Nakli: Sürgün mü, Soykırım mı? Belgeler”, Erişim: 8 Ocak 2022, <http://www.ttk.gov.tr/templates/resimler/File/01.pdf>
- House of Lords** “FRONTEX: The EU External Border Agency, European Union Committee”, 9th Report of Session, 2007-2008, 05 March 2008, p. 14.
- Hudut Kapıları Daire Başkanlığı** “Hudut Kapılarımız”, Erişim: 13 Aralık 2021
<https://www.egm.gov.tr/gocmenhudut/kara-ve-demiryolu-hudut-kapilari>
- Hürriyet** “Kayıtlı:3.686 Kayıt dışı:400.000”, Erişim: 28 Kasım 2021,
<http://www.hurriyet.com.tr/kayitli-3-686-kayit-disi-400-000-40024074>
- Independent Türkçe** “Meriç pilot bölge seçildi”, Erişim: 10 Ocak 2022,
<https://www.indyturk.com/node/399166/d%C3%BCnya/yunanistandan-t%C3%BCrkiye-s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1na-40-km-%C3%A7elik-duvar>
- IOM** “Border Management”, Erişim: 12 Aralık 2021,
<https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/activities/ibm/05-IOM-IBMFACT-SHEET-Integrated-Border-Management.pdf>
- International Organization For Migration (IOM) World Migration 2003** *Managing Migration, Challenges and Responses for People on the Move*, s. 10.

IOM and FOM “The Bern Initiative International Agenda for Migration Management”,
2005, Switzerland.

İşık, Sibel “*Avrupa Birliği’nin Göç Sorunu ve Türkiye İle İlişkilerinde Sınır Güvenliği*”,
İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 80.

İçişleri Bakanı Efkan Ala’nın Plan ve Bütçe Komisyonundaki Sunumu Şubat 2016,

Erişim: 4 Şubat 2022,

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.mv_goruntule?pTutanakId=6031

İHA “*Terörün bir yıllık maliyetiyle 35 Avrasya Tüneli yapılabilirdi*”, Erişim: 7 Aralık
2021, <https://www.ih.com.tr/istanbul-haberleri/terorun-bir-yillik-maliyetiyle-35-avrasya-tuneli-yapilabilirdi-2788417/>

İktisadi Kalkınma Vakfı “Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı Aşama-2”, E-Bülten, 10-
16 Ocak 2011.

İktisadi Kalkınma Vakfı “*Avrupa Birliği Genişleme Süreci*”, Erişim: 21 Ocak 2022,
<https://oldweb.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=abgenislemesi&baslik=AB%20Geni%FElemesi>

İl İdaresi Kanunu, RG: 18.6.1949, 7236.

İrdem, İbrahim “*Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkilerinde Göç ve Sınır Yönetimi Stratejileri*”, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2018.

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, RG: 12.3.1983, 17985.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, RG: 31.3.2007, 26479.

“**Kara Mayınları**”, Erişim: 30 Ocak 2022,

https://www.ttb.org.tr/haberarsiv_goster.php?Guid=669227c8-9232-11e7-b66d-1540034f819c

Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun, RG: 22.11.1988,
19997.

Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik,
RG: 21.03.1991, 20821.

Kaya, Ahmet “Sınır Güvenliği Paradigmalarında Değişim ve Türkiye’nin Sınır
Güvenliği Yapısının Analizi”, *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, Cilt:4,
Sayı:2, 2013, 1-13, s. 7-8.

Kaya, İbrahim ve Esra Yılmaz Eren “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu:
Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri”, 2015, Erişim: 23 Kasım 2021,
[http://file.setav.org/Files/Pdf/20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-
durumu-pdf.pdf](http://file.setav.org/Files/Pdf/20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu-pdf.pdf)

Kaya, Yavuz “Suç Teorileri Işığında Türkiye’de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal
Nedenleri, Boyutları ve Algısı”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,
C.XV, No: 3, Ocak 2016, s. 170.

Keskin, Arif “İran-Türkiye İlişkilerine Genel Bir Bakış,” 21. Yüzyıl Dergisi, No:12,
Aralık 2009, s. 45-54.

Kılıç, Âdem “Avrupa Birliği Yolunda Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimi Sürecinin
Deniz Alanlarının Güvenliğine Etkileri”, Ufuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi,
Ankara, 2013.

Kısa, Bülent “Avrupa Birliği ve Avusturalya Örnekleriyle Entegre Sınır Yönetimi ve Türk
Sınır Yönetimine Uygulanabilirliği”, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri
Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s. 27.

Kısıklı, Emine “Yeni Gelişmelerin Işığında Geçmişten Günümüze Musul Meselesi”,
Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, No: 24,
Kasım 2003, s. 487-526.

Kiser, Wiliam S. Coast-to-Coast Empire Manifest Destiny and the New Mexico Borderlands, University of Oklahoma Press, Norman, 2018.

Korgun, İbrahim “Suriye’deki PYD/YPG Yapılanmasının Türkiye’nin Sınır Güvenliğine Etkiler”, *Ahi Evran Akademi (AEA)*, Yıl 2021, Cilt 2, Sayı 1, s. 1-10.

Köksel, Mehmet ve Bayram Öztürk “*Kamu Yönetimi-Koordinasyon ve Denetimde Koordinasyon*”, Erişim: 13 Kasım 2021,
<http://todaie2011.blogspot.com.tr/2011/12/kamu-yonetimi-koordinasyon-ve-denetimde.html?view=magazine>

Kretschmer, Hansjörg “Türkiye için AB Üyelik Müzakereleri Süreci”, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, 2006, s. 8.

Küçükbaşol, Yusuf ve Haydar Pekdoğan Türkiye’nin Göç Yönetim Süreci ve Jandarmanın Dönüşümü, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, Yıl:2019, Cilt:18, Sayı:2, s. 888.

Laitinen, Kari “Geopolitics of the Northern Dimension: A Critical View on Security Borders”, *Geopolitics*, 8:1, s. 20-44.

Lanfermann, Friederike “*The European Union’s Border Management*”, Erişim: 18 Aralık 2021,
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=4448151&fileOId=4457532>

madde14.org “*Schengen Sınırlar Tüzüğü*”, Erişim: 14 Ocak 2022,
http://madde14.org/index.php?title=Schengen_Sınırlar_Tüzüğü

Memurlar.net “*Arınç: Entegre sınır güvenlik sistemi kurulacak*”, Erişim: 12 Aralık 2021, <https://www.memurlar.net/haber/527517/arinc-entegre-sinir-guvenlik-sistemi-kurulacak.html>

Merriam-Webster “*Kaçakçılık*”, Erişim: 19 Aralık 2021, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/smuggle>

Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, Erişim: 20 Kasım 2021, <https://www.ilsa.org/jessup/jessup15/Montevideo%20Convention.pdf>

NBC News “*ABD-Meksika Sınır Duvarı*”, Erişim: 11 Aralık 2021, <https://www.nbcnews.com/politics/donald-trump/what-trump-got-right-wrong-about-his-new-border-barrier-n1056156>

Newman, David “The lines that continue to separate us: Borders in our borderless World”, *Progress in Human Geography*, C.XXX, No: 2, 2006, s. 143.

Newman David and Anssi Paasi “Fences and Neighbours in the Postmodern World: Boundary Narratives in Political Geography”, *Progress in Human Geography*, June 1998, 22(2), s. 186-207.

NTV “*Jandarma Sınırdan Çekildi*”, Erişim: 4 Şubat 2022, <http://www.ntv.com.tr/turkiye/jandarma-sinirdan-cekildi,7tqasEhiTEepjDgA9fB76Q>

Official Journal of the European Union September 2016, Erişim: 2 Şubat 2022, http://frontex.europa.eu/assets/Legal_basis/European_Border_and_Coast_Guard.pdf

Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 668 sayılı KHK, RG: 27.7.2016, 29783 (2. Mükerrer).

Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 669 sayılı KHK, RG: 31.07.2016, 29787.

Oran, Baskın “Türk Dış Politikası Cilt-I”, İletişim Yayınları, 24. Baskı, İstanbul, 2020, s. 268-290.

Özbay, Fatih “*Türkiye-Ermenistan İlişkileri*”, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, No:25,
Ocak 2011, s. 3.

Özdemir, Servet ve Necati Cemaloğlu “*Örgütsel Davranış ve Yönetimi*”, Pegem
Akademi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, Kasım 2017, s. 227-249.

Öztürk, Bilgehan “Afganlar, Suriyeliler ve Türkiye’nin Sınır Güvenliği”, *Kriter Dergisi*,
Eylül 2021, Yıl: 6, Sayı: 60.

Pasaport Kanunu, RG: 24.7.1950, 7564.

Pazarcı, Hüseyin Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap, 4. Baskı, Ankara: Bilgi
Kitapevi, 1996, s. 301.

Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, RG: 13.7.1982, 17753.

Sahil Güvenlik Komutanlığı “*Görevler*”, Erişim: 28 Aralık 2021,
<https://www.sg.gov.tr/gorevler>

Savaşeri, İbrahim Uğur “*Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetiminin Türkiye’nin Sınır
Güvenliğine Etkisi ve Yeniden Yapılandırma Çalışmaları*”, Harp Akademileri
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul
2014, s. 8.

Sayın, Hüdayi “Modern Kölelik Olarak Meta-Göçmen İnsan Ticareti Üzerine Kavramsal
Bir İnceleme”, *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl:
2, Cilt:2, Sayı: 2, Aralık 2018, s. 79-102.

SETA, Merve Seren, Murat Yeşiltaş “*Türkiye’nin Sınır Politikası Teknoloji Ağırlıklı*”,
Erişim: 15 Şubat 2022, [https://www.setav.org/turkiyenin-sinir-politikasi-teknoloji-
agirlikli/](https://www.setav.org/turkiyenin-sinir-politikasi-teknoloji-agirlikli/)

**Sınır Yönetimi Alanında Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Hakkında
Yönetmelik**, RG: 17.3.2016, 29656.

Sivil Hava Meydanları, Limanlar ve Sınır Kapılarında Güvenliğin Sağlanması, Görev ve Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Yönetmelik, RG: 14.8.1997, 23080.

Structure of Border Management in Other Countries, Erişim: 20 Aralık 2021, <http://www.biosecurity.govt.nz/files/biosec/sys/appendix-4-structure-border-mgmt-other.pdf>

Sunar, Fatih Avrupa Birliği Ülkelerinde Sınır Yönetimi, İdarecinin Sesi Dergisi, Eylül-Ekim 2018, Sayı 185, s. 37-42.

Şarkul Avsat “*Black Mirror*’ın kâbusu gerçekleşiyor: Robot köpekler ABD-Meksika sınırında”, Erişim: 21 Aralık 2021, <https://turkish.aawsat.com/home/article/3485946/black-mirror%E2%80%99C4%B1n-kabusu-ger%C3%A7ekle%C5%9Fiyor-robot-k%C3%B6pekler-abd-meksika-s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1nda>

Taş, Davut “*Türkiye’de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: PKK Örneği*”, Adnan Menderes Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2014, s. 76.

Taş, Elif Nur “Göçün Güvenlikleştirilmesi Çerçevesinde Meksika Duvarı Örneği”, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi Göç Özel Sayısı*, Aralık 2020, s. 59-70.

Taşdemir, Fatma “Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi”, Usak Yayınları, Ankara, 2006, s. 34-45.

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı “*Sınır Ötesi Askeri Operasyonlar*”, Erişim: 15 Aralık 2021, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/stratejik_iletisim_calismalari/detaylar/sinir-otesi-askeri-operasyonlar

- T.C. Dışışleri Bakanlığı** “*Türkiye-Azerbaycan Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 5 Ocak 2022,
<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-azerbaycan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>
- T.C. Dışışleri Bakanlığı** “*Türkiye-Bulgaristan Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 6 Ocak 2022,
<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-bulgaristan-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>
- T.C. Dışışleri Bakanlığı** “*Frontex'le İş Birliği Mutabakat Zaptının İmzalanması*”,
Erişim: 4 Şubat 2022, http://www.mfa.gov.tr/no_148_-28-mayis-2012_-frontex_le-isbirligi-mutabakat-zaptinin-imzalanmasi-hk_.tr.mfa
- T.C. Dışışleri Bakanlığı** “*Türkiye-Gürcistan Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 7 Ocak 2022,
<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-gurcistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>
- T.C. Dışışleri Bakanlığı** “*Türkiye-İrak Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 9 Ocak 2022,
<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-irak-siyasi-iliskileri.tr.mfa>
- T.C. Dışışleri Bakanlığı** “*Türkiye-İran Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 9 Ocak 2022,
http://www.mfa.gov.tr/turkiye-iran_siyasi-iliskileri.tr.mfa
- T.C. Dışışleri Bakanlığı** “*Türkiye-Suriye Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 10 Ocak 2022,
<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>
- T.C. Dışışleri Bakanlığı** “*Türkiye-Yunanistan Siyasi İlişkileri*”, Erişim: 8 Ocak 2022,
<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-yunanistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>
- T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı** “*Avrupa Birliği'nin Tarihçesi*”,
Erişim: 30 Ocak 2022, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=105&l=1>
- T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı**
“*2001 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi Metni*”,
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf

T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı

“2005 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi Metni”,

https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2006.pdf

T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı

“2008 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi Metni”,

https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf

T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı “Avrupa Birliği Programları Proje Örnekleri Kitapçığı”, Avrupa Birliği Başkanlığı Yayınları, s. 82-83.

T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı “*Türkiye ve AB Sınırlarının Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması-Aşama II*”, Erişim: 22 Şubat 2022, https://ab.gov.tr/turkiye-ve-ab-sinirlarinin-sinir-gozetleme-kapasitesinin-artirilmasi-asama-ii_52304.html

T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı “*Türkiye'nin Güneydoğu Sınırında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması*”, Erişim: 24 Şubat 2022, https://ab.gov.tr/turkiyenin-guneydogu-sinirinda-sinir-gozetleme-kapasitesinin-artirilmasi_52302.html

T.C. Hatay Valiliği “*Entegre Sınır Yönetimi Çalıştayı Hatay'da Yapıldı*”,

Erişim: 1 Mart 2022, <http://www.hatay.gov.tr/entegre-sinir-yonetimi-calistayi-hataydayapildi>

T.C. İçişleri Bakanlığı “2015 Yılı Faaliyet Raporu”, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2016.

T.C. İçişleri Bakanlığı “2016 Yılı Faaliyet Raporu”, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2017.

- T.C. İçişleri Bakanlığı** “2017 Yılı Faaliyet Raporu”, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2018.
- T.C. İçişleri Bakanlığı** “2018 Yılı Faaliyet Raporu”, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2019.
- T.C. İçişleri Bakanlığı** “2019 Yılı Faaliyet Raporu”, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2020.
- T.C. İçişleri Bakanlığı** “2020 Yılı Faaliyet Raporu”, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2021.
- T.C. İçişleri Bakanlığı** “2021 Yılı Faaliyet Raporu”, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2022.
- T.C. İçişleri Bakanlığı** Avrupa Birliği Dış Sınır Kontrolleri El Kitabı (ABDSKEK), Sınır Polisi İçin Eğitim Sistemini Geliştirme Projesi TR04/IB/JH/05, Ankara 2007.
- T.C. İçişleri Bakanlığı** “*Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı Aşama 2 Projesi Töreni*”, Erişim: 12 Aralık 2021, <https://www.icisleri.gov.tr/entegre-sinir-yonetimi-eylem-planı-asama-2-projesi-toreni-27-11-2013>
- T.C. İçişleri Bakanlığı** *Mülki İdare Amirleri Sınır Görev Rehberi*, Araştırma ve Etüdler Merkezi Yayınları, Ankara, 2007.
- T.C. İçişleri Bakanlığı** “Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı Kanun Tasarısı Metni”, 2010.
- T.C. İçişleri Bakanlığı** “*Türkiye’de Dış Sınırların Korunmasına Yönelik Strateji Belgesi*”, Erişim: 14 Mart 2022, http://syb.icisleri.gov.tr/default_b0.aspx?id=46
- T.C. İçişleri Bakanlığı** “Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı”, Ankara, 2006.
- T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı** “AB Projeleri Faaliyet Bülteni”, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2017.

- T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı** “*Sınır Yönetimi Ulusal Strateji Taslağının Hazırlanması ve Türkiye’nin Ulusal Entegre Sınır Yönetimi (ESY) Eylem Planının Güncellenmesi*”, Erişim: 21 Mart 2022, <https://www.icisleri.gov.tr/diab/2019-yili-programi>
- T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı** “*Türkiye’nin Doğu ve Batı Sınırlarında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması*”, Erişim: 2 Mart 2022, <https://www.icisleri.gov.tr/diab/2015-yili-programi>
- T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı** “*Türkiye’nin Güneydoğu Sınırlarında Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması Projesi*”, Erişim: 22 Mart 2022, <https://www.icisleri.gov.tr/diab/2016-yili-programi>
- T.C. İçişleri Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Başkanlığı** “*Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analizi Merkezi (UKORAM) ve Entegre Sınır Yönetimi Ortak Veri Tabanının Kurulması*”, Erişim: 2 Mart 2022, <https://www.icisleri.gov.tr/diab/2014-yili-programi>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı** “*Düzensiz Göç Hakkında*”, Erişim: 12 Ocak 2022, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı** İstatistikler, “*Düzensiz Göçmen Sayısı*”, Erişim: 8 Mayıs 2022, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı** “*Türkiye’nin Düzensiz Göçle Mücadelesi*”, Erişim: 20 Aralık 2021, <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı** “*Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı*”, Erişim: 4 Aralık 2021, http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik

T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı “Görevler”, Erişim: 11 Kasım 2021,
<https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/sinir-yonetimi-dis-iliskiler-ve-proje-daire-baskanligi>

T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü “*Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu 3. Toplantısı Gerçekleştirildi*”, Erişim: 15 Şubat 2022,
<https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/sinir-yonetimi-uygulama-kurulu-3-toplantisi-yapildi>

T.C. İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi Bürosu “*Uluslararası Göç Örgütü, Sınır Yönetiminde Risk Analizi*”, Ankara, 2014, s. 119.

T.C. İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi, Dış İlişkiler ve Proje Daire Başkanlığı.

T.C. Sahil Güvenlik Komutanlığı Dünya Sahil Güvenlik Teşkilatları, İstanbul, Deniz Basımevi, 2013, s. 43-51.

Tekin, Ferhat “Sınırın Sosyolojisi: Ulus, Devlet ve Sınır İnsanları”, Açılım Kitap,

Tokmakoğlu, Gürsel “*Hava Ülkesi ve Uzay*”, Erişim: 18 Kasım 2021,
<https://politikmerkez.com/konular/guvenlik/hava-ulkеси-ve-uzay/>

Treaty of Amsterdam, Erişim: 30 Ocak 2022,

<http://hrlibrary.umn.edu/instate/EUAmsterdam-treaty.pdf>

TRT Haber “*Irak’ın Kuzeyine Gerçekleştirilen Büyük Harekâtlar*”,

Erişim: 23 Ocak 2022, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/irakin-kuzeyine-gerceklestirilen-buyuk-harekatlar-417275.html>

Tukasiewicz “*The TALOS Project*”, Erişim: 3 Mart 2022,

<https://piap.lukasiewicz.gov.pl/en/research-projects/the-talos-project/>

Turgay, Salih “*AB Üyelik Sürecinde Türkiye’nin Sınır Güvenliği*”, Kocaeli Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2011.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Göç Terimleri Sözlüğü, “Yeşil Sınır”,

Erişim: 18 Aralık 2021,

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Göç Terimleri Sözlüğü, “Göç”,

Erişim: 18 Aralık 2021,

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

UNDP Türkiye “Türkiye’nin Doğu Sınırlarında Mayınların Temizlenmesi ve Sınır Denetim Kapasitesini Artırarak Sosyo-Ekonomik Gelişimin Sağlanması Projesi”,

Erişim: 14 Mart 2022,

https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/projects/tuerkiye_nin-do_u-snrlarnda-maynlar-temizlenmesi-ve-snr-denetim.html

United Nations High Commissioner for Refugees “Syria Regional Refugee Response”,

Erişim: 8 Aralık 2021, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>

U.S. Citizenship and Immigration Services “About Us”, Erişim: 20 Aralık 2021,

<https://www.uscis.gov/aboutus>

U.S. Customs and Border Protection “About CBP”, Erişim: 20 Aralık 2021,

<https://www.cbp.gov/about>

U.S. Customs and Border Protection “Federal Immigration Agencies Overview”,

Erişim: 18 Aralık 2021, <http://www.borderimmigrationlawyer.com/overview-of-federal-immigratio/>

Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, RG: 13.06.2010, 27610.

Vikipedi “İran-Türkiye sınırı”, Erişim: 9 Ocak 2022,

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0ranT%C3%BCrkiye_s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, RG: 11.4.2013, 28615.

Yeniçağ “*Bir yılda 532 şehit verdik!*”, Erişim: 1 Aralık 2021,

<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/bir-yilda-532-sehit-verdik-138996h.htm>

Yenişafak “*Fırat Kalkanı 100'üncü gününü geride bıraktı*”, Erişim: 5 Aralık 2021,

<http://www.yenisafak.com/dunya/firat-kalkani-100uncu-gununu-geride-birakti-2573130>

Yeşiltaş, Murat “İç Savaşa Komşu Olmak Türkiye'nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti”,

SETA Analiz Dergisi, Ağustos 2015, Sayı: 136, s. 7-37.

Yeşiltaş, Murat ve Ali Balcı “AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal

Bir Harita”, Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011 Kış, s. 9-34.

Yıldırım, Ayşe “*Devlet, Sınır, Aşiret: Nusaybin Örneği*”, Hacettepe Üniversitesi,

Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2013.

ÖZET

Türkiye, içerisinde bulunduğu Orta Doğu coğrafyasının stratejik konumu, bölge ülkelerinin içerisinde buldukları siyasal ve sosyal durumlar, bölgede bitmek bilmeyen çatışmalar ve komşu ülkelerin birbirleri ile olan sorunları gibi sebeplerle uzun yıllardır sınır yönetimi alanında çeşitli tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır.

Türkiye, bölge ülkelerindeki istikrarsız ortamdan kaynaklı düzensiz göç tehdidi; otorite boşlukları ve vekâlet savaşları neticesinde terör tehdidi; coğrafi, ekonomik ve diğer sebeplerle kaçakçılık tehdidi ile karşı karşıyadır.

Bu tehditlerle mücadelede mevcut sınır yönetimi yapısı gereken etkinliği sağlayamamaktadır. Mevcut yapıda; İçişleri Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı olmak üzere çok sayıda kurumun yetki ve sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak bu kurumlar arasındaki koordinasyon ve iş birliği mekanizmalarının yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Türkiye, son 20 yıl içerisinde AB'ye üyelik süreci çerçevesinde sınır yönetimi alanında bir reform sürecine girmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmalarda Türkiye'nin sınırlarındaki tehditler ortaya konulmuş, eksiklikler tespit edilmiş ve etkin bir sınır yönetimi sistemi kurulabilmesi için bir yol haritası çizilmiştir.

Bu tezde, Türkiye'nin sınır yönetimindeki mevcut tehditleri ve yapısal sorunlarını ele alarak bu alanda giriştiği reform çalışmaları ile İçişleri Bakanlığının bu çalışmalardaki rolü, süreç içerisinde yapılanlar ve gelinen son nokta üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sınır yönetimi, Koordinasyon, İş birliği, Profesyonellik.

ABSTRACT

Professionalization of Turkey's Border Administration And The Role of The Ministry of Interior

Turkey has been facing various threats in the field of border administration for many years due to the strategic location of the Middle East geography, the political and social situations of the countries in the region, the endless conflicts in the region and the problems of neighboring countries with each other.

Turkey faces the irregular migration threat arising from the unstable environment in the countries of the region, a terrorist threat as a result of authority gaps and proxy wars, and a smuggling threat due to geographical, economic and other reasons.

In the fight against these threats, the current border administration structure cannot provide the necessary effectiveness. In the current structure; Many institutions, including the Ministry of Interior, the Ministry of Commerce, the Ministry of Agriculture and Forestry, the Ministry of Health and the Land Forces Command, have powers and responsibilities. However, it is seen that the coordination and cooperation mechanisms between these institutions are not at a sufficient level.

In the last 20 years, Turkey has recently entered a reform process in the field of border administration within the framework of the EU membership process. In the studies carried out for this purpose, threats at Turkey's borders were revealed, deficiencies were identified and a road map was drawn for the establishment of an effective border administration system.

In this thesis, Turkey's current threats and structural problems in border administration will be discussed, and the reform efforts undertaken in this area and the role of the Ministry of Interior in these studies, what has been done in the process and the last point reached.

Keywords: Border administration, Coordination, Cooperation, Professionalism.